

SOTSIAALMINISTEERIUM

Eesti Avatud Ühiskonna Instituut

TEGEVUSJUHEND VANEMAEALISTE NÕUKOGUDELE

Iris Pettai
Riina Kütt
Helve Kase

Tallinn 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. ÜLEVAADE VANEMAEALISTE NÕUKOGUDEST TEISTES RIIKIDES	8
1.2. Vanemaealiste nõukogud Euroopa riikides	9
1.2.1. Eakate nõukogud Belgias	10
1.2.2. Eakate nõukogud Rootsis	11
1.2.3. Eakate nõukogud Austrias	12
1.2.4. Eakate nõukogud Iirimaa	13
1.2.5. Eakate nõukogud Prantsusmaal	14
1.2.6. Eakate nõukogud Saksamaal	15
1.2.7. Eakate nõukogud Ühendkuningriigis	15
1.2.8. Eakate nõukogud Portugalis	17
1.2.9. Kokkuvõtteks	17
1.3. Eakate kaasamise neli mudelit	18
1.4. Eakate nõukogude moodustamine	21
1.5. Eakate nõukogude koosseis	22
1.6. Eakate nõukogude juhtimine	23
1.6.1. Kuidas on juhtimine korraldatud?	23
1.7. Eakate nõukogude koolitamine	24
1.8. Suhted kohaliku omavalitsusega	26
1.9. Nõukogude saavutused	27
1.10. Teemade ring	28
1.11. Rahastamine	29
1.11.1. Nõukogude rahastamine Iirimaa	31
1.12. Seadusandlus	32
1.13. Kaasav eelarve	33
1.14. Nõukogudesse kaasamisjuhised	35
1.15. Lõpetuseks	38
2. ÜLEVAADE VANEMAEALISTE NÕUKOGUDEST EESTIS	41
2.1. Saateks	41
2.2. Elanikkonna ootused vanemaealiste nõukogude suhtes	42
2.3. Vanemaealiste nõukogude liikmete ja omavalitsuste töötajate küsitluste tulemused	47
2.3.1. Saateks	47
2.3.2. Vastajate üldiseloostus	48
2.3.3. Vanemaealiste olukorrast vastajate linnas/vallas	50
2.3.4. Vanemaealiste nõukogude moodustamine	53
2.3.5. Osalemine kohaliku vanemaealiste nõukogu töös	57
2.3.6. Vanemaealiste nõukogude tööpõhimõtted	59
2.3.7. Vanemaealiste nõukogude liikmeskond	61
2.3.8. Nõukogude liikmete kompetentsus ja informeeritus	63
2.3.9. Vanemaealiste nõukogude koostöö kohalike omavalitsustega	68
2.3.10. Vanemaealiste huvikaitse	70
2.3.11. Hinnang vanemaealiste nõukogu tööle	76
2.3.12. Vanemaealiste nõukogude tegevuse tõhustamine	81
2.3.13. Suhtlemine kohaliku elanikkonnaga ja avalikkusega	83

3.	SOOVITUSED JA ETTEPANEKUD NÕUKOGUDE TÖÖ KORRALDAMISEKS	85
3.1.	Miks vanemaealiste nõukogu on vaja?	85
3.2.	Vanemaealiste nõukogu moodustamine	87
3.2.1.	Kuidas alustada nõukogu loomist?	87
3.2.2.	Kohalike vanemaealiste informeerimine, kutse avatud koosolekule	88
3.2.3.	Nõukogu loomine	88
3.2.4.	Nõukogu suurus	90
3.2.5.	Nõukogu liikmeskond	91
3.2.6.	Nõukogu liikmete valimine	92
3.2.7.	Takistused nõukogu töös osalemisel	93
3.2.8.	Teemad, millega nõukogud võiksid tegeleda	93
3.2.9.	Nõukogude ettepanekud KOV-le vanemaealiste olukorra parandamiseks	95
3.2.10.	Nõukogu töö korraldus	96
3.2.11.	Mis mõjutab nõukogu tegevust kõige enam?	98
3.2.12.	Kuidas nõukogu tööle saada?	99
3.2.13.	Koostöö kohaliku omavalitsusega	99
3.2.14.	Koostöö kohalike organisatsioonidega	100
3.2.15.	Koostöö noortega	100
3.2.16.	Suhtlemine kogukonnaga ja avalikkusega	101
3.2.17.	Kas nõukogud vajavad haldustoetust?	101
3.2.18.	Nõukogu osalemine kaasava eelarve koostamisel	102
3.2.19.	Vajadus koolituste järele	104
4.	SOOVITUSLIK KOOLITUSPROGRAMM NÕUKOGUDE LIIKMETE KOOLITAMISEKS	105
4.1.	Vajadus vanemaealiste nõukogude liikmete koolituse järele	105
4.2.	Koolituse sihtgrupp	106
4.3.	Koolituse teemad ja koolituskavad	106
4.3.1.	Vanusesõbraliku omavalitsuse kujundamine	106
4.3.1.1.	Koolitusteema olulisus	106
4.3.1.2.	Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted	107
4.3.1.3.	Õpiväljundid	108
4.3.2.	Vanemaealiste huvikaitse arendamine ja inimõiguste eest seismine	108
4.3.2.1.	Koolitusteema olulisus	108
4.3.2.2.	Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted	110
4.3.2.3.	Õpiväljundid	110
4.3.3.	Vanemaealiste sotsiaalne aktiveerimine ja isoleerituse vähendamine	111
4.3.3.1.	Koolitusteema olulisus	111
4.3.3.2.	Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted	112
4.3.3.3.	Õpiväljundid	113
4.3.4.	Vanemaealiste tõrjumise ja diskrimineerimise vähendamine	113
4.3.4.1.	Koolitusteema olulisus	113
4.3.4.2.	Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted	114
4.3.4.3.	Õpiväljundid	115
4.3.5.	Vanemaealiste potentsiaali rakendamine tööturul ja ettevõtluses	115
4.3.5.1.	Koolitusteema olulisus	115
4.3.5.2.	Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted	116
4.3.5.3.	Õpiväljundid	117
4.3.6.	Vanemaealiste psühholoogia, suhtlemine vanemaealistega	117
4.3.6.1.	Koolitusteema olulisus	117
4.3.6.2.	Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted	118
4.3.6.3.	Õpiväljundid	118

4.3.7. Põlvkondade vaheline koostöö ja lõimumine	118
4.3.7.1. Koolitusteema olulisus	118
4.3.7.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted	119
4.3.7.3. Õpiväljundid	120
4.3.8. Suhtlemine avalikkuse ja meediaga	120
4.3.8.1. Koolitusteema olulisus	120
4.3.8.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted	121
4.3.8.3. Õpiväljundid	121
4.3.9. Vanemaealiste vastu suunatud vägivalda ennetamine	122
4.3.9.1. Koolitusteema olulisus	122
4.3.9.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted	123
4.3.9.3. Õpiväljundid	124
LISA. Intervjuud	125
1. Intervjuu NOVA projektijuhi ja Rae valla vanemaealiste nõukogu juhi Agu Laiusega	125
2. Intervjuu Viimsi Seenioride Nõukoja esimehe Aarne Freibergiga	142
3. Intervjuu Viimsi vallavanema Illar Lemettiga	149
Kasutatud kirjandus	157

SISSEJUHATUS

Käesolev materjal on koostatud Sotsiaalministeeriumi partnerlusprojekti „Noored-vanad võrgustuvad koos (NOVA)“ raames, kus partnerorganisatsiooniks Sotsiaalministeeriumile on MTÜ Kuldne Liiga koostöös Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi, Tallinna Ülikooli, Praxise ja EPÜL-iga. Projekt kestab 01.01.2022–31.12.2024. Projekti peaesmärgiks on tugevdada vanemaealiste huvikaitset, milleks luuakse esindus- ja huvikaitseorganisatsioonide võrgustik, kes esindaks tänaste ja tulevaste vanemaealiste huve ning räägiks poliitikakujundamises aktiivselt kaasa. Üheks projekti eesmärgiks oli ka töötada välja tegevusjuhend vanemaealiste nõukogudele, mille eesmärgiks on anda ülevaade, miks vanemaealiste nõukogusid on omavalitsuste juurde vaja, miks on nõukogude loomine paljudes Euroopa riikides populaarne ja häid tulemusi andev. Millised on vanemaealiste nõukogude roll ja võimalused suurendada vanemaealiste huvikaitset, kuidas senisest efektiivsemalt esindada tänaste ja tulevaste vanemaealiste huve ning aktiivselt kaasa rääkida kohalikus poliitikakujundamises.

Vajadus nõukogude järele.

65+ vanuses elas 2022. aastal Eestis 272 tuhat inimest, mis moodustab 20% kogu elanikkonnast. Aastal 2040 elab Eestis ca 330 tuhat 65+ vanuses inimest ja nende osakaal on kasvanud 26%-ni. Aastal 2060 elab Eestis ca 370 tuhat 65+ vanuses inimest ja nende osakaal on kasvanud 30%-ni.¹ Arvestades vanemaealise elanikkonna kiiret kasvu Eestis, on oluline, et vanemaealiste teemad oleksid pidevalt ühiskonna tegemistes esindatud ning sihtgrupi liikmed ja neid esindavad ning nende huve kaitsvad organisatsioonid osaleksid aktiivselt ühiskondlikus dialoogis, asjakohaste seadusemuudatuste, poliitikate ja meetmete kujundamises ning pakuksid vanemaealistele asjakohast nõustamis- ja koolitustuge, tööturuteenuseid, ühis- ja seltsitegevust. 2022. aastal Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi poolt läbiviidud üle-eestilisele uuringule vastajad ei ole rahul vanemaealiste vähese kaasatusega neid endid puudutavate riiklike otsuste ettevalmistamisse.² Vaid iga kümnes arvab, et kaasatust on piisavalt, 27% arvates on vähesel määral kaasamist siiski toimunud. 38% leiavad, et vanemaealised on otsuste ettevalmistamisel kõrvale jäetud, iga neljas ei oska hinnangut anda. Ka on vastajate hinnangul Eestis veel tublisti arenguruumi vanemaealiste õiguste ja huvikaitse tagamisega. Vaid 38% vastajate hinnangul on vanemaealiste õigused ja huvikaitse piisavalt tagatud ning olukord on üsna hea. Iga kolmanda vastaja hinnangul on olukord pigem halb. 28% on neid, kes ei oska hinnangut anda, mis räägib vähesest informeeritusest.

¹ Allikas: Statistikaamet. <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik/rahvaarv>

² Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

2022. aastal läbiviidud Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uuringu tulemustest selgub, et Eestis on teadlikkus eakate nõukogudest kui demokraatliku kaasamise vahendist kehvapoolne. Nõukogudest teab vaid 8% vastanutest, mis on väga väike osakaal, arvestades, et nõukogud on tegutsenud üle 5 aasta.³ Eestis on 79 kohalikku omavalitsust (15 linna, 64 valda), nendest ca viiendikus tegutsevad nõukogud, millistest elanikkond ei tea praktiliselt midagi. Samas on ootused vanemaealiste nõukogude suhtes kõrged. Koguni 72% vastajatest pooldab nõukogude moodustamist kõigi omavalitsuste juurde. Niisugune statistika viib järelduseni, et Eestis on vanemaealiste kaasamisel tublisti arenguruumi. Seega tasub Eestil kindlasti teiste riikide kogemusest õppida, alahindamata seejuures kohalikke positiivseid arenguid. Vanemaealiste osakaal ühiskonnas kasvab, samas on neil vähe võimalusi osaleda otsuste vastuvõtmisel, mis otseselt puudutavad neid. Vanemaealistele tuleb anda võimalus kaasa rääkida, neile peaks jääma kaaluka otsuse hää. Vastasel juhul nende tõrjutus ja isoleeritus ühiskonnas kasvab, lahendamise asemel probleemid kuhjuvad. Probleemide lahendamisel peaks vastutusriikas roll olema ka vanemaealistel endil ja vanemaealiste organisatsioonidel, keda tuleks senisest rohkem kaasata arutlustesse ja ka otsustamisse vanemaealiste poliitika, vaesuse, pensionisüsteemi välja töötamise, kohaliku omavalitsuse toetuse korraldamise jms. üle. Tegevusjuhendis kaardistatakse ja analüüsitakse juhendmaterjalis praeguste (juba loodud ja tegutsevate) vanemaealiste nõukogude töö tulemuslikkust. Kuivõrd aktiivselt praegused nõukogud on suutelised kaitsma vanemaealiste huvisid kohalikul tasandil, kuivõrd autoriteetseks ja usaldusväärseks partneriks on nõukogud kujunenud nii kohalikule omavalitsusele kui kogukonnale tervikuna. Ka antakse konkreetseid juhiseid, milline võiks olla vanemaealiste nõukogude koosseis, töökord, käsitletavat teemasid jne. Samuti on materjalis soovituslik koolitusprogramm nõukogude liikmete koolitamiseks. Materjalis on kasutatud mõisteid "vanemaealised" ja "eakad", mis on identsed.

Käesolev materjal koosneb neljast osast:

1. Ülevaade vanemaealiste nõukogudest teistes riikides autor on Riina Kütt Eesti Naisuuringute Teabekeskuse soolise võrdõiguslikkuse ekspert. Analüüsitud on vanemaealiste nõukogude tööd järgmistes riikides: Belgia, Rootsi, Austria, Iirimaa, Saksamaa, Prantsusmaa, Ühendkuningriik, Portugal, Soome, Taani ja Norra. Ülevaatest selgub, kuidas erinevates riikides vanemaealiste nõukogude tööd korraldatakse, milliseid tegevusmudeleid rakendatakse, millised on põhiprobleemid, millega nõukogud tegelevad, kuivõrd nõukogud suudavad vanemaealiste huve kaitsta ning aktiivselt kaasa rääkida kohaliku poliitika kujundamises jne. Ka sisaldab materjal teiste riikide parimaid praktikaid ja kogemusi, mida on võimalik Eestis tegutsevates nõukogudes rakendada.

2. Ülevaade vanemaealiste nõukogudest Eestis autorid on Iris Pettai ja Helve Kase Eesti Avatud Ühiskonna Instituudist. Ülevaate koostamiseks korraldas Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024. aasta sügisel kaks veebiküsitlust, ühe neist vanemaealiste nõukogude liikmetele ja teise kohalikele omavalitsustele, kus nõukogud tegutsevad. Nõukogude liikmetest vastas 42 inimest ja kohalike omavalitsuste ametnikest/spetsialistidest 24 inimest.

³ Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

Küsitluste tulemused aitavad kaardistada ja analüüsida vanemaealiste nõukogude tegevust, et saada ülevaadet, kuivõrd hästi on õnnestunud nõukogusid käivitada ja tööle panna.

3. Soovitused ja ettepanekud nõukogude töö korraldamiseks autor on Iris Pettai. Soovituste ja ettepanekute osa välja töötamisel tugineti rahvusvahelisele kogemusele, 2024. aasta sügisel korraldatud veebiküsitlustele, aga ka oli lähtematerjaliks kolm põhjalikku intervjuud, millistele vastasid:

- Agu Laius, NOVA projektijuht, MTÜ Kuldne Liiga huvikaitsejuht, Rae valla vanemaealiste nõukogu esimees
- Aarne Freiberg, Viimsi Seenioride Nõukoja esimees
- Illar Lemetti, Viimsi vallavanem

Intervjuude eesmärgiks oli selgitada, kuidas kaks edukat nõukogude juhti, Agu Laius ja Aarne Freiberg, annavad ülevaate nende poolt juhitava nõukogu eesmärkidest, töö korraldamisest, tulemustest jne. Viimsi vallavanema Illar Lemettiga tehtud intervjuu annab ülevaate, kuidas silmapaistvalt eduka valla juht käsitleb vanemaealiste teemat oma vallas ja milline on tema pilgu läbi Viimsi Seenioride Nõukoja roll vanemaealiste vajaduste ja probleemide lahendamisel. Intervjuud on käesoleva materjali lisas.

4. Soovituslik koolitusprogramm nõukogude liikmete koolitamiseks autorid on Iris Pettai ja Helve Kase. Koolitusprogramm lähtub veebiküsitluste tulemustest, millistest teadmistest ja oskustest kõige enam nõukogude liikmed, aga ka KOV-de esindajad puudust tunnevad.

Täname kõiki vanemaealiste nõukogude liikmeid ja kohalike omavalitsuste töötajaid, kes osalesid veebiküsitluses. Teie vastused on väga väärtuslik lähtematerjal käesoleva materjali koostamisel, eriti aga soovituste ja ettepanekute tegemisel nii praegustele kui tulevastele nõukogudele. Täname ka Agu Laiust, Aarne Freibergi ja Illar Lemetti sisukate intervjuude eest ja samuti täname Art-Peeter Roosvedi soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku büroost intervjuude läbiviimise eest.

1. ÜLEVAADE VANEMAEALISTE NÕUKOGUDEST TEISTES RIIKIDES

1.1. Saateks

Käesolevas ülevaates analüüsitakse vanemaealiste nõukogude tööd järgmistes riikides: Belgia, Rootsi, Austria, Iirimaa, Saksamaa, Prantsusmaa, Ühendkuningriik, Portugal, Soome, Taani ja Norra. Ülevaade on koostatud internetist leitavate peamiselt ingliskeelsete materjalide põhjal. Eesmärgiks on selgitada, kuidas erinevates riikides vanemaealiste nõukogude tööd korraldatakse, milliseid tegevusmudeleid rakendatakse, millised on põhiprobleemid, millega nõukogud tegelevad, kuid nõukogud suudavad vanemaealiste huve kaitsta ning aktiivselt kaasa rääkida kohaliku poliitika kujundamises jne. Ka sisaldab materjal teiste riikide parimaid praktikaid ja kogemusi, mida on võimalik Eestis tegutsevates nõukogudes rakendada. 2021.aastal on Poliitikauuringute Keskus Praxis koostanud materjali "Eakate esinduskogud kohalike omavalitsuste otsustusprotsesside mõjutajana"⁴, kus analüüsiti nii Eesti kui Taani, Norra, Soome, Saksamaa ja Poola kogemusi.

Otsingu märksõnad: older people's council, seniors council, elderly councils, seniors forum, council for older people, pensioners' councils, pensioners' advisory council, local authorities, participatory democracy, participatory budgeting.

⁴ https://liiga.ee/wp-content/uploads/2022/08/Eakate-esinduskogud_FINAL73.pdf

1.2. Vanemaealiste nõukogud Euroopa riikides

Uudisteväljaanne 'Politico' rõhutab oma 2022. aasta artiklis 'No city for old folks' (*Vanadele linna pole*), et Euroopa oli 2020. aastal suurima eakate inimeste osakaaluga kontinent, kus üle 65-aastaste osakaal oli peaaegu 20 protsenti elanikkonnast. See suundumus ainult süveneb järgmistel aastakümnetel: aastaks 2050 on Euroopas peaaegu iga kolmas inimene üle 65-aastane.⁵ Elukeskkonna vanemaealistele kohandamine on suureks väljakutseks kohalikele omavalitsustele, mida ei saa teha ilma vanemaealisi endid kaasamata. Samas artiklis väidetakse, et kuigi vanemaealised on üks ELi kõige aktiivsemaid hääleõiguslike valijate gruppe, jäetakse nende erivajadused poliitikakujundamise protsessis sageli tähelepanuta. Üha rohkem ELi linnu on nüüdseks asutanud eakate nõudandvaid kogusid, et anda eakatele kodanikele võimalus rääkida kaasa kohalikus seadusandluses ja linnaplaneerimises. Sellega kogu statistika artiklis piirdubki.

Materjali koostamisel ei õnnestunud leida terviklikku ülevaadet kohalike omavalitsuste juures tegutsevatest eakate nõukogudest Euroopas, seega pole võimalik nimetada nõukogude täpset arvu. Üheks põhjuseks on suured riikidevahelised erinevused kohalike omavalitsussüsteemide, nende ülesannete, tegevuskeskkonna, õigusruumi ja eakatele suunatud poliitikate ja programmide vahel.

Sageli nimetatakse vanemaealiste esinduskogude tegevust koos üleriigiliste ja piirkondlike eakatepoliitikate ja -programmidega. Nii makro-, meso- kui mikrotasandi algatusi on palju ning nad omavahel erineval moel ja tihedalt põimunud. Lisaks on infot kodanike kaasamisest kohalikul tasandil, kuid ei mainita konkreetseid vanusegrupe ega neis osalejate organisatsioonilist kuuluvust. Eakatele suunatud ja neid kaasavad algatused kohalikul tasandil leiavad tihti kajastamist ka vaid vastava riigi keeles KOVide endi veebilehtedel, kusjuures siseveebidele ligipääs puudub.

Eakate kaasamise keskkond areneb ja muutub pidevalt, eriti seoses COVID-19 pandeemia ajal, kui eakatele suunati mitmeid spetsiaalseid meetmeid (nt üksinduse leevendamine), suur mõju on ka praegusel kokkuhoiupoliitikal kogu Euroopas.

Eakate kaasamist ning osalusdemokraatiat nii riigi, piirkondlikul kui kohalikul tasandil nii Euroopas, teiste arenenud riikides ja maailmas on uuritud ja sellest kirjutatud aastaid. Euroopa olukorra kohta vanemaealiste kaasamisest saame üldistatud laiema, kuid mitte kõikehõlmava pildi ülevaateartiklist *The participation of Senior Citizens in Policy-Making: Patterning Initiatives in Europe*⁶, mis joonistab välja olulisemad vanemaealiste osalusalgatused ja kaasamismustrid nii kohalikul, piirkondlikul kui riigi tasandil. Artikli puhul

⁵ <https://www.politico.eu/article/europe-city-old-people-elderly-policy-infrastructure-aging/>

⁶ Falanga, R., Cebulla, A., Principi, A., & Socci, M. (2020). The participation of senior citizens in policy-making: Patterning initiatives in Europe. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 1–21. <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/34>

mainitakse ka selle piiratust, kuna esinduskogude detailset kaardistamist Euroopas raskendab lisaks ülalloetletud põhjustele ka info ebaühtlane kättesaadavus. Kohaliku tasandi algatused jäävad sageli laiema rahvusvahelise kajastuseta, kuna neid ei propageerita väljaspool konkreetset toimumiskohta; lisaks pole info ebaõnnestunud, pooleli jäetud või varasemalt läbiviidud osalusprojektide kohta enam kättesaadav.

Euroopa pilti rikastavat infot võib leida ka UNECE (Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Euroopa Majanduskomisjoni) ülevaates *Meaningful participation of older people and civil society in policymaking. Designing a stakeholder engagement and participation process, Guidance note, August 2021*⁷

Euroopa eakaid kaasavate kohalike parimate praktikate, sh eakate/pensionäride nõukogude /vanemaealiste esinduskogude/eakate foorumite jne nime all kajastatud näiteid leiab WHO (Maailma Terviseorganisatsiooni) *WHO Global database of Age-Friendly Practices* (Easõbralike praktikate üleilmsest andmebaasist),⁸ kust võib leida Euroopa riikide kohaliku tasandi parimaid praktikaid vanemaealiste kaasamisest kohalikesse algatustesse, kus on mõnikord - kuid mitte alati – kaasamisvormina mainitud eakate esinduskogusid.⁹

Üldjuhul võib öelda, et arenenud demokraatia eeldab vältimatult kõigi ühiskonnagruppide kaasamist, seega leiab vanemaealiste kaasamisskeeme kohalikul tasandil praktiliselt kõigist Euroopa riikidest. Eesti kogemuse koondamisel on tänuväärse töö teinud Eesti Pensionäride Ühenduste Liit¹⁰ ja Kuldne Liiga¹¹.

Alljärgnevalt mõningaid eakate esinduskogude näiteid Euroopa riikidest.

1.2.1. Eakate nõukogud Belgias

Belgia (Flandria) eakate inimeste osalemine poliitikas¹². Üheksakümmend protsenti Flaami ja Brüsseli omavalitsustest omab kohalikku eakate nõukogu (*conseil local des aînés*). Nimetatud nõukogud on peamine eakate poliitikas osalemise vahend. Nad tegutsevad kui eakate probleemide tõstatajate ja eestkõnelejatena, pakuvad teavet ja nõu, esindavad eakate inimeste huve ja edendavad sotsiaalset kaasatust. Kohalikud volikogud pakuvad eakatele võimalust teha konkreetsete teemade puhul koostööd ja panustada kaasamispoliitikatesse.

Kohalike vanemaealiste nõukogude tegevusmaastik on aga muutumas, kuna on tekkimas ka spontaansed kodanikualgatused, naabruskonnakomiteed jmt, kus eakad inimesed samuti

⁷ [UNECE Meaningful participation of older persons and civil society in policymaking. Designing a stakeholder engagement and participation process, Guidance note, August 2021, 21 lk](https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf)

⁸ [Global database of Age-Friendly Practices https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-practices/](https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-practices/)

⁹ [Global database of Age-Friendly Practices https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-practices/](https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-practices/)

¹⁰ <http://www.eakad.ee/eakate-noukogud/>

¹¹ <https://liiga.ee/vanemaealiste-kogud-omavalitsustes/>

¹² <https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf>, p 16

kaasa löövad, jagades oma teadmisi ja kogemusi kohaliku elu korraldamisel. Olemasolevad ja väljakujunenud struktuurid, nagu kohalikud eakate nõukogud ning uued osalusvormid ei tohiks omavahel vastanduda. Pigem tuleks uurida, kuidas nad saaksid üksteist võimendada, millised on koostöö tegemise võimalused poliitika valdkonnas ning kuidas spontaansed ettevõtmised ja kodanikualgatused saaksid oma hääle eakate nõukogudes kuuldavaks teha.

Lisaks sellele tegutseb Belgia Flandria osas 23 piirkondlikku platvormi eakate osalemiseks poliitikas, mis kutsuvad kolm korda aastas kokku oma piirkonna kohalikud eakate nõukogud info ja kogemuste vahetamiseks, üksteise innustamiseks ja koolituste pakkumiseks tihedas koostöös Flandria eakate nõukoguga (Vlaamse ouderenraad). Samuti teavitab Flandria eakate nõukogu eakaid inimesi asjakohastest vananemisega seotud poliitikest, mõjutab avalikkuse teadlikkust eakatega seotud küsimustes ja toetab vananemisega seotud teadusuuringuid.¹³

1.2.2. Eakate nõukogud Rootsis

Analoogse näite võib tuua Rootsis Göteborgi linnast¹⁴ projektis *Gothenburg recruits senior future developers*, kus Göteborgi linna aitab easõbralikumaks muutmisel eakate kodanike ühendus 'Tuleviku arendajad'. Sellesse eakate kodanike rühma kuuluvad eri taustaga, erinevast vanusest, erinevate teadmiste ja kogemustega inimesed Göteborgi eri piirkondadest.

Kõigis Põhjamaades on omavalitsustes ja ka piirkondlikul tasandil eakate või pensionäride nõukogu. Eakate nõukogud esitavad seisukohti ja soove eakaid puudutavate küsimuste kohta. Eesmärk on mõjutada otsuste tegemist ühiskonnas. Üleriigilisel tasandil on olemas ka mitmesuguseid komiteesid või eakate esindajaid.¹⁵

Rootsis¹⁶ statistikaameti uurimuse '*Local democracy in municipalities and regions*' kohaselt olid riigis kõige levinumaks kohaliku demokraatia vormiks eakate kodanike nõukogud, mis 2019. aasta andmete kohaselt tegutsesid 90% omavalitsustes. Kodanike nõukogud koosnevad Rootsis sageli nii valitud kui erinevate huvigruppide esindajatest. Nõukogud on kohaliku omavalitsuse nõuandvad organid eakaid puudutavates küsimustes sellistes valdkondades nagu pensionipoliitika, tervishoiu- ja sotsiaalteenused, eluase ja vaba aja veetmise võimalused.

Rootsis on väga tugevad pensionäride ühendused. PRO (Pensionärerernas riksorganisation) on Rootsi suurim pensionäride organisatsioon, millel on umbes 360 000 liiget. 2010. aastal, 2012. ja 2015. aastal hindasid PRO liikmed omavalitsusi *Äldre barometer (Vanemaealiste baromeetri)* abil skaalal 1-6 suurt paljusid valdkondi. Hinnati ligipääsetavat keskkonda,

¹³ <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/vlaamse-ouderenraad-uk>

¹⁴ <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/gothenburg-recruits-senior-future-developers/>

¹⁵ Councils of elders in the Nordic region. <https://nordicwelfare.org/en/projekt/age-friendly-and-sustainable-societies-in-the-nordic-region/>

¹⁶ <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/democracy/general-statistics/survey-of-local-democracy-in-municipalities-and-county-councils/pong/statistical-news/survey-on-local-democracy-in-municipalities-and-regions-in-2020/>

toitumist, eluaset, kaasaraäkimisvõimalusi jne. Üheks järelduseks oli, et hästitoimiv pensionäride nõuandev kogu (eakate nõukogu, senioride nõukogu) mängib olulist rolli selles, kui easõbralik omavalitsus on.¹⁷

Rootsis tervikuna on väga palju kohalikke eakaid kaasavaid innovatiivseid heade praktikate näiteid. Siinkohal näitena Göteborgi linn.

Göteborgis, nagu ka enamikus Rootsi omavalitsustes on pensionäride nõukogudel oluline roll eakate inimeste esindamisel. Need nõukogud koosnevad poliitikutest ja pensionäride organisatsioonide esindajatest. On olemas kogu linna hõlmav kesknõukogu ja kohalikud nõukogud kõigis kümnes linnaosas. Kuna need nõukogud aga ei esinda täielikult eakate mitmekesisust, on töötajad kokku tulnud selleks, et kaasata vähemaktiivseid eakaid mitmekesisuse paremaks esindatuseks.¹⁸

Göteborgi vanusesõbraliku linna programmi elluviimisel on samuti kaasatud seniore läbi pensionäride ühenduse ja organisatsioonide ning ka otse.¹⁹ Süstemaatilisel toimub koostöö eakate ja puuetega inimeste sidusrühmade organisatsioonidega. Linnas on olemas eakate komitee ja funktsionaalsete puuetega inimeste küsimuste komitee, mis on seotud linnavalitsuse, linnaosakomisjonide ja eritranspordikomiteega.²⁰

1.2.3. Eakate nõukogud Austrias

Väga hea näide vanemaealiste kaasamisest ning arvukatest eakatele suunatud programmidest on Austria, kus vabatahtlik tegevus on kõige levinum 60-69-aastaste inimeste hulgas (57%).²¹

Riigis tegutseb Austria eakate nõukogu (*Österreichischer Seniorenrat*) kui kõiki eakaid esindav organisatsioon kui kõigi suuremate pensionäride ja pensionäride organisatsioonide katusorganisatsioonina.²²

Eakate nõuandvad kogud on loodud mitte ainult föderaaltasandil, vaid ka kõigis Austria liidumaades ja paljudes omavalitsustes.²³

Kärnteni liidumaal loodud piirkondlik eakate nõuandev kogu, mis esindab eakate huve liidumaa valitsuse ees. Lisaks eakate nõustamis- ja koolitusprojektide rahastamisele, pakub Kärnten ka tasuta teenuseid ja madala sissetulekuga eakatele mõeldud vaba aja

¹⁷ A better environment to ageing. Working towards age-friendly cities in the Nordic region.

<https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/03/A-better-environment-to-age-in.pdf> p 18

¹⁸ ACPA – Adapting European Cities to Population Ageing: Policy challenges and best practices

https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/8.%20ACPA_city%20report_Gothenburg_1.pdf p 17

¹⁹ ACPA – Adapting European Cities to Population Ageing: Policy challenges and best practices

https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/8.%20ACPA_city%20report_Gothenburg_1.pdf p 16

²⁰ <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/gothenburg/>

²¹ <https://unece.org/sites/default/files/2022-01/mipaa20-report-austria.pdf> p 11

²² *Ibid* p 8

²³ *Ibid* p 9

programme, mis hõlmavad loenguid, töötubasid ja füüsilist treeningut ning viib ellu põlvkondadevahelisi projekte, näiteks kunstiprojekte.²⁴

Vorarlbergi liidumaa eakate nõuandev kogu püüdis aga parandada eakate kaasamist kohaliku otsuste tegemisse ning aitas luua eakate nõukogud 12 Vorarlbergi omavalitsuses.²⁵

Austrias toetatakse vanemaealiste vabatahtlikku tegevust kõikvõimalikul moel, sh eakatele suunatud programmide, projektide ja koolituse kaudu. Austria on juba aastakümneid kehtestanud standardeid ja rakendanud meetmeid eakate elukvaliteedi parandamiseks ning riiki võib pidada teistele eeskujuks.²⁶

1.2.4. Eakate nõukogud lirimaal

lirimaal²⁷ on igas 31 kohalikus omavalitsuses eakate nõukogu, mis on loodud kohalike omavalitsuste poolt *vanusesõbralike linnade/maakondade programmi* raames. Eakate nõukogud määravad kindlaks prioriteetsed vajadused, tõstatavad olulisi küsimusi, annavad sisendinfot ning mõjutavad linna või maakonna vanusesõbralike algatuste otsustusprotsessi. Eakate nõukogude esindajad osalevad koos asjaomaste asutuste esindajatega vanusesõbralike linnade/maakondade ühenduses. Lisaks vanusesõbraliku linna/maakonna strateegiatega rakendamise seotud konkreetsetele kohustustele esitab eakate nõukogu ka kodanike või teenusekasutajate nägemuse strateegiatega elluviimise monitoorimisprotsessis. Eakate nõukogud representeerivad ka linna või maakonna vanemaealise elanikkonna mitmekesisust ja toetavad kõige tõrjutumate osalemist.²⁸

Iga kohalik eakate nõukogu nimetab ühe esindaja (tavaliselt esimehe), kes osaleb üleriiklikus eakate inimeste nõukogude võrgustikus. Üleriigiline võrgustik koguneb kolm korda aastas. et arutada riikliku tähtsusega poliitilisi küsimusi ja teha koostööd probleemide lahendamiseks, mida eakad inimesed ei suuda lahendada kohalikul tasandil.²⁹

lirimaad võib käsitleda ka vanusesõbralike linnade programmi juhtriigi ja eeskujuna. 2019. aasta detsembris tunnustas Maailma Terviseorganisatsioon WHO pärast kümme aastat kestnud tööd lirimaa esimeseks eakatesõbralikuks riigiks maailmas. *Age Friendly Ireland* on välja töötanud *Age Friendly Towns Toolkit* (vanusesõbralike linnade tööriistakomplekt)³⁰ ning koostanud ja andnud välja eakate nõukogu loomise ja juhtimise juhiseid.³¹

²⁴ <https://unece.org/sites/default/files/2022-01/mipaa20-report-austria.pdf>, p 14

²⁵ [The Vorarlberg Bürgerrat model, aka Citizens' Councils. https://participedia.net/method/6227](https://participedia.net/method/6227)

²⁶ <https://unece.org/sites/default/files/2022-01/mipaa20-report-austria.pdf> p 37

²⁷ Meaningful participation of older persons and civil society in policymaking. Designing a stakeholder engagement and participation process. Guidance note. 2021 <https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf> p 17

²⁸ Ibid p 17

²⁹ Older People's Council Guidelines. Age Friendly Ireland <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>

³⁰ Age Friendly Towns | A Guide. <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2022/07/Age-Friendly-Towns-Toolkit.pdf>

³¹ Older People's Council Guidelines. Age Friendly Ireland <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>

1.2.5. Eakate nõukogud Prantsusmaal

Paljudes Prantsusmaa omavalitsustes on olemas eakate nõukogu, kus arutatakse eakate kodanike huve puudutavaid küsimusi ning arutatakse või tehakse ettepanekuid kohaliku poliitika või projektide kohta. Nende eesmärk on hõlbustada dialooge otsustajate ja eakate vahel, teavitada eakaid kogukonna projektidest ja võimaldada neil väljendada oma seisukohti ja tähelepanekuid, parandada eakate elu kogukonnas ja vastata paremini nende vajadustele.³² Prantsusmaa eakate nõukogude kohta mainitakse Wikipedias³³, et mõned omavalitsused, nt Antony, Hauts-de-Seine, on loonud vanemaealiste nõukogud, mis tegutsevad sarnaselt kohaliku omavalitsuse juurde loodud noorte nõukogudega. Antony, Hauts-de-Seine vanemaealiste nõukogu loomise otsuse tegi linnavalitsus 2008. aastal. Nõukogu nimetab linnapea vabatahtlikkuse alusel.

Gaillard'i³⁴ omavalitsuse eakate nõukogu tegutseb nõuandva organina, mis koosneb 6 kuni 12 liikmest, kuhu kuuluvad eakad ja pensionärid, kes on huvitatud kohaliku elu arendamisest. Liikmete kokkusaamised toimuvad temaatilistes töögruppides, kus jagatakse ideid ja mõtteid ning tehakse ettepanekuid sihtotstarbeliste projektide osas. Kohaliku omavalitsuse partnerina tegeleb eakate nõukogu kohalike teemadega, nagu keskkond, solidaarsus, kultuur, vaba aeg, majandus jne. Liikmeks astumiseks tuleks saata motivatsioonikiri linnapeale ning täita vastav ankeet. Tegevus toimub vabatahtlikkuse alusel.

Eakate nõukogu tegutseb ka Ville de Rodez's³⁵ Eakate nõukogu on nõuandev ja kaasav konsultatsioonifoorum. Selle eesmärk on rikastada linnavolikogu poliitilisi otsuseid eakate ekspertteadmistega. Lisaks on nõukogu eesmärk võtta avaliku poliitika väljatöötamisel paremini arvesse eakate arvamusi ja vajadusi. Seega aitab eakate nõukogu kaasa ühiskonna suhtumise muutmisele eakate suhtes. Lõpuks võimaldab see organ edendada kohalikku elukeskkonda eelkõige ruumilise planeerimise või vaba aja veetmise arendamisega seotud küsimustes.

Nõukogu koosneb 33 täisliikmest, kelleks on 60+ vanuses linnaelanikud. Lisaks osaleb seal 2 ametiülesande korras tegutsevat liiget, Monique Bultel-Herment, kes on valitud ennetus- ja ohutusnõukogu presidendiks ja Francis Fournié, kes on valitud eakate tehtava koostöö presidendiks.

Eakate nõukogu liikmed tegelevad mitmete teemadega, eelkõige kultuuri ja vaba aja veetmise, põlvkondadevaheliste sidemete arendamise, linna mälu, uute kommunikatsioonivahendite kättesaadavuse jne valdkonnas. Eakate nõukogu konsulteerib kõigi eakaid puudutavate ühenduste või institutsioonidega.

Eakate nõukogu liikmed valitakse loosi teel pärast individuaalset nimetamist ja võimaluse korral arvestades soolist võrdõiguslikkust ja kõikide linnaosade esindatust. Liikmete

³² <https://www.age-platform.eu/active-ageing-in-the-community/>

³³ [https://en.wikipedia.org/wiki/Municipal_council_\(France\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Municipal_council_(France))

³⁴ <https://www.gaillard.fr/conseil-des-aines/>

³⁵ <https://www.ville-rodez.fr/ville/citoyennete/conseil-seniors/>

ametiaeg kestab kuni 2026. aastani, mis lõpeb samal ajal kui linnavolikogu ametiaeg. Nad tegutsevad kogu ametiaja vältel ja seda perioodi ei saa pikendada.

Eakate nõukogu tegevus sisaldab kolme liiki kokkusaamisi:

- täiskogu istungid, vähemalt kaks korda aastas, mis on avatud ainult nõukogu liikmetele
- avatud koosolekud, kuhu võib kutsuda ka isikuid, kes ei kuulu eakate nõukogu koosseisu
- komisjonid, mida võib vastavalt vajadusele moodustada eakate nõukogu algatusel

1.2.6. Eakate nõukogud Saksamaal

Saksamaal on kohalikud eakate nõukogud on tegutsenud alates 1970ndatest aastatest ja praegu on neid umbes 1200 üle kogu riigi.³⁶

1.2.7. Eakate nõukogud Ühendkuningriigis

Osana WHO vanusesõbralike linnade/kogukondade programmist toimib Ühendkuningriigis eakasõbralike kogukondade võrgustik, kus on üle 60 liikme.³⁷

Ühendkuningriigis peaks kohalikud omavalitsused strateegiliselt lähenema vanusesõbraliku ühiskonna ülesehitamisele ja võimaldama kõigile inimestele osaleda ja kaasa rääkida neid mõjutavates poliitilistes otsustes. Võrdõiguslikkuse seadus (2010) sätestab õigusliku kohustuse, kuid ka seadusjärgsed stiimulid tõkete kõrvaldamiseks, diskrimineerimise vältimiseks ja võrdõiguslikkuse edendamiseks eakate inimeste potentsiaali ärakasutamiseks ja heade suhete edendamiseks kogu ühiskonnas. Kõigis tuleviku planeerimise ja nende tegevust suunavates menetlustes – alates personali värbamisest kuni hangete korraldamiseni peaksid kohalikud volikogud tegema riskianalüüsi selle kohta, milline on algatuse mõju eakate inimeste heaolule ja nende sotsiaalsele kaasatusele. Konsulteerides eakate inimestega – näiteks kohalike eakate ühenduste, eakate foorumite kaudu peaksid kohalikud volikogud arendama ja säilitama teadmisi sellest, mida eakad inimesed oma kogukonnas soovivad. Nad peaksid tagama, et eakate inimeste arvamused, püüdlused ja vajadused – arvestades vanust, etnilist päritolu, puuet jm kaitstud tunnuseid oleks arvesse võetud.³⁸

³⁶ <https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf> p 15

³⁷ <https://ageing-better.org.uk/uk-network-age-friendly-communities>

³⁸ Local Government's Role in Responding to an Ageing Population. [http://www.cpa.org.uk/cpa-lga-evidence/Age_UK/LGACallEvidenceLArrole\(Age%20UK\).pdf](http://www.cpa.org.uk/cpa-lga-evidence/Age_UK/LGACallEvidenceLArrole(Age%20UK).pdf)

Allpool on mõned näited eakate esinduskogudest Ühendkuningriigis

Manchester linn on liitunud WHO vanusesõbralike linnade programmiga ning seal tegutseb 2004. aastal asutatud Vanusesõbraliku Manchesteri Eakate Eestseisus/Komisjon *Age Friendly Manchester Older People's Board*³⁹, mis on linna peamine eakate inimeste konsultatiivrühm, mis kohtub iga kaheksa nädala tagant ja hindab kriitiliselt Vanusesõbraliku Manchesteri programmi. Rühma kuulub ligikaudu 15 erineva taustaga, erinevatest naabruskondadest ja organisatsioonidest liiget vanuserühmas 50+. Lisaks valitud liikmetele on eestseisusse kaasatud liikmeid LGBT kogukonnast, Manchesteri *Black and Minority Ethnic* (BME) võrgustikust, hooldajate foorumist, *Manchester TUC Pensioners*, naabruskonnakogudest ja Wai Yinist. Poliitiline juhtimine hõlmab kahte valitud volikogu liiget, kes on hääleõigused.

Eestseisus

- edastab eakate seisukohti riiklikule, piirkondlikule ja kohalikule valitsemistasandile ning teistele asutustele
- suunab ja hindab kriitiliselt vanusesõbralikkuse programmi ja muid strateegiaid
- kogub ekspertteadmisi vananemisest ja sellega seotud küsimustest
- annab aru Vanusesõbraliku Manchesteri Eakate Kogule, *Age Friendly Manchester Older People's Assembly*.

Vanusesõbraliku Manchesteri Eakate Kogu - *Age Friendly Manchester Older People's Assembly* on avatud kõigile üle 50-aastastele linnaelanikele. Kokku on üle 100 liikme. Koguneb igas kvartalis. Toimib konsultatiivorganina, et arutada ja töötada välja uusi poliitikaid ja töömeetodeid ning hoida eakaid linnaeluga kursis. Eakate Kogu valib mitmeid esindajaid, kes kuuluvad Vanusesõbraliku Manchesteri Eestseisusse.

Bristol'is tegutseb Vanemaealiste Foorum⁴⁰ (*Bristol Older People's Forum*), mida juhivad täielikult eakad inimesed. Foorum toetub oma liikmete tugevatele külgedele, kasutades eakate oskusi, teadmisi ja kogemusi.

Foorum teeb tihedat koostööd teiste organisatsioonidega, et rahuldada eakate inimeste vajadusi ja lahendada mureküsimusi Bristolis. Eesmärgiks on, et iga eakas inimene linnas oleks võrdne, väärtustatud ja kaasatud kogukonna liige, kes saaks mõjutada poliitikat ja otsuste tegemist, vaidlustada eakate diskrimineerimist ja edendada Bristolis kui vanusesõbralikku linna, keskendudes kohalikele naabruskonnapoliitikatele, eluasemele ja ühistranspordile.⁴¹ Rahastajateks ja partneriteks on Bristolis linnavolikogu, Bristol Age UK, Kogukonnafond (*Community Fund*) ja *Quartet Community Foundation (Bristol Post Coronavirus Fund)*.

³⁹ Get involved with Age Friendly Manchester.

https://www.manchester.gov.uk/info/200091/life_over_50/8387/get_involved_with_age_friendly_manchester

⁴⁰ <https://www.ageuk.org.uk/wp-assets/globalassets/bristol/services/age-friendly/final-age-friendly-bristol-strategy.pdf>

⁴¹ <https://bopf.org.uk/>

1.2.8. Eakate nõukogud Portugalis

Portugali mitmed omavalitsused on liitunud WHO vanusesõbralike linnade programmiga ning kaasavad eakaid kohalike vanemaealiste ühenduste kaudu.

Portugali olukorda analüüsivas artiklis *Active Aging Governance and Challenges at the Local Level* mainitakse, et... ometi puuduvad meile teadaolevalt uuringud, mis keskenduksid sellele, kuidas Portugali kohalikud omavalitsused ja teised kohalikud sidusrühmad lähenevad aktiivsele vananemisele.⁴² Kokkuvõttes näitavad kõik küsitlused, et eakatel inimestel on kogukonnas üha rohkem hääleõigust. Kohaliku omavalitsuse elanike jaoks on üks eelistatud kohtadest olnud arutelude ja aruteluforumite edendamine, mis võimaldab neil vähemalt poliitrikajundamise algfaasis osaleda ja kaasa rääkida.⁴³

Santa Maria da Feira⁴⁴ oli esimene omavalitsus Portugalis, kes koostas ja viib ellu erinevaid algatusi sisaldavaid aktiivse vananemise strateegiat. Nende rakendamine hõlmab mitmete sektorite ja munitsipaalametite, sotsiaalvõrgustike ja teiste kaasatud partnerite osalemist. Lisaks koordineeritud tegevusele võeti ka kohustus kaasata nii avaliku kui erasektori huvigruppe aktiivse vananemise edendamisel kogukonnas, sh luua kanalid eakate aktiivse osalemise ja mõjuvõimu suurendamise toetamiseks Seenioride Foorumi asutamise kaudu. Seenioride Foorum on sõltumatu ja avatud kodanikuaktiivsust edendav organ. Foorum teeb ettepanekuid kavade, tegevuste ja ettepanekute kohta, mille eesmärk on aktiivse vananemise edendamine.

2017. aastal WHO vanusesõbralike linnade võrgustikuga liitunud Matosinhos'e (elanike arv: 173 451)⁴⁵ linnavalitsuse eakatepoliitika hõlmab muude tegevuste hulgas ka linnavalitsuse juurde eakate nõukogu loomist, et edendada kodanike osalemist ja mõjutada poliitiliste otsuste tegemist, pakkuda temaatilisi seminare vajaduste paremaks kaardistamiseks; viia ellu tegevusi finantsraskustes inimesteni jõudmiseks; arendada meetmeid, mis parandavad ligipääsetavust ja liikuvust jne.⁴⁶

1.2.9. Kokkuvõtteks

Selliseid näiteid võib tuua kõikidest kohalikkude demokraatiat viljelevatest riikidest. Sellest koorub ka lihtviisine tõdemus, et kodanike/eakate kaasamine laiemalt ja kohaliku tasandi eakate esinduskogud ja nende funktsioneerimine on äärmiselt mitmekesised, mille kasvõi Euroopa tasandi tüpologia väljatöötamine nõuaks aja- ja ressursimahukaid uurimusi.

⁴² Active Aging Governance and Challenges at the Local Level [Alexandre Fernandes](#),¹ [Teresa Forte](#),¹ [Gonçalo Santinha](#),^{1*} [Sara Diogo](#),² and [Fernando Alves](#).³

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8293173/>

⁴³ Ibid

⁴⁴ <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/santa-maria-da-feira/>

⁴⁵ <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/matosinhos/>

⁴⁶ https://unece.org/sites/default/files/2021-03/Portugal_CN_EN.pdf

1.3. Eakate kaasamise neli mudelit

Eakate inimeste osalemine poliitikakujundamises võib toimuda nii üksikindiviidi tasandil kui kollektiivselt. Kollektiivse osalemise näiteks on eakate ühendused, mis on moodustatud rohujuure tasandil kas eakate endi või vabaühenduste või kogukonnaorganisatsioonide poolt. Eakate nõukogud või seenioride nõukogud võivad olla loodud valitsuse nõuandva või konsultatiivse organina, mis toetab poliitikakujundamist. Eakate organisatsioonid on oluline osalusvahend, edendades paremat poliitikat ja pakkudes poliiticate mõjutamise võimalusi kõikidel tasanditel.⁴⁷

Kui juba väikese Eesti väheste eakate esinduskogudega pilt on sedavõrd kirju, siis Euroopa mastaabis on mitmekesisust mõõtmatult suurem.

Seda seisukohta kinnitatakse ka artiklis *The participation of senior citizens in policy-making: Patterning initiatives in Europe (Vanemaealiste osalemine poliitikakujunduses: Euroopa algatuste mustrid)*⁴⁸, kus sedastatakse, et kogu maailmas nõuab aktiivse vananemise poliitika eakate suuremat osalemist sotsiaalses, majanduslikus ja poliitilises elus.

Hoolimata sellest, et üha enam on tõendeid eakate sotsiaalsesse tegevustesse kaasamise algatuste kohta, on vähe teada viiside kohta, kuidas eakaid neid puudutavate poliiticate kujundamisse ja/või rakendamisse kaasatakse.⁴⁹

Euroopa Liidu ja assotsieerunud riikide kogemust hõlmanud ülevaateartiklis käsitletakse eakate kaasamist nii makro-, meso- kui mikrotasandil, mis on omavahel keeruliselt põimuvad. analüüsiti 37 juhtumit.

Artiklis tuuakse välja neli peamist eakate osalemise mustrit: konsultatiivne või kaasotsustamis-põhine osalemine poliitika kujundamisel või rakendamisel. Need kokku neli mudelit on erineval määral esindatud erinevatel tasanditel (riiklikul, piirkondlikul, kohalikul tasandil) ja erinevates vormides (määratud, valitud/nimetatud, korporatiivne esindatus) ja erineva institutsionaliseerimise astmega (ajutine/püsiv).

	Poliitikakujundamine	Poliitika elluviimine
Konsulteerimispõhine	Poliitikakujundamise algatused konsulteerimisega	Poliitika elluviimine konsulteerimisega
Kaasotsustamis-põhine	Poliitikakujundamise algatused kaasotsustamisega	Poliitika elluviimine koos kaasotsustamisega

⁴⁷ <https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf> p8

⁴⁸ Falanga, R., Cebulla, A., Principi, A., & Soggi, M. (2020). The participation of senior citizens in policy-making: Patterning initiatives in Europe. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 1–21.

<https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/34> p 1

⁴⁹ Ibid

Viidates siin refereeritavale uurimusele väidab UNECE väljaanne *Meaningful participation of older persons and civil society in policymaking*: ... uuringus analüüsiti eakaid kaasavaid algatusi Euroopas ja leiti, et valdav enamus kasutas konsulteerimispõhiseid lähenemisviise, mille puhul eakad osalevad poliitika kujundamisel, mitte aga kaasotsustamisel.⁵⁰

Kuigi eakate poliitiline osalemine võib toimuda mitmel viisil, eelkõige eakate organisatsioonide kaudu (nt kodanikuühiskonna organisatsioonid), poliitiliste esindajate valimise kaudu (nt valimistel hääletamine), aga ka vahetult otsustusprotsessis osalemise kaudu (nt nõuandvad ja kaasotsustamisalgatused), on viimast uuritud vähe.⁵¹ Artiklis märgitakse kokkuvõtvalt, et ...

Esiteks, Euroopa algatusi võib liigitada vastavalt kohalikule (mikro-), piirkondlikule (meso-) või riiklikule (makro) tasandile. Makro- ja mesotasanditel on sageli oluline roll teenuste osutamise parandamisel kohalikul tasandil, tavaliselt tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonnas. Walker rõhutab lisaks, et kui riiklikul tasandil toetavad pigem "esindusorganid", mis annavad suuniseid kohalike "indiviidile orienteeritud" kogemuste võimendamiseks ja edendamiseks, siis mesotasandil ilmneb üha enam uute tegevusgruppide vohamist.⁵²

Teiseks täheldasime, et eakate esindatus poliitika kujundamisel oli kas otsene või vahendatud. Viimasel juhul esindavad eakaid seadusjärgsed asutused ja/või organisatsioonid, kellel on volitused pidada läbirääkimisi lõplike otsuste üle riigiasutustega. Sellest tulenevalt eristasime osaluskeskkondades osalejate konfiguratsioone eakate otsese kaasamise (või eneseesindamine nimetamise/valimise kaudu), valitsuste poolt tavaliselt määratud esindajate kaasamise ja eakate organisatsioonide osalemise kaudu. Esimesel juhul antakse eakatele õigus ja võimalus otse kaasa rääkida kas isiklikult või valitud esindaja kaudu. Teisel ja kolmandal juhul toimub eakate osalemine esindajate kaudu, kes räägivad eakate nimel, olgu nad siis poliitiliselt määratud (nt nõukogudes ja foorumites) või kolmandast sektorist lähetatud esindajate kaudu.⁵³

Kolmandaks uurisime osalusalgatuste staatust valitsemisüsteemis, et koguda teavet selle kohta, kuidas nad on poliitikalavasse integreeritud. Meie peamine näitaja on poliitilise algatuse kavandatud või eeldatav kestus, mis sageli kajastub õiguslikus raamistikus. Tähtajalised ja ühel eesmärgil rakendatud algatused sõltuvad tavaliselt valimistsüklitest ja on haavatavad poliitiliste kapriiside suhtes, mille tõenäosus seadusjärgsete algatuste puhul on väiksem. Seega täheldame institutsionaliseerimise astmeid, eristades õigusliku raamistiku alusel tehtavaid alalisi algatusi ja ajutisi algatusi, mis on staatuslike ja ajaliste piirangutega.

Allpool on mõned näited vanemaealiste kaasamisest kohalikul tasandil ülnimetatud nelja mudeli lõikes.

⁵⁰ <https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf> p 20

⁵¹ Falanga, R., Cebulla, A., Principi, A., & Socci, M. (2020). The participation of senior citizens in policy-making: Patterning initiatives in Europe. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 1–21.

<https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/34>

⁵² Ibid p 6

⁵³ Ibid, p 6

1. Konsulteerimispõhised algatused poliitikakujunduses: Eakate nõukogu Lagoses (Portugal), Eakate nõukogu Bratislavas; Eakate nõukogu Leipzigis ja Dortmundis (Saksamaa)

Nt Dortmundi eakate nõukogu, mis asub Nordrhein-Westfaleni liidumaal Saksamaal, on kohalik alaliselt tegutsev eakate algatus. Saksamaal ei reguleeri eakate nõukogusid üleriigiline seadus, kuna föderaalne seadus delegeerib sotsiaalpoliitika eest vastutuse liidumaadele (Länder). Dortmundi eakate nõukogu tekkis rohujuuresandide surve tulemusena ja koosnes hoolekandeorganisatsioonide esindajatest, enne kui linnavolikogu tunnustas seda 1994. aastal kohaliku omavalitsuse ühendusena. Eakate nõukogu liikmeid, keda on kokku 27, valivad otse 60-aastased ja vanemad linnaelanikud. Esindajad osalevad seejärel munitsipaal komisjonides, mis vastutavad sotsiaal- ja tervishoiu, elamumajanduse, kultuuri, spordi ja vaba aja veetmise ning avalike suhete eest.⁵⁴

2. Konsulteerimispõhised algatused poliitika elluviimisel: City for All Ages, Edinburgh (Šotimaa); Partnership for Older People Programme, Dorset (Ühendkuningriik)

Eakate partnerlusprogramm Dorsetis on kohalik alalise iseloomuga algatus, mis tugineb eakate otsesele kaasamisele. See keskendub eakate osalemisele tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande-teenuste osutamisel. Programmi töötajad väidavad, et tegevuste planeerimine ja juhtimine on põhiline käegakatsutavate tulemuste ja liikmete rahulolu suurendamiseks. Selle eesmärgi saavutamiseks kasutatakse konsulteerimist kohaliku esmatasandi tervishoiuteenuste, hooldusega seotud ja mitmete muude algatustega. Programmi strateegilises juhtimises osaleb neli eakat, kes teevad koostööd kolme Dorseti omavalitsuse* ja riikliku tervishoiuteenistuse esindajaga, kes otsustavad rahastamissetpanekute üle, julgustades samas omavalitsusorganeid reageerima kogukonna vajadustele. Hindamiste kohaselt on algatus olnud kuluefektiivne, aidates parandada teenuste osutamist ning hõlbustades dialooge eakate ja professionaalsete teenusepakkujate vahel.⁵⁵

3. Osaluspõhised algatused poliitikakujunduses: Vanemaealiste nõukogu Chiaris (Itaalia), Vanemaealiste Foorum Santa Maria da Feira, (Portugal)

Euroopas võib leida vaid üksikuid juhtumeid, kus eakate kaasotsustamist kasutati nii poliitikakujundamises kui rakendamises.

Läbi kodanikepaneeli edendatavaid eakatekeskseid tegevusi kombineeritakse Gdynia (Poola) laiema kogukonna osalusmehhanismidega, samas kui Alfândega da Fé (Portugal) pakub näite eakate kaasamise kohta avaliku raha jaotamisel. Selles umbes 5000 elanikuga Portugali väikelinnas on eakatel võimalus esitada rahastamiseks projekte, mille valib välja volikogu eakatekogu (local council body of senior citizens), kelle ülesanne on toetada ja kujundada linnavolikogu tööd. Selle algatuse raames eraldatakse vahendeid spetsiaalselt

⁵⁴ Ibid, p 11

* Dorseti maakond on jagatud mitmeks kohalikuks omavalitsuseks, sealhulgas linnadeks, linnaosadeks ja valdadeks ning Dorset County Council toimib nende omavalitsuste kõrgema tasandi organina.

⁵⁵ Ibid, p 12

linna eakatele mõeldud sotsiaalsete rajatiste ja programmide toetamiseks sotsiaalse tõrjutuse vältimiseks.⁵⁶

4. Osaluspõhised algatused poliitika elluviimises: 'Tänavad on ka meie omad' kampaania, Lissabon, Portugal

Tegemist oli ajutise iseloomuga algatusega ning täiendustega linnaelu teatud aspektides.

1.4. Eakate nõukogude moodustamine

Kuna vanemaealiste esinduskogud on riigiti väga erinevad nii nimetuste, struktuuri, ülesannete, tegevusmahtude, kaasamisviiside, koostöövormide jne poolest, on tüpoloogiat jällegi raske välja tuua. Vanemaealiste nõukogud sõltuvad eelkõige kohalikust kontekstist nii õigusruumi, poliitikate, administratiivse suutlikkuse, finantseerimise jm poolest. Ka Eesti juba rikkalikust praktikast võiks välja töötada kohalikul tasandil tegutsevate eakate esinduskogude ja nende tegevuse kohta. Väikeriigina on meil tihti raske kopeerida välismaiseid mastaapseid praktikaid.

Eakate nõukogusid on nii nimetatavad kui valitavad. Sõltub riigist ja konkreetsest omavalitsusest.

Taanis 1997. aastal jõustusid õigusaktid, mis kohustasid looma igas omavalitsuses eakate nõukogu, korraldama otsevalimisi nõukogudesse ning andma igale üle 60-aastasele inimesele õiguse kandideerida ja hääletada. Eakate nõukogu valitakse neljaks aastaks otsevalimistel kõigi üle 60-aastaste kodanike hulgast ja nende poolt. Valitud kandidaadid on 60-, 70- ja 80-aastased ning nende hulgas on võrdselt mehi ja naisi.⁵⁷

Nagu eespool mainitud, Guillard'i's (Prantsusmaa) Eakate nõukogu liikmed valitakse loosi teel pärast individuaalset nimetamist ja võimaluse korral arvestades soolist võrdõiguslikkust ja kõikide linnaosade esindatust.

Iirimaa on eakate nõukogud on kahetasandilised struktuurid, millel on lai liikmeskond, mis esindab kõiki kogukonna eakaid inimesi ning valitud täitevkomitee. Liikmeskonda kuuluvad üksikud eakad inimesed ja eakate rühmad. Täitevkomitee liikmed valitakse liikmete poolt iga kahe aasta tagant.

⁵⁶ Falanga, R., Cebulla, A., Principi, A., & Socci, M. (2020). The participation of senior citizens in policy-making: Patterning initiatives in Europe. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 1–21. <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/34> p 13

⁵⁷ <https://joinup.ec.europa.eu/collection/open-government/document/statutory-elected-senior-citizens-councils-denmark>

Erinev on ka eakate esinduskogude ametiaeg, mis pole alati kindlalt fikseeritud. Nt Soomes varieerub eakate esinduskogude ametiaeg kahest kuni nelja aastani.⁵⁸

Käesolevas ülevaates toodud näidetes on siin nii 100-liikmelisi (Manchester, Ühendkuningriik) kui 6-12 liikmelisi (Gaillard, Prantsusmaa) eakate nõukogusid.

Pariisi eeslinna Le Vésinet eakate nõukogu koosneb 8 liikmest ja ühest valitud linnavolikogu liikmest.⁵⁹

1.5. Eakate nõukogude koosseis

Nii on ka teistes riikides eakate nõukogude koosseis väga varieeruv. Tihtipeale, isegi kui koosseisud internetist välja kaevata, on toodud liikmete nimed, mainimata nende ametit või tegevus- või vastutusvaldkonda.

Näide Iirimaa. Eakate inimeste nõukogud on kahetasandilised struktuurid, millel on lai liikmeskond, mis esindab kõiki kogukonna eakaid inimesi ning lisaks on ka valitud täitevkomitee. Liikmeskonda kuuluvad üksikud eakad inimesed ja eakate rühmad. Täitevkomitee valivad kõik liikmed iga kahe aasta tagant. Liikmeteks võivad olla üksikud eakad inimesed ja eakate rühmad, näiteks kogukondlikud ja vabatahtlikud rühmad, aktiivsete pensionäride rühmad, dementsed inimesed, hooldekodudes elavad inimesed ja eri rahvusest inimesed või välispäritolu inimesed.⁶⁰

Iirimaa ei käsitleta eakaid homogeense grupina. Selleks, et tagada, et kõigi eakate hääl oleks täielikult esindatud, on eakate nõukogu liikmed erineva taustaga, jagades aga ühist põhimõtet esindada eakate endi seisukohti. Üldine tava on et liikmed ei ole asutuste või teenuseid pakkuvate organisatsioonide töötajad. Samas võivad praktikud ja töötajad aeg-ajalt koosolekutel osaleda toetamaks teenuseid puudutava info jagamist. Mõnel juhul on kaasatud töötajaid (näiteks rahvaterviseõde, politseiametnik, töötervishoiu spetsialist, terapeut), hõlbustamaks eakate kaasamist, kes ise pole võimelised koosolekutel osalema. Sellise korralduse puhul osaleb asutuse esindaja eakate nõukogu täitevkomitees kui vanema inimese seisukohtade esindaja, mitte kui ametnik.⁶¹

Helsingi eakate nõukogu on organ, mis mõjutab linna tegevuse planeerimist, ettevalmistamist ja järelevalvet küsimustes, mis on seotud eakate heaolu, tervise, kaasatuse,

⁵⁸ <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/120179908/pensionarid-nouavad-loome-igasse-omavalitsusse-eakate-noukogud>

⁵⁹ <https://www.levésinet.fr/le-conseil-local-des-seniors/>

⁶⁰ <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>

⁶¹ <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>, p 33

elukeskkonna, eluaseme ja liikuvuse või nende igapäevaste tegevuste ja neile vajalike teenuste osutamisega.

Eakate nõukogu koosneb eakate organisatsioonide esindajatest, linna alalistest spetsialistidest ja valitud poliitilistest ametnikest. Linnavalitsus nimetas praeguse eakate kodanike nõukogu ametisse 2023. aastal. Nõukogu ametiaeg on kaks aastat.⁶²

1.6. Eakate nõukogude juhtimine

1.6.1. Kuidas on juhtimine korraldatud?

Kuna eakate nõukogud on igale riigile ja omavalitsusele spetsiifilised ning peavad paratamatult lähtuma kohalikest kontekstist, siis on oluline mainida, et Eestis on eakate nõukogude moodustamise ja juhtimise mudel juba välja pakutud.⁶³

Nagu eespool mitmete omavalitsuste näidetest selgub, on eakate nõukogude juhtimine korraldatud väga erineval moel sõltuvalt konkreetsest eakate nõukogust. Väga hea ülevaate eakate nõukogu moodustamise ja juhtimise kõigist aspektidest lirimaa kontekstis leiab väljaandest *Older People's Council Guidelines. Age Friendly Ireland*⁶⁴, milles käsitletakse alljärgnevat teemasid:

- Poliitiline kontekst
- Eakate nõukogu asutamine
- Eakate nõukogu asutamise samm-sammulised juhised
- Eakate võrgustiku loomine oma maakonnas
- Kõigile avatud koosoleku korraldamine eakate nõukogu loomiseks
- Iga-aastase üldkoosoleku korraldamine
- Eakate inimeste nõukogu juhtimine
- Suunised eakate nõukogu juhtimiseks
- Eakate inimeste nõukogu täitevkomitee roll jne.

Materjal on väga selgelt ja koos näidetega välja töötatud, ning sisaldab ka näpunäiteid ja näidisdokumente. Eestil, kuigi konteksti poolest erinev, tasuks juhust käsitleda näidisena hea ülesehituse ja struktuuri poolest. Selline juhendmaterjal võiks olla kohandatud Eesti oludele, kasutades näiteid Eesti juba rikkalikust kogemuspagasist eakate nõukogude asutamisel, juhtimisel ja poliitikaprotsesside mõjutamisel.

⁶² <https://paatokset.hel.fi/en/decision-making/working-groups-and-advisory-boards/elderly-citizens-council#members-of-the-elderly-citizens-council-for-the-2023-2025-term>

⁶³ Eakate nõukogud. <http://www.eakad.ee/eakate-noukogud/>

⁶⁴ <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>

1.7. Eakate nõukogude koolitamine

Koolituste vajaduses ei pea Eestis ilmselt ühelgi valitsemise tasandil kedagi enam veenma. Eestis hinnatakse avatud valitsemise valdkonnas omavalitsuse volikogu ja valitsuse tegevuse läbipaistvust, elanike ja huvirühmade kaasamist otsustusprotsessidesse ja ligipääsu infole.⁶⁵

Koolitusi peaks kindlasti korraldama mõlemale osapoolle, nii neile, keda kaasatakse kui neile, kes kaasavad. Artiklis *The Participation of Senior Citizens in Policy-Making: Patterning Initiatives in Europe* märgitakse, et vältida sotsiaalset tõrjutust ja sellega kaasnevat kodanike rahulolematust, on teadlased ühel meelil selles, et avaliku sektori töötajaid tuleb koolitada osaluspoliitikas ja parandada suhtlemist eakate elanikega.⁶⁶

Väga palju räägitakse aktiivse vananemise ja elukestva õppe kontekstis vanemaealiste koolitustest, kuna ka vanemaealiste puhul rõhutatakse elukestva õppe tähtsust. Laialdaselt kajastatakse ja uuritakse Euroopas nt Kolmanda Nooruse Ülikoolide tegevust. Meeles tuleks pidada, et praktiliselt võib iga vanemaealine olla potentsiaalne kandidaat kohaliku omavalitsuse eakate ühendusse. Mida rohkem on ka eakatel teadmisi erinevatest valdkondadest, seda kergem on orienteeruda ja teha informeeritud otsuseid, kuna kohalikku elu mõjutavad tugevalt ka nii riigi- kui ka nt EL poliitikad.

Laiemalt käsitleb vanemaealiste poliitkajundamise protsessis osalemist toetavat koolituste ja oskuste arendamist UNECE väljaanne *Meaningful participation of older persons and civil society in policymaking*, mis toonitab vajadust

- pakkuda eakatele koolitust nende õigustest ning eri tasanditel poliitilistes protsessides osalemisest
- arendada eakate digioskusi vältimaks digioskuste puudumisest tulenevat tõrjutust.

Koolituse kaudu tuleks tõsta vanemaealiste enesekindlust ning osalussoovi ning anda praktilisi oskusi. Lisaks sätestatakse, et

- Koolitus peaks olema eakohane. Konsulteerige mis tahes koolituse või oskuste- ja arendavate tegevuste puhul eakate inimeste ja neid esindavate organisatsioonidega nende eelistatud suhtlusviisi, keele ja koolituse läbiviimise vormide kohta.
- Võtke arvesse koolitusel osalevate eakate inimeste mitmekesisust ja soolist tasakaalu.
- Võtke arvesse võimusuhteid rühmades ja tagage, et kõigil oleks võimalus osaleda.⁶⁷

lirimaal pakub *Age & Opportunity (Vanus ja Võimalus)* konkreetset koolituskursust nimetuse all *Get Engaged (Hakka osalema)*, mille eesmärk on arendada nende 50+ vanuses inimeste

⁶⁵ <https://minuomavalitsus.ee/valdkond-cloned/avatud-valitsemine>

⁶⁶ Falanga, R., Cebulla, A., Principi, A., & Socci, M. (2020). The participation of senior citizens in policy-making: Patterning initiatives in Europe. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 1–21.

<https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/34> p 4

⁶⁷ <https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf> p 21

oskusi ja teadmisi, kes soovivad osaleda oma kogukonna vanusesõbralikumaks muutmisel. Kursust soovitatakse inimestele, kes tahavad asutada vanemaealiste nõukogu. Õppetöö toimub 4-6 nädala vältel 2 tundi korraga sõltuvalt grupist. Käsitletavad teemad: aktiivne vananemine, isiksus, meeskonnatöö ja koostöö, muudatuste tegemine, kogukonnaprojektide kavandamine ja elluviimine.⁶⁸ Paljud lirimaa omavalitsused neid koolitusi ka kasutavad.

Flandria (Belgia) eakate nõukogu korraldab koolitusi, õppeüritusi, ... eakatele vabatahtlikele, kes osalevad kohaliku tasandi omavalitsuste eakate nõukogudes.⁶⁹

Eakate nõukogude valimiste puhul ei saa tänapäeval mööda vaadata ka digimaailma arengutest. Näitena saab välja tuua vajaduse olla kursis eakate nõukogu veebipõhiste valimiste ja vastavate platvormide kasutamisega. Nt POLYAS (kontorid Šveitsis ja Saksamaal), mis pakub võimalust valida senioride esindajaid internetipõhiselt (*Elect the senior representatives online and combine the voting process*). Veebil selgitatakse, et vanemaealiste ühendus (ka: eakate esindus) on kohaliku volikogu nõuandev organ, mis esindab eakate huve poliitikakujundamise protsessis. Reeglina on hääleõiguslikud kõik kogukonna 60-aastased ja vanemad elanikud. Omavalitsuse tasandil on vanemaealiste nõukogud iseorganiseerunud, vabatahtlikud organid, mille olemasolu ei ole õiguslikult sätestatud. Eakate nõukogud eksisteerivad riigi tasandil ning teevad koostööd organiseeritud kohalike esindajatega. Veebivalimiste kaudu võimaldate oma valijatele lihtsat ja mugavat hääletamisvõimalust. Asukohast sõltumatu valimistel osalemine on eriti mugav liikumisraskustega, reisivatele või muudele valijatele, kes ei saa valimispäeval valimisjaoskonda minna. Mobiilse seadme (nutitelefon, tahvelarvuti või sülearvuti) abil saab hääletada isegi kogu maailmas.⁷⁰

Vanemaealiste puhul on digimaailmas orienteerumise koolitused seejuures äärmiselt olulised. Digioskuste arendamine on vanemaealiste ühiskonnas osalemist toetav prioriteetne koolitusvaldkond.

NB! Praegu käimasoleva ELi rahastatud projekti AGE-FRIENDLY TOOLKIT raames käsitletakse uue kutseprofiili - kaasava vananemise tugispetsialist vanusesõbralikes linnades - loomist.⁷¹ Lisaks on välja antud vastavat õppekava sisaldav materjal: *Training curriculum for a new profile of "age-friendly cities professional"*⁷² 21-leheküljeline materjal on mõeldud laiale sihtgrupile, kelle hulgas on

- vanusesõbralike linnade strateegiat elluviivad kohalikud omavalitsused
- eakate organisatsioonid ja vabaühendused, kes tegelevad vanusesõbraliku keskkonna ning kaasava kogukonna loomisega.

Eestiski tasuks selle materjaliga tutvuda.

⁶⁸ <https://ageandopportunity.ie/engage/getengaged/>

⁶⁹ <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/vlaamse-ouderenraad-uk>

⁷⁰ <https://www.polyas.co.uk/local-authorities/senior-council-elections/online>

⁷¹ <https://www.afctoolkit.eu/about/>

⁷² file:///C:/Users/riina/Downloads/WP2A3-Brochure-english_.pdf

1.8. Suhted kohaliku omavalitsusega

Ülevaateartiklis *The participation of senior citizens in policy-making: Patterning initiatives in Europe* väidavad autorid, et tegelikult ei leidnud me Taanis ega Saksamaal tõendeid selle kohta, et kohalikud omavalitsused oleksid olnud vastu otsuste tegemise protsesside jagamisele eakatega [60,62,63]. Pigem mõisteti kollektiivsete organite vahendamist tavaliselt kui vajalikku mehhanismi eakate huvide esindamiseks, olles teadlikud riskist, et eakate esindamine ei õnnestu ning et see tugevdab sotsiaalseid ja kogukondlikke tõkkeid [44,65]. Mõnel juhul, nagu Taanis, osutus liikmete otsevalimine seadusjärgsete organite liikmeteks tõhusaks mehhanismiks eakate kaasamiseks konsulteerimise kaudu.⁷³

Vanemaealiste kohalike omavalitsuste poolse kaasamise vajadus on kindlalt kasvuteel, arvestades ka viimase aja arengutega maailmas ja Euroopas, sh Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) vanusesõbralikke linnade/kogukondade kontseptsiooni laienemisega. Vanusesõbraliku kogukonna mõte on olla elukaareülene ehk see hõlmab kõiki inimesi, sõltumata vanusest. Ometi on fookus rohkem vanemaealistel, üle 65-aastastel, sest neil on ühiskonnas sageli nõrk või olematu kõlapind ja nende arvamus jääb pahatihti tagaplaanile.⁷⁴

Kuna tahame kuuluda Põhjamaade väärtusruumi ja käia ühte sammu demokraatlike osalusdemokraatiate viljelevate riikidega, siis ei tohiks tekkida küsimustki kõiki elanikkonnagruppe kaasava kohaliku demokraatia arendamise vajadusest KOVide poolt.

Ka WHO 2023. aastal väljaantud *National Programmes for Age-Friendly Cities and Communities A Guide. 2023*⁷⁵ (*Vanusesõbralike linnade ja kogukondade riiklike programmide juhend*) programmide rakendamist käsitlevas 3. peatüki punktis 3.1. Partnerlused, võrgustikud ja sidusgrupid toonitatakse, et üks esimesi samme riikliku vanusesõbralike linnade ja kogukondade programmi rakendamisel on selliste sidusrühmade kindlakstegemine, kes juba tegutsevad vanusesõbralike keskkondade, loomisel. Sidusrühmi võib leida kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil. Nimekirja tipus leiame eakad inimesed; eakate pered ja hooldajad; eakate inimeste huve esindavad organisatsioonid (nt nõukogud ja komisjonid).⁷⁶

⁷³ Falanga, R., Cebulla, A., Principi, A., & Socci, M. (2020). The participation of senior citizens in policy-making: Patterning initiatives in Europe. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 1–21. <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/34> p 14

⁷⁴ Easõbralik linn poeb Eestisse: Põhjamaade eksperdid selgitavad, mida see tähendama peaks. 22.01.2024 <https://www.norden.ee/et/meist/uudised/item/10166-easõbralik-linn-poeb-eestisse-pohjamaade-eksperdid-selgitavad-mida-see-taehendama-peak>

⁷⁵ National programmes for age-friendly cities and communities A guide. 2023 <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/366634/9789240068698-eng.pdf?sequence=1>

⁷⁶ Ibid, p 20.

1.9. Nõukogude saavutused

Saavutusi võiks loetleda lõputult. Sellekohast infot leiab nt *WHO Global Database of Age-Friendly Practices (Easõbralike praktikate üleilmne andmebaas)*⁷⁷, mis pakub praktikas läbiproovitud ideid easõbralikkuse tagamiseks. Kuna andmebaasi kohaliku tasandi näited pole alati väga ressursimahukad, võiks see olla meile tänuväärseks ideede allikaks Eesti riigi omavalitsuste väiksust arvestades.

Rikkalikult huvitavaid ja Eestilegi jõukohaseid Põhjamaade näiteid leiab väljaandest *A Better Environment to Ageing. Working Towards Age-Friendly Cities in the Nordic Region*.⁷⁸

Näide Trondheimist (Norra). Omavalitsus teeb tihedat koostööd pensionäride nõuandvate kogudega. Trondheimi takso tellimisel saavad eakad kasutada 'õnneliku taksojuhi' teenust, kes on saanud erikoolituse, et pakkuda dementsete reisijatele kvaliteetset teenindust. Trondheimis korraldatakse palju kultuuriüritusi ja eakad inimesed, kes seda vajavad, saavad abi, et sinna pääseda. Linnavalitsus jagab kõigile 70-aastaseks saanud elanikele ajakirja '*70+'.⁷⁹

Näide Göteborgist (Rootsi). Vestluspingid on osa Göteborgi linna vanusesõbraliku Göteborgi tegevuskavast, mis on laiaulatuslik koostöö ametiasutuste, ettevõtete ja eakate inimeste vahel. Vestluspingid on valmistatud tumedast tammepuust ja neil on kollane raam koos käetugedega, mis pakuvad lisatoetust. Projekti olid kaasatud nii linnavalitsus kui eakate rühm '*Tuleviku arendajad*', kuhu kuuluvad eri taustaga, erinevast vanusest, teadmistest, kogemustest inimesed Göteborgi eri piirkondadest. Üheskoos panustavad nad vabatahtlikult oma aega ja pühendumust, et muuta Göteborgi linn paremaks kohaks, kus vananeda.⁸⁰

Näide Irimaalt. Ennis'e easõbraliku linna strateegia töötati välja konsulteerides nii seadusjärgsete kui ka vabatahtlike sidusrühmadega, sealhulgas eakate nõukoguga. Koos eakate nõukoguga/ratastoolikasutajatega ja piiratud liikumisvõimega inimestega viidi läbi mitmeid jalakäidavuse auditeid, et hinnata olemasolevat tänavate olukorda ja juurdepääsu.⁸¹

Huvitava ettevõtmisena nt Austria näide, kus eakate nõukogu selgitas analüüsi abil välja diskrimineerimisjuhtumid, mis on seotud pankade ja kindlustusettevõtetega. Eakate nõukogu arvates on diskrimineerivate sätete tühistamiseks kiiresti vaja võtta seadusandlikke meetmeid.⁸²

⁷⁷ Global database of Age-Friendly Practices <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-practices/>

⁷⁸ A better environment to ageing. Working towards age-friendly cities in the Nordic region. <https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/03/A-better-environment-to-age-in.pdf>

⁷⁹ Ibid, p 24

⁸⁰ <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/chatty-benches-for-spontaneous-conversations/>

⁸¹ https://extranet.who.int/agefriendlyworld/search-afp/?_sft_countries=ireland&_sfm_afp_start_date=1974+2024&_sfm_population=0+110000000&_sfm_proportion=0+100

⁸² National Report Austria Fourth review and appraisal of the implementation of the Madrid International Plan of Action on Ageing 2002 and the Regional Implementation Strategy (MIPAA / RIS) 2018 – 2022 <https://unece.org/sites/default/files/2022-01/mipaa20-report-austria.pdf> p 38

1.10. Teemade ring

Kasvõi eelmise punkti najal võib öelda, et eakate esinduskogud tegelevad äärmiselt laiaulatusliku teemade ringiga alates poliitikakujundusest, huvikaitsest kuni ajaviite ja meelelahutuseni vastavalt kaasalöömise määrale, kohalikele vajadustele ning sõltuvalt eakate nõukogu võimekusest.

UNECE väljaanne *Meaningful participation of older persons in civil society policymaking*⁸³ loetleb kodanikuühiskonna, sh eakate organisatsioonide, ühenduste ja nõukogude potentsiaalset rolli poliitikakujunduses alljärgnevate tegevuste kaudu:

- Teabe ja andmete kogumine ning analüüside tegemine
- Osalemine konsultatsiooniprotsessides ja tagasiside andmine analüüsile ning vananemisega seotud prioriteetide ja poliitika hindamisele
- Teadlikkuse tõstmine eakate inimeste õigustest ja panusest
- Kaasavate konsultatsiooniprotsesside hõlbustamine või toetamine (kohalikul ja riiklikul tasandil)
- Huvikaitse valitsuste ja teenusepakkujate juures
- Tegutsemine rakenduspartneritena
- Koolitus ja oskuste arendamine koos eakate rühmadega
- Üleriiklike vananemist käsitlevate võrgustike loomine
- Poliitika rakendamise jälgimine
- Kampaaniate korraldamine, et tegeleda eakate diskrimineerimise ja muude osalemist takistavate teguritega.
- Ruumide ja kanalite loomine, et eakad inimesed saaksid oma hääle otsustajale kuuldavaks teha.

Teemade ringi võiks kõige üldisemalt käsitleda WHO vanusesõbralike linnade / kogukondade kontseptsioonis aktiivset ja väarikat vananemist toetavate teemade raamistikus, mis hõlmab 8 valdkonda:

1. Avalik linnaruum
2. Transport
3. Kodune keskkond
4. Informatsioon ja kommunikatsioon
5. Kogukonna toetus ja tervishoiuteenused
6. Haridus ja kaasamine tööellu ning ettevõtlusesse
7. Sotsiaalne kaasatus
8. Väärtustamine ja kuuluvus⁸⁴

⁸³ <https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf> p 14

⁸⁴ <https://liiga.ee/wp-content/uploads/2022/09/Easobralik-Tartu-2030.pdf>

Soome. Helsingi eakate nõukogu saab oma otsustega mõjutada Soome pealinnas liiklust, ehitustegevust, terviseteenuseid, muukeelsete eakate olukorda. Aastaks 2024 on Soome eakad pakkunud välja järgmised ettepanekud: tasuta transport, tasuta basseinide kasutus eakatele ja järjekordade lühendamise tervisekeskustes.⁸⁵

WHO peab aktiivset vananemist elukestvaks protsessiks, mis soodustab head tervist, kõrget osalusaktiivsust sotsiaalses elus ning linna arengus ja turvatunnet hilises täiskasvanueas.

Tartu linnajuhtide sõnul ei ole eakate vajaduste rahuldamiseks olulised pelgalt sotsiaal- ja tervishoiuteenused, vaid ka elukestev õpe, mitmekesine sotsiaalne elu, mugav linnaarhitektuur ning teised easõbraliku linna tunnused. Vanusesõbraliku linna visiooni loomises osalenud eakad tõid välja, et vanema põlvkonna jaoks on esmatähtis väärikuse tagamine teenuste pakkumisel ja kokkupuutel teiste põlvkondadega. Linnaarengu planeerimisel tuleb võtta arvesse, et tänastel eakatel on lai huviring ning tugev positsioon linnas, ühiskonnas ja pereringis ning neid tuleks kaasata dialoogi kaudu.⁸⁶

Tartu Vanusesõbraliku linna visiooni väljatöötamisse olid kaasatud nt ka nii pensionäride ühendus, päevakeskuste kui vanemaealisi koondavate MTÜde (Meeste Garaazh) esindajad.⁸⁷

Eakate esinduskogude tegevusvaldkonnast leiab ka vanemaealiste probleemide kaardistamine, kohaliku omavalitsuse informeerimine eakate vajadustest ja kaasalöömine kohalike otsuste tegemisel, eakate nõustamine ja õiguste kaitsmine, eakate kogukonnaliikmete kaasamine ja huvikaitse, koostöö kohalike vabatahtlike ühendustega ja ühisürituste korraldamine, koolituste korraldamine, projektide algatamine ning rahaeralduste taotlemine, jne jne.

1.11. Rahastamine

Kuna rahastamisskeemide variatiivsus on riikide ja kohalike omavalitsuste lõikes äärmiselt suur ja kokkuvõtvad uuringud puuduvad, siis antud juhul vastab ChatGPT, millele järgnevad näited internetiotsingust. Kuna ingliskeelne vastus on põhjalikum, siis küsimus on esitatud inglise keeles: How are older people's councils or senior councils active at local authorities financed in Europe?

⁸⁵ <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/120179908/pensionarid-nouavad-loome-igasse-omavalitsusse-eakate-noukogud>

⁸⁶ Easõbralik Tartu 2030. Visioon. https://www.tartu.ee/sites/default/files/research_import/2021-10/Eas%C3%B5bralik%20Tartu%202030.pdf

⁸⁷ Ibid, lk 33

Mida vastas ChatGPT:

Eakate nõukogu või vanemaealiste nõukogu rahastamine Euroopa kohalikes omavalitsustes võib sõltuvalt riigist, piirkonnast ja kohalikust poliitikast erineda. Järgnevalt on esitatud mõned üldised viisid, kuidas neid nõukogusid võidakse rahastada:

Kohalike omavalitsuste eelarved: Paljud eakate nõukogud saavad rahastust otse kohaliku omavalitsuse eelarvest. See rahastamine võib katta tegevuskulusid, nagu kontoriruumid, töötajate palgad ja tegevuskulud.

Toetused ja subsiidiumid: Need nõukogud võivad taotleda toetusi või subsiidiume sotsiaalhoolekande, vananemise või kogukonna arendamise eest vastutavatelt valitsusasutustelt või ametitelt. Need vahendid võivad toetada konkreetseid projekte või algatusi, mille eesmärk on parandada eakate heaolu ja kaasatust.

Vabatahtlikud toetused: Mõned eakate nõukogud võivad saada rahalist toetust vabatahtlike sissemaksete kaudu üksikisikutelt, ettevõtetelt või kogukonna organisatsioonidelt, kes tunnustavad nende töö tähtsust ja soovivad rahaliselt panustada.

Partnerlused ja sponsorlus: Partnerlussuhted kohalike ettevõtete, mittetulundusühingute või kogukonnarühmadega võivad samuti pakkuda rahalist toetust sponsorluse või annetuste kaudu. Need partnerlused võivad hõlmata ühisprojekte või üritusi, mis toovad kasu mõlemale poolele ja aitavad kaasa nõukogu rahastamisele.

Riiklik ja ELi rahastamine: Teatud juhtudel võivad eakate nõukogud tagada rahastamise riiklikest valitsusprogrammidest või Euroopa Liidu algatustest, mille eesmärk on toetada sotsiaalset kaasatust, aktiivset vananemist või kogukonna kaasamist. Selline rahastamine võib võimaldada nõukogudel võtta ette suuremahulisi projekte või osaleda piiriüleses koostöös.

Liikmemaksud: Mõned eakate nõukogud võivad koguda oma liikmetelt liikmemaksu, et aidata katta tegevuskulusid. Need tasud on tavaliselt nominaalsed ja näitavad nõukogu liikmete pühendumust ja toetust.

*Oluline on märkida, et konkreetsed rahastamismehhanismid ja -allikad võivad olla väga erinevad sõltuvalt riigi sotsiaalhoolekandepoliitikast, kohalike omavalitsuste struktuuridest ja olemasolevatest ressursidest. Lisaks võivad nõukogud kasutada nende rahastamisallikate kombinatsiooni, et toetada oma tegevust ja algatusi, mille eesmärk on propageerida eakate täiskasvanute õigusi ja heaolu oma kogukonnas. ***

Konkreetsematest näidetest võiks internetiotsingu põhjal tuua:

Taani vabatahtlikud, kes töötavad organisatsioonis, on töötajad ja neil on õigus kuluhüvitistele. Vabatahtlike algatuste toetamine omavalitsuse poolt on seadusega reguleeritud. Kohalikud omavalitsused on kohustatud vabatahtlikku sektorit rahastama ja rahalisi vahendeid annab Taani valitsus. Koostöö ja rahastamise jagamine tuleb

dokumenteerida. Õigusraamistik on soodustanud vabatahtliku tegevuse strateegiate rakendamist umbes 64% 98st Taani omavalitsusest.⁸⁸

Alates 1988. aastast on Tampere (Soome) olnud pensionäride nõuandev kogu, mis koosneb enamasti pensionäride organisatsioonide esindajatest. Nõukogul on täiskohaga sekretär, kes on omavalitsuse palgal. Nõukogu volitused on järgmised osaleda kõigis valdkondades, mis on seotud pensionäride ja eakaid puudutavate küsimustega: tervishoid, sotsiaalteenused, ühiskondlik planeerimine, transport jne.⁸⁹

1.11.1. Nõukogude rahastamine lirimaal

Eakate inimeste nõukogude rahastamine lirimaal. Eakate nõukogu tegevusi rahastatakse easõbraliku programmi kaudu. Eakate nõukogud ei pea üldjuhul taotlema välist rahastamist, sest nad on programmi osa ja kohaliku easõbraliku alliansi liikmed eraldavad rahasid easõbraliku programmi meetmete elluviimiseks. Sel põhjusel ei pea eakate nõukogud tegema oma pankakontot. Kui eakate nõukogu soovib saada rahastust konkreetsele projektile, võivad nad üldjuhul taotleda rahasid läbi kohaliku omavalitsuse. Teatud juhtudel võib eakate organisatsioon, mis on eakate nõukogu täitevkomitee liige, taotleda projekti rahastamist eakate nõukogu nimel.⁹⁰ (Alliansi ja täitevkomitee kohta vt ülalpool 4. küsimuse juures).

lirimaal on vanematel inimestel on palju võimalusi osaleda oma eakate nõukogus kohalikul tasandil, kas laiemas liikmeskonnas või täitevkomitees. Eakad inimesed osalevad oma kohalikus eakate nõukogus vabatahtlikena, samadel alustel nagu mis tahes muu kogukonna või vabatahtliku ühenduse puhul. Nagu enamik kohalikke vabatahtlikke ühendusi ei maksta üksikisikutele nende osalemise eest koosolekutel. Kui algul eakatega konsulteeriti, väitsid nad, et osaleksid hea meelega vabatahtlikuna ja viitasid olemasolevatele toetustele, nagu tasuta sõidukaardi kasutamine, sõidujagamine ja maapiirkondade transpordiprogrammid kohalikel kohtumistel osalemiseks. Kui reisimine on kohtumistel osalemise takistuseks, saab vanusesõbraliku programmi juht aidata kaugemate piirkondade inimestel osaleda koosolekul või konsultatsioonidel interneti kaudu. Võimaluse korral võivad kohalikud easõbralike programmide juhid organiseerida ühistransporti eakate nõukogu liikmete grupile mistahes üleriiklikel või piirkondlikel üritustel osalemiseks. Üleriigiliste ürituste puhul, nagu näiteks eakate nõukogude üleriigiline kongress, toetab kohalik eakatesõbralik programm ööbimiskulusid.⁹¹

Näiteks Taani puhul soodustatakse naiste kaasamist kuluhüvitiste kaudu, mida kohalik omavalitsus toetab kuluhüvitise kaudu, mis vanemate naiste puhul võib ulatuda kuni 73

⁸⁸ <https://knowledge.unv.org/sites/default/files/2022-04/Volunteering%20by%20older%20people%20in%20the%20EU.pdf>

⁸⁹ <https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/03/A-better-environment-to-age-in.pdf>

⁹⁰ <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf> p 34

⁹¹ Falanga, R., Cebulla, A., Principi, A., & Socci, M. (2020). The participation of senior citizens in policy-making: Patterning initiatives in Europe. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 1–21.

<https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/34> lk 11

euroni kuus, lisaks 6000 euro suurune eelarve aastas, mida kasutatakse nõukogu tegevuse korraldamiseks.⁹²

1.12. Seadusandlus

UNECE väljaandes *Meaningful participation of older persons and civil society in policymaking* rõhutatakse, et õigusaktid või regulatsioonid, mis kohustavad rakendama osaluspõhist lähenemist poliitikakujundamisele ning loodud mehhanismid, nagu näiteks eakate nõukogud riiklikul ja kohalikul tasandil võivad hõlbustada eakate ja kodanike osalemist poliitikakujundamises. Nende puudumisel ja ilma kaasava valitsemiskultuuri ja tavata, on sisulist osalemist pigem raske saavutada.⁹³ Eakate nõukogud kas seadusega ette nähtud või tegutsevad mingis muus kogukonnatasandi vormis.

Seadustamise mõttes paistab teiste Euroopa riikide hulgas eriliselt välja Taani.

1997. aastal jõustusid Taanis õigusaktid, mis kohustasid looma igas omavalitsuses eakate nõukogu, korraldama otsevalimisi nõukogudesse ning andma igale üle 60-aastasele inimesele õiguse kandideerida ja hääletada. Eakate nõukogu valitakse neljaks aastaks otsevalimistel kõigi 60+ aastaste kodanike hulgast ja nende poolt. Valituks osutuvad 60-, 70- ja 80-aastased kandidaadid, kelle hulgas on võrdselt mehi ja naisi. Valimisaktiivsus on veidi üle 50% ja see kasvab ning ka valimistel kandideerivate kandidaatide arv kasvab - mõlemad näitavad, et huvi eakate nõukogu vastu on suurenenud. Eakate nõukogu eesmärk on tegutseda vahendajana linnavolikogude ja kohalike eakate vahel. Taani seaduste kohaselt on volikogud kohustatud konsulteerima kohaliku eakate nõukoguga enne lõpliku otsuse langetamist igas eakate inimeste jaoks olulisel küsimusel. Tüüpilised küsimused on esmatasandi tervishoid, liikluse planeerimine, infrastruktuur, kultuuripoliitika ning avalike teenuste tase eakatele ja puuetega inimestele. Kõige olulisem on aga nõukogu võimalik mõju linnavolikogu ettepanekule järgmise aasta linnaeelarve kohta.⁹⁴

Soome. Enam kui 90% üle 65-aastastest Soome inimestest elavad kogukondades, kus tegutsevad eakate esinduskogud. Soomes reguleerib eakate esinduskogusid *Vanhuspalvelulaki* (Eakate teenuste seadus), mille järgi on kõigil Soome kohalikel omavalitsustel kohustus luua eakate esinduskogu. Selle järgi peavad kohalikud omavalitsused eakate esinduskogudele tagama võimaluse osaleda valla selliste tegevuste planeerimises, läbiviimises ja hindamises, mis puudutavad eakate heaolu, tervist, kaasatust, elukeskkonda, eluaset, liikuvust ja igapäevaseid tegevusi või teenuseid.⁹⁵

⁹² <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/34> lk 11

⁹³ Meaningful participation of older persons and civil society in policymaking. Designing A stakeholder engagement and participation process. Guidance note August 2021, p 10

⁹⁴ Statutory elected Senior Citizens' Councils in Denmark

<https://joinup.ec.europa.eu/collection/open-government/document/statutory-elected-senior-citizens-councils-denmark>

⁹⁵ <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/120179908/pensionarid-nouavad-loome-igasse-omavalitsusse-eakate-noukogud>

Saksamaa omavalitsustel on kohustus eakate esinduskogu luua. Kui seda ei ole asutatud, peab omavalitsuses olema eraldi eakate amet.⁹⁶

Poola Eakate esinduskogude loomisele andis tugeva tõuke nende seadustamine 2013. aastal kohaliku omavalitsuse seaduses (*the Act on Municipal Self-Government*), mille kohaselt on alates 2015. aastast kohalikule omavalitsusele eakate esinduskogu loomine kohustuslik, juhul kui kohalikul tasandil selle järgi nõudlus on (Fraczkiewicz-Wronka et al., 2019).⁹⁷

1.13. Kaasav eelarve

Esimesed katsetused kodanike osalemise kohta eelarvete koostamisel (*participatory budgeting*) leidsid aset Ladina-Ameerikas 1980ndate lõpus.⁹⁸ Euroopas kasvas aastail 2005-2012 kaasavate eelarvete arv 55-lt üle 1 300-ni. Ajaliste tähistena võib Euroopas välja tuua: 2001 - Prantsusmaa, Hispaania ja Itaalia kohalikud omavalitsused võtavad kasutusele kaasavad eelarved; 2008 - Lissabon on esimene Euroopa linn kes võtab kasutusele veebipõhise kaasava eelarve; 2008 – Rootsi Kohalike ja Piirkondlike Omavalitsuste Liit edendab kaasavate eelarvete eksperimente kogu riigis; 2009 - Poola võtab vastu seaduse, millega asutatakse rahastu, millega toetatakse kaasavaid eelarveid kohalikul tasandil. 2014 – Pariisist saab kaasava eelarve kasutuselevõtuga suurim kaasavat eelarvet rakendav linn Euroopas.⁹⁹

Kõige rohkem on käimasolevaid kaasava eelarve katsetusi Poolas tänu 2009. aastal vastu võetud seadusele, millega asutati Solecki rahastu (Solecki Funds).

Kesk-Euroopa näitena eakate kaasamise vajadusest osaluspõhises eelarvestamises võiks siinkohal tuua Říčany väikelinna Tšehhi Vabariik.¹⁰⁰ Osaluspõhine eelarvestamine on Tšehhi Vabariigis veel väga uus nähtus: 2016. aasta alguses viis Praha 10. linnaosa läbi esimese osaluspõhise eelarvestamise protsessi.¹⁰¹ Konkreetselt Říčany kaasavas eelarveprotsessis jälgiti ka demograafilist esindatust, kuna igas vanuserühmas oli hääletajate osakaal hea ja sooline jagunemine peaaegu 50/50. Ainus vanuserühm, mis oli alaesindatud, oli üle 65-aastased inimesed. Seetõttu väljendas linnaeape soovi luua tulevikus loovamaid ja aktiivsemaid meetmeid eakate valijate teavitamiseks. Protsessiga kaasnes kodanikele kaasava eelarve ja osalemise koolitus ning juhiti tähelepanu vajadusele koolitada

⁹⁶ https://liiga.ee/wp-content/uploads/2022/08/Eakate-esinduskogud_FINAL73.pdf lk 14

⁹⁷ Ibid lk 13

⁹⁸ Participatory budgeting. An innovative approach, 2016 EPRS | European Parliamentary Research Service
Author: Gianluca Sgueo, Members' Research Service ENPE 573.894
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573894/EPRS_BRI\(2016\)573894_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573894/EPRS_BRI(2016)573894_EN.pdf)

⁹⁹ Ibid

¹⁰⁰ Participatory Budgeting in Říčany, Czech Republic. <https://participedia.net/case/5802>

¹⁰¹ Participatory Budgeting in Říčany, Czech Republic. <https://participedia.net/case/5802>

vanemaealisi nende osalemise toetamiseks protsessi kõikides, sealhulgas veebipõhistes etappides.

Alfândega da Fé omavalitsus (Portugal) liitus Maailma Terviseorganisatsiooni vanusesõbralike linnade ja kogukondade ülemaailmse võrgustikuga. Omavalitsus rakendab ka kaasavat eelarvet, pakkudes näidet vanemaealistele suunatud avaliku sektori eelarve jaotamisest. Selles umbes 5000 elanikuga Portugali väikelinnas on eakatel võimalus esitada rahastamiseks projekte, mille valib välja kohalik eakate kogu, kelle ülesanne on toetada ja mõjutada linnavolikogu tööd. Algatuse raames eraldatakse vahendeid spetsiaalselt linna eakatele mõeldud sotsiaalsete rajatiste ja programmide toetamiseks sotsiaalse tõrjutusega võitlemise eesmärgil. Algatuse pakkus 2014. aastal algselt välja Alfândega da Fé's linnavolikogu.

Näide: Kogukondlik kaasav eelarve Leithis, Šotimaal

Rahastus: panustavad nii omavalitsus kui ka keskvalitsus. Projektitoetused kolmes kategoorias: kuni 500 £, 500–5000 £, 5001–10 000 £. Kuni 500 £ suurust toetust saavad taotleda kõik, suurema toetuse saamiseks peab olema ühing. Eri suurusega grantid peavad kuuluma eri teemavaldkondadesse (nt keskkonna parandamine, kogukonnavaimu loomine). Eripärane Leithile: hääletada saavad kõik 8- aastased või vanemad isikud, kes elavad, töötavad, õpivad või teevad vabatahtlikutööd Leithis.¹⁰²

Näide. Konsultatiivne mudel Hildenis, Saksamaal

Eesmärk parandada omavalitsuse teenuseid ja muuta finantsjuhtimine läbipaistvamaks. Iga-aastaselt koostatakse brošüür, mis annab ülevaate linna tegevustest ja rahaasjadest. Kodanikele suunatud foorumil sai teha oma ettepanekuid, omavalitsus viis ellu enamjaolt väiksemaid parandustöid enda rajatiste osas või kohandas teenuseid (nt lahtiolekuajad, muudatused raamatukogudes). Hiljem toodi fookusesse eelarvetasakaal: inimesed said internetis kommenteerida ekspertide soovitusi, kuidas vähendada linna võlga.¹⁰³

Ka Europarlamendi infokiri 2016. aastast *Participatory budgeting. An innovative approach*, mis annab ülevaate kaasavatest eelarvetest¹⁰⁴, sh Euroopas, ei nimeta eraldi vanemaealiste kaasamist kohalike eelarvete koostamise/järelevalvesse. Kuna lähenemist on nimetatud innovatiivseks, siis on ka ajaline horisont ilmselt liiga lühike, et algatustest rahvusvahelist koondanalüüsi teha.

¹⁰² Ibid lk 14

¹⁰³ Ibi

¹⁰⁴ Participatory budgeting. An innovative approach. 2016 EPRS | European Parliamentary Research Service Author: Gianluca Sgueo, Members' Research Service ENPE 573.894
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2016\)573894](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2016)573894)

Maailma riikide kaasamisnäiteid leiab veebilehelt *A global network and crowdsourcing platform for researchers, educators, practitioners, policymakers, activists, and anyone interested in public participation and democratic innovations*¹⁰⁵ <https://participedia.net/>. Euroopa näitena sisaldab andmebaas ka Tartut. Andmebaasis toodud näidete puhul mainitakse kodanike kaasamist läbi erinevate kanalite ja skeemide, seejuures konkretiseerimata eagrupid ja eakate esindusorganisatsioonide osalemise määra.

Vanemaealiste osaluse puhul rõhutatakse suurema kaasamise huvides sihipäraseid teavituskampaaniaid. Info peaks seejuures olema kättesaadav vanemaealistele sobilikes vormides, st lisaks kohaliku omavalitsuse veebilehtedele ka trükitud infolehtedel, kohalikus ajalehes, raadiosaadetes, kogukonnaüritustel, päevakeskustes jne.

Eelarveprotsessis osalemiseks tuleks vanemaealistele tutvustada kohaliku eelarvestamise kogu keskkonda, eelarveprotsessi ja kaasalöömise võimalusi, aga ka projektikirjutamise oskusi ja taotluste hindamiskriteeriumide mõistmist, samuti huvikaitsealast teavet.

Olulist rolli mängib tagasisidestamine. Kui vanemaealisi on kaasatud, tuleb nende panust tunnustada ning anda tagasisidet nende panuse mõju kohta julgustamiseks edasist kaasatust.

1.14. Nõukogudesse kaasamisjuhised

Põhjaliku kaasamisjuhise leiab OECD väljaandest *Guidelines for Citizen Participation Processes, 2022*¹⁰⁶.

Alati tasuks mõelda konkreetse olukorra peale. Nt kas algatusettepanek tuleb KOVilt endalt või on see mõne nn sädeinimese vabatahtlik algatus.

lirimaal näiteks luuakse eakate nõukogud kohaliku Easõbraliku programmi raames, mida aitab teha kohalik programmi juht.

Paljudes riikides soovib kohalik omavalitsus vanemaealiste kogukonda rohkem kaasata kvaliteetsemate otsuste langetamiseks, kogukonna liitmiseks ja kõigi eagruppide heaolu tagamiseks, eriti neis, mis on liitunud WHO Vanusesõbralike linnade programmiga.

¹⁰⁵ <https://participedia.net/>

¹⁰⁶ Guidelines for Citizen Participation Processes, OECD 2022 <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/f765caf6-en.pdf?expires=1709361048&id=id&accname=guest&checksum=177BD7C38566D9149DD45BA535F67586>

Kohaliku omavalitsuse puhul peab omavalitsus ise tahtma seda teha ja demonstreeerima huvi eakate olukorra vastu. Vanemaealiste vajaduste vastu saab huvi üles näidata mitmeti. Kaasata ja kaasatuse kasutegurit saab näidata mitmeti.

Oslo linnavalitsusel on töötajad, kelle ülesandeks on konkreetselt töötada selle easõbraliku linna küsimustega. Universaalsel disainil ja eakasõbralikkusel on palju ühist. Seda tehakse ka pilootprojektide kaudu. Oslos valiti selleks Nordre Aker, umbes 50 000 elanikuga linnaosa. Linnavalitsus on algusest peale pidanud oluliseks tihedat suhtlust eakatega. Mis on heaolu kõige olulisem tegur? Mida tahaksite näha? Mis on teie arvates teie ümbruskonnas puudu? Arvamuste kogumiseks on katsetatud erinevaid meetodeid – arutelud, arutelupäevad, suur konverents koos töötubadega, intervjuud, filmiprojektid. Olulist rolli eakasõbraliku linna arendamisel mängib linna keskne pensionäride nõuandev nõukogu ja 15 linnaosa nõukogu. Katsetatakse erinevaid meetodeid eakate osalemise parandamiseks. Paljud eakad inimesed ei kasuta Facebooki ja neil ei ole nutitelefoni. Nad riskivad võõranduda üha enam digitaliseeritud ühiskonnas. On moodustatud rühmi, kus eakad inimesed saavad õppida nutitelefoni kasutamist. Eakatega suheldakse läbi erinevate kanalite, nt ajakiri "*Aldersvennlige Oslo*" (*Easõbralik Oslo*), mis esmakordselt avaldati 2018. aastal, ilmub nii digitaalselt kui ka paberandjal. Oslos on osaliselt kasutatud uut tehnoloogiat, mille abil eakad kirjeldavad oma kohalikku keskkonda ise. Nad on varustatud iPadidega ja filmivad. Filmid on näiteks näidanud, kuidas raske võib olla metroost väljuda või liikuda ligipääsmatus keskkonnas¹⁰⁷

Ühendkuningriiki eakate kaasamisnäide puudutab Cardiffi veebilehte, mis käivitati rahvusvahelisel eakate päeval 2023. aastal. Veebilehe eesmärk on pakkuda kesksel teavet kohalike teenuste, tegevuste ja toetuste kohta, mis aitavad Cardiffi eakatel inimestel hästi elada.

Enne veebilehe väljatöötamist toimus konsultatsioon, et saada eakatelt ja peamistelt partneritelt teavet selle kohta, mida nad sooviksid veebilehelt näha. Vastuseid kasutati platvormi sisu ja struktuuri kujundamisel. Eakate inimeste ja partneritega konsulteeriti enne veebilehe arendamist ja pärast esimese versiooni käivitamist, et saada konstruktiivset tagasisidet. See toimus Cardiffi eakate foorumi kaudu.¹⁰⁸

Seega oleks hea selgitada, mis oleks eakate kaasamise eesmärk ning milline on eakate nõukogu ja kohaliku omavalitsuse koostöö kasutegur.

Potentsiaalsete liikmete peale mõeldes võiks koostada oma piirkonna eakate andmebaasi või kutsuda osalema kohapeal teadaolevaid aktiivseid kohalikus elus kaasalöövaid eakaid või juba tegutsevaid eakate probleemidega tegelevaid organisatsioone.

Algatuseks võiks korraldada kokkusaamisi, kus kaardistada eakate valmisolek, probleemid ja kaasalöömisvõimalused eakate huvikaitseks. Kokkusaamisi võib korraldada nt kohalikus raamatukogus või küsida ruumi nt kohalikult omavalitsuselt.

¹⁰⁷ <https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/03/A-better-environment-to-age-in.pdf> p 20

¹⁰⁸ <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/age-friendly-cardiff-website/>

Infot eakate nõukogu loomisest ja kokkusaamisest võiks levitada erinevate eakatele sobivate kanalite kaudu, nt kohalik ajaleht, valla infokiri, veebileht, eakate kokkusaamiskohad jne. Koht peaks olema ligipääsetav ka liikumispuudega inimestele.

Vanemaealiste kaasamist meie lähiriikides on käsitletud ka Euroopa Liidu rahastatud Eesti-Läti-Soome ühisprojektis *Let us be active! Social inclusion of older people through volunteering in Estonia, Latvia and Finland* (2015-2017, Central Baltic Programme), mille käigus töötati välja juhised vanemaealiste kaasamiseks *Guidelines and tips: Senior Volunteering: Involving and activating seniors in local community*. Juhised ja nõuanded: *Eakad ja vabatahtlik töö: eakate kaasamine ja aktiveerimine kohalikus kogukonnas*.¹⁰⁹, mille nõuanded leiab siit:

Käsitlege vabatahtlikku tööd kui võimalust

1. Tagage, et teie organisatsioonis valitseks positiivne suhtumine vanemaealiste vabatahtlikkusse töösse.
2. Mõelge, millist vabatahtlike antavat abi vajate.
3. Koguge infot vabatahtliku tööga seotud ülesannete kohta ning teavitage neist eakaid, kellega koostööd teete.

Mõistke vanemaealiste vajadusi

1. Rääkige vanemaealistega elust tegelike vajaduste väljaselgitamiseks.
2. Ärge küsige otse, mida vanemaealised tahavad, nad ei pruugi osata seda öelda.
3. Tunnistage, et kõik inimesed ei taha vabatahtlikuks hakata.

Arvestage erinevustega

1. Vanemaealistel peaks olema võimalus otsustada, mil määral nad osaleda tahavad.
2. Ülesanded võiksid olla erinevad, et igaks leiaks endale meelepärase tegevuse.
3. Mõned vabatahtlikud ülesanded võivad olla projektipõhised, mis kestavad vaid teatud ajavahemikus.

Mõelge vanemaealistele välja uusi tegevusi

1. Koguge vanemaealiste soovide kohta infot küsitluste kaudu või seminaride käigus.
2. Kinnitage vanemaealistele, et nende endi ideed on teretulnud.
3. Looge võimalusi lühiajaliseks kaasamiseks.

Jagage selget infot

1. Andke infot lühidalt ja konkreetsetl.
2. Tagage, et info oleks ühes kohas kergesti kättesaadav.
3. Teadke, et hirm ja ebarealistlikud ootused tulenevad info puudusest.

Pakkuge erinevaid tegevusi

1. Rakendage loovust ning mõelge, milline teavitustöö on kõige tõhusam.
2. Kasutage olemasolevaid võrgustikke info levitamiseks.
3. Mõelge, kuidas oma vabatahtlikke motiveerida ja kasutage neid infojagajatena ning tänage neid tehtu eest.

¹⁰⁹ http://database.centralbaltic.eu/sites/default/files/Guidelines_Senior%20volunteering_%20LetUsBeActive.pdf

Tehke koostööd vabaühendustega

1. Koguge infot oma piirkonnas tegutsevate vanemaealiste vabaühendustega.
2. Efektivsem on info jagamine omavanustega.
3. Laiemad võrgustikud tähendavad rohkem koostööd ja arenguvõimalusi.

Sõlmige lepinguid ja suurendage vastastikust usaldust

1. Sätestage lepingus mida vabatahtlikud saavad teha, millised on nende ülesanded, st et oleks selgitatud õigused ja ülesanded.
2. Andke neile nimesildid, et inimesed teaksid, et nad on vabatahtlikud.
3. Leping peaks olema võimalikult lühike ja selge.

Motiveerige oma vabatahtlikke

1. Korraldage vabatahtlike tänamise üritus.
2. Näidake, et olete uhke oma vabatahtlike üle, andke avalikkusele infot nende tegevustest ja motivatsioonist.
3. Kajastage vabatahtlike tegevust meedias teiste motiveerimiseks ja nende töö väärtustamiseks.

Lisaks:

- Looge positiivne tegevuskeskkond, kus vabatahtlikud saavad küsida nõu.
- Andke vabatahtlikele konkreetsed ülesanded ning uute asjade õppimise võimalusi.
- Kaasake vabatahtlikke – kuulake nende mõtteavaldusi ja ettepanekuid.
- Kasutage vabatahtlike koordinaatorit.
- Andke vabatahtlikele vastutust ja usaldage neid.

Heaks allikaks on ka *Age-friendly environments in Europe. A handbook of domains for policy action* WHO, 2017 <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/334251/9789289052887-eng.pdf>

1.15. Lõpetuseks

Eakate kaasamine, nende esinduskogude moodustamine ja tegevus on lai teema. Kohaliku tasandi algatusi on väga palju nii Euroopas kui ka nt USAs, Kanadas, Austraalias, Uus-Meremaal, Ladina-Ameerikas jne. Kohaliku omavalitsuse juures tegutsevate eakate nõukogude kohta on inglise keeles kättesaadavat infot piiratud hulgal ning riikidevahelised erinevused ja eripärad on väga suured. Eakate kaasamine, eriti vanemate inimeste osakaalu suurenemise ning uute väljakutsete valguses (teenuste kasvav vajadus, digimaailma pealetung jne on vajalik.

Üha rohkem ELi linnu on nüüdseks asutanud eakate nõudandvaid kogusid, et anda eakatele kodanikele võimalus rääkida kaasa kohalikus seadusandluses ja linnaplaneerimises.

Üheksakümmend protsenti Flaami ja Brüsseli omavalitsustest omab kohalikku eakate nõukogu (*conseil local des aînés*).

Kohalike vanemaealiste nõukogude tegevusmaastik on aga muutumas, kuna on tekkimas ka spontaansed kodanikualgatused, naabruskonnakomiteed jmt, kus eakad inimesed samuti kaasa löövad, jagades oma teadmisi ja kogemusi kohaliku elu korraldamisel. Olemasolevad ja väljakujunenud struktuurid, nagu kohalikud eakate nõukogud ning uued osalusvormid ei tohiks omavahel vastanduda.

Rootsis on väga tugevad pensionäride ühendused. PRO (Pensionärernas riksorganisation) on Rootsi suurim pensionäride organisatsioon, millel on umbes 360 000 liiget. 2010. aastal, 2012. ja 2015. aastal hindasid PRO liikmed omavalitsusi *Äldre barometer (Vanemaealiste baromeetri)* abil skaalal 1-6 paljusid valdkondi.

Hinnati:

- ligipääsetavat keskkonda,
- toitumist,
- eluaset,
- kaasaráákimisvõimalusi jne.

Üheks järelduseks oli, et hästitoimiv pensionäride nõuandev kogu (eakate nõukogu, senioride nõukogu) mängib olulist rolli selles, kui eakasõbralik omavalitsus on.¹¹⁰

Austria. Austria, kus vabatahtlik tegevus on kõige levinum (57%) 60-69-aastaste inimeste hulgas

Kärnteni liidumaal loodud piirkondlik eakate nõuandev kogu, mis esindab eakate huve liidumaa valitsuse ees. Lisaks eakate nõustamis- ja koolitusprojektide rahastamisele, pakub Kärnten ka tasuta teenuseid ja madala sissetulekuga eakatele mõeldud vaba aja programme, mis hõlmavad loenguid, töötubasid ja füüsilist treeningut ning viib ellu põlvkondadevahelisi projekte, näiteks kunstiprojekte

Iirimaa võib käsitleda ka vanusesõbralike linnade programmi juhtriigi ja eeskujuna. 2019. aasta detsembris tunnustas Maailma Terviseorganisatsioon WHO pärast kümme aastat kestnud tööd Iirimaa esimeseks eakatesõbralikuks riigiks maailmas.

NB! Older People's Council Guidelines. Age Friendly Ireland

<https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>

Prantsusmaa. Kohaliku omavalitsuse partnerina tegeleb eakate nõukogu kohalike teemadega, nagu keskkond, solidaarsus, kultuur, vaba aeg, majandus jne. Liikmeks

¹¹⁰ A better environment to ageing. Working towards age-friendly cities in the Nordic region.
<https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/03/A-better-environment-to-age-in.pdf> p 18

astumiseks tuleks saata motivatsioonikiri linnapeale ning täita vastav ankeet. Tegevus toimub vabatahtlikkuse alusel.

Ville de Rodez's eakate nõukogu kaasab ühiskonna suhtumise muutmisele eakate suhtes. Lõpuks võimaldab see organ edendada kohaliku elukeskkonda eelkõige ruumilise planeerimise või vaba aja veetmise arendamisega seotud küsimustes.

Eakate nõukogu tegevus sisaldab kolme liiki kokkusaamisi:

- täiskogu istungid, vähemalt kaks korda aastas, mis on avatud ainult nõukogu liikmetele
- avatud koosolekud, kuhu võib kutsuda ka isikuid, kes ei kuulu eakate nõukogu koosseisu
- komisjonid, mida võib vastavalt vajadusele moodustada eakate nõukogu algatusel

Inglismaa. Ühendkuningriigis peaksid kohalikud omavalitsused strateegiliselt lähenema easõbraliku ühiskonna ülesehitamisele ja võimaldama kõigile inimestele osaleda ja kaasa rääkida neid mõjutavates poliitilistes otsustes. Võrdõiguslikkuse seadus (2010) sätestab õigusliku kohustuse, kuid ka seadusjärgsed stiimulid tõkete kõrvaldamiseks, diskrimineerimise vältimiseks ja võrdõiguslikkuse edendamiseks eakate inimeste potentsiaali ärakasutamiseks ja heade suhete edendamiseks kogu ühiskonnas. Kõigis tuleviku planeerimise ja nende tegevust suunavates menetlustes – alates personali värbamisest kuni hangete korraldamiseni peaksid kohalikud volikogud tegema riskianalüüsi selle kohta, milline on algatuse mõju eakate inimeste heaolule ja nende sotsiaalsele kaasatusele. Konsulterides eakate inimestega – näiteks kohalike eakate ühenduste, eakate foorumite kaudu peaksid kohalikud volikogud arendama ja säilitama teadmisi sellest, mida eakad inimesed oma kogukonnas soovivad. Nad peaksid tagama, et eakate inimeste arvamused, püüdlused ja vajadused – arvestades vanust, etnilist päritolu, puuet jm kaitstud tunnuseid - oleks arvesse võetud.¹¹¹

Hoolimata sellest, et üha enam on tõendeid eakate sotsiaalsetesse tegevustesse kaasamise algatuste kohta, on vähe teada viiside kohta, kuidas eakaid neid puudutavate poliitikate kujundamisse ja/või rakendamisse kaasatakse

¹¹¹ Local Government's Role in Responding to an Ageing Population. [http://www.cpa.org.uk/cpa-lga-evidence/Age_UK/LGACallEvidenceLArrole\(Age%20UK\).pdf](http://www.cpa.org.uk/cpa-lga-evidence/Age_UK/LGACallEvidenceLArrole(Age%20UK).pdf)

2. ÜLEVAADE VANEMAEALISTE NÕUKOGUDEST EESTIS

2.1. Saateks

Vanemaealiste nõukogud kohalike omavalitsuste juures on suhteliselt uus nähtus Eestis. Eestis on 79 kohalikku omavalitsust (15 linna, 64 valda), nendest ca viiendikus on moodustatud nõukogud. Tallinnas on loodud nõukogud kõigi linnaosavalitsuste juurde. Esimene nõukogu loodi 2016.aastal Viljandis.

Eestis on 2024.aasta seisuga loodud 30 vanemaealiste nõukogud (esinduskogu), mis tegutsevad järgmistes omavalitsustes: Alutaguse, Elva, Jõgeva, Jõhvi, Kiili, Kohtla-Järve, Kuusalu, Kose, Lääne-Harju, Lääne-Nigula, Lüganuse, Mulgi, Otepää, Põhja-Sakala, Põltsamaa, Rae, Rõuge, Saku, Tartu, Toila, Türi, Viimsi, ja Viljandi valdades ning Keila, Paide, Pärnu, Tartu, Viljandi ja Võru linnades ning Tallinna linnaosavalitsustes.¹¹²

Nõukogud töötavad üsna erinevalt. Mõned on loodud volikogu juurde, mõned valla/linnaavalitsuse juurde, mõned aga on iseseisvad ning suhtlevad nii omavalitsuse organitega ja taotlevad neilt muutusi. Mõned tegelevad üksnes vaba aja veetmise korraldamisega, mõned keskenduvad rohkem vanemaealiste huvikaitsele ja probleemide lahendamisele.¹¹³

¹¹² Täisülevaate loodud ja loomisel olevate vanemaealiste nõukogude kohta leiab: <https://liiga.ee/vanemaealiste-kogud-omavalitsustes/>

¹¹³ Ibid.

2.2. Elanikkonna ootused vanemaealiste nõukogude suhtes

2022.aastal viis Eesti Avatud Ühiskonna Instituut läbi üle-eestilise elanikkonna uuringu, kus üheks eesmärgiks oli selgitada, millised on ootused vanemaealiste nõukogude suhtes. Kuidas saaksid kohalike omavalitsuste juurde loodud/loodavad vanemaealiste nõukogud senisest paremini lahendada vanemaealiste probleeme ja seista nende huvide eest.

Tervikuna oli uuringu eesmärgiks analüüsida 50+ vanuses inimeste: elukeskkonda ja sotsiaalset tausta, konkurentsivõimet, diskrimineerimist ja tõrjumist tööturul, valdkondi, kus sihtrühm vajab abi jms. Uuring on suunatud elanikkonnale vanuses 15+, mis võimaldab selgitada, kuidas ka nooremad vanuserühmad vanemaealiste probleemidesse suhtuvad, kuidas tajutakse vanemaealiste tõrjumist tööturul, milline on suhtumine vanemaealiste nõukogudesse jne.

Uuring viidi läbi Sotsiaalministeeriumi partnerlusprojekti „Noored-vanad võrgustuvad koos (NOVA)“ raames. Uuringu meetodika töötati välja Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi juurde loodud töörühmas, Norstat Eesti AS aitab uuringu tehniliselt läbi viia, korraldades veebiküsitluse. Uuring viidi läbi juulis/agustis 2022.aastal üle-eestilise esindusliku elanikkonna uuringuna, kus küsitleti kokku 1533 inimest vanuses 15+. ¹¹⁴ Uuringu valim koostati juhumeetodil ning see on esinduslik rahvastiku mudeli suhtes. Uuringu tulemusi saab interpreteerida kui Eestile iseloomulikke seoseid ja trende. Küsitletutest oli naisi 812 ja mehi 721. 60+ vanuses 528 inimest. Eestlaseid oli 68%, venelasi 25% ja teiste rahvuste esindajaid 7%.

Selgitasime uuringuga, kuivõrd teatakse vanemaealiste nõukogudest ja kui vajalikeks neid peetakse.

Tabel 1. Kas olete kuulnud vanemaealiste nõukogudest, mis tegutsevad Eestis kohalike omavalitsuste juures? (%-s vanuserühmade lõikes)

	Kõik vastajad	15- 19	20- 29	30- 39	40- 49	50- 59	60- 69	70- 79	80+
Jah	9	15	5	4	9	8	7	13	14
Ei	82	75	83	89	80	82	82	76	82
Ei oska öelda	9	10	12	7	11	10	11	11	4
KOKKU	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

¹¹⁴ Uuring on läbi viidud Sotsiaalministeeriumi partnerlusprojekti „Noored-vanad võrgustuvad koos (NOVA)“ raames, kus partnerorganisatsiooniks Sotsiaalministeeriumile on MTÜ Kuldne Liiga koostöös Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi, Tallinna Ülikooli, Praxise ja EPÜL-ga.

Vanemaealiste nõukogudest teab vaid 9% vastanutest, mis on väga väike osakaal, arvestades sellega, et nõukogud on tegutsenud üle 5 aasta. Paraku ei tea elanikkond sellest kõigest mitte eriti palju. Mõnevõrra rohkem on nõukogude olemasoluga kursis 15-19 aastased (15%) ning 70+ vanuses inimesed 13-14% (tabel 1).

Vähene informeeritus nõukogude olemasolust on ka soo- ja rahvusrühmades (tabel 2).

Tabel 2. Kas olete kuulnud vanemaealiste nõukogudest, mis tegutsevad Eestis kohalike omavalitsuste juures? (%-s soo- ja rahvusrühmade lõikes)

	Sugu			Rahvus		
	Kõik vastajad	Mees	Naine	Eestlane	Venelane	Muu rahvus
Jah	9	8	9	8	8	10
Ei	82	83	81	83	78	83
Ei oska öelda	9	9	10	9	14	7
KOKKU	100	100	100	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

Kuigi nõukogudest teatakse vähe, on toetus nõukogude loomiseks kõikide omavalitsuste juurde kõrge -72%. Iga viienda vastaja jaoks on nõukogude olemasolu väga oluline (tabel 3).

Tabel 3. Kui oluliseks peate, et vanemaealiste nõukogud oleksid kõikide omavalitsuste juures? (%-s vanuserühmade lõikes)

	Kõik vastajad	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80+
Väga oluliseks	20	11	12	18	18	23	24	23	29
Pigem oluliseks	52	45	44	50	55	54	56	56	50
Pigem ebaoluliseks	9	11	17	9	8	6	7	11	9
Neid poleks üldse vaja	2	8	3	1	0	2	1	1	-
Raske öelda	17	25	25	23	19	15	12	9	12
KOKKU	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

Alates 50-ndast eluaastast kasvab nende vastajate osakaal, kes peavad nõukogusid väga oluliseks (23-29%). 77-80% 50+ vanuses inimestest toetab nõukogude loomist. Märksa madalam on toetus 15-29 aastastel -56%.

Iga viies 15-29 aastane peab nõukogude loomist ebaoluliseks, iga neljas ei oska anda hinnangut (tabel 3).

Tabel 4. Kui oluliseks peate, et vanemaealiste nõukogud oleksid kõikide omavalitsuste juures? (%-s soo-ja rahvusrühmade lõikes)

	Sugu			Rahvus		
	Kõik vastajad	Mees	Naine	Eestlane	Venelane	Muu rahvus
Väga oluliseks	20	17	22	20	19	25
Pigem oluliseks	52	49	54	49	57	62
Pigem ebaoluliseks	9	13	6	11	6	4
Neid poleks üldse vaja	2	3	1	2	2	-
Raske öelda	17	18	17	19	16	10
KOKKU	100	100	100	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

Naised toetavad mõnevõrra rohkem nõukogude loomist (76%) kui mehed (66%) (tabel 44). Ka peavad venelased (76%) ja muu rahvuse esindajad (87%) nõukogusid olulisemateks kui eestlased (69%) (tabel 4).

Esitasime vastajatele hindamiseks kümme võimalikku tegevusülesannet, millega vanemaealiste nõukogud võiksid tegeleda. Kõiki tegevusi toetas enamik vastajatest, 64-90% (tabel 5).

Tegevusülesanneteks nr. 1 ja 2 on riskigruppidesse kuuluvate vanemaealiste abistamine ja teenuste kvaliteedi parandamine päevakodudes ja hooldekodudes, toetab 90% vastajatest. Kõige vähem toetati osalemist valla/linna juhtimisel (64%).

Keskmisest enam toetavad enamikke tegevusülesandeid 30-39 aastased ning 60+ vanuses inimesed. Keskmisest vähem (-2 kuni -15%) toetavad 15-19 aastased kõiki kümnet ülesannet, 20-29 aastased toetavad keskmisest vähem ühistranspordi kättesaadavuse parandamist (-9%) ja vanemaealiste osalemist valla/linna juhtimisel (-8%) (tabel 5).

Naised peavad kõiki kümnet tegevusülesannet olulisemaks kui mehed (tabel 6). Suurem vahe naiste ja meeste hinnangutes on vanemaealiste kaasamisele sotsiaalsetesse tegevustesse (+9%), kaitse vägivalla eest (+8%), ühistranspordi kättesaadavuse tagamine (+8%) ja teenuste kvaliteedi parandamine päevakodudes ja hooldekodudes (+7%).

Tabel 5. Millised võiksid olla vanemaealiste nõukogude ülesanded kohalike omavalitsuste juures? Kas selleks võiks olla osalemine otsustamisel kuidas ... (jah, kindlasti+ pigem jah, %-s vanuserühmade lõikes)

	Kõik vastajad	15- 19	20- 29	30- 39	40- 49	50- 59	60- 69	70- 79	80 +
... aidata riskigruppidesse kuuluvaid vanemaealisi	90	78	90	94	89	90	92	92	95
... parandada teenuste kvaliteeti päevakodudes ja hooldekodudes	90	80	86	93	89	88	91	90	92
... parandada vanemaealiste digipädevust ja juurdepääsu infole	89	81	90	93	89	86	93	92	92
... parandada vanemaealiste elutingimusi ja neile pakutavate teenuste kvaliteeti	88	84	85	90	86	85	89	92	89
... kujundada vanemaealistele turvalist elukeskkonda	88	77	86	91	87	86	92	90	89
... kaasata vanemaealisi sotsiaalsetesse tegevustesse (huviringid, vabatahtlik töö, riskigruppide aitamine jms)	87	78	83	88	88	87	90	90	85
... aidata vanemaealistel leida jõukohast tööd	86	84	88	88	86	82	87	84	89
... kaitsta vanemaealisi vägivalla eest	83	75	81	85	85	80	84	93	89
... parandada ühistranspordi kättesaadavust	83	73	74	84	88	83	89	86	84
... kaasata vanemaealisi valla/linna juhtimisse	64	49	56	68	65	67	66	72	63

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

Rahvusrühmadest pooldavad eestlased teistest rahvustest mõnevõrra rohkem jõukohase töö leidmist ja vanemaealiste kaasamist valla/linna juhtimisse (+7%). Venelased ja muu rahvuse esindajad toetavad eestlastega võrreldes rohkem ühistranspordi kättesaadavuse parandamist (+6 kuni +11%) ja kaitset vägivalla eest (+7 kuni +10%) (tabel 6).

Tabel 6. Millised võiksid olla vanemaealiste nõukogude ülesanded kohalike omavalitsuste juures? Kas selleks võiks olla osalemine otsustamisel kuidas ... (jah, kindlasti+ pigem jah, %-s soo- ja rahvusrühmade lõikes)

	Sugu			Rahvus		
	Kõik vastajad	Mees	Naine	Eestlane	Venelane	Muu rahvus
... aidata riskigruppidesse kuuluvaid vanemaealisi	90	88	93	90	92	96
... parandada teenuste kvaliteeti päevakodudes ja hooldekodudes	90	85	92	89	90	97
... parandada vanemaealiste digipädevust ja juurdepääsu infole	89	87	92	89	90	93
... kujundada vanemaealistele turvalist elukeskkonda	88	95	92	87	90	90
... parandada vanemaealiste elutingimusi ja neile pakutavate teenuste kvaliteeti	88	83	91	89	85	87
... kaasata vanemaealisi sotsiaalsetesse tegevustesse (huviringid, vabatahtlik töö, riskigruppide aitamine jms)	87	82	91	87	84	88
... aidata vanemaealistel leida jõukohast tööd	86	84	89	88	81	89
... kaitsta vanemaealisi vägivalda eest	83	79	87	81	88	91
... parandada ühistranspordi kättesaadavust	83	79	87	82	88	93
... kaasata vanemaealisi valla/linna juhtimisse	64	64	64	67	60	60

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

Kuigi vanemaealiste nõukogudest teatakse vähe, peab enamik vastajatest (72%) oluliseks, et nõukogud oleksid kõikide omavalitsuste juures. Uuringu tulemused näitavad elanikkonna suurt ja tõsist muret vanemaealiste olukorra pärast kohalikul tasandil. Vabatahtlikule algatusele tuginev nõukogu kohalike omavalitsuste juures, mis aktiivselt jälgiks vanemaealiste olukorda ning vajadusel sekkuks, omaks samas autonoomsust ja sõltumatust, leiab suurt poolehoidu.

Ootused vanemaealiste nõukogude suhtes on kõrged. Ilmselt on üheks põhjuseks, et vaid 38% vastajate hinnangul on olukord vanemaealiste õiguste ja huvikaitse osas hea. Samuti arvab vaid 11%, et vanemaealised on piisavalt kaasatud neid puudutavate riiklike otsuste ette valmistamisse. Vanemaealiste nõukogud oleks võimalus neid probleeme lahendada.

Uuringu põhjal võiks järeldada, et paljud vanemaealiste probleemid tunduvad vastajatele olulistena, mis vajaksid sihipärasemat tegutsemist ja järelvalvet. Nõukogud võiksid paljude probleemide püstitamisel ja lahendamisel osaleda. Olla algusetapis vaatlejad ja eksperdid, vabatahtlikud tugiisikud, kes saaksid näiteks vägivalla ohvritele või riskigruppidele toeks olla.

Selleks, et nõukogud suudaksid kõigi oluliste teemadega tegeleda ja nende täitmist kontrollida, eeldaks see eelnevat ettevalmistust (koolitusi, tegevusjuhendeid) jms.

Seni tegutsenud nõukogudest teab vaid 9% vastajatest, mis räägib väga suurest infopuudusest. Infopuudus tuleb ületada, sest see võib olla/saada takistuseks nii praeguste kui loodavate nõukogude tegutsemisel.

Vanemaealiste nõukogude loomisel on omad riskid. Esmatähtis on, et nõukogu ei tohiks olla kohalikele omavalitsusele mugav käepikendus, mis töötab formaalselt ja pinnapealselt, et mitte liigselt tülitada omavalitsusjuhte tõsiste probleemidega, mis vajavad lahendusi.

Vanemaealiste nõukogudesse peaksid kuuluma aktiivsed ja entusiastlikud inimesed, kes on tõsiselt huvitatud vanemaealiste olukorra parandamisest. Kui nõukogud koosnevad passiivsetest inimestest, kes ei näe ja ei tõstata tõsiseid probleeme, on sellest ka vähe kasu.

2.3. Vanemaealiste nõukogude liikmete ja omavalitsuste töötajate küsitluste tulemused

2.3.1. Saateks

2024.aasta sügisel korraldas Eesti Avatud Ühiskonna Instituut kaks vanemaealiste nõukogude teematist veebiküsitlust, ühe neist nõukogude liikmetele ja teise nende omavalitsuste töötajatele, kus nõukogud on kas loodud või loomisel.

Küsitluste eesmärk oli selgitada, kuidas hinnatakse vanemaealiste nõukogude tööd, kas nõukogusid peetakse vajalikeks, millega ollakse rohkem, millega vähem rahul ja mis vajaks muutmist. Kuidas saaksid vanemaealiste nõukogud senisest paremini lahendada vanemaealiste probleeme ja seista nende huvide eest.

Küsitlused olid anonüümsed, vastuseid kasutatakse vaid tulemuste analüüsimiseks ja avaldatakse üksnes kujul, kus vastaja ei ole mingil juhul tuvastatav.

Vastajaid oli Tallinnast, Tartust, Pärnust, Viljandist, teistest linnadest ja maakonnakeskustest, alevikest ja küladest. Kokku vastas küsitlustele 42 nõukogu liiget ja 24 omavalitsuse töötajat

2.3.2. Vastajate üldiseloostus

TABEL 7. Vanemaealiste nõukogude liikmete üldiseloostus. (Vastajate arv %des)

Endine/praegune tegutsemisfäär	Avalik sektor	60
	Erasektor	21
	Kolmas sektor	19
Tööstaatus	Töötan	19
	Töötav pensionär	14
	Mittetöötav pensionär	67
Sugu	Mees	17
	Naine	83
	Eelistan mitte öelda	-
Vanus	Kuni 60 aastat	12
	61 – 70 aastat	24
	Vanem kui 70 aastat	64
Rahvus	Eestlane	100
	Venelane	-
	Muu rahvus	-
Haridus	Algharidus	-
	Kesk- või keskeri haridus	38
	Rakenduslik kõrgharidus	19
	Akadeemiline kõrgharidus	43
Elukoht	Tallinn	2
	Tartu	-
	Narva	-
	Kohtla-Järve	-
	Pärnu	-
	Viljandi	7
	Mõni teine maakonnakeskus	10
	Mõni teine linn	12
	Alevik	33
	Küla	36

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Nõukogudes on valdavalt pensionile jäänud inimesed (81%), töötavaid pensionäre on 14%. Tööealisi inimesi on liikmete seas 19%. 2/3 nõukogu liikmetest on 70+ vanuses, alla 60 aastaseid on 12%.

Valdav enamus (60%) vanemaealiste nõukogude liikmetest on töötanud (töötab praegu) avalikus sektoris. Era- ja kolmanda sektori taustaga inimesi on praktiliselt võrdselt – 21% ja 19%. Vanemaealiste nõukogude liikmed paistavad silma oma kõrge haridustaseme poolest. Kõrgharidust omab ligi 2/3 vastajatest (62%), 43%-l on akadeemiline kõrgharidus.

Vastajate seas oli suur naiste ülekaal – 83%. On põhjust arvata, et teatud määral peegeldab see ka eri sugude vahelist proportsiooni nõukogu liikmete hulgas. Kuna Eesti venekeelsetes piirkondades on vanemaealiste nõukogude moodustamine veel algusjärgus, vastasid küsitlusele eranditult eestlased.

Vastajaid oli Tallinnast, Viljandist ja väikelinnadest, maakonnakeskustest, alevikest ja küladest. Vaadates vastajate elukohta võib järeldada, et vanemaealiste nõukogusid moodustatakse aktiivsemalt just väiksemates maakohtades nagu väikelinnad, alevikud ja külad.

2/3-s vanemaealiste nõukogudes osalevad ka kohaliku omavalitsuse esindajad 1-2 inimesega. KOVi poolne osalus nõukogude töös on oluline, linna/valla juhtidel on võimalus saada infot vanemaealiste olukorrast ja nende probleemidest nõ otseallikast, vahetult ja operatiivselt.

TABEL 8. Küsitlusele vastanud KOVide ametnike/spetsialistide üldiseloostus.

(Vastajate arv %des)

Sugu	Mees	33
	Naine	63
Vanus	Eelistan mitte öelda	4
	Kuni 20 aastat	-
	21 – 30 aastat	3
	31 – 40 aastat	13
	41 – 50 aastat	42
	51 – 60 aastat	21
	61 – 70 aastat	18
	Vanem kui 70 aastat	3
Rahvus	Eestlane	96
	Venelane	4
	Muu rahvus	-
Haridus	Kesk- või keskeri haridus	4
	Rakenduslik kõrgharidus	25
	Akadeemiline kõrgharidus	71
Elukoht	Tallinn	12
	Tartu	4
	Narva	-
	Kohtla-Järve	-
	Pärnu	8
	Viljandi	8
	Mõni teine maakonnakeskus	13
	Mõni teine linn	33
	Alevik	22
	Küla	-

Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

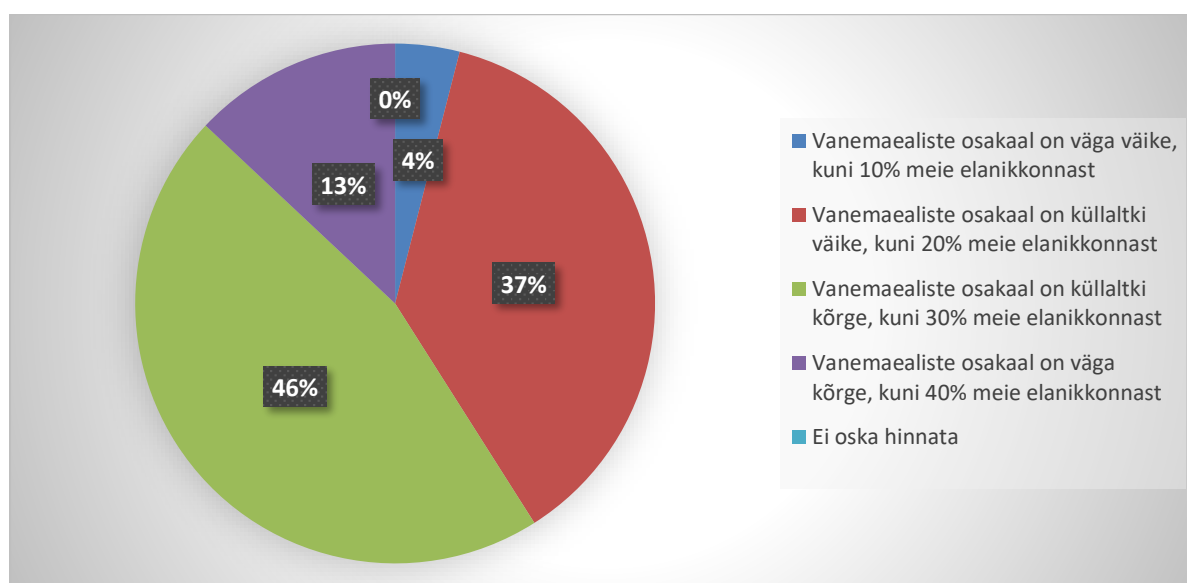
Küsitlusele vastanud KOVide esindajatest on iga neljas rakendusliku ja 71% akadeemilise kõrgharidusega. Ligikaudu 2/3 on vastajatest naised (63% ja kolmandik (33%) mehed, 4% ei soovinud oma sugu täpsustada. Vanusegruppidest on kõige enam 41-50 aastaseid – 42%, 51-60 aastaseid ligikaudu viiendik (21%). Küllaltki kõrge oli ka kõige vanema eagrupi – 61-70 aastaste osakaal – 18% vastanutest. Üle poole vastajatest elab väiksemates maakohtades – alevikes, väikelinnades (55%). Suurlinnad olid vastanute seas vähem esindatud, nendest kõige arvulisemalt Tallinn - 12%. Ida-Virumaa KOVide esindajad kahjuks küsitluses ei osalenud, kuigi küsitluskutse saadeti neile korduvalt.

JÄRELDUSED

- Valdav enamus (60%) vanemaealiste nõukogude liikmetest on töötanud (töötab praegu) avalikus sektoris. Era- ja kolmanda sektori taustaga inimesi on praktiliselt võrdselt – 21% ja 19%.
- Vanemaealiste nõukogude liikmed paistavad silma kõrge haridustaseme poolest. Kõrgharidus on peaaegu 2/3-l vastajatest (62%), 43% omab akadeemilist kõrgharidust.
- Vanemaealiste nõukogusid moodustatakse aktiivsemalt just väiksemates maakohtades nagu väikelinnad, alevikud ja külad.

2.3.3. Vanemaealiste olukorrast vastajate linnas/vallas

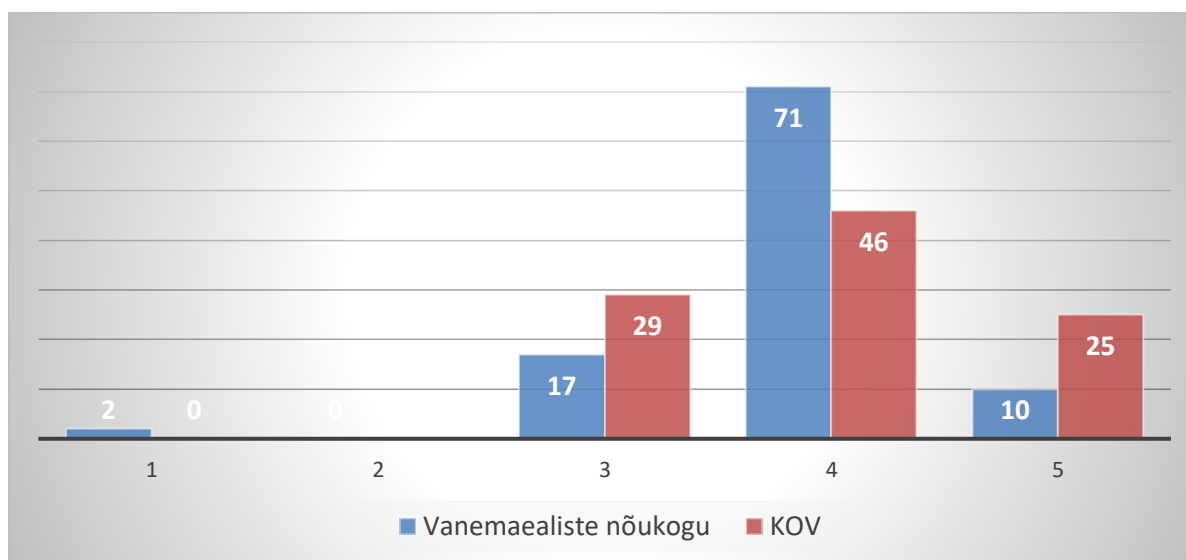
JOONIS 1. Hinnanguliselt, kui palju vanemaealisi (vanuses 65+ inimesi) elab teie linnas/vallas? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Vanemaealiste osakaalu oma linnas/vallas hindavad KOV-ide esindajad valdavalt ca 20% (37% vastajatest) ja ca 30% ringis (46% vastajatest). 13% vastajatest esindab omavalitsusi, kus vanemaealiste osakaal ulatub 40%-ni.

JOONIS 2. Kui vanusesõbralik on teie hinnangul linn/vald kus vanemaealiste nõukogu tegutseb? Kas vanemaealistel on siin turvaline ja hea elada? Palume koolipoisi hinnet 1 – 5 palli. (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Küsitlusest selgub, et linnad/vallad, kus küsitlus läbi viidi on üsnagi vanusesõbralikud. Väga+hea hinde andsid vanusesõbralikkusele nii 81% nõukogude liikmetest kui ka 71% KOV-de esindajatest. Rahuldava hinde andsid 29% KOV-de esindajatest ja 17% nõukogude liikmetest. KOVide esindajad hindavad oma linna/valla vanusesõbralikkust mõnevõrra kõrgemalt ja nii annab hinde "väga hea" neist iga neljas vastaja, nõukogude liikmetest andis maksimumhinde iga 10nes vastaja.

Vanemaealiste olukorda oma linnas/vallas hindavad KOVide esindajad küllaltki heaks. Kõige rohkem ollakse rahul turvalisusega (88% vastanutest), aga samuti võimalusega olla aktiivne ja kaasatud kogukonna liige (88%). Kõrge hinde saavad samuti sotsiaalteenuste kättesaadavus (83%), sotsiaal- ja päevakeskuste tegevus (66%) ning linna/valla heakord (79%). Kõige madalamalt hinnatakse vanemaealiste võimalusi osaleda tööturul ja nende majanduslikku toimetulekut (tabel 9).

TABEL 9. Kuidas hindate oma linna/valla vanemaealiste olukorda? (Vastajate arv %des)

	Väga hea	Pigem hea	Pigem + väga halb	Ei oska hinnata	Kokku
1. Valla/linna turvalisus	38	50	4	8	100
2. Võimalus olla kaasatud ja aktiivne kogukonna liige	38	50	8	4	100
3. Sotsiaal- ja päevakeskuste teenuste vastavus elanike vajadustele	33	33	21	13	100
4. Koduhoolduse jt sotsiaalteenuste kättesaadavus ja kvaliteet	29	54	13	4	100
5. Valla/linna heakord (valgustus, lumekoristus, libedusetõrje jms)	29	50	17	4	100
6. Tervishoiu teenuste kättesaadavus ja kvaliteet	25	38	33	4	100
7. Transporditeenuste kättesaadavus, ühistranspordi korraldus	17	50	29	4	100
8. Võimalus osaleda jõukohaselt tööturul	4	42	37	17	100
9. Majanduslik toimetulek	-	75	21	4	100

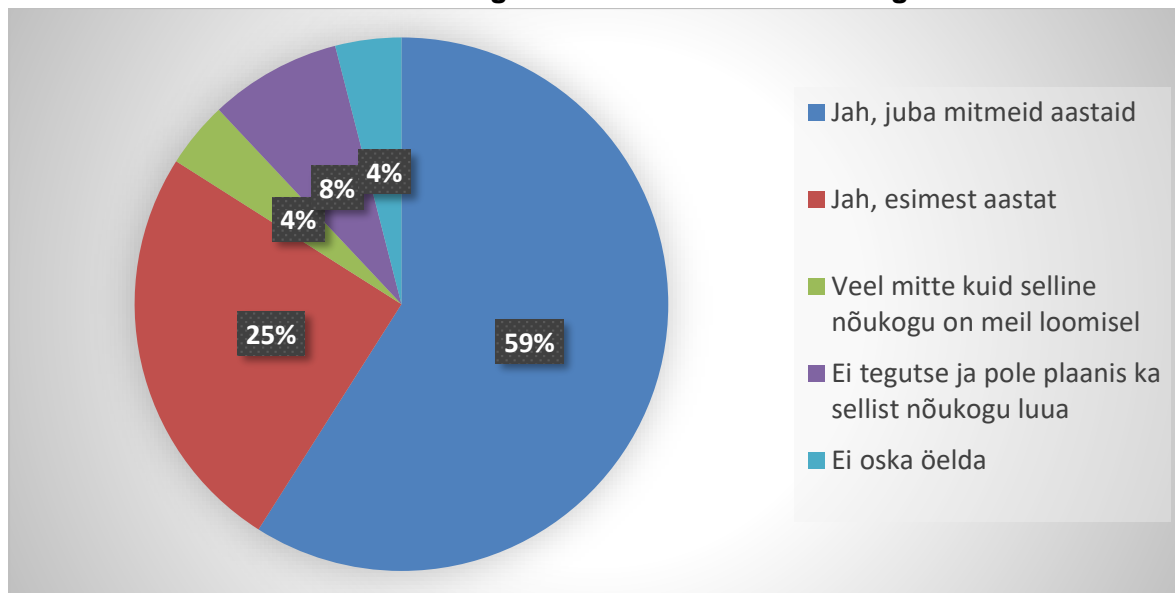
Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

JÄRELDUSED

- Linnad/vallad, kus küsitlus läbi viidi on üsnagi vanusesõbralikud. Väga+hea hinde andsid vanusesõbralikkusele nii 81% nõukogude liikmetest kui ka KOV-de esindajatest. Rahuldava hinde andsid 29% KOV-de esindajatest ja 17% nõukogude liikmetest.
- Kõige rohkem on KOV-de esindajad rahul linna/valla turvalisusega (88% hinnangul on olukord hea), aga samuti vanemaealiste võimalusega olla aktiivne ja kaasatud kogukonna liige (88%). Kõrge hinde saavad samuti sotsiaalteenuste kättesaadavus (83%), linna/valla heakord (79%) ning sotsiaal- ja päevakeskuste tegevus (66%). Valdakonnad, kus vanemaealiste olukord jätab KOV-de esindajate hinnangul soovida on järgmised: vanemaealiste võimalus osaleda jõukohaselt tööturul (37% hinnangul on olukord halb), tervishoiuteenuste kättesaadavus ja kvaliteet (33%), transporditeenuste kättesaadavus, ühistranspordi korraldus (29%), majanduslik toimetulek (21%) ja sotsiaal- ja päevakeskuste teenuste vastavus elanike vajadustele (21%).

2.3.4. Vanemaealiste nõukogude moodustamine

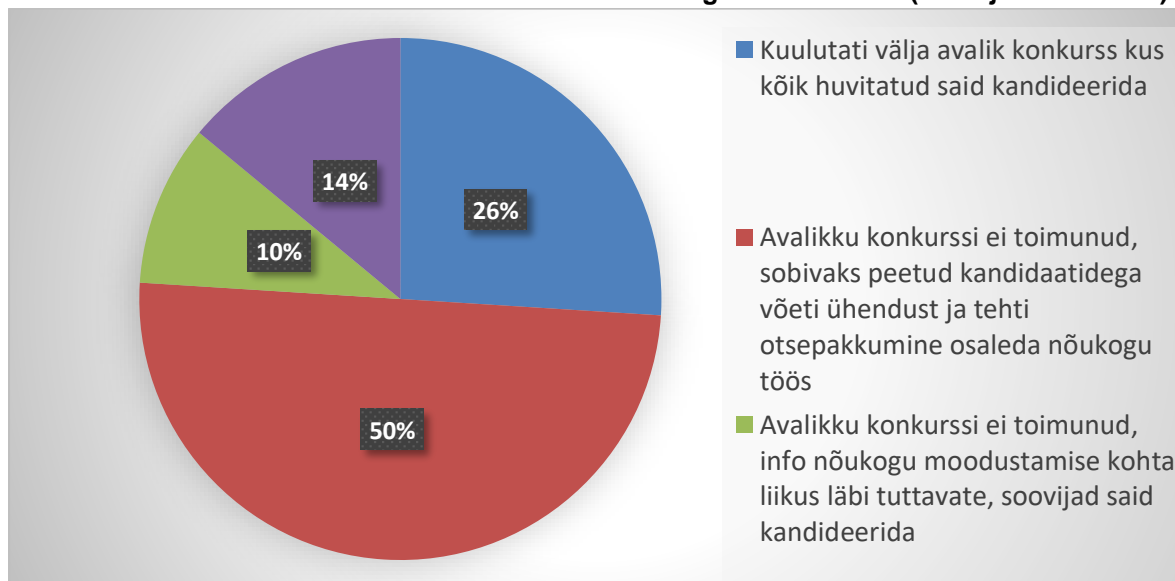
JOONIS 3. Kas teie linnas/vallas tegutseb vanemaealiste nõukogu?

Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Vanemaealiste nõukogud tegutsevad enamikes valdades/linnades, kus küsitlusele vastasid KOVide töötajad. 59% omavalitsustest on selline nõukogu tegutsenud juba mitu aastat, neljandikus esimest aastat. 8% KOVide ametnikest andis aga teada, et neil pole plaanis sellist nõukogu oma linnas/vallas moodustada.

JOONIS 4. Kuidas teie linna/valla vanemaealiste nõukogu moodustati? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Ligikaudu veerandil juhtudest (26%) kuulutati välja välja avalik konkurss, mis võimaldas nõukogusse kandideerida kõigil huvilistel. Pooltel juhtudel tehti valla/linnajuhtide poolt otsepakkumine nõukogu töös osalemiseks sobivaks peetud kandidaatidele. Iga kümnes vastaja väitis, et info nõukogu moodustamise kohta liikus läbi tuttavate. 14% vastajatest ei osanud aga öelda kuidas nendest vanemaealiste nõukogu liikmed said.

Küsitluse tulemustest võib järeldada, et nõukogu liikmete valimise protsess on suurel määral üsnagi läbipaistmatu ja tugineb pigem tutvustele. Info liigub kitsas väljavalitute ringis ja puuduvad võrdsed võimalused kandideerimiseks ning parimate kandidaatide väljaselgitamiseks.

Kuna konkursse viiakse läbi küllaltki vähe ja nõukogud pannakse paika kisas otsustajate ringis, võivad nii kandidaadile esitatavad nõudmised kui ka valikukriteeriumid jääda vähe põhjendatuks ja pealiskaudseks. Võib ju väita, et kohapeal teatakse ja tuntakse oma inimesi kõige paremini ning sellest lähtuvalt ollakse valmis ka otsustama, kes millisele kohale sobib või mitte. Selline lähenemisviis võib end õigustada väikestes omavalitsustes kuid kindlasti mitte pärast omavalitsuste liitumist, kus uute omavalitsusüksuste elanike arv võib ulatuda tuhandetesse või isegi kümnetesse tuhandetesse.

Tuleviku tarbeks oleks vajalik välja töötada konkursi läbiviimise juhend et tagada nõukogude moodustamise läbipaistvus ja võimalus välja selgitada sobivaimad inimesed kohalikke vanemaealisi esindama.

TABEL 10. Kas vanemaealiste nõukogu liikmeid leida oli teie hinnangul kerge või keeruline? (Vastajate arv %des)

	Nõukogude liikmed	KOVide esindajad
1. Liikmete leidmisega pole probleeme, huvitatuid on palju	14	21
2. On mõningaid probleeme aga huvitatuid leidub	62	46
3. On suured probleemid, inimesed ei soovi nõukogu töös osaleda	7	8
4. Ei oska öelda	17	25
KOKKU	100	100

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

2/3 nõukogu liikmete hinnangul on vanemaealiste nõukogusse liikmete leidmine küll pisut keeruline aga huvitatuid siiski leidub. Vaid 14% arvates on huvitatuid palju, kes sooviksid nõukogu töös osaleda.

Põhilised takistused vanemaealiste nõukogude moodustamisel on terviseprobleemid, passiivsus ja huvipuudus, aga ka transpordiprobleemid ja ajapuudus. Kõige vähem takistab töötasu puudumine (iga kolmanda vastaja hinnangul). Võib järeldada, et vanemaealiste nõukogudesse on valdavalt koondunud inimesed, kes tegelevad vanemaealiste huvikaitsega pigem missioonitundest kui raha pärast.

TABEL 11. Kui vanemaealised ei soovi nõukogu töös osaleda siis mis on teie hinnangul põhjuseks? (Vastajate arv %des)

	See kindlasti	See samuti	See mitte	Ei oska öelda	Kokku
A. Vanemaealiste nõukogu liikmed					
1. Transpordiprobleemid	33	26	21	19	100
2. Vanemaealiste passiivsus	17	45	26	12	100
3. Vanemaealiste terviseprobleemid	17	45	24	14	100
4. Huvipuudus	14	48	21	17	100
5. Ajapuudus	9	41	29	21	100
6. Töö on tasustamata või on tasu liiga väike	7	24	33	36	100
B. KOVide esindajad					
1. Transpordiprobleemid	17	29	33	21	100
2. Vanemaealiste passiivsus	21	42	17	20	100
3. Vanemaealiste terviseprobleemid	17	42	21	20	100
4. Huvipuudus	17	33	21	29	100
5. Ajapuudus	8	38	33	21	100
6. Töö on tasustamata või on tasu liiga väike	4	21	29	46	100

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Liites kokku vastusevariandid “see kindlasti” + “see samuti” kujunesid järgmised pingeread põhjustest, miks vanemaealised nõukogu töös osaleda ei soovi:

A. Vanemaealiste nõukogude liikmete hinnangul

- 1. Vanemaealiste terviseprobleemid - 62%
- 2. Vanemaealiste passiivsus - 62%
- 3. Huvipuudus - 62%
- 4. Transpordiprobleemid - 59%
- 5. Ajapuudus - 50%
- 6. Töötasu probleemid - 31%

B. KOVide esindajate hinnangul

- 1. Vanemaealiste passiivsus - 63%
- 2. Vanemaealiste terviseprobleemid - 59%
- 3. Huvipuudus - 50%
- 4. Transpordiprobleemid - 46%
- 5. Ajapuudus - 46%
- 6. Töötasu probleemid - 25%

Nagu ülaltoodud loetelust näha siis nii vanemaealiste nõukogu liikmed ise kui ka KOVide esindajad näevad vägagi sarnaselt põhjuseid ja takistusi, miks vanemaealised nõukogu töös osaleda ei soovi/ei saa. Kuigi transpordiprobleemid on esmapilgul vanemaealiste jaoks kõige valdavamaks takistuseks, on taustal ikkagi terviseprobleemid, mis omakorda võib põhjuseks olla inimese üldisele passiivsusele aga ka huvipuudusele. Kõige väiksemaks probleemiks miks vanemaealised nõukogu töös osaleda ei soovi, hinnatakse töötasu puudumist või selle väiksust.

JÄRELDUSED

- Vanemaealiste nõukogud tegutsevad enamikes valdades/linnades, kus küsitlusele vastasid KOVide töötajad. 59% omavalitsustest on selline nõukogu tegutsenud juba mitu aastat, neljandikus esimest aastat.
- Vanemaealiste nõukogud on moodustatud eri KOV-ides küllaltki erinevatel printsiipidel. Ligikaudu veerandil juhtudest (26%) kuulutati välja välja avalik konkurss, mis võimaldas nõukogusse kandideerida kõigil huvilistel. Pooltel juhtudel tehti valla/linnajuhtide poolt otsepakkumine nõukogu töös osalemiseks sobivaks peetud kandidaatidele.
- Iga kümnes vastaja väitis, et info nõukogu moodustamise kohta liikus läbi tuttavate. 14% vastajatest ei osanud öelda kuidas nendest vanemaealiste nõukogu liikmed said.
- Küsitluse tulemustest võib järeldada, et nõukogu liikmete valimise protsess on suurel määral üsnagi läbipaistmatu ja tugineb pigem tutvustele. Info liigub kitsas väljavalitute ringis ja puuduvad võrdsed võimalused kandideerimiseks ning parimate kandidaatide väljaselgitamiseks.
- Kuna konkursse viiakse läbi küllaltki vähe ja nõukogud pannakse paika kisas otsustajate ringis, võivad nii kandidaadile esitatavad nõudmised kui ka valikukriteeriumid jääda vähe põhjendatuks ja pealiskaudseks.
- Võib ju väita, et kohapeal teatakse ja tuntakse oma inimesi kõige paremini ning sellest lähtuvalt ollakse valmis ka otsustama, kes millisele kohale sobib või mitte.
- Selline lähenemisviis võib end õigustada väikestes omavalitsustes kuid kindlasti mitte pärast omavalitsuste liitumist, kus uute omavalitsusüksuste elanike arv ulatub tuhandetesse või isegi kümnetesse tuhandetesse.
- Vanemaealiste nõukogude moodustamine ei tohiks olla väga keeruline ülesanne kuigi, üks paikkonniti võib see erineda. Kahe kolmaniku nõukogu liikmete eneste hinnangul on vanemaealiste nõukogusse liikmete leidmine küll pisut keeruline aga huvitatuid leidub. 14% arvates on aga huvitatuid, kes sooviksid nõukogu töös osaleda, palju.
- Põhilised takistused vanemaealiste nõukogude moodustamisel on terviseprobleemid, passiivsus ja huvipuudus, aga ka transpordiprobleemid ja ajapuudus. Kõige vähem takistab töötasu puudumine (iga kolmanda vastaja hinnangul). Võib järeldada, et vanemaealiste nõukogudesse on valdavalt koondunud inimesed, kes tegelevad vanemaealiste huvikaitsega pigem missioonitundest kui raha pärast.

2.3.5. Osalemine kohaliku vanemaealiste nõukogu töös

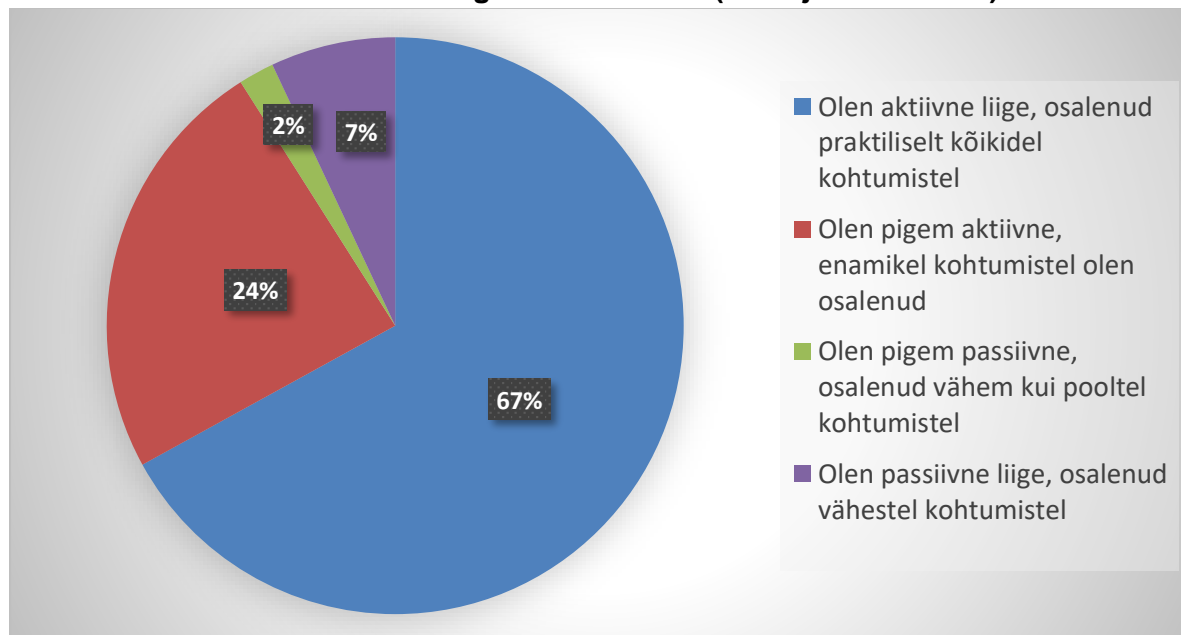
TABEL 12. Kas teie ise osalete (olete osalenud) oma valla/linna vanemaealiste nõukogu töös? (Vastajate arv %des)

A. Vanemaealiste nõukogude liikmed		
Osalen praeguse nõukogu töös	Jah	95
	Ei	5
Osalesin eelmise nõukogu töös	Jah	29
	Ei	71
B. KOVide ametnikud/spetsialistid		
Osalen praeguse nõukogu töös	Jah	52
	Ei	48

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

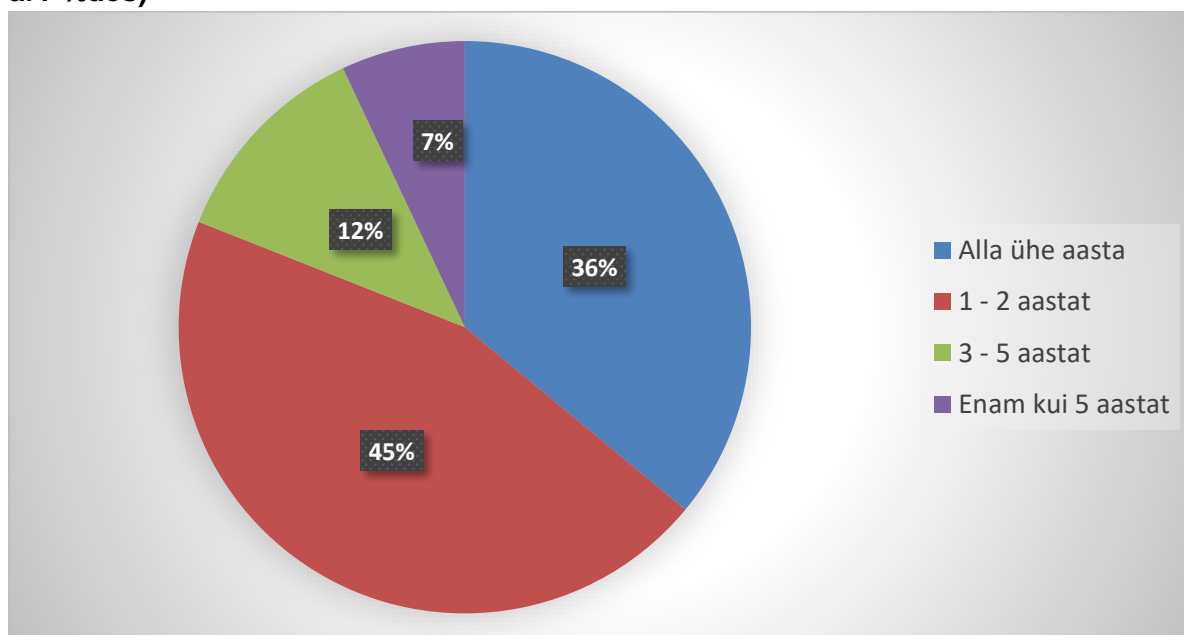
Vastajatest 95% on praegu tegutsevate vanemaealiste nõukogude liikmed, 5% kuulusid eelmise nõukogu koosseisu. Nõukogude uues koosseisus osalevad enamuses (71%) inimesed, kellel puudub varasem kokkupuude analoogsete nõukogude tööga.

JOONIS 5. Kui aktiivselt te nõukogu töös osalete? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Kaks kolmandikku (67%) küsitlusele vastanud nõukogude liikmetest on väga aktiivsed ja on osalenud praktiliselt kõikidel koosolekutel. Enamikel kohtumistel on osalenud peaaegu veerand, st 24% liikmetest. Passiivsete liikmete osakaal nõukogudes on ca kümnendik kõikidest liikmetest.

JOONIS 6. Kui kaua on tegutsenud vanemaealiste nõukogu kuhu kuulute? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

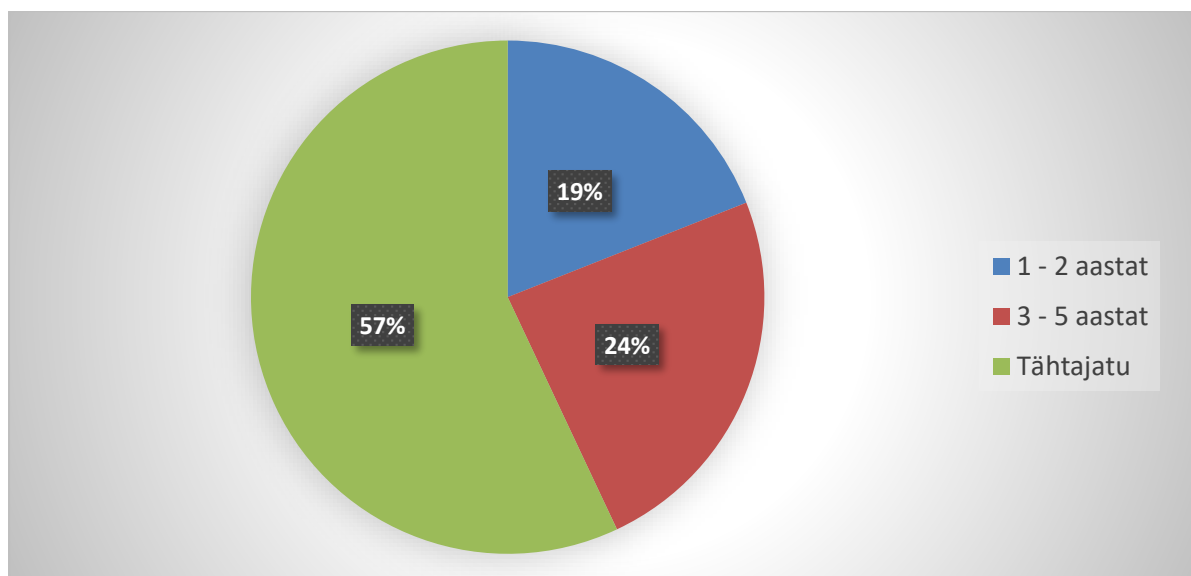
Eestis tegutsevad vanemaealiste nõukogud on valdavalt väga noored. Tegemist on Eesti jaoks üsna uue nähtusega. Enamik vanemaealiste nõukogudest (81%) on tegutsenud küllaltki lühikest aega – kuni kaks aastat. Nõukogud, mis on tegutsenud rohkem kui viis aastat, moodustavad väga väikese osa, vaid 7%.

JÄRELDUSED

- Vanemaealiste nõukogude praeguse koosseisu liikmetel puudub enamikul (71%) varasem kokkupuude analoogsete nõukogude tööga. Tegemist on seega inimestega, kellel on küll hea tahe ja kes on enamuses ka väga aktiivsed, küll aga napib neil kogemusi esindusorganite töös oslemisel.
- Kaks kolmandikku (67%) küsitlusele vastanud nõukogude liikmetest on osalenud praktiliselt kõikidel koosolekutel. Iga kümnes nõukogu liige on passiivne, kes koosolekutel ei osale.
- Nõukogud võiksid kaaluda, kuivõrd mõttekas on, et kohti nõukogus hoiavad kinni inimesed, kes kohal ei käi ja ennast toimuvaga kurssi ei viia ei soovi. Sellisel juhul võiks kas nõukogu liikmete arvu vähendada või asendada aktiivsemate inimestega.
- Eestis tegutsevad vanemaealiste nõukogud on valdavalt väga noored. Tegemist on Eesti jaoks üsna uue nähtusega. Enamik vanemaealiste nõukogudest (81%) on tegutsenud küllaltki lühikest aega – kuni kaks aastat. Nõukogud, mis on tegutsenud rohkem kui viis aastat, moodustavad väga väikese osa, vaid 7%.

2.3.6. Vanemaealiste nõukogude tööpõhimõtted

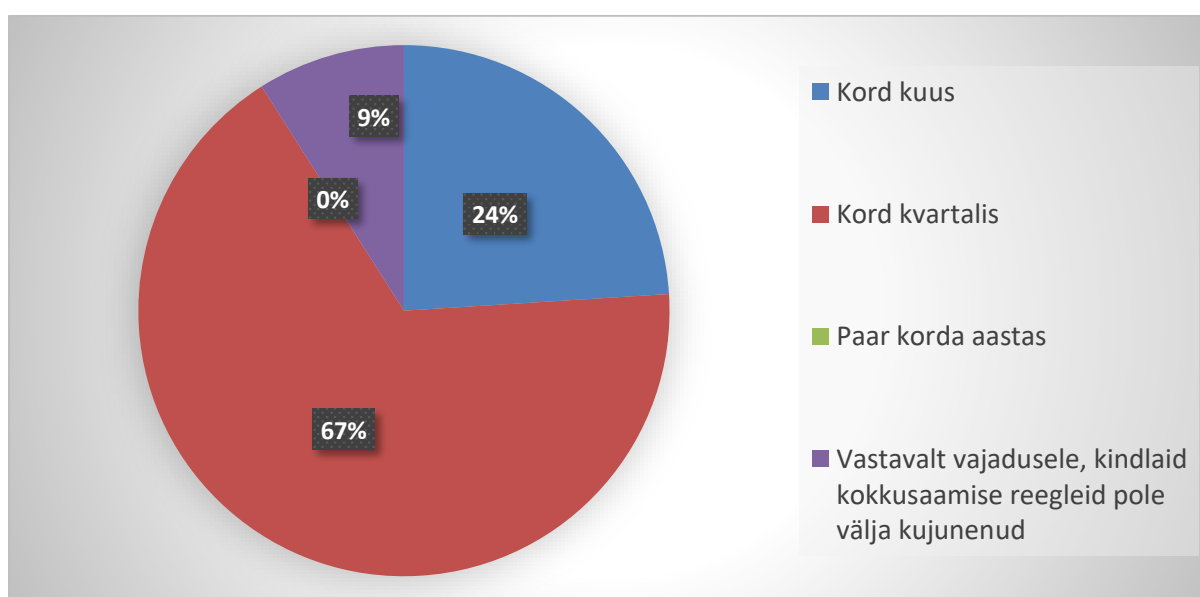
JOONIS 7. Kui pikaks ajaks teie linna/valla vanemaealiste nõukogu koosseis on valitud? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Ligikaudu viiendik nõukogude koosseisust on oma ülesandeid valitud täitma üsna lühikeseks perioodiks ehk siis 1-2 aastat. Iga neljas nõukogu tegutseb samas koosseisus 3-5 aastat. Enam kui pool ehk 57% nõukogudest tegutseb tähtajatult.

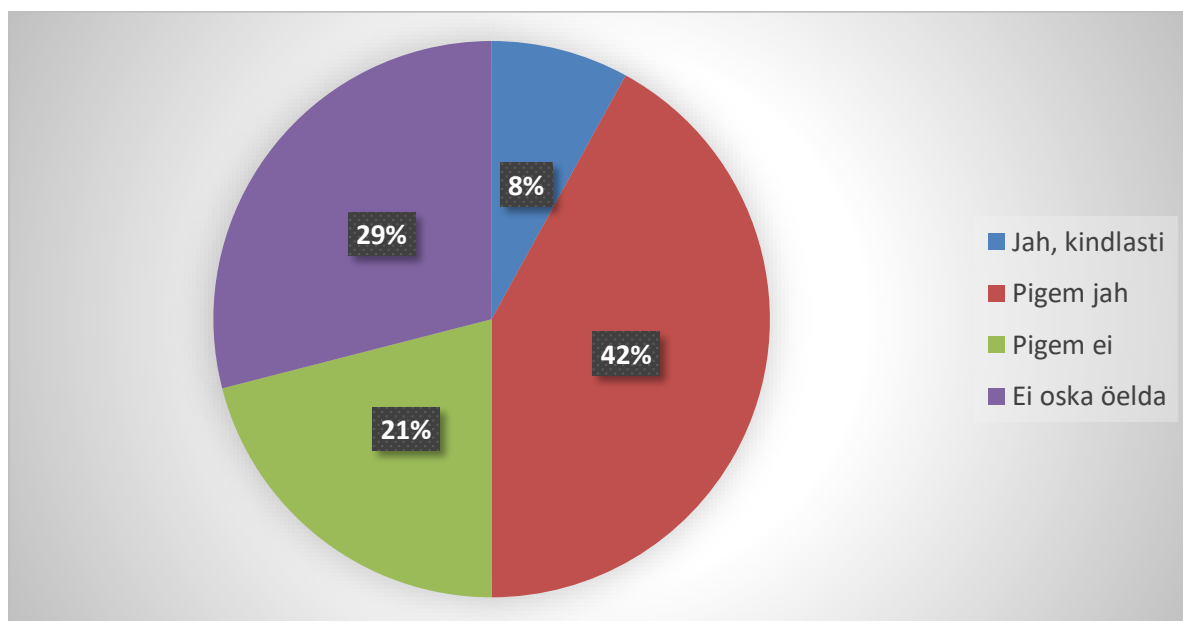
JOONIS 8 Kui tihti teie vanemaealiste nõukogu koos käib? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

2/3 nõukogudest käib koos kord kvartalis, mis on ilmselt ka üsna optimaalne intervall. Neljandik nõukogudest korraldab koosolekuid kord kuus. 10% koguneb vastavalt vajadusele ja kindlat korda pole (esialgu) välja kujunenud.

JOONIS 9. Kas vanemaealiste nõukogude tegevus peaks olema üle Eesti ühesugune ja tuginema sarnastele põhimõtetele? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

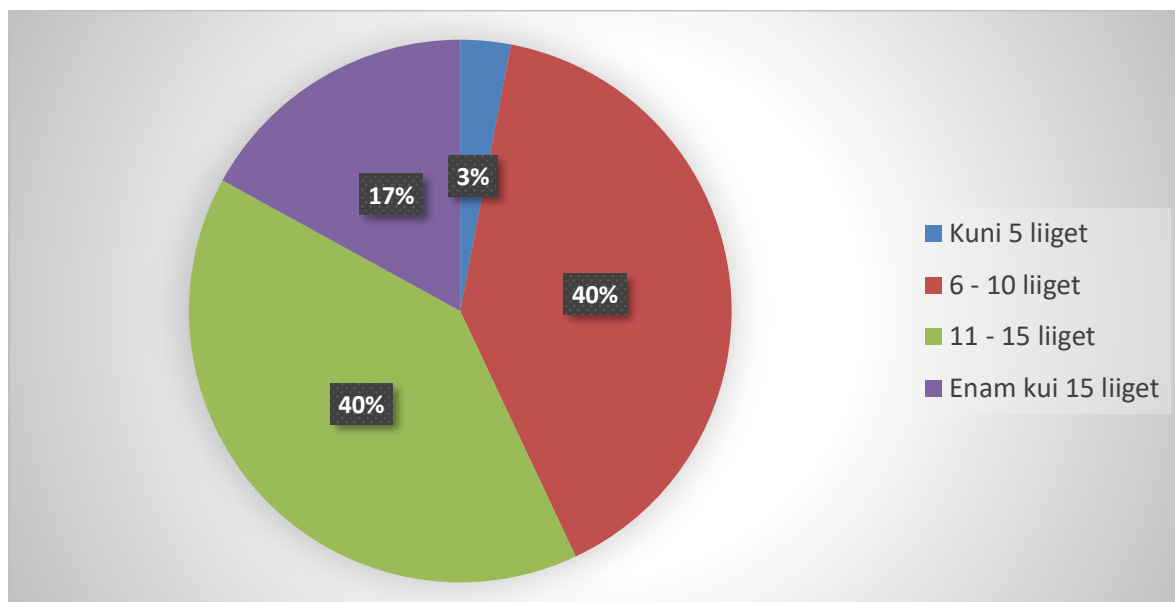
Küsimuses, kas vanemaealiste nõukogud peaksid igal pool üle Eesti töötama ühtsete põhimõtete alusel, lähevad KOV-de esindajate arvamused lahku. Pool vastajatest arvab, et ühtsed tööpõhimõtted oleksid vajalikud. Viies on pigem vastu ja 29% ei oska selles küsimuses seisukohta võtta. Põhjuseks võib siin olla ka, et paljud nõukogud on tegutsenud alles lühikest aega – ühe aasta.

JÄRELDUSED

- Vanemaealiste nõukogudesse on üle poole juhtudel (57%) valitud inimesed oma piirkonna vanemaealisi esindama tähtajatult, ehk pikemaks perioodiks, mis ei ole demokraatlik esindusorganite töö põhimõte.
- Vanemaealiste nõukogud käivad valdavalt, st kahel kolmandikul (67%) juhtudel koos üks kord kvartalis, mis on ilmselt ka üsna optimaalne intervall.
- Küsimuses, kas vanemaealiste nõukogud peaksid igal pool üle Eesti töötama ühtsete põhimõtete alusel, lähevad KOV-de esindajate arvamused lahku. Pooled vastajatest arvavad, et ühtsed tööpõhimõtted oleksid vajalikud, 29% ei oska selles küsimuses seisukohta võtta. Põhjuseks võib siin olla ka, et paljud nõukogud on tegutsenud alles lühikest aega – 1-2 aastat.

2.3.7. Vanemaealiste nõukogude liikmeskond

JOONIS 10. Mitu liiget nõukogusse kuulub? (vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Vanemaealiste nõukogu suurus on valdavalt (80%) kuni 15 liikmeline. Pooltel nõukogudest on liikmete arvuks 5-10 ja teisel poolel 10-15 inimest. Suurema liikmete arvuga nõukogusid kuhu kuulub enam kui 15 liiget on vaid 17%. Võib järeldada, et 10-15 inimest on optimaalne nõukogu suurus.

TABEL 13. Kas nõukogu töös osalevad ka inimesed linna/valla valitsusest/volikogust? (Vastajate arv %des)

	Nõukogude liikmed	KOVide esindajad
1. Ei osale	17	21
2. Jah, 1 – 2 inimest	67	71
3. Jah, 3 – 5 inimest	6	4
4. Neid on rohkem	-	-
5. Ei oska öelda	10	4
KOKKU	100	100

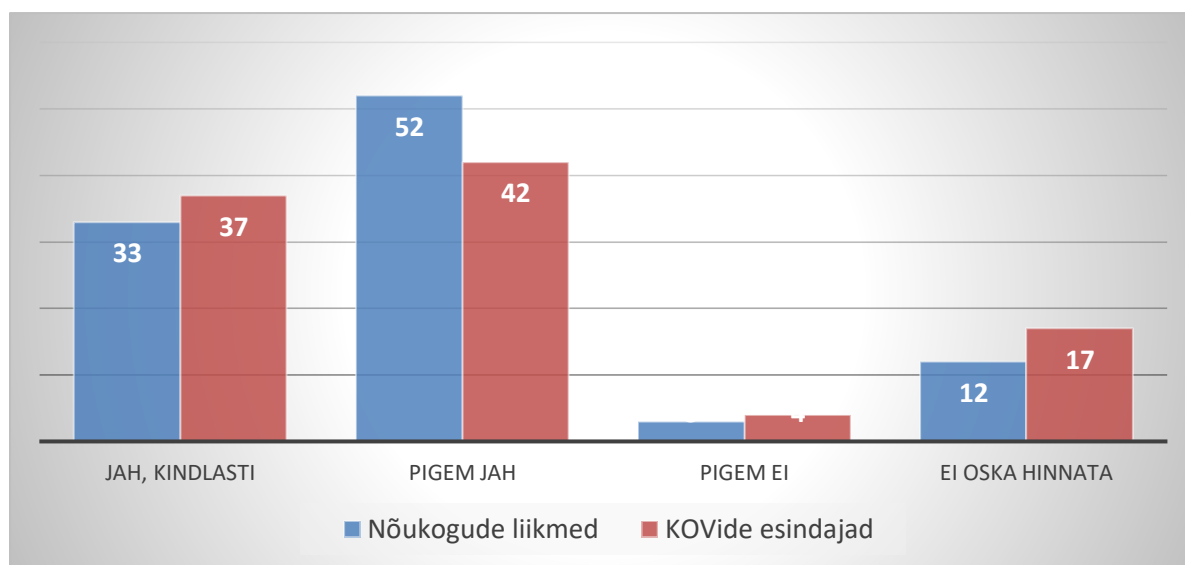
Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Valdava enamiku vanemaealiste nõukogude töös osalevad ka kohaliku omavalitsuse esindajad 1-2 inimesega (67% nõukogu liikmete ja 71% KOV-de esindajate hinnangul) (Tabel 13). On ka nõukogusid, kus KOV-i esindajaid on 3-5 inimest (6% nõukogu liikmete ja 4% KOV-de esindajate hinnangul).

Arvestav hulk on nõukogusid, kus KOV esindatud pole (17% nõukogu liikmete ja 21% KOV-de esindajate hinnangul).

KOVi poolne osalus nõukogude töös on oluline, linna/valla juhtidel on võimalus saada infot vanemaealiste olukorrast ja nende probleemidest nõ otseallikast, vahetult ja operatiivselt.

JOONIS 11. Kas nõukogu töös osalevad teie hinnangul õiged inimesed kes on aktiivsed ja kompetentsed, et vanemaealiste huvide eest seista ja nende olukorda parandada? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

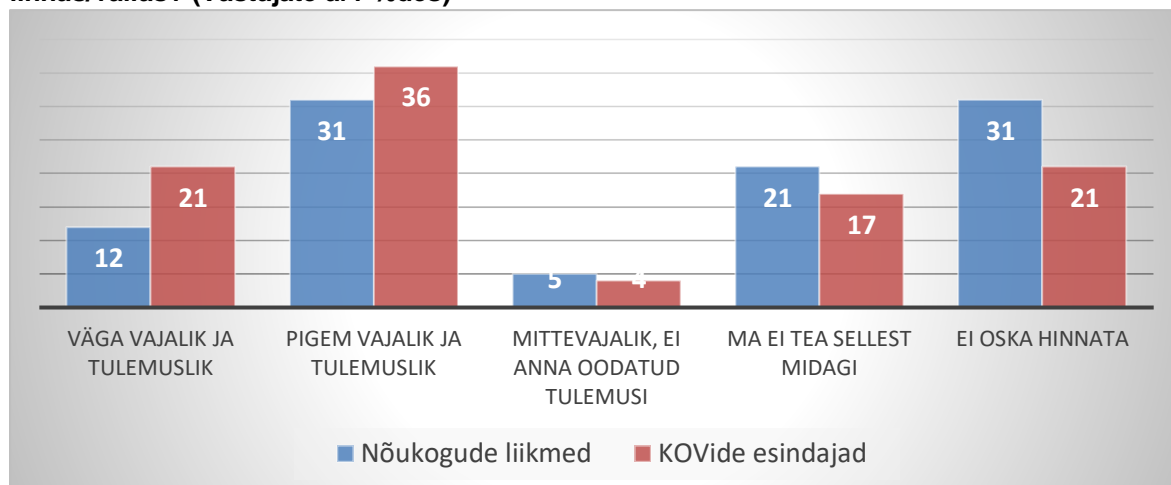
Valdavalt (85% nõukogu liikmete ja 79% KOVide esindajate poolt) hinnatakse, et nõukogude töös inimesed on aktiivsed ja kompetentsed. 12% ja 17% vastajaid ei oska oma hinnangut anda (Joonis 11).

JÄRELDUSED

- Vanemaealiste nõukogu suurus on valdavalt (80%) kuni 15 liikmeline. Nendest pooltel on liikmete arvuks 5-10 ja teisel poolel 10-15 inimest. Võib eeldada, et 10-15 inimest on optimaalne nõukogu suurus.
- KOVi poolset osalust kohaliku vanemaealiste nõukogu töös saab pidada oluliseks kuna see annab võimaluse saada infot vanemaealiste olukorrast ja nende probleemidest nõ otseallikast, vahetult ja operatiivselt. Paraku küllaltki palju (17% nõukogu liikmetest ja 21% KOVide esindajatest) väidavad, et KOV nende nõukogus esindatud ei ole.
- Nõukogude töös osaleb inimesi, kes teisi nõukogu liikmeid ilmselgelt ei tunne ega tea isegi seda, kas kohalik KOV on nõukogus esindatud ega oska hinnata nõukogusse valitud liikmete sobivust oma ülesannete täitmiseks. See 10% vastajatest korelleerub passivsete nõukogu liikmete arvuga

2.3.8. Nõukogude liikmete kompetentsus ja informeeritus

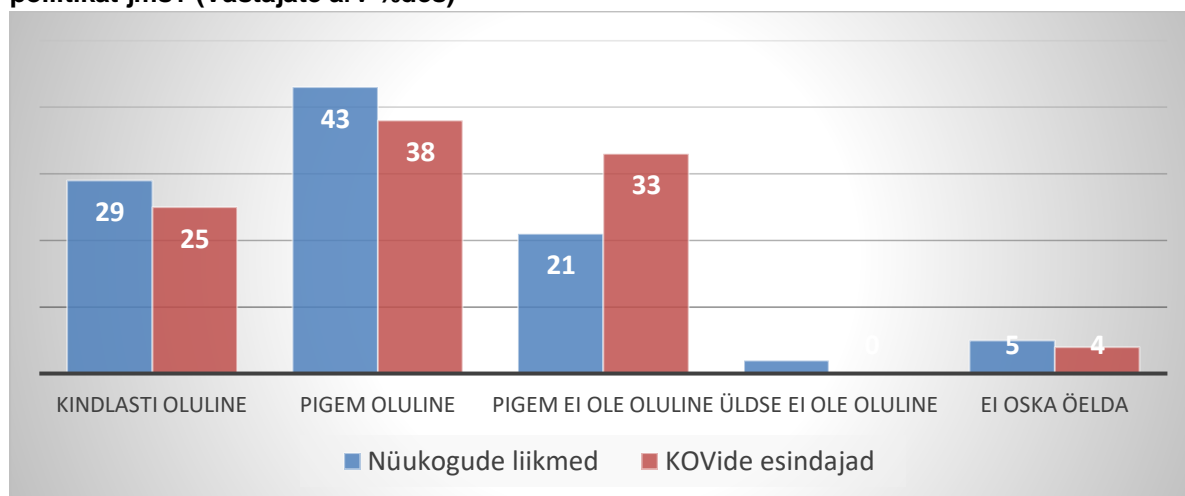
JOONIS 12. MTÜ Kuldne Lliga on välja töötanud materjali “Vanusesõbraliku Eesti põhimõtted”
Palun hinnake selle võimalikku tulemuslikkust vanusesõbraliku keskkonna kujundamisel teie linnas/vallas? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Materjaliga “Vanusesõbraliku Eesti põhimõtted” on kursis 48% nõukogu liikmetest ja 61% KOVide esindajatest, kes annavad valdavas enamikus sellele positiivse hinangu. Paraku kõrge osakaal on ka neid, kes ei tea sellest materjalist midagi või ei oska oma hinnangut anda, pooled (52%) nõukogu liikmetest ja üle kolmandiku (38%) KOVide esindajatest (Joonis 12).

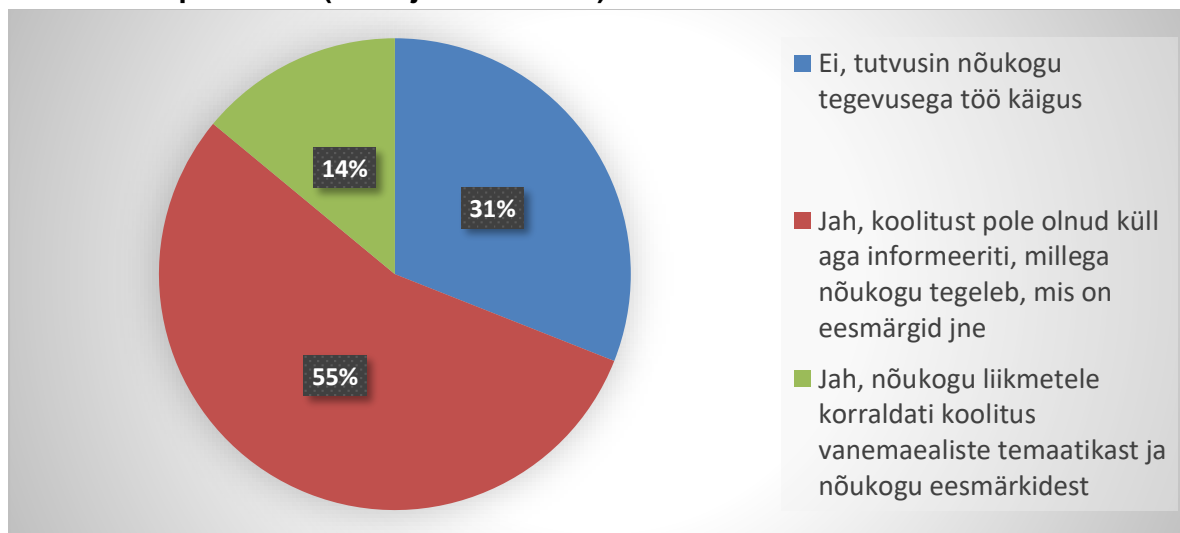
JOONIS 13. Kas on oluline, et nõukoja liikmed oleksid asjatundjad/eksperdid mõnes valdkonnas mis puudutavad näiteks omavalitsuste juhtimist, tervishoidu, sotsiaaltööd, poliitikat jms? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Valdav osa vanemaealiste nõukogude liikmetest (72%) peab oluliseks, et nõukogu liikmed oleksid kompetentsed vanemaealiste elu eri valdkondi puudutavates küsimustes nagu seda on tervishoid, sotsiaaltöö, majandus, omavalitsuste tegutsemispõhimõtted jms. Viiendiku arvates ei ole see pigem oluline (Joonis 13).

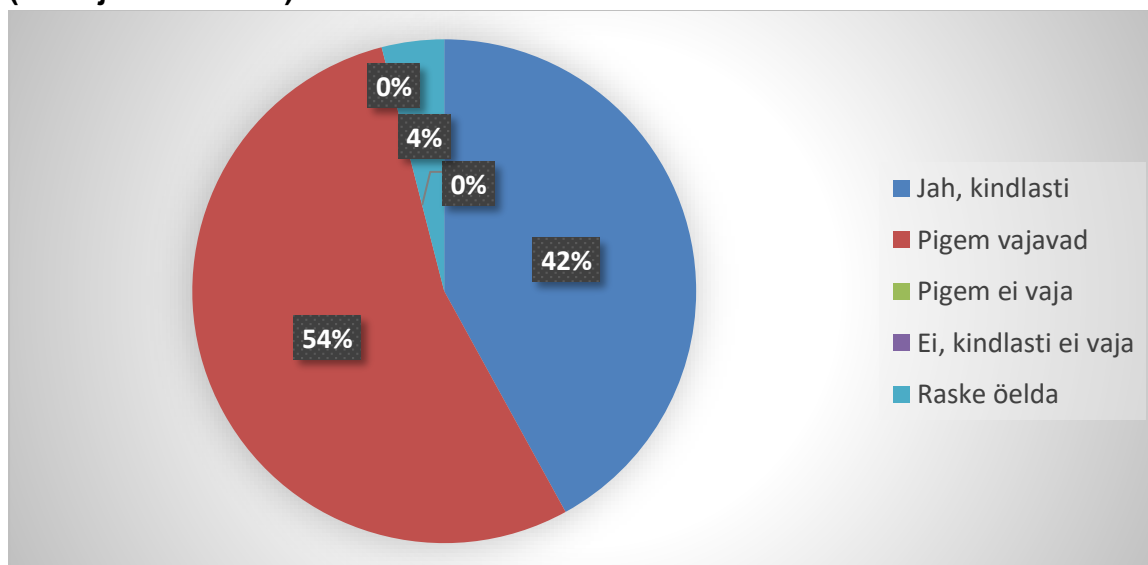
JOONIS 14. Kui alustasite oma tegutsemist nõukogus siis kas teid eelnevalt koolitati ja informeeriti piisavalt? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Pisut vähem kui kolmandik (31%) vanemaealiste nõukogude uutest liikmetest tutvus nõukogu tegevusega alles töö käigus, ilma igasuguse eelneva ettevalmistuseta. Spetsiaalse teemakohase koolituse on läbinud vaid 14% vastanutest. Pisut enam kui pooltele (55%) tutvustati enne tööle asumist vähemalt nõukogu tööpõhimõtteid ja eesmäärke (Joonis 14).

JOONIS 15. Kas vanemaealiste nõukogu liikmed vajaksid täiendavat koolitust? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Pea kõik küsitlusele vastanud KOVide töötajad (96%) tunnetavad teravalt vanemaealiste nõukogude liikmete vähest ettevalmistust ja nende koolitamise vajadust ja ainult 4% on neid, kes ei oska selles küsimuses seisukohta võtta. Vastavalt uuringule on ainult 14% vanemaealiste nõukogude liikmetest läbinud eelneva koolituse (Joonis 15).

TABEL 14. Kui vanemaealiste nõukogu liikmed vajaksid täiendavat koolitust siis millised teemad peaksid seal esmajoonel olema? (Vastajate arv %des)

	See teema kindlasti	See teema samuti	See teema mitte	Ei oska öelda	Kokku
1. Vanemaealiste psühholoogia, suhtlemine vanemaealistega	50	42	0	8	100
2. Vanusesõbraliku omavalitsuse kujundamine	46	46	0	8	100
3. Vanemaealiste potentsiaali rakendamine tööturul ja ettevõtluses	42	50	0	8	100
4. Vanemaealiste sotsiaalne aktiveerimine, isoleerituse vähendamine	50	38	0	12	100
5. Põlvkondadevaheline koostöö ja lõimimine	46	42	4	8	100
6. Vanemaealiste poliitika Eestis, Euroopas ja mujal	46	42	4	8	100
7. Vanemaealiste tõrjumise ja diskrimineerimise vähendamine	36	50	6	8	100
8. Valla/linna juhtimine vanemaealiste vajadusi arvestades	42	42	8	8	100
9. Vanemaealiste huvikaitse arendamine ja inimõiguste eest seismine	38	42	8	12	100
10. Vanemaealiste vägivalla ennetamine	42	38	12	8	100
11. Suhtlemine avalikkuse ja meediaga	33	46	0	21	100
12. Vanemaealiste nõukogude saavutused ja kogemused Euroopas	38	30	24	8	100

Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

KOVide esindajate hinnangul on kolm kõige vajalikumat koolitusteemat (92% vastajate hinnangul) vanemaealiste psühholoogia ja vanemaealistega suhtlemine; vanusesõbraliku omavalitsuse kujundamine ja vanemaealiste potentsiaali rakendamine tööturul. Väga vajalikuks peetakse ka kõiki teisi loetletud teemasid. Mõnevõrra vähem vajaksid nõukogud aga KOVide hinnangul informatsiooni selle kohta, millised on analoogsete nõukogude kogemused teistes Euroopa riikides. Siiski hindab seda teemat vajalikuks 68% vastanutest, mittevajalikuks neljandik ehk 24% (Tabel 14).

Palusime vastajatel ka endil välja pakkuda mõni koolitusteema, mida peetakse nõukogude liikmete jaoks vajalikuks. Mitmedki vastajad KOVidest tõid välja digipädevuse. Ilmselt on ebapiisavad digioskused jätkuvalt paljude vanemaealiste jaoks probleem.

TABEL 15. Kui vajate täiendavat koolitust siis millised teemad peaksid seal esmajoones olema? (Vastajate arv %des)

	See teema kindlasti	See teema samuti	See teema mitte	Ei oska öelda	Kokku
1. Põlvkondadevaheline koostöö ja lõimumine	57	33	3	7	100
2. Vanemaealiste sotsiaalne aktiveerimine, isoleerituse vähendamine	50	40	-	10	100
3. Vanusesõbraliku omavalitsuse kujundamine	48	45	-	7	100
4. Vanemaealiste potentsiaali rakendamine tööturul ja ettevõtluses	45	41	5	9	100
5. Vanemaealiste psühholoogia, suhtlemine vanemaealistega	45	31	10	14	100
6. Vanemaealiste huvikaitse arendamine ja inimõiguste eest seismine	41	33	12	14	100
7. Valla/linna juhtimine vanemaealiste vajadusi arvestades	38	52	5	5	100
8. Suhtlemine avalikkuse ja meediaga	33	45	10	12	100
9. Vanemaealiste poliitika Eestis, Euroopas ja mujal	33	41	9	17	100
10. Vanemaealiste nõukogude saavutused ja kogemused Euroopas	29	55	9	7	100
11. Vanemaealiste tõrjumise ja diskrimineerimise vähendamine	26	45	10	19	100
12. Vanemaealiste vatase vägivalla ennetamine	24	43	12	21	100

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Koolitamisvajadust tunnetavad ka vanemaealiste nõukogude liikmed ise. Valitseb väga suur huvi kõikvõimalike vanemaealiste probleeme käsitlevate koolituste vastu. Liites kokku vastusevariandid “see teema kindlasti” + “see teema samuti” selgus tervelt neli koolitusvaldkonda, mille järele nõudlus on 90% või isegi emanate vastajate hulgas (Tabel 15):

Neli kõige nõutumat koolitusteemat on:

Esikohalt leiame teema “Vanusesõbraliku omavalitsuse kujundamine” (93%). Ilmselgelt on omavalitsustes vanusesõbralikkuse arendamises tublisti arenguruumi, muidu poleks nõudlus antud teema järele nii kõrge.

2 - 4ndat kohta jagavad kolm teemat: "Põlvkondadevaheline koostöö ja lõimumine" (90%); "Vanemaealiste sotsiaalne aktiveerimine, isoleerituse vähendamine" (90%); ja viimasena "Valla/linna juhtimine vanemaealiste vajadusi arvestades" (90%), mis haakub otseselt esimese teemaga

Kolme järgmise teema osas on huvi 80-86%-l. Need on: "Vanemaealiste potentsiaali rakendamine tööturul ja ettevõtluses (86%)". Arvestades Eesti pensione mis on ühed madalaimad Euroopas, on töötamine vanemaealiste majandusliku toimetuleku parandamiseks kahtlemata oluline teema; "Vanemaealiste poliitika Eestis, Euroopas ja mujal" (84%) ning "Vanemaealiste nõukogude saavutused ja kogemused Euroopas" samuti 84%. Kaks eelnimetatud teemat haakuvad otseselt vanemaealiste nõukogude tegevusega ja on igati loogiline, et nõukogude liikmetele need ka suurt huvi pakuvad.

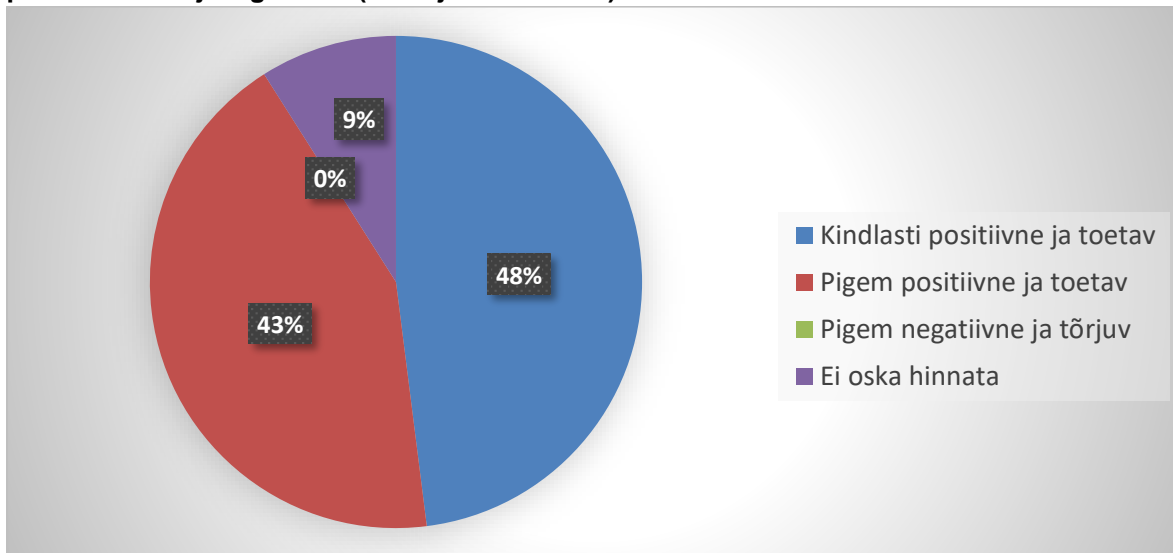
Huvi ülejäänud koolitusteemade osas jääb vahemikku 67-78%. Kõige viimaselt kohal (67%) on vanemaealiste vägivalla ennetamise teema. Väiksem huvi ei tähenda, et tegemist poleks väga olulise ja levinud probleemiga. Pigem annab see tunnistust teatud tabudest ja ebamugavustundest, mida vägivallast rääkimine ikka veel tekitab. Vanem põlvkond ilmselt ei ole veel kuigi avatud vägivalla teemal sõna võtma.

JÄRELDUSED

- Vanemaealiste nõukogude liikmed vajaksid nõu soovitusliku kirjanduse nimekirja, mille tundmine peaks olema nende töös esmatähtsusega. Nt on MTÜ Kuldne liiga välja töötanud materjali "Vanusesõbraliku Eesti põhimõtted". Paraku 52% nõukogu liikmetest ja 38% KOV-de esindajatest, kas ei tea sellest materjalist midagi või ei oska oma hinnangut anda.
- Vanemaealiste nõukogu liikmete valimisel peaks silmas pidama et nad valdaksid erinevaid vanemaealiste heaoluks olulisi teadmisi ja oskuseid. Valdav osa vanemaealiste nõukogude liikmetest (72%) peab oluliseks, et nõukogu liikmed oleksid kompetentsed vanemaealiste elu eri valdkondi puudutavates küsimustes nagu seda on tervishoid, sotsiaaltöö, majandus, omavalitsuste tegutsemispõhimõtted jms.
- Nii vanemaealiste nõukogude liikmed ise, kui ka nendega koostööd tegevad KOVide spetsialistide tunnetavad teravalt nõukogu liikmete koolitusvajadust. See on ka igati loogiline sest vastavalt uuringule on spetsiaalset koolitust saanud ainult 14% kõikidest nõukogu liikmetest. Väga vajalikuks hinnati praktiliselt kõiki uuringus väljapakutud 12 koolitusteemat, lisaks nendele toodi eraldi välja veel digipädevuse tõstmise vajalikkust.

2.3.9. Vanemaealiste nõukogude koostöö kohalike omavalitsustega

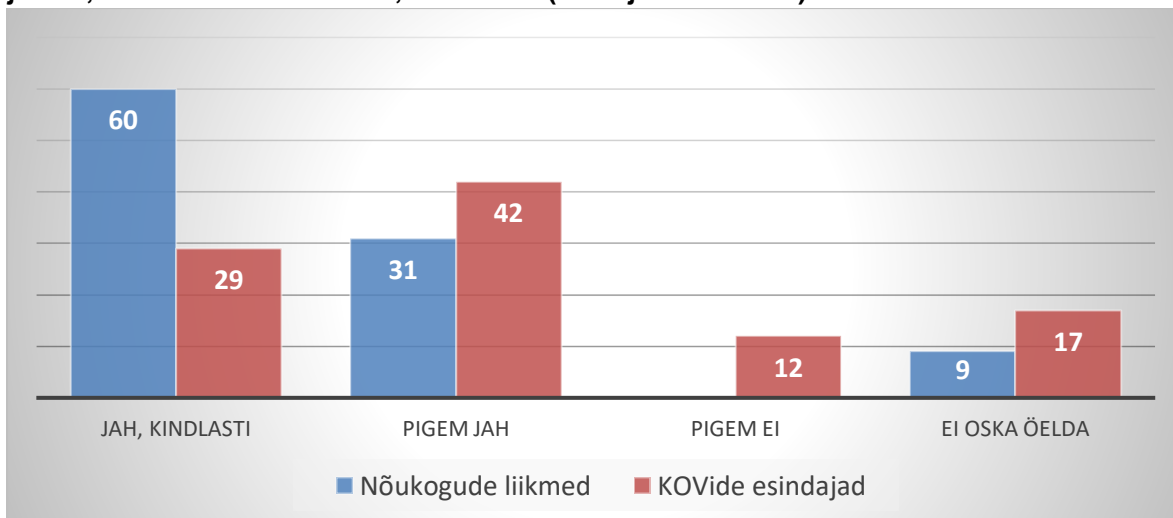
JOONIS 16. Milline on linna/valla ametnike ja poliitikute poolne suhtumine vanemaealiste nõukogu tegevusse? Kas nõukogu peetakse vajalikuks või see pigem segab ametnike ja poliitikute töid ja tegemisi? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Uuringust selgus, et vanemaealiste nõukogu liikmed hindavad valdavas enamikus KOVide poolset suhtumist nõukogudesse positiivseks ja toetavaks. Kindlasti positiivseks hindab 48% ja pigem positiivseks 43% vastanutest (Joonis 16).

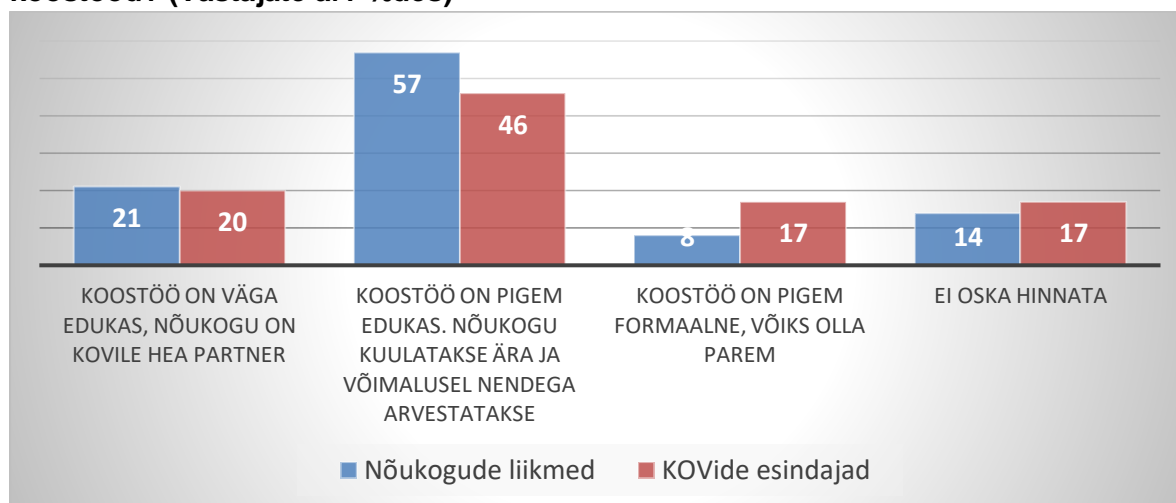
JOONIS 17. Kas vanemaealiste nõukogud peaksid tegutsema Eestis kõikide omavalitsuste juures, kõikides Eesti linnades, valdades? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

91% vanemaealiste nõukogude liikmete hinnangul peaksid analoogilised nõukogud tegutsema kõikides Eesti linnades ja valdades. KOVide esindajate toetus on mõnevõrra tagasihoidlikum – toetab viiendiku võrra vähem ehk 71%. 12% KOVide esindajatest on pigem eitaval seisukohal ja 17% ei oma selles küsimuses seisukohta. Samas nõukogude liikmetel puudub eitav seisukoht nõukogude vajalikkust KOVide juures (Joonis 17).

JOONIS 18. Kuidas hindate vanemaealiste nõukogu ja kohaliku omavalitsuse koostööd? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

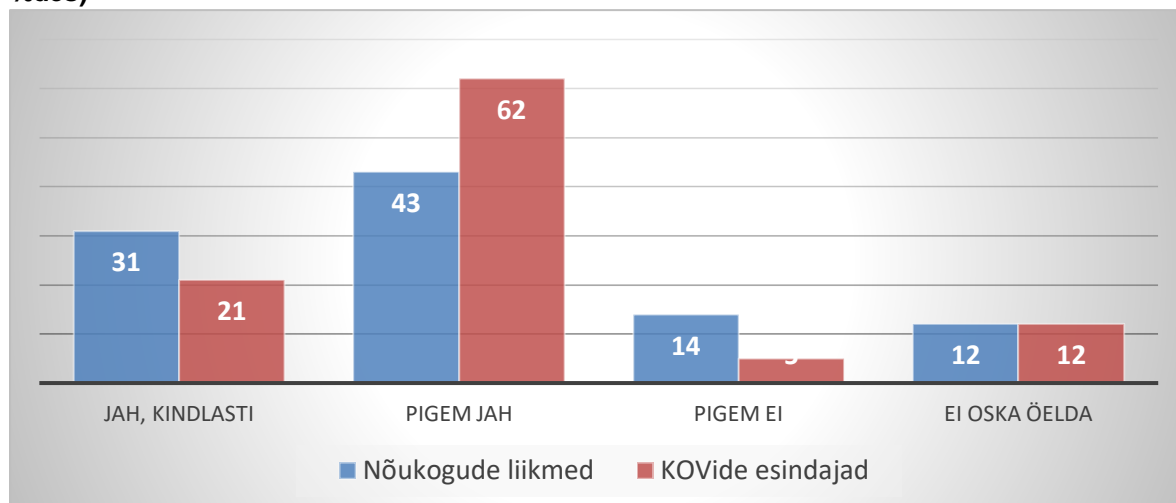
Koostööd vanemaealiste nõukogu ja KOVide vahel hinnatakse edukaks. Viiesimik kõikidest vastajatest leiab, et nendevaheline koostöö on väga edukas. Pigem edukaks hindab seda 57% nõukogude liikmetest. KOVide esindajad on selles küsimuses pisut tagasihoidlikumad. Pigem edukaks hindab 46%, samas leiab 17% KOVide esindajatest, et koostöö on pigem formaalne ja võiks olla parem (Joonis 18).

JÄRELDUSED

- Vanemaealiste nõukogud peaksid tegutsema kõikides Eesti linnades ja valdades. Seda mõtet toetab 91% nõukogude liikmetest. KOVide esindajate toetus selles küsimuses on mõnevõrra tagasihoidlikum – toetab viiendiku võrra vähem ehk 71%.
- Vanemaealiste nõukogu liikmed hindavad valdavalt KOVide poolset suhtumist nõukogudesse positiivseks ja toetavaks.
- Koostööd vanemaealiste nõukogu ja KOVide vahel hinnatakse edukaks. Viiesimik kõikidest vastajatest leiab, et koostöö on väga edukas. Pigem edukaks hindab seda 57% nõukogude liikmetest. KOVide esindajad on selles küsimuses pisut tagasihoidlikumad. Pigem edukaks hindab 46% ehk kümnendiku vähem vastajatest. 17% KOVide esindajatest leiab, et koostöö on pigem formaalne ja võiks olla parem.

2.3.10. Vanemaealiste huvikaitse

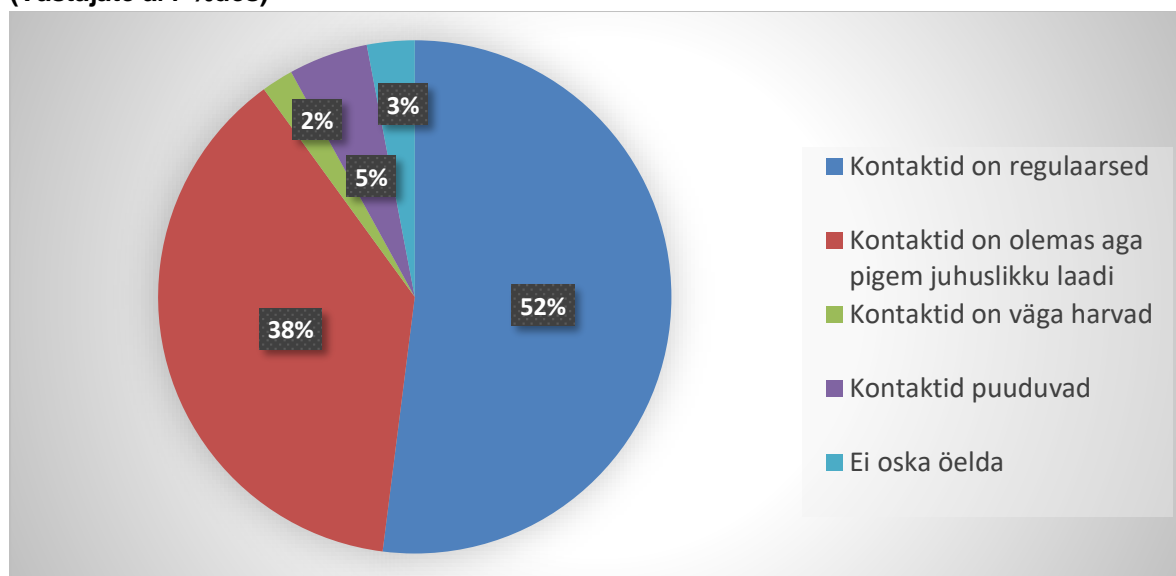
JOONIS 19. Kas nõukogu on teie hinnangul piisavalt kursis, millises olukorras elavad vanemaealised teie vallas/linnas, millised on nende probleemid ja abivajadused? (vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Valdavalt on nii nõukogude liikmed (74%) kui KOVide esindajad (83%) seisukohal, et nõukogud on piisavalt kursis nende linnas/vallas elavate vanemaealiste inimeste probleemide ja abivajadustega. KOVide esindajad on selles isegi mõnevõrra rohkem veendunud kui nõukogu liikmed ise. 26% nõukogude liikmetest ja 17% KOVide esindajatest on selles küsimises kas eitaval või erapooletul seisukohal (Joonis 19).

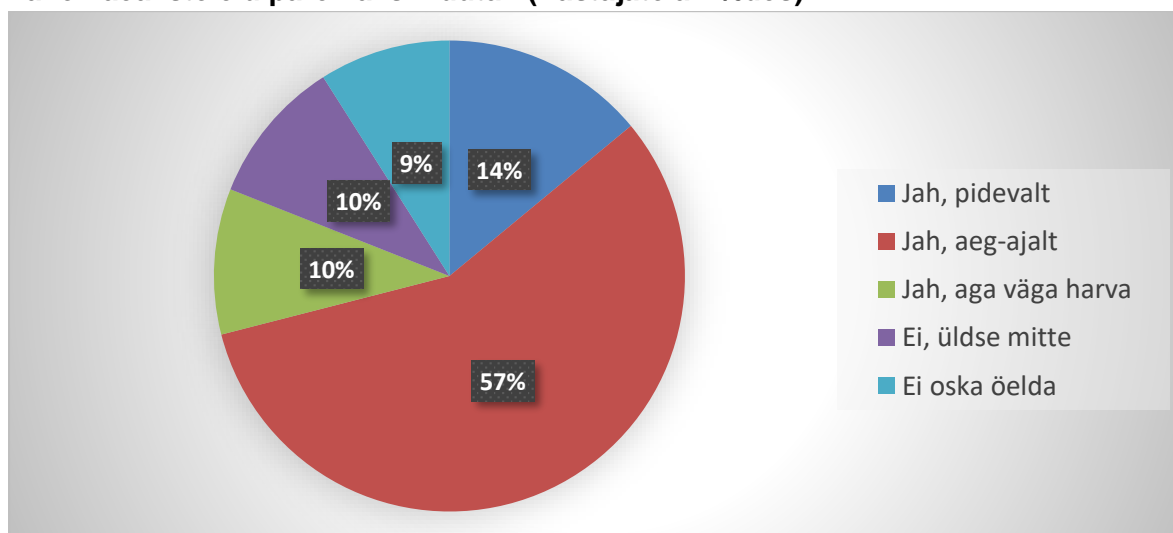
JOONIS 20. Kui tihedalt olete kontaktis oma sihtrühmaga, st kohalike vanemaealistega? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Vanemaealiste nõukogude kontakte kohalike vanemaealistega ei saa pidada piisavateks. Üle poole (52%) vanemaealiste nõukogudest omab regulaarseid kontakte kohalike vanemaealistega, keda esindama ja kelle huve kaitsma on nad kutsunud. Samas 38% hinnangul on sellised kontaktid pigem juhuslikku laadi (Joonis 20).

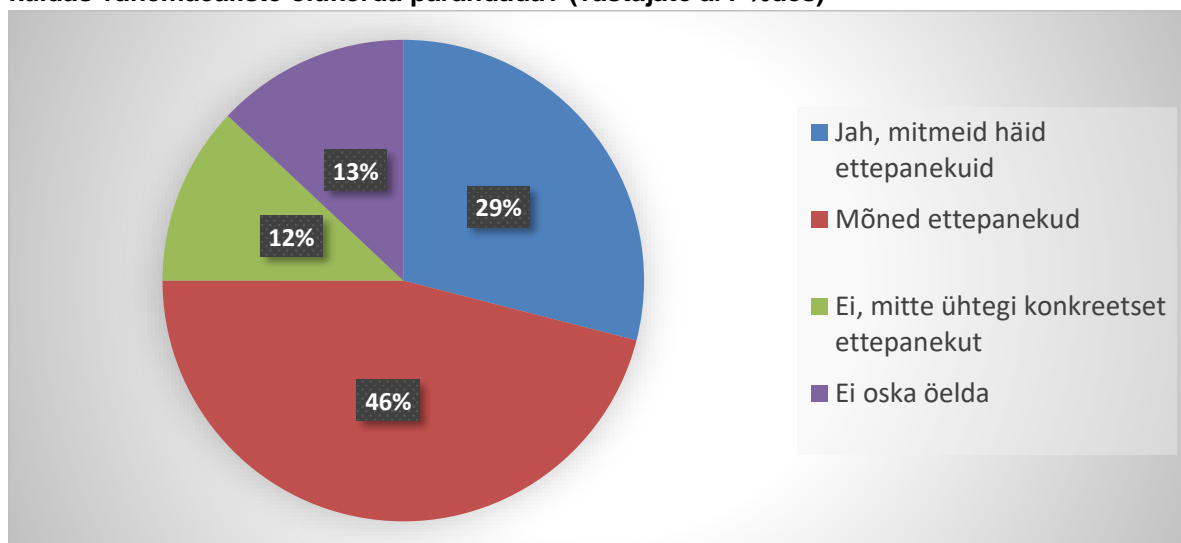
JOONIS 21. Kui olete kontaktis kohalike vanemaealistega kas olete saanud nendelt ka oma töö jaoks sisendit, kas nad on edastanud teile omi ootuseid, kuidas vanemaealiste elu paremaks muuta? (Vastajate arv%des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Pidevat tagasisidet oma tegevusele on saanud ainult 14% nõukogude liikmetest, aeg-ajalt 57%. Samas 10% jaoks on tagasiside on väga harv. 19% ei ole seda saanud või ei oska öelda. Olukorda, kus ligikaudu 30% nõukogu liikmete hinnangul on sihtrühma tagasiside nõukogu tegevusele peaaegu olematu, ei saa pidada rahuldavaks (Joonis 21).

JOONIS 22. Kas teie linna/valla vanemaealiste nõukogu on teinud omapoolseid ettepanekuid kuidas vanemaealiste olukorda parandada? (vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

75 % KOVide esindajate hinnangul on nõukogud teinud vajalikke ettepanekuid, mida on ka rakendatud, sh 29% hinnangul on tehtud ettepanekud head. Iga neljanda KOV-i esindaja hinnangul ei ole kohalik nõukogu teinud ühtegi ettepanekut oma linna/valla vanemaealiste olukorra parandamiseks. Siit võiks järeldada, et valdav enamik nõukogudest on suutnud end õigustada ja tõestada, samas on ka nõukogud. Siit võiks järeldada, et valdav enamik nõukogudest on suutnud end õigustada ja tõestada. Iga neljas nõukogu ei ole suuteline ettepanekuid tegema ja kaasa rääkima oma linna/valla vanemaealiste olukorra parandamiseks (Joonis 22).

TABEL 16. Millistes valdkondades on teie vanemaealiste nõukogu teinud ettepanekuid linna/vallavalitsusele vanemaealiste olukorra parandamiseks, mida olete ka ellu viinud?

	Jah, neid ettepanekuid oleme ellu viinud	Neid ettepanekuid pole ellu viidud	Ei, selliseid ettepanekuid pole tehtud	Ei oska öelda	Kokku
1. Valla/linna heakord (valgustus, lumekoristus, libedusetõrje, istepinkide paigutamine jms)	54	12	12	22	100
2. Digioskuste arendamine	41	17	17	25	100
3. Valla/linna eelarve koostamine/täiendamine vanemaealiste vajadusi arvestades	38	8	29	25	100
4. Transporditeenuste kättesaadavus, ühistranspordi korraldus	29	33	17	21	100
5. juurdepääsu tagamine avalikele hoonetele	29	17	33	21	100
6. Vanusesõbraliku linna/valla kujundamine	29	17	33	21	100
7. Sotsiaal- ja päevakeskuste teenuste vastavus elanike vajadustele	29	13	29	29	100
8. Põlvkondadevaheline lõimumine	25	17	33	25	100
9. Elukestva õppimise ja huvihariduse kättesaadavus	25	8	38	29	100
10. Koduhoolduse jt sotsiaalteenuste kättesaadavus ja kvaliteet	24	17	42	17	100
11. Valla/linna turvalisus	21	12	46	21	100
12. Tervishoiuteenuste kättesaadavus ja kvaliteet	17	37	21	25	100
13. Vanuseline tõrjumine ja diskrimineerimine	13	8	50	29	100
14. Vanemaealiste isoleerituse vähendamine	13	8	42	37	100
15. Majanduslik toimetulek, väikesed pensioonid, elatusvahendite nappus	4	21	46	29	100
16. Kaitse vägivalda eest	4	0	58	38	100

Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Vaatleme, milliseid ettepanekuid vanemaealiste olukorra parandamiseks on kohalikud vanemaealiste nõukogud KOVide esindajate hinnangul teinud (Tabel 16).

Kõige sagedamini on nõukogud KOV-le teinud ettepanekuid, mida on ka ellu viidud, kolmel teemal: valla/linna heakord (valgustus, lumekoristus, libedusetõrje, istepinkide paigutamine jms. (54%), digioskuste arendamine (41%) ja valla/linna eelarve koostamine (38%).

Järgmise rühma moodustavad kaheksa teemat, kus 21-29% KOV-de esindajate hinnangul on nõukogude ettepanekuid ka ellu viidud: transporditeenuste kättesaadavus, juurdepääs avalikele hoonetele, vanusesõbralik linn/vald, sotsiaal- ja päevakeskuste teenused, põlvkondadevaheline lõimumine, elukestev õppimine, koduhooldus jt sotsiaalteenused, valla/linna turvalisus.

Kõige rohkem on omavalitsused tagasi lükanud nõukogude ettepanekuid terviseteenuste ja transporditeenuste osas.

Teemad, millistega nõukogud tegelevad liiga vähe, kus ettepanekuid esitatakse omavalitsusele harva, on kaitse vägivalla eest (58%), vanuseline tõrjumine (50%), majanduslik toimetulek (46%) ja vanemaealiste isoleeritus (42%).

Esitasime sama küsimuse “milliseid ettepanekuid vanemaealiste olukorra parandamiseks on vanemaealiste nõukogu teinud vanemaealiste olukorra parandamiseks” ka nõukogude liikmetele endile (Tabel 17).

Ka nõukogude liikmete endi hinnangul on esikohal on valla/linna heakord, st valgustus, lumekoristus, libedusetõrje, istepinkide paigutamine jms. Tegemist on väga olulise teemaga, mis alustavatele nõukogudele on igati jõukohane. Õppida osutama linna/valla juhtide tähelepanu mõnele libedale kõnniteele, rikkis tänavalgustile istepinkide vähesusele teede ääres jne.

Positiivne on, et poolte vastajate hinnangul on nad tõstatanud tervishoiuteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi teema oma linnas/vallas, samuti koduhoolduse ja sotsiaalteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi küsimuse.

Kui KOVidele on jäänud mulje nagu tegeleksid vanemaealiste nõukogud hoolega digioskuste arendamise probleematikaga siis nõukogud ise on selles osas teisel arvamusel ja digioskuste arendamine on paigutunud tähtsusest alles 9ndale kohale.

Mis puudutab tabeli lõpuosa ehk siis teemasid, millega on nõukogudes kõige vähem tegeletud, on nii KOVide esidajate kui ka nõukogude liikmete endi hinnangul üsna sarnased. Need on vanemaealiste isoleeritus, valla/linna turvalisus, elukestev õpe, vanuseline tõrjumine, vanema põlvkonna majanduslik toimetulek. Tabeli 17 viimaselt kohalt leiame vanemaealiste vastase vägivalla temaatika. Ehk siis tegemist on vanemaealiste nõukogude jaoks teemaga, millega tegelemiseks ei olda veel valmis.

TABEL 17. Millistes valdkondades on teie vanemaealiste nõukogu teinud ettepanekuid linna/vallavalitsusele vanemaealiste olukorra parandamiseks?

	Jah, oleme teinud ette- panekui d	Oleme aru- tanud, ette- panekuid teinud ei ole	Selle teemaga ei ole tege- lenud	Ei oska öelda	Kokku
1. Valla/linna heakord (valgustus, lumekoristus, libedusetõrje, istepinkide paigutamine jms)	71	7	17	5	100
2. Transporditeenuste kättesaadavus, ühistranspordi korraldus	62	14	14	10	100
3. Tervishoiuteenuste kättesaadavus ja kvaliteet	50	33	10	7	100
4. juurdepääsu tagamine avalikele hoonetele	36	17	29	18	100
5. Koduhoolduse jt sotsiaalteenuste kättesaadavus ja kvaliteet	33	43	12	12	100
6. Vanusesõbraliku linna/valla kujundamine	31	33	21	14	100
7. Sotsiaal- ja päevakeskuste teenuste vastavus elanike vajadustele	29	40	19	12	100
8. Valla/linna eelarve koostamine/täiendamine vanemaealiste vajadusi arvestades	29	36	21	14	100
9. Digioskuste arendamine	24	43	22	12	100
10. Vanemaealiste isoleerituse vähendamine	24	36	26	14	100
11. Valla/linna turvalisus	24	29	31	17	100
12. Elukestva õppimise ja huvihariduse kättesaadavus	17	24	36	24	100
13. Vanuseline tõrjumine ja diskrimineerimine	17	24	36	24	100
14. Põlvkondadevaheline lõimumine	14	40	24	21	100
15. Majanduslik toimetulek, väikesed pensioonid, elatusvahendite nappus	12	31	36	21	100
16. Kaitse vägivalla eest	12	12	55	21	100

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Kohalike vanemaealiste nõukogude koostöö teiste huvikaitse organisatsioonidega võiks olla parem. Kõige enam on olnud koostööd (36% vastajate hinnangul) kohaliku Sotsiaal- ja Päevakeskusega. 29% vastasid, nendega on toimunud kohtumisi ja ühisarutelusid. Pisut vähem, viiendiku hinnangul, on toimunud koostööd kohaliku pensionäride ühendusega. Kõige vähem on olnud kokkupuutepunkte puuetega inimeste ühendustega. Kuigi viiendik vastajatest väidab, et läbi on viidud ühisarutelusid siis konkreetse koostööni on need viinud vaid 7% vastajate arvates (Tabel 18).

TABEL 18. Kas nõukogu on teinud koostööd või korraldanud kohtumisi ja arutelusid teiste vanemaealiste probleemidega tegelevate organisatsioonide või asutustega teie linnas/vallas? (Vastajate arv %des)

	Pensionäride ühendus	Puuetega Inimeste ühendus	Sotsiaal (päeva) keskus
1. Jah, teeme koostööd	21	7	36
2. Jah, oleme kohtunud ja ühisarutelusid läbi viinud	29	21	29
3. Ei, meil ei ole olnud kohtumisi ega koostööd	33	53	28
4. Ei oska öelda	17	19	7
KOKKU	100	100	100

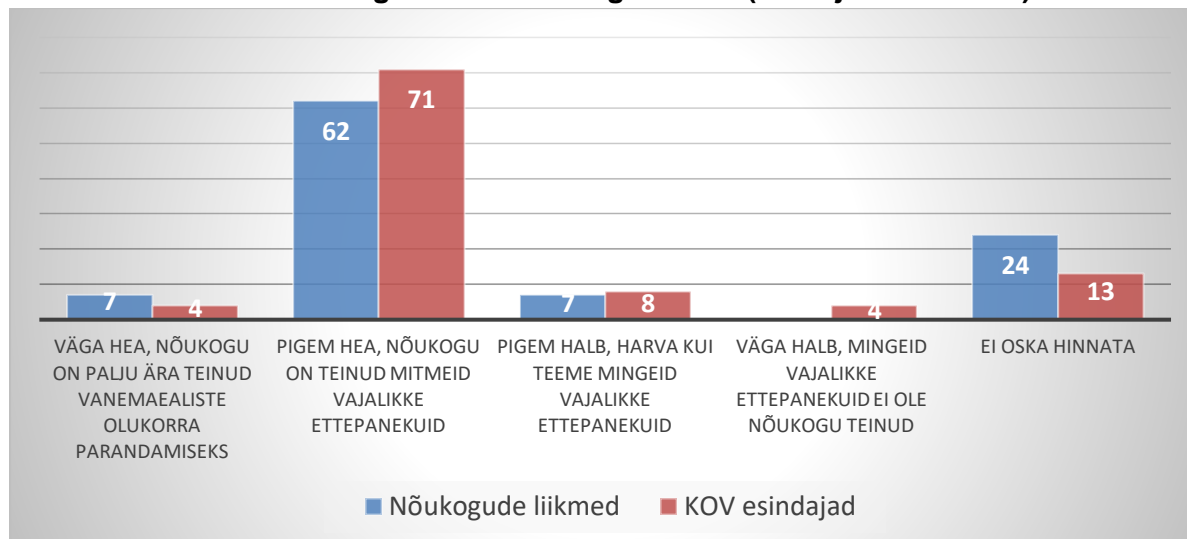
Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

JÄRELDUSED

- Vanemaealiste nõukogude kontakte kohalike vanemaealistega ei saa pidada piisavateks. Üle poole (52%) vanemaealiste nõukogudest omab regulaarseid kontakte kohalike vanemaealistega, keda esindama ja kelle huve kaitsma on nad kutsunud. Samas 38% hinnangul on sellised kontaktid pigem juhuslikku laadi.
- Vanemaealiste nõukogude kontaktid kohalike vanemaealistega vajaksid tõhustamist. Pidevat tagasisidet oma tegevusele on saanud ainult 14% nõukogude liikmetest, aegajalt 57%. Samas 10% jaoks on tagasiside on väga harv. 19% ei oma tagasisidet või ei oska öelda. Olukorda, kus ligikaudu 30% nõukogu liikmete hinnangul on sihtrühma tagasiside nõukogu tegevusele puudulik, ei saa pidada rahuldavaks.
- Lemmikteema, millega vanemaealiste nõukogud kõige meelsamini tegelevad on nii KOVide esindajate kui ka nõukogu liikmete endi hinnangul valla/linna heakord, st valgustus, lumekoristus, libedusetõrje, istepinkide paigutamine jms. Tegemist on väga olulise teemaga, mis alustavatele nõukogudele on igati jõukohane. Õppida osutama linna/valla juhtide tähelepanu mõnele libedale kõnniteele, rikkis tänavalgustile istepinkide vähesusele teede ääres jne.
- Olulised teemad, millised vanemaealiste nõukogudes rohkem tähelepanu pälvivad on transporditeenuste kättesaadavus, ühistranspordi korraldus, tervishoiuteenuste kättesaadavus ja kvaliteet, koduhoolduse jt sotsiaalteenuste kättesaadavus ja kvaliteet aga ka juurdepääsu tagamine avalikele hoonetele. Paraku ei leia need teemad KOVides tihti piisavad vastukaja.
- Senisest rohkem tuleks vanemaealiste nõukogudes käsitleda selliseid olulisi teemasid nagu vanemaealiste isoleeritus, vanuseline tõrjumine, põlvkondadevaheline lõimumine, vanemaealise elanikkonna majanduslik toimetulek ja kaitse vägivalla eest.
- Vanemaealiste nõukogud peaksid enam tähelepanu pöörama koostööle teiste vanemaealiste huvikaitsega tegelevate organisatsioonidega, eriti aga puuetega inimeste ühendused. Väga suur osa vanemaelisest elanikkonnast kannatab krooniliste haiguste all või on neile määratud mõni puue. Vanemaealiste huvikaitset edendades tuleks arvestada ka selle aspektiga.

2.3.11. Hinnang vanemaealiste nõukogu tööle

JOONIS 23. Millise hinnangu annate nõukogu tööle? (Vastajate arv %des)

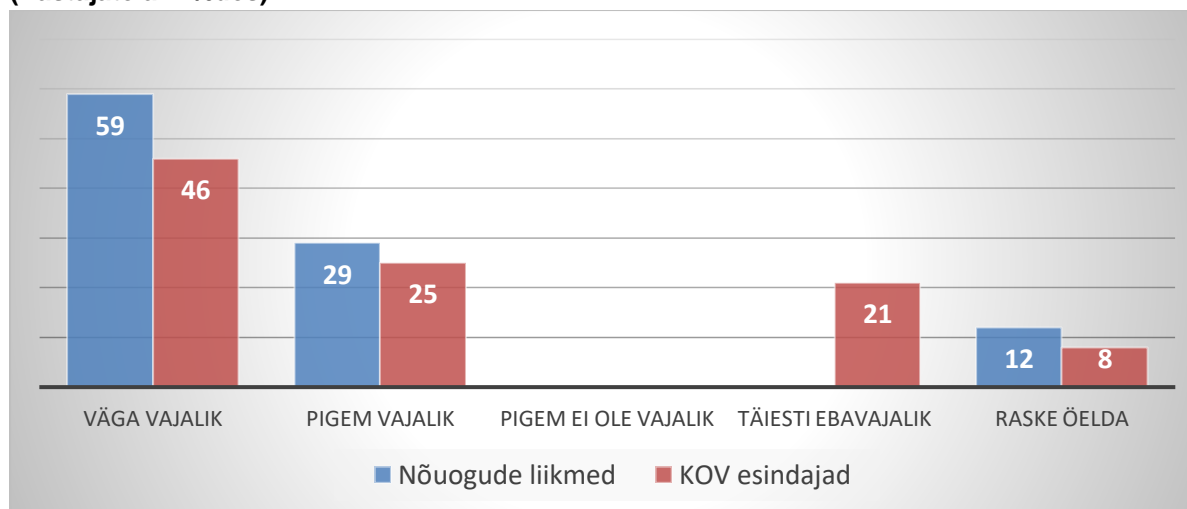

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024. Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Palusime nii nõukogude liikmetel kui ka KOVide esindajatel anda hinnang vanemaealiste nõukogude senisele tegevusele (Joonis 23).

Üldjoontes ollakse vanemaealiste nõukogude senise tegevusega rahul, eriti arvestades, et enamik nõukogudest on tegutsenud alles 1-2 aastat. KOVide esindajatest hindab nõukogude tööd väga heaks või heaks 75% ja nõukogude liikmetest 69%.

JOONIS 24. Kui vajalikuks peate vanemaealiste nõukogu olemasolu teie linnas/vallas? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Vanemaealiste nõukogusid peetakse vajalikeks. Hinde “väga + pigem vajalik” annab nõukogude olemasolule 88% nõukogu liikmetest ja 71% KOVide esindajatest. Kuid KOVide esindajate seas on tervelt viiendik (21%), kes leiavad et, et selline nõukogu on täiesti mittevajalik (Joonis 24).

TABEL 19. Kui vanemaealiste nõukogu on teie linnal/valla vaja, siis millistel põhjustel? Palun hinnake järgmiseid väiteid... (Vastajate arv %des)

	Seda kindlasti	Seda samuti	Seda mitte	Ei oska öelda	Kokku
1. Nõukogu esindab vanemaealiste kogukonda et nende mured ja probleemid jõuaksid linna/valla juhtideni	79	13	0	8	100
2. Nõukogu annab võimaluse aktiivsetel vanemaealistel linna/valla elus kaasa rääkida	79	13	0	8	100
3. Nõukogu annab võimaluse linnale/vallale oma vanemaealiste elu-olu paremaks muuta	72	12	4	12	100
4. Nõukogu on aktiivsete vanemaealiste jaoks tore kooskäimise koht	55	37	4	4	100
5. Nõukogu aitab ennetada teravaid probleeme ja riskiolukordi vanemaealiste eluorralduses	50	38	0	12	100

Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Pakkusime KOVidele hindamiseks viis põhjendust, miks on linnal/valla jaoks vanemaealiste nõukogu vajalik (Tabel 19). Esimest-teist kohta jagavad võrdselt kaks väidet: nõukogu esindab vanemaealiste kogukonda et nende mured ja probleemid jõuaksid linna/valla juhtideni ja nõukogu annab võimaluse aktiivsetel vanemaealistel linna/valla elus kaasa rääkida. Neid väiteid pidas oluliseks

92% KOV-de esindajatest. 84% hinnangul on oluline, et nõukogu olemasolu annab võimaluse linnale/vallale oma vanemaealiste elu-olu paremaks muuta.

Leiti samuti, et nõukogu on aktiivsete vanemaealiste jaoks tore kooskäimise koht. Ka leidis toetust väide, et nõukogu aitab ennetada teravaid probleeme ja riskiolukordi vanemaealiste eluorralduses (Tabel 19).

Palusime nii KOVide esindajatel kui ka nõukogu liikmetel endil hinnata, millised võiksid olla põhjused, kui vanemaealiste nõukogu töö ei ole piisavalt hea (Tabelid 20 ja 21).

TABEL 20. Millised on teie hinnangul põhjused kui nõukogu tegevus ei ole piisavalt hea? (Vastajatajate %des)

	See on peamine põhjus	See mõjutab ka	Ei, see ei mõjuta	Raske öelda	Kokku
A. KOVide ametnikud/spetsialistid					
1. Sobiva juhi puudumine kes suudaks nõukogu efektiivselt tööle panna	37	17	21	25	100
2. Nõukogust ei sõltu eriti midagi. Nende ettepanekutega arvestatakse vähe	33	25	21	21	100
3. Selgete eesmärkide puudumine, puudub visioon kuidas vanemaealiste olukorda parandada	17	37	17	29	100
4. Ootuste vähesus. Linna/valla juhtidel on liiga tagasihoidlikud ootused nõukogu tööle.	13	33	33	21	100
5. Kehv ettevalmistus. Nõukogu liikmetel on liiga vähe teadmisi ja kompetentsi vanemaealisi puudutavates valdkondades	8	38	29	25	100
6. Finantsilise motivatsiooni puudumine. Nõukogu tööd ei rahastata mis vähendab liikmete soovi aktiivselt tegutseda	4	42	25	29	100
7. Passiivsus. Nõukogus on palju liikmeid kes ei osale aktiivselt nõukogu töös	4	33	29	34	100

Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

KOVide esindajad nimetasid esimese põhjusena sobiva juhi puudumise (54%). Ka oldi nõus põhjusega, et vanemaealiste nõukogust ei sõltu kohalikus omavalitsuses eriti midagi ja sellega arvestatakse vähe (58%). Järgmised kaks põhjust olid selgete eesmärkide ja visiooni puudumine (50%) ning linna/valla tagasihoidlikud ootused nõukogude töö osas (46%). Kõige vähem mõjutasid puudujääke nõukogude töös KOVide arvates finantsilise motivatsiooni puudumine, kui nõukogude tööd ei rahastata (46%) ja passiivsete liikmete suur osakaal (37%) (Tabel 20).

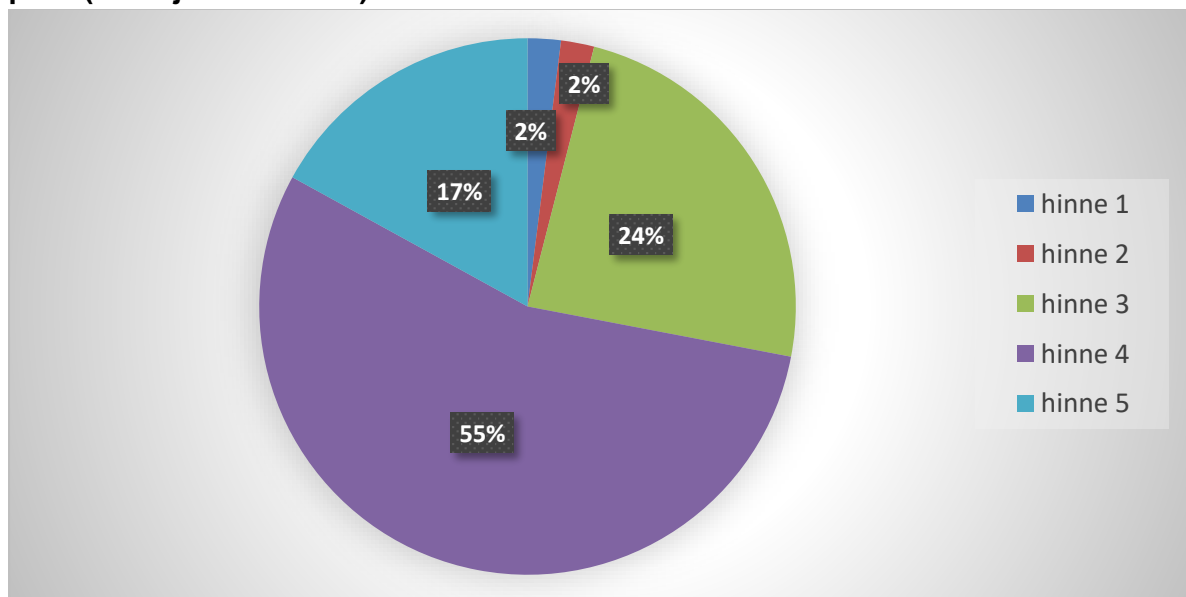
Nõukogu liikmete endi hinnangul mõjutab nende tööd negatiivses mõttes eelkõige passivsete liikmete suur osakaal (59%). Teisena toodi välja selgete eesmärkide puudumine(48%). Kolmandaks asetus sobiva juhi puudumine (53%) (Tabel 21).

TABEL 21. Millised on teie hinnangul põhjused kui nõukogu tegevus ei ole piisavalt hea? (Vastajate arv %des)

	See on peamine põhjus	See mõjutab ka	Ei, see ei mõjuta	Raske öelda öelda	Kokku
B. Vanemaealiste nõukogude liikmed					
1. Passiivsus. Nõukogus on palju liikmeid kes ei osale aktiivselt nõukogu töös	26	33	24	17	100
2. Selgete eesmärkide puudumine, puudub visioon kuidas vanemaealiste olukorda parandada	26	22	33	19	100
3. Sobiva juhi puudumine kes suudaks nõukogu efektiivselt tööle panna	24	29	31	16	100
4. Finantsilise motivatsiooni puudumine. Nõukogu tööd ei rahastata mis vähendab liikmete soovi aktiivselt tegutseda	19	38	26	17	100
5. Ootuste vähesus. Linna/valla juhtidel on liiga tagasihoidlikud ootused nõukogu tööle.	17	29	19	35	100
6. Kehv ettevalmistus. Nõukogu liikmetel on liiga vähe teadmisi ja kompetentsi vanemaealisi puudutavates valdkondades	14	45	24	17	100
7. Nõukogust ei sõltu eriti midagi. Meie ettepanekutega arvestatakse vähe	14	41	14	31	100

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Küsitlusest selgus, et nii KOVide esindajate kui ka nõukogude liikmete endi hinnangul on kolme kõige enam nõukogude tööd mõjutava põhjuse hulgas ühised kaks: selgete eesmärkide ja sobiva juhi puudumine. Ehk siis on ülioluline leida juhi kohale õige inimene ja püstitada nõukogude ette selged eesmärgid, mida teha selleks et vanemaealiste olukorda parandada.

JONIS 25. Palun andke hinnang nõukogu juhtimisele. Palume koolipoisi hinnet 1 – 5 palli. (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Vanemaealiste nõukogu töös on väga oluline sobiva juhi leidmine. Palusime nõukogude liikmetel hinnata oma nõukogu juhi sobivust hindega 1- 5. Neljandik vastajatest andis oma juhile hinneks "3", 55% "4" ja 17% hinne "5". 72% nõukogude liikmetest annab nõukogu juhile positiivse hinne, mis on igati hea tulemus. 24% on nõukogu juhtimisega enam-vähem rahul, 4% on rahulolematud.

JÄRELDUSED

- Üldjoontes võib vanemaealiste nõukogude senise tegevusega rahule jääda, eriti arvestades, et enamik nõukogusid on tegutsenud alles lühikest aega. Nii nõukogude liikmete kui ka KOVide esindajatest hindab nõukogude tööd väga heaks või heaks vastavalt 69% ja 75% vastanutest.
- Kohalike omavalituste silmis peavad vanemaealiste nõukogud veel oma olemasolu tõestama sest KOVide esindajate seas on tervelt viiendik (21%), kes leiavad et, et selline nõukogu on täiesti mittevajalik.
- Küsitlusest selgus, et nii KOVide esindajate kui ka nõukogude liikmete endi hinnangul on kolme kõige enam nõukogude tööd mõjutava põhjuse hulgas ühised kaks: selgete eesmärkide ja sobiva juhi puudumine. Ehk siis on ülioluline leida juhi kohale õige inimene ja püstitada nõukogude ette selged eesmärgid, mida teha selleks et vanemaealiste olukorda parandada.
- 72% nõukogude liikmetest annab nõukogu juhile positiivse hinne, mis on igati hea tulemus. 24% on nõukogu juhtimisega enam-vähem rahul (hinne on "kolm") 4% on rahulolematud (hinded on "üks+kaks").
- Kuna 28% nõukogu liikmetest hindab juhti hinnetega ühest kolmeni, võib see tähendada probleeme sobiva juhi leidmisega.

2.3.12. Vanemaealiste nõukogude tegevuse tõhustamine

TABEL 22. Mis võiks nõukogu tegevust paremaks muuta, millest oleks kindlasti abi? (Vastajate arv %des)

	Sellest kindlasti	Sellest samuti	Sellest mitte	Ei oska öelda	Kokku
1. Võimalus kutsuda esinema eri valdkondade tippspetsialiste	58	30	0	12	100
2. Rahaline tugi linna/valla eelarvest	45	29	13	13	100
3. Kohaliku omavalitsuse poolne tugi ja tunnustus	45	21	17	17	100
4. Konkreetsed juhtnõõrid, juhised, kuidas nõukogu tööd läbi viia	42	46	0	12	100
5. Mitteaktiivsete liikmete väljavahetamine	42	12	25	21	100
6. Nõukogu liikmete enesetäitndamise ja koolitusvõimalused	38	50	0	12	100
7. Konkreetsed nõuded vanemaealiste nõukogu juhile millistele see inimene vastama peab – nt digipädevus, inglise keele oskus jms	38	12	21	29	100
8. Paremad töötingimused (omaette ruum, arvuti jms)	17	13	50	20	100

Allikas: Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

KOVide esindajate hinnangul oleks vanemaealiste nõukogude töö parandamisel suureks abiks nende kompetentsi tõstmine vanemaealiste elu eri valdkonda puudutavates küsimustes. Nii paigutab tähtsusele kohale võimalus kutsuda nõukogudesse esinema eri valdkondade tippspetsialiste (toetab 58% KOVide esindajatest). Oluliseks abiks oleks samuti rahaline tugi linna/valla eelarvest ja samuti omavalitsuse poolne tunnustus (45% vastajatest). Vajalikud oleksid samuti konkreetsed juhised nõukogude töö läbiviimiseks ja mitteaktiivsete liikmete väljavahetamine (42% vastajatest). Vähem oluliseks peetakse paremate töötingimuste loomist (omaette ruum, arvuti jms) (Tabel 22).

Küsisime vanemaealiste nõukogude töö parandamise kohta ka nõukogude liikmetelt. Kõige olulisema komponendina (67% vastajate hinnangul) tõid nad sarnaselt KOVidega välja võimaluse kutsuda esinema ei valdkondade tippspetsialiste. Teisena rõhutati kohaliku omavalitsuse poolset tuge ja tunnustust mida peab väga vajalikuks 57% vastajatest.

Oluliseks peeti samuti nõukogu liikmete enesetäiendamise ja koolitusvõimalusi ning konkreetseid juhtnõore nõukogude töö läbiviimiseks. Vähem oluliseks peeti linna/valla rahalist tuge ja viimasele kohale nõukogude töö paremaks muutmisel asetus töötingimuste pirandamine (Tabel 23).

TABEL 23. Mis võiks nõukogu tegevust paremaks muuta, millest oleks kindlasti abi? (Vastajate arv %des)

	Sellest kindlasti	Sellest samuti	Sellest mitte	Ei oska öelda	Kokku
1. Võimalus kutsuda esinema eri valdkondade tippspetsialiste	67	24	2	7	100
2. Kohaliku omavalitsuse poolne tugi ja tunnustus	57	29	5	9	100
3. Nõukogu liikmete enesetäitndamise ja koolitusvõimalused	45	38	7	10	100
4. Konkreetsed juhtnõörid, juhised, kuidas nõukogu tööd läbi viia	40	33	19	7	100
5. Rahaline tugi linna/valla eelarvest	33	40	9	17	100
6. Paremad töötingimused (omaette ruum, arvuti jms)	17	7	62	14	100

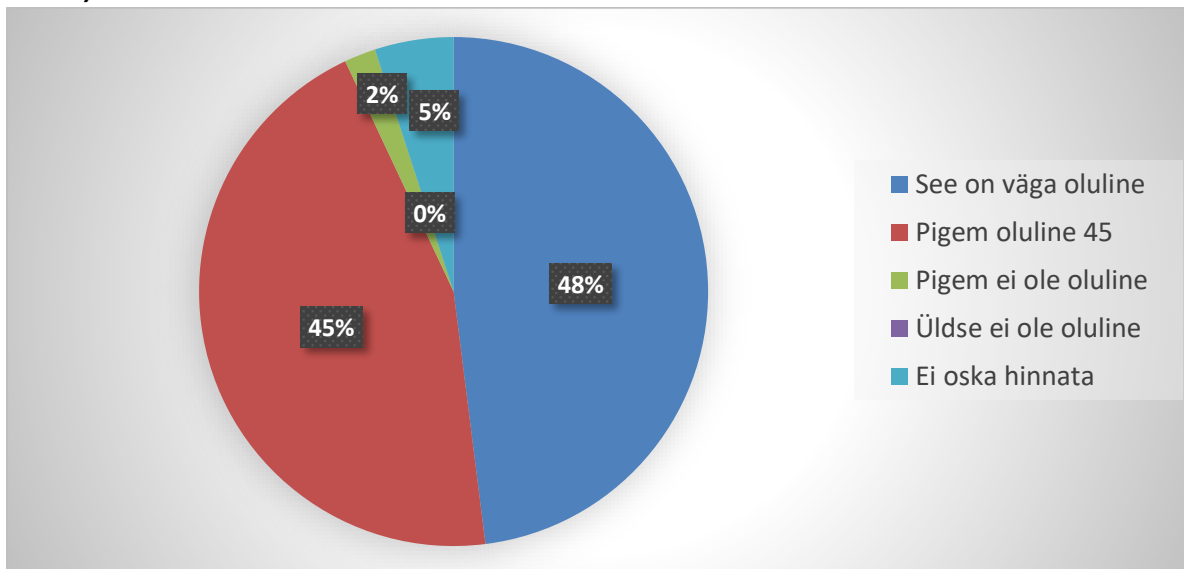
Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

JÄRELDUSED

- Vanemaealiste nõuogude töö parandamisel on nii KOVide kui ka nõukogu liikmete hinnangul kõige olulisem tegur kompetentsi tõstmine - võimalus kutsuda esinema eri valdkondade tippspetsialiste, enesetäitndamise ja koolitusvõimalused. Samuti konkreetsed juhised, kuidas nõukogude tööd läbi viia.
- Nii KOVide esindajad kui ka nõukogu liikmed peavad väga oluliseks kohaliku omavalitsuse poolset tuge ja tunnustust. Kui KOVide esindajate hinnangul võiks tugi olla materiaalne teatud summa näol linna/valla eelarvest, siis nõukogud ise rahalist tuge nii oluliseks ei pea. Ka töötingimused, ehk siis eraldi ruumid, töövahendid, ei ole nõukogude liikmete hinnangul töö parandamisel olulised.

2.3.13. Suhtlemine kohaliku elanikkonna ja avalikkusega

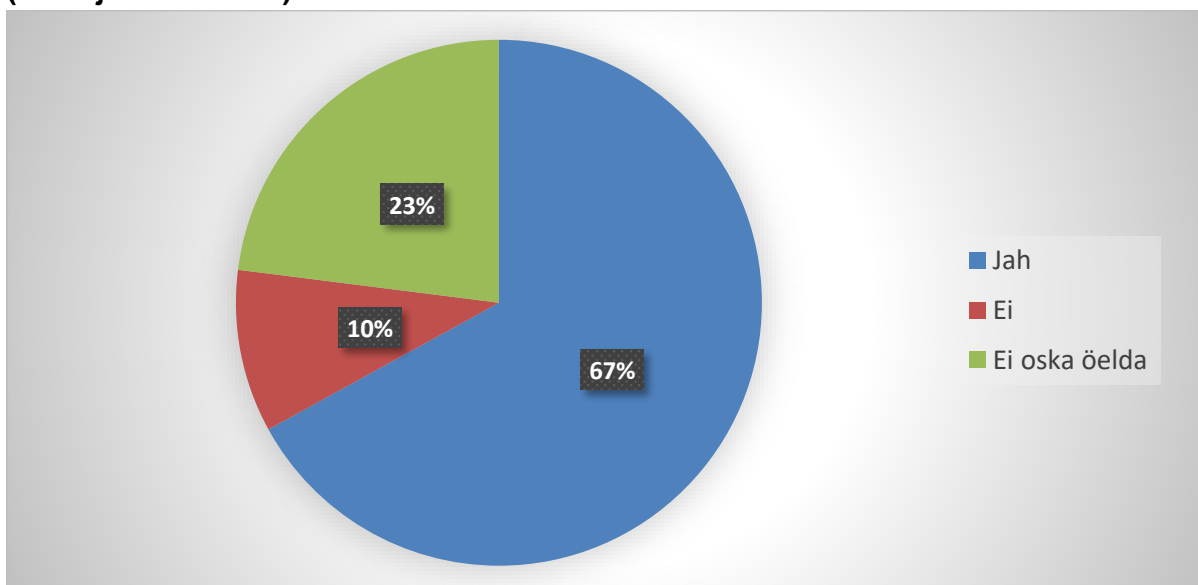
JOONIS 26. Kas teie hinnangul on oluline et vanemaealiste nõukogu tööst oleksid teadlikud mitte ainult vanemaelaised vaid kohalik elanikkond tervikuna? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Vanemaealiste nõukogude liikmetest peab 93% oluliseks, et nende tegevusest oleksid teadlikud mitte ainult vanemaelaised vaid kohalik kogukond tervikuna (Joonis 26).

JOONIS 27. Kas teie nõukogu on kohalikule elanikkonnale oma tegevust tutvustanud? (Vastajate arv %des)

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

67% vanemaealiste nõukogude liikmete hinnangul on nad tutvustanud oma tegevust kohalikule elanikkonnale (Joonis 27).

TABEL 24. Kui olete kohalikule elanikkonnale oma tegevust tutvustanud siis kuidas olete seda teinud? (Vastajate arv %des)

	Seda kasutame pidevalt	Kasutame vahetevahel	Seda ei ole kasutanud	Ei oska öelda	Kokku
1. Kohalikud ajalehed, radio, tv	41	38	7	14	100
2. Rahvakogunemised, massiüritused	17	31	31	21	100
3. Sotsiaalmeedis (Facebook jms)	14	36	31	19	100
4. Spetsiaalsed info- ja teabepäevad	14	26	41	19	100
5. Vanemaealiste teemalised seminarid, konverentsid	7	29	38	26	100
6. Reklaamlehed, flaierid	2	7	57	34	100

Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

Vanemaealise nõukogud kasutavad oma tegevuse populariseerimisel ülekaalukalt kohalikku meediat nagu ajalehed, radio, tv. 41% vastajate hinnangul tehakse seda regulaarselt. Kasutatakse samuti rahvakogunemisi, sotsiaalmeediat, info- ja teabepäevi. Kõige vähem on nõukogud ennast tutvustanud vanemaealiste teemalistel üritustel. Ilmselt on siin üheks põhjuseks on, et vanemaealiste teemalisi üritustel üritusi toimub harva. Praktiliselt pole kasutatud reklaamlehti ja flaiereid, milliste trükkimine eeldab materiaalseid ressursse (Tabel 24).

JÄRELDUSED

- Vanemaealiste nõukogud peavad oluliseks, et nende tegevusest oleksid teadlikud mitte ainult vanemaealised vaid kohalik kogukond tervikuna.
- Vanemaealise nõukogud kasutavad oma tegevuse populariseerimisel ülekaalukalt kohalikku meediat nagu ajalehed jms., samuti mitmesuguseid rahvakogunemisi. Üks vähemkasutatud võimalustest on selles osas sotsiaalmeedia millele tuleks enam tähelepanu pöörata.

3. SOOVITUSED JA ETTEPANEKUD NÕUKOGUDE TÖÖ KORRALDAMISEKS

3.1. Miks vanemaealiste nõukogu on vaja?

Kui Teie omavalitsuses ei ole veel vanemaealiste nõukogu ja Te pole väga veendunud, kas sellist nõukogu ikka on vaja, võiksite püüda vastata järgmistele küsimustele:

- Kui vanusesõbralik on minu vald/linn, kus ma elan?
- Kas minu vald/linn on see koht, kus ma tahan vananeda?
- Kas minu vald/linn on koht, kus vanemad inimesed saavad elada turvaliselt?
- Kas tervishoiu- ja sotsiaalteenused on kättesaadavad?
- Kas ühistransport on vanemaid inimesi arvestav?
- Kas on tagatud ligipääs valla/linna ametiasutustele, sotsiaal- ja tervisekeskusele, kauplustele jne. Kas inimesed pääsevad hõlpsalt sinna, kuhu nad tahavad minna?
- Kas meil väärtustatakse vanemaealisi piisavalt? Kas vanemaealiste huvide, vajaduste, soovidega arvestatakse piisavalt?
- Kui hästi tunnevad end meie vallas/linnas eri põlvkonnad? Kas nad teevad koostööd? Kuidas koostöö tulemusi hindate?
- Kas minu vallas/linnas suudetakse vanemaealisi kaasata ühisellu, vältida nende passiivsust, üksindust ja abitust?
- Kas minu vald/linn on valmis selleks, et vanemate inimeste osakaal kasvab veelgi?¹¹⁵

Vastustest sõltub, kuivõrd hooliv ja vanusesõbralik on vald/linn ja kui Te leiate, et on veel arenguruumi, võiksite kaaluda vanemaealiste nõukogu asutamist. Vanemaealiste nõukogu loomine tähendab uut arenguetappi Teie linna/valla elus ja tõstab suutlikkust kiiresti toimuvate demograafiliste muutustega toime tulla. Nõukogu on abiks linna/valla juhtidele, et kohanduda vanemaealiste osakaalu kasvuga, et paremini tajuda vanemaealiste probleeme, soove, vajadusi ja vältida võimalikke vigu. Ka aitab nõukogu näha vanemates inimestes positiivseid võimalusi oma valla/linna jaoks, õppida rohkem ja teadlikumalt rakendada vanemaealiste potentsiaali.

¹¹⁵ Põhjalikuma ülevaate võimalustest hinnata oma valla/linna vanusesõbralikkust saate dokumendist "Vanusesõbraliku Eesti põhimõtted" <https://liiga.ee/wp-content/uploads/2024/03/Vanusesõbralik-Eesti-2024-keeletoiemetatud.docx-1.pdf>

Nõukogu on võimalus anda vanematele inimestele tugev hääl eluaseme, tervishoiu, ruumilise planeerimise ja kõigi igapäevaeluga seotud otsuste tegemisel, elada nii, et kohalik poliitika arvestaks vanemaealiste vajadusi ja valikuid nii linna- kui maapiirkondades. Eesmärk on edendada ja austada vanemate inimeste osalemist majanduslikes, sotsiaalsetes, kultuurilistes protsessides, kogukonna- ja pereelus, edendades samal ajal põlvkondadevahelist solidaarsust.¹¹⁶

Ettenägelik linna/valla juht ei oota, kuni vanemaealiste osakaalu tõusuga seotud probleemid kasvavad üle pea, vaid otsib lahendusi kohanemiseks demograafiliste muutustega võimalikult varakult. Üheks lahenduseks on luua vanemaealiste nõukogu, kes hoiab pilku peal vanemaealiste olukorral, aitab kohandada nende ootuste, vajaduste ja soovidega ning on kindlaks ja usaldusväärseks partneriks linna/valla juhtimisel.

Vanemaealiste nõukogude vajalikkust on hästi põhjendanud Agu Laius, kes on nii NOVA¹¹⁷ projekti juht, kui ka Rae valla vanemaealiste nõukogu esimees. Tsiteerime Agu Laiusega tehtud intervjuud, mille tervikuna leiata käesoleva materjali lisas: "Vanemaealiste nõukogud tegutsevad ennekõike omavalitsustes, aga suurem osa vanemaealiste probleemidest ongi lahendatavad omavalitsustes. Inimesed ju elavad omavalitsustes ja omavalitsused kujundavad inimese elukeskkonna. Nende teha on, kas elukeskkond on inimesele sobilik või jääb midagi puudu, mis takistab inimesel normaalselt oma elutoimingute tegemist.

Tihti suhtutakse vanemaealiste nõukogudesse, et no mis nad tegelevad siin istepinkide ja mõningate teiste pisiteemadega. Et miks on selleks vanemaealiste nõukogusid vaja. Aga need on üliolulised probleemid paljude inimeste jaoks. Kui inimene peab näiteks arsti juurde minema ja see on tal jalakõndimise kaugusel, aga samas ta väsib kiiremini ära. Ta vajab puhkamist, aga kui ei ole istepinki, siis ta ei lähe kodust välja ja hakkab mingeid teisi lahendusi otsima, mis on kulukamad kõigile.

Samamoodi mitmed teised sellised asjad, olgu need siis korras kõnniteed, jalgteed, kergliiklusteed. Kui kergliiklustee on ikka väga vilets ja inimese jalad on nõrgemad, siis ta ei lähe sinna kõndima. Veel hullem, kui ta on rulaatoriga või ratastooliga ja peaks jääma kuhugi auku või kivi taha pidama. Kuni selleni välja, et tuleb jälgida, et liikumisteedel oleks ka näiteks tualetiruumi kasutamise võimalus. Mõned inimesed vajavad seda natuke sagedamini ja kui ta ei tea, kus tal see võimalus on, siis ta jällegi jääb koduseinte vahele ja see mõjub halvasti tema tervisele ning sellega kaasneb ka suurem koormus omavalitsusele. Seega on üsna mitmeid mõttekohti omavalitsustele.

Aga probleem on selles, et istepingi panemine, kergliiklustee siledamaks tegemine, tualettide võimaldamine – see ei ole väga kulukas ega väga suur ettevõtmine. Seega jäävad need asjad tihti omavalitsustes kolmanda, neljanda kümnendajärgulisteks. Ja siis ongi väga hea, kui vanemaealiste nõukogu ükskord küsib, teinekord küsib, siis vaatab, et kas eelarves on sellised lahendused ette nähtud. See hoiab vallaametnike toimimas, et ka need asjad ära tehakse. Sellel aastal natukene, järgmisel aastal veel natuke, näiteks istepingid mõnedes

¹¹⁶ Older People's Council Guidelines .Age Friendly Ireland. A Shared Service Function of Local Government. <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>

¹¹⁷ Sotsiaalministeeriumi partnerlusprojekti „Noored-vanad võrgustuvad koos (NOVA)“ , kus partnerorganisatsiooniks Sotsiaalministeeriumile on MTÜ Kuldne Liiga koostöös Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi, Tallinna Ülikooli, Praxise ja EPÜL-ga.

bussipeatustes, kus neid veel ei ole, aga kuhu inimesed peavad pika maa käima ja siis seistes ootama."¹¹⁸

Tsiteerime Aarne Freibergiga tehtud intervjuud, kes on Viimsi Seenioride Nõukoja esimees, mis on tervikuna käesoleva materjali lisas: "Aktiivsed on kõik meie liikmed. Oma territoriaalsust arvestades. Kus on tänavad, mis tahaksid parandamist, et invaliid saaks oma käruga sõita. Või siis siin kevadel juba tõstatasime küsimuse, et need pikad teed, ütleme näiteks Selverist bensiini jaama. Inimesi liigub sealt pidevalt. Oleks tore, kui keset seda pikka teerada paigaldatakse üks pink et jalga puhata. Nüüd on see pink olemas. Ja teine pikk tee oli Selveri juurest üles Viimsi mäe otsa. Hakkad Selveri juurest minema, on varsti esimene tõus. Ja seal tõuse veel mitu. Mõni vanem inimene peab lõpuks poekottidega ka oma viiekorruselisse maja viiendale korrusele üles ronima. Vahel jõuad esimesest tõusust üles ja mõtled, et istuks kusagil. Nüüd saab. Ja veel üks pikk teelõik oli Randveres. See, kus esimene bussipeatus on, kui Randvere algab. Seal on väga pikk sirge tee. Seal liiguvad inimesed päris palju. Sinna on ka nüüd üks pink ära eksinud. Üks on rohkem kui mitte midagi."¹¹⁹

3.2. Vanemaealiste nõukogu moodustamine

3.2.1. Kuidas alustada nõukogu loomist?

SOOVITUS:

Alustamiseks soovitavad eksperdid korraldada kokkusaamisi nii vanemaealiste endi kui nende esindusorganisatsioonidega, kus saab kaardistada valmisolek, probleemid ja kaasalöömisvõimalused vanemaealiste huvikaitseks.¹²⁰ Kokkusaamise korraldamiseks on vaja andmebaasi piirkonnas (kus kavatsete asutada nõukogu) elavatest vanemaealistest ja esindusorganisatsioonidest. Kokkusaamisi võib korraldada nt kohalikus raamatukogus või küsida ruumi nt kohalikult omavalitsuselt. Kokkusaamistel on oluline paluda huvilistel, kes soovivad nõukogu töös osaleda, täita huviavaldus või registreerimisleht kontaktandmetega. Kokkusaamistele võiks järgneda avatud koosolek, kuhu on kutsutud nõukogu loomisest huvitatud inimesed ja organisatsioonide esindajad.

¹¹⁸ Intervjuu Agu Laiusega, käesoleva materjali lisas

¹¹⁹ Intervjuu Aarne Freibergiga, käesoleva materjali lisas

¹²⁰ Older People's Council Guidelines .Age Friendly Ireland. A Shared Service Function of Local Government. <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>

3.2.2. Kohalike vanemaealiste informeerimine, kutse avatud koosolekule

Tsiteerime Viimsi vallavanema Illar Lemettiga tehtud intervjuud, mis on tervikuna käesoleva materjali lisas: "Info levitamise kanali valik sõltubki sellest, millise grupiga ja mis eesmärgil parajasti suheldakse. Kui oli Covid ja alguses olid hästi suured piirangud, siis näiteks meie sotsiaalosakonna inimesed suhtlesid nendega, kes meie arvates suuremat abi vajasisid, lausa telefonitsi. Ja niimoodi tulebki neid infokanaleid valida. Mõnel juhul on oluline vahetu kontakt, mõnel juhul on oluline info võimalikult laialdane levik ja selle saavutamiseks on muud võimalused. Edasi on juba info lõpptarbija otsustada, kas ta soovib seda tarbida või mitte. Meil otseselt pensionäridele või vanemaealistele mõeldud e-maili listi ei ole, aga vajadusel me kasutame Viimsi Pensionäride Ühenduse abi, kui me tahame infot saata. Neil on oma meililist olemas.

On tõusetunud küsimus, kui oluline on tänapäeval omavalitsuse paber kandjal infoleht ja just vanemas eas inimesed peavad seda väga oluliseks. Meil on olemas Viimsi Teataja, mis ilmub kaks korda kuus ja seal kajastatakse päris palju ka seda infot, mis on väärikas eas inimestele oluline. Seega on olemas konkreetne paber kandjal infokandja, mis jõuab kõikidesse postkastidesse ja kui on soovi, siis loomulikult saab kasutada ka digitaalseid infokanaleid."¹²¹

SOOVITUS:

Infot vanemaealiste nõukogu loomisest ja avatud koosolekust võiks levitada erinevate vanemaealistele sobivate kanalite kaudu, nt kohalik ajaleht, valla infokiri, veebileht, vanemaealiste kokkusaamiskohad jne. Koht, kus avatud koosolek toimub, peaks olema ligipääsetav ka liikumispuudega inimestele.

3.2.3. Nõukogu loomine

Agu Laius: "Kõigepealt peame leidma huvitatud omavalitsuse juhid - on see siis vallavanem või linnapea või valdkonna abivallavanem või -linnapea. Vajame teadmist, kas omavalitsusel on üldse huvi saada endale vanemaealiste teemal strateegiline partner. Teiselt poolt peab olema huvi ka vanemaealistel, et nad on valmis ja tahavad selle tööga tegeleda, omavalitsusele ideid pakkuda ja natuke järele valvata ning pakkuda välja lahendusi. Tulebki arutada, suhelda ja leida need inimesed ning nad omavahel kokku tuua. Ja kuna omavalitsustes ei ole kedagi, kes oleks kursis, kuidas neid nõukogusid käivitada, siis ongi vaja selleks vahendajat.

¹²¹ Intervjuu Illar Lemettiga, käesoleva materjali lisas

Praktikas on Eestis kujunenud juba üsna mitmesuguseid lahendusi välja. Ei saa öelda, et üks oleks halvem või parem kui teine. Esimesed sellised vanemaealiste nõukogud loodi komisjonidena omavalitsuste volikogude juurde. Mõnes kohas isegi alatiste komisjonidena, mõnes alaliselt tegutseva ajutise komisjonina, mõnes volikogu lihtsalt otsustas nõukogu loomise eraldi määrusega. Näiteks, Viljandi, Viimsi ja Pärnu linn, kus nõukogud on volikogude juures.

Paljud nõukogud on loodud vallavalitsuste komisjonidena, millel on omad seadusega ette antud nõuded. Näiteks, et peab seal kindlasti olema vallaametnik komisjoni liige ja isegi juhtima seda komisjoni. Üks omapärasemaid näiteid pärineb Keila linnast, kus komisjoni esimees on linnapea ja kutsub komisjoni kokku, kui tunneb huvi vanemaealiste probleemide vastu. Kenasti tegutseb eakate nõukogu ka Toila vallas.

Vanemaealiste nõukogudel on oma roll ka haldusreformi järel tekkinud suurte omavalitsuste elanike ühendajana.

Nõukogude juures ongi üks oluline lähenemine - territoriaalsuse printsiip. Ehk iga omavalitsuse piirkond oleks vanemaealiste nõukogus esindatud. Mõnes omavalitsuses on olemas mitmesugused vanemaealiste ja pensionäride ühendused, seltsid, klubid erinevates paikkondades. Ja siis nende esindajatest on loodud vanemaealiste nõukogu.

Mõnes omavalitsuses on mindud natuke liberaalsemat teed mööda. Hõigatakse välja „Me oleme valmis ja tahame moodustada vanemaealiste nõukogu ning teatud kuupäeval selles saalis olete kõik oodatud. Tulge kokku, arutame, räägime ja kui on soov ja tahtmine, siis liigume nõukogu loomisega edasi.“ Selline nõukogu ongi täiesti iseseisev. Ehk tal ei ole formaalset seost omavalitsuse volikoguga või valitsusega, aga nad suudavad ka nii hästi töötada, et, see ei ole üldse probleemiks. Nad suudavad luua nii volikoguga kui ka valitsusega head koostöösuhed.”¹²²

Agu Laius: "Mina peangi õigeks, et võimaliku nõukogu loomise vormilahenduse peavad leidma inimesed kohapeal, nad teavad, mis nende jaoks kõige paremini töötab. Ja kõige olulisem praegusel hetkel, kui need nõukogud on päris algusjärgus ja neid alles luuakse, et las nad tekivad mitmekesisematena. Küll nad saavad ajapikku ennast vajadusel kohendada.

No ja kõige-kõige huvitavam variant on see, et kui ma hakkasin tegelema sellega, et arutada vanemaealiste nõukogude loomist ja rääkisin Anija vallas Kehra sotsiaalkeskuse direktoriga, sain teada, et tema on ise käivitanud ilma mingi nõukoguta töö vanemaealistega selliselt, et see vastas kõigile nõukogu eesmärkidele. Seal ei olegi hetkel mingit mõtet lisaks veel eakate nõukogu luua. Kedagi ei peaks survestama mingit formaalset struktuuri luua, kui olemasolev lahendus töötab."

Küsimus Arne Freibergile: Kuidas teie Vanemaealiste Nõukoda alguse sai? Mis protsessi käivitas?

¹²² Intervjuu Agu Laiusega, käesoleva materjali lisas

„2018. aastal oli Viimsi Pensionäride Ühenduse aastakoosolek ja seal tõstatati see küsimus üles. Ajend oli, et iga pensionär ei lähe valda oma probleemiga. No kui lähed, sotsiaalosakond võtab selle vastu muidugi. Aga meie korjame need vanemaealiste suuremad probleemid nõukojas kokku, arutame läbi ja anname edasi abivallavanemale. Nõukoda on siin nõ puhver. Võtame kaebused ja anname järjestatuna edasi vallale. Kas just nüüd loogilise järjestusega, aga siiski.”

Küsimus Aarne Freibergile: Kas teil on oma kogemuse pinnalt anda mingisugune nõuanne teistele Eesti piirkondadele, kes oleks huvitatud sellise puhvri loomisest nagu vanemaealiste nõukoda? Mida Te neile soovitaksite? Kuidas ja kust alustada? Millest lähtuda?

SOOVITUS:

Vaadake kõigepealt, kuidas teie valla pensionärid elavad. Vaadake, milline nende aktiivsus on ja kui palju neid kokku tuleb. Selline nõukoda võiks eksisteerida ikkagi suurema koguse inimeste pealt. Ehk siis jah, kaardistada ära, kui palju on aktiivseid vanemaealisi, natuke lobitööd et selgitada vallavalitsusele, miks seda kõike vaja on.”¹²³

3.2.4. Nõukogu suurus

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- Vanemaealiste nõukogu suurus on valdavalt (80%) kuni 15 liikmeline. Pooltel nõukogudest on liikmete arvuks 5-10 ja teisel poolel 10-15 inimest. Suurema liikmete arvuga nõukogusid kuhu kuulub enam kui 15 liiget on vaid 17%.

Käesoleva materjali esimeses osas toodud näidetes on nii 100-liikmelisi (Manchester, Ühendkuningriik) kui 6-12 liikmelisi (Gaillard, Prantsusmaa) eakate nõukogusid. Pariisi eeslinna Le Vésinet eakate nõukogu koosneb 8 liikmest ja ühest valitud linnavolikogu liikmest.¹²⁴

SOOVITUS:

Küsitluse tulemuste põhjal võib järeldada, et optimaalne nõukogu suurus on 10-15 inimest.

¹²³ Intervjuu Aarne Freibergiga, käesoleva materjali lisan

¹²⁴ <https://www.levesinet.fr/le-conseil-local-des-seniors/>

3.2.5. Nõukogu liikmeskond

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- Nõukogudes on valdavalt pensionile jäänud inimesed (81%), töötavaid pensionäre on 14%. Tööealisi inimesi on liikmete seas 19%.
- 2/3 nõukogu liikmetest on 70+ vanuses, alla 60 aastaseid on 12%.
- Valdav enamus (60%) vanemaealiste nõukogude liikmetest on töötanud (töötab praegu) avalikus sektoris. Era- ja kolmanda sektori taustaga inimesi on praktiliselt võrdselt – 21% ja 19%.
- Vanemaealiste nõukogude liikmed paistavad silma oma kõrge haridustaseme poolest. Kõrgharidust omab ligi 2/3 vastajatest (62%), 43%-l on akadeemiline kõrgharidus.
- Vastajate seas oli suur naiste ülekaal – 83%. On põhjust arvata, et teatud määral peegeldab see ka eri sugude vahelist proportsiooni nõukogu liikmete hulgas.
- 2/3-s vanemaealiste nõukogudes osalevad ka kohaliku omavalitsuse esindajad 1-2 inimesega. KOVi poolne osalus nõukogude töös on oluline, linna/valla juhtidel on võimalus saada infot vanemaealiste olukorrast ja nende probleemidest nõ otseallikast, vahetult ja operatiivselt.

Agu Laius: "Alati on võimalik ja kõige olulisem on paika saada need kriteeriumid ning printsiibid, et kellest nõukogu peab koosnema. Üks kindel põhimõte on see, et nõukogus peavad olema esindatud kõik omavalitsuse erinevad piirkonnad ja kandidid. Vastasel juhul jääb mingi kant unarusse ja see võib rahulolematust tekitada. Selline territoriaalne lähenemine on ennast õigustanud väga mitmes kohas.

Aga on ka neid lahendusi, kus piirkondades on olemas tugevad väikesed vanemaealiste klubid ja seltsid. Sellisel juhul on mõnel pool nende seltside inimesed ise sinna oma esindaja nimetanud.

Kõige olulisem on, et meil tekiks vanemaealiste nõukogud. Kui see nõukogu on tekkinud, siis saame kõiki asju edasi arutada ja hiljem ka formaalsusi täpsustada, täiendada, parandada. Aga kui me jääme kohe mingite formaalsuste taha kinni, siis võimegi jääda formaalsusi taga ajama ning sisulise töö ja tegudeni ei jõuagi."¹²⁵

Küsimusele: "Kuidas saadakse Viimsi Seenioride Nõukoja liikmeks?" vastas Aarne Freiberg: "See toimub Viimsi Pensionäride Ühenduse (VPÜ) aastakoosolekul mis on iga viie aasta järel. Seal seatakse üles need inimesed, kes on andnud nõusoleku, et kandideerida ja siis on üldine VPÜ koosolek, kes valib. Kõige rohkem hääli saanud jäävad pinnale. Pärast suurt koosolekut on nõukoja enda koosolek, kus valitakse esimees."¹²⁶

¹²⁵ Intervjuu Agu Laiusega, käesoleva materjali lisas

¹²⁶ Intervjuu Aarne Freibergiga, käesoleva materjali lisas

SOOVITUS:

Nõukogu liikmete hulka võiksid kuuluda nii üksikud vanemad inimesed kui erinevate vanemaealiste rühmade esindajad. Näiteks kogukonna- ja vabatahtlike rühmad, aktiivsed pensionäride rühmad, dementsusega inimesed, hooldusravil elavad inimesed, endised riigiasutuste töötajad, eri rahvusest inimesed, välisriikidest sisserändajad jt.¹²⁷

3.2.6. Nõukogu liikmete valimine

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- Vanemaealiste nõukogud on moodustatud eri KOV-ides küllaltki erinevatel printsiipidel
- Ligikaudu veerandil juhtudest (26%) kuulutati välja välja avalik konkurss, mis võimaldas nõukogusse kandideerida kõigil huvilistel. Pooltel juhtudel tehti valla/linnajuhtide poolt otsepakkumine nõukogu töös osalemiseks sobivaks peetud kandidaatidele.
- Iga kümnes vastaja väitis, et info nõukogu moodustamise kohta liikus läbi tuttavate.
- 14% vastajatest ei osanud öelda kuidas nendest vanemaealiste nõukogu liikmed said.
- Küsitluse tulemustest võib järeldada, et nõukogu liikmete valimise protsess on suurel määral üsnagi läbipaistmatu ja tugineb pigem tutvustele. Info liigub kitsas väljavalitute ringis ja puuduvad võrdsed võimalused kandideerimiseks ning parimate kandidaatide väljaselgitamiseks.
- Kuna konkursse viiakse läbi küllaltki vähe ja nõukogud pannakse paika kitsas otsustajate ringis, võivad nii kandidaadile esitatavad nõudmised kui ka valikukriteeriumid jääda vähe põhjendatuks ja pealiskaudseks.
- Võib ju väita, et kohapeal teatakse ja tuntakse oma inimesi kõige paremini ning sellest lähtuvalt ollakse valmis ka otsustama, kes millisele kohale sobib või mitte. Selline lähenemisviis võib end õigustada väikestes omavalitsustes kuid kindlasti mitte pärast omavalitsuste liitmist, kus uute omavalitsusüksuste elanike arv ulatub tuhandetesse või isegi kümnetesse tuhandetesse.

SOOVITUS:

Tuleviku tarbeks on vajalik välja töötada konkursi läbiviimise juhend, et tagada nõukogude moodustamise läbipaistvus ja võimalus välja selgitada kõige sobivamad inimesed kohalikke vanemaealisi esindama.

¹²⁷ Older People's Council Guidelines .Age Friendly Ireland. A Shared Service Function of Local Government.
<https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>

3.2.7. Takistused nõukogu töös osalemisel

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- 2/3 nõukogu liikmete hinnangul on vanemaealiste nõukogusse liikmete leidmine küll pisut keeruline aga huvitatuid siiski leidub. Vaid 14% arvates on huvitatuid palju, kes sooviksid nõukogu töös osaleda.
- Põhilised takistused vanemaealiste nõukogude moodustamisel on terviseprobleemid, passiivsus ja huvipuudus, aga ka transpordiprobleemid ja ajapuudus. Kõige vähem takistab töötasu puudumine (iga kolmanda vastaja hinnangul). Võib järeldada, et vanemaealiste nõukogudesse on valdavalt koondunud inimesed, kes tegelevad vanemaealiste huvikaitsega pigem missioonitundest kui raha pärast.

SOOVITUS:

Kuna transpordiprobleemid on üks arvestatavaid takistusi nõukogude töös osalemiseks (59%vastanute arvates), võiks kohalik omavalitsus pakkuda toetust ja hüvitada transpordikulud, et transport ei oleks takistuseks nõukogude töös osalemisel ja et ka kaugemate kohtade inimestele oleks tagatud võimalus koosolekutele jõuda.

3.2.8. Teemad, millega nõukogud võiksid tegeleda

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- Linnad/vallad, kus küsitlus läbi viidi on üsnagi vanusesõbralikud. Väga+hea hinde andsid vanusesõbralikkusele nii 81% nõukogude liikmetest kui ka KOV-de esindajatest. Rahuldava hinde andsid 29% KOV-de esindajatest ja 17% nõukogude liikmetest.
- Kõige rohkem on KOV-de esindajad rahul linna/valla turvalisusega (88% hinnangul on olukord hea), aga samuti vanemaealiste võimalusega olla aktiivne ja kaasatud kogukonna liige (88%). Kõrge hinde saavad samuti sotsiaalteenuste kättesaadavus (83%), linna/valla heakord (79%) ning sotsiaal- ja päevakeskuste tegevus (66%).
- Valdkonnad, kus vanemaealiste olukord jätab KOV-de esindajate hinnangul soovida on järgmised: vanemaealiste võimalus osaleda jõukohaselt tööturul (37% hinnangul on olukord halb), tervishoiuteenuste kättesaadavus ja kvaliteet (33%), transporditeenuste kättesaadavus, ühistranspordi korraldus (29%), majanduslik toimetulek (21%) ja sotsiaal- ja päevakeskuste teenuste vastavus elanike vajadustele (21%).

Paljud esinduskogude tegevused on seotud vanemaealiste tervise ja heaoluga, sealhulgas inimeste eluase ja kodude moderniseerimine, ühistransport, maapiirkondade liikuvuskava, esmane ja kogukonnanahoolus, kohustuslik koduhooldusskeem, palliatiivravi võimalused, abistavad kaasaegsed tehnoloogiad, hooldajate toetused jt.¹²⁸

Teemade ringi vanemaealiste nõukogu jaoks võiks kõige üldisemalt käsitleda WHO vanusesõbralike linnade/kogukondade kontseptsioonis aktiivset ja väarikat vananemist toetavate teemade raamistikus, mis hõlmab 8 valdkonda:

1. avalik linnaruum
2. transport
3. kodune keskkond
4. informatsioon ja kommunikatsioon
5. kogukonna toetus ja tervishoiuteenused
6. haridus ja kaasamine tööellu ning ettevõtlusesse
7. sotsiaalne kaasatus
8. väärtustamine ja kuuluvus¹²⁹

Vanemaealiste esinduskogude tegevusvaldkonnast leiab ka järgmiseid teemasid:

- vanemaealiste probleemide kaardistamine
- kohaliku omavalitsuse informeerimine vanemaealiste vajadustest
- osalemine kohalike otsuste tegemisel
- eakate nõustamine ja õiguste kaitsmine
- eakate kogukonnaliikmete kaasamine ja huvikaitse
- koostöö kohalike vabaühendustega ja ühisürituste korraldamine
- koolituste korraldamine
- projektide algatamine ning rahaeralduste taotlemine

SOOVITUS:

Tegemist on valdkondadega, kus KOV eeskätt ootab nõukogult soovitusi ja ettepanekuid. Väga tähelepanuväärne, et probleemiks nr.1 on piiratud võimalused jõukohaselt tööturul osalemiseks. Vanemaealiste nõukogudele võiks soovitada võtta ühendust ja kohtuda nii kohalike tööandjatega kui tööandjate esindusorganisatsioonidega, Töötukassaga jt, et koos arutleda ja leida lahendusi jõukohase töö pakkumiseks.

¹²⁸ <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>;
<https://seniorsrights.org.au/elder-abuse/working-with-older-people/>;
<https://www.griswoldcare.com/blog/what-are-the-problems-faced-by-elderly-in-our-society/>

¹²⁹ <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-cities-framework/>

3.2.9. Nõukogude ettepanekud KOV-le vanemaealiste olukorra parandamiseks

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- kõige sagedamini on nõukogud KOV-le teinud ettepanekuid, mida on ka ellu viidud, kolmel teemal: valla/linna heakord (valgustus, lumekoristus, libedusetõrje, istepinkide paigutamine jms. (54%), digioskuste arendamine (41%) ja valla/linna eelarve koostamine (38%).
- Järgmise rühma moodustavad 8 teemat, kus 21-29% KOV-de esindajate hinnangul on nõukogude ettepanekuid ka ellu viidud: transporditeenuste kättesaadavus, juurdepääs avalikele hoonetele, vanusesõbralik linn/vald, sotsiaal- ja päevakeskuste teenused, põlvkondadevaheline lõimumine, elukestev õppimine, koduhooldus jt sotsiaalteenused, valla/linna turvalisus.
- Kõige rohkem on omavalitsused tagasi lükanud nõukogude ettepanekuid terviseteenuste ja transporditeenuste osas.
- Teemad, millega nõukogud tegelevad liiga vähe, kus ettepanekuid esitatakse omavalitsusele harva, on kaitse vägivalla eest (58%), vanuseline tõrjumine (50%), majanduslik toimetulek (46%) ja vanemaealiste isoleeritus (42%).

SOOVITUS:

Põhjused, miks teemade valdkonnad nõukogude töös on piiratud, on erinevad. Üheks põhjuseks on, et nõukogude töö on alles algusjärgus. Enamik nõukogudest (81%) on tegutsenud kuni kaks aastat. Nõukogud, mis on tegutsenud rohkem kui viis aastat, moodustavad väga väikese osa, vaid 7%. Oluliseks põhjuseks on kindlasti ka vähene ettevalmistus ja teadmiste puudus sellistel keerulistel teemadel nagu kaitse vägivalla eest, vanuseline tõrjumine, majanduslik toimetulek jne. Selleks, et nõukogud saaksid ka keerulisematel teemadel KOV-le ettepanekuid teha, on vaja koolitusi ja õppematerjale, et saada juurde teadmisi ja oskusteavet.

3.2.10. Nõukogu töö korraldus

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- Üldjoontes ollakse vanemaealiste nõukogude senise tegevusega rahul, eriti arvestades, et enamik nõukogudest on tegutsenud alles 1-2 aastat. KOVide esindajatest hindab nõukogude tööd väga heaks või heaks 75% ja nõukogude liikmetest 69%.
- üldjoontes ollakse vanemaealiste nõukogude senise tegevusega rahul, eriti arvestades, et enamik nõukogudest on tegutsenud alles 1-2 aastat. KOVide esindajatest hindab nõukogude tööd väga heaks või heaks 75% ja nõukogude liikmetest 69%.
- Vanemaealiste nõukogud käivad valdavalt, st kahel kolmandikul (67%) juhtudel koos üks kord kvartalis, mis on ilmselt ka üsna optimaalne intervall.
- Küsimuses, kas vanemaealiste nõukogud peaksid igal pool üle Eesti töötama ühtsete põhimõtete alusel, lähevad vastajate arvamused lahku. Pooled vastajatest arvavad, et ühtsed tööpõhimõtted oleksid vajalikud. 29% ei oska selles küsimuses seisukohta võtta. Põhjuseks võib siin olla ka, et paljud nõukogud on tegutsenud alles lühikest aega, 1-2 aastat.
- Vanemaealiste nõukogudesse on üle poole juhtudel (57%) valitud inimesed oma piirkonna vanemaealisi esindama tähtajatult, ehk pikemaks perioodiks, mis ei ole just eriti demokraatlik esindusorganite töö põhimõte. Eesti Pensionäride Ühenduste Liidu (EPÜL) poolt välja töötatud eakate nõukogude moodustamise ja juhtimise mudel näeb ette, et nõukogu valitakse kaheks aastaks.¹³⁰

EPÜL on vanemaealiste nõukogude (esinduskogude) idee "maale tooja" Eestis. Alates aastast 2015, pärast ühisseminari Soome Eläkkeleitto esindajatega, on EPÜL väga järjekindlalt seisnud nõukogude loomise taga, kuigi algatusele on olnud algusaegadel ka vastuseis.¹³¹

Eakate nõukogude moodustamise ja juhtimise mudel:¹³²

Nõukogu koosseis

Nõukogu valitakse kaheks aastaks. Sinna kuuluksid:

- üks volikogu liige.
- üks vastava (valla/linna) valitsuse sotsiaaltöötaja (nõukogu sekretär).
- vähemalt 3-5 pensionäride esindajat, kes on nimetatud kohalike pensionäride organisatsioonide poolt ja kinnitatud kohaliku omavalitsuse poolt.

¹³⁰ Eakate nõukogud. <http://www.eakad.ee/eakate-noukogud/>

¹³¹ Ibid

¹³² Ibid

Nõukogu töökord

- Nõukogu koosolekud toimuvad minimaalselt 4 korda aastas.
- Nõukogu liikmetel on õigus nõuda küsimuste lisamist koosolekute päevakorda.
- Otsuste vastuvõtmiseks on vajalik lihthälteenamus.
- Nõukogu otsused on soovituslikud, kuid nende arutamine volikogus on kohustuslik
- Eakate nõukogude struktuur ja pädevus

Nõukogu pädevus

- Nõukogu jälgib eri valitsemisaladel toimuvat eakate seisukohtadest ja huvidest lähtuvalt;
- aitab edastada avalike teenuste kohta käivat informatsiooni;
- esitab algatusi ja ettepanekuid eakate eluolusse puutuvates asjades, lähtudes visioonist Eakatesõbralik Eesti

EPÜL-i juhend on olnud lähtekohaks paljude nõukogude käivitamisel Eestis.

Rahvusvahelised tegevusjuhendid¹³³ soovivad valida nõukogule esimees ja aseesimees. Esimehe juhtimisel töötab nõukogu välja tegevuskava eelseisvaks aastaks. Esimehe ülesanne on juhtida nõukogu tööd, korraldada koosolekuid vastavalt päevakorrale

Esimeest asendab aseesimees kui esimees ei ole kättesaadav ja toetab esimeest nõukogu juhtimisel. Igal nõukogul peaks olema määratletud pädevus (asjatundlikkus ja kompetents oma tegevusvaldkonnas) mis kirjeldab nõukogu eesmärke, liikmeskonda, ametiaega, rolle jms. Nõukogude liikmetel soovitatakse osaleda nõukogude töös vähemalt kaks aastat.

Vanemaealiste nõukogu peaks saama ise otsustada, kui sageli nad soovivad koosolekuid pidada ja mida nad soovivad saavutada aasta pärast. Oluline on eelseisva aasta tegevuskava välja töötada.¹³⁴

Agu Laius: "Omavalitsustes on erinevad praktikad. Reeglina saadakse kokku kord kvartalis. Rae vallas oleme 2022. aasta sügisest saanud kord kuus kokku. Jõulukuu ja suvekuud jäävad vahele. Meie jaoks see töötab. Oluline on, et kokku tuleb tulla siis, kui selleks on vajadus.

Kindlasti peaksid nõukogud valla arengukava läbivaatamise protsessis osalema ja sinna oma ettepanekuid tegema. Samuti eelarvestrateegiaga. Põhjusi kokku tulemiseks on küllaga. Ja kui mitte muud, siis vähemalt küsida omavalitsuse või volikogu poolt ülevaadet, mida sisaldab arengukava ja mida sisaldab eelarve. Küll siis läheb jutt ka selleni, et meie tahaksime seda ja toda."¹³⁵

Aarne Freiberg: "Põhikiri näeb ette, et kokku saadakse üks kord kvartalis. Aga mitte rohkem kui 4 korral aastas. Tihemini kokku saades ei oleks teemasid, mida võtta ja lauda panna. Ja niisama koos käia pole ka mõtet."¹³⁶

¹³³ <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>;

¹³⁴ <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>;

¹³⁵ Intervjuu Agu Laiusega, käesoleva materjali lisas

¹³⁶ Intervjuu Aarne Freibergiga, käesoleva materjali lisas

3.2.11. Mis mõjutab nõukogu tegevust kõige enam?

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- Pühjused kui vanemaealiste nõukogu töö ei ole piisavalt hea on KOVide esindajate hinnangul esimesena sobiva juhi puudumise (54%). Ka oldi nõus põhjusega, et vanemaealiste nõukogust ei sõltu kohalikus omavalitsuses eriti midagi ja sellega arvestatakse vähe (58%). Järgmised kaks põhjust olid selgete eesmärkide ja visiooni puudumine (50%) ning linna/valla tagasihoidlikud ootused nõukogude töö osas (46%). Kõige vähem mõjutasid puudujääke nõukogude töös KOVide arvates finantsilise motivatsiooni puudumine, kui nõukogude tööd ei rahastata (46%) ja passiivsete liikmete suur osakaal (37%).
- Nõukogu liikmete endi hinnangul mõjutab nende tööd negatiivses mõttes eelkõige passiivsete liikmete suur osakaal (59%). Teisena toodi välja selgete eesmärkide puudumine (48%). Kolmas negatiivne mõjutegur on sobiva juhi puudumine (53%).
- Nii KOVide esindajate kui ka nõukogude liikmete endi hinnangul on kolme kõige enam nõukogude tööd mõjutava põhjuse hulgas ühised kaks: selgete eesmärkide ja sobiva juhi puudumine.
- KOVide esindajate hinnangul oleks vanemaealiste nõukogude töö parandamisel suureks abiks nõukogude liikmete kompetentsi tõstmine vanemaealiste elu eri valdkonda puudutavates küsimustes. Nii paigutab tähtsuselt esimesele kohale võimalus kutsuda nõukogudesse esinema eri valdkondade tippspetsialiste (toetab 58%). Oluliseks abiks oleks samuti rahaline tugi linna/valla eelarvest ja samuti omavalitsuse poolne tunnustus (45% vastajatest). Vajalikud oleksid samuti konkreetsed juhised nõukogude töö läbiviimiseks ja mitteaktiivsete liikmete väljavahetamine (42% vastajatest).
- Ka nõukogude liikmed (67% vastajate hinnangul) tõid sarnaselt KOVidega välja töö parandamiseks võimaluse kutsuda esinema eri valdkondade tippspetsialiste. Teisena rõhutati kohaliku omavalitsuse poolset tuge ja tunnustust mida peab väga vajalikuks 57% vastajatest. Oluliseks peeti samuti nõukogu liikmete enesetäiendamise ja koolitusvõimalusi ning konkreetseid juhtnõore nõukogude töö läbiviimiseks. Vähem oluliseks peeti linna/valla rahalist tuge ja viimasele kohale töö paremaks muutmisel asetus töötingimuste parandamine.

SOOVITUS:

Nõukogude töö tulemuslikkuse jaoks on ülioluline leida juhi kohale õige inimene ja püstitada nõukogude ette selged eesmärgid. Olulised on samuti nõukogu liikmete koolitamine ning konkreetsed juhtnõõrid nõukogu töö läbiviimiseks.

3.2.12. Kuidas nõukogu tööle saada?

Agu Laius: "See on päris rätsepatöö igas omavalitsuses, kuidas nõukogu tööle saab. Oluline on, et tekiks teatud dialoog omavalitsuse valitsuse ja volikogu ning vanemaealiste vahel. Aga ei ole võimalik, et kõik need tuhanded vanemaealised on omavalitsusega dialoogis, siis järelikult on vaja mingisugust vahendavat struktuuri või nõukogu. Kas ta on esialgu loodud nii või naa, see loksud töö käigus paika. Tähtis on, et see oleks vastastikku kõige tulemuslikum ja antud omavalitsuses töötav."¹³⁷

3.2.13. Koostöö kohaliku omavalitsusega

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- Vanemaealiste nõukogu liikmed hindavad valdavas enamikus (91%) KOVide poolset suhtumist nõukogudesse positiivseks ja toetavaks.
- Koostööd vanemaealiste nõukogu ja KOVide vahel hinnatakse edukaks. Viiendik kõikidest vastajatest leiab, et nendevaheline koostöö on väga edukas. Pigem edukaks hindab seda 57% nõukogude liikmetest. KOVide esindajad on selles küsimuses pisut tagasihoidlikumad. Pigem edukaks hindab 46%, samas leiab 17% KOVide esindajatest, et koostöö on pigem formaalne ja võiks olla parem.
- 75% KOVide esindajate hinnangul on nõukogud on teinud vajalikke ettepanekuid, sh 29% hinnangul on tehtud ettepanekud head. Iga neljanda KOV-i esindaja hinnangul ei ole kohalik nõukogu teinud ühtegi ettepanekut oma linna/valla vanemaealiste olukorra parandamiseks. Siit võiks järeldada, et valdav enamik nõukogudest on suutnud end õigustada ja tõestada, iga neljas nõukogu ei ole suuteline ettepanekuid tegema ja kaasa rääkima oma linna/valla vanemaealiste olukorra parandamiseks.

Aarne Freiberg: "Kuidas koostöö vallavalitsuse ja volikoguga toimub? Kas suhtlus on tihe? Kutsume teinekord vallavalitsuse esindajaid ka kohale. Kui on teemakohaseid probleeme. Aga muidu abivallavanem, kes meie nõukoja töös osaleb, annab info edasi."¹³⁸

Agu Laius: "Neid asju, millega tuleb tegeleda, võib väga palju loetleda ja selles kõiges on suur roll omavalitsuse hoiakutel ja suhtumistel. Suhtumise kujundamisel mängivad rolli just vallavanem, volikogu esimees, abivallavanemad, kõik tähtsad ametnikud omavalitsuses. Kuidas nemad suhtlevad vanemaealistega ja suhtuvad vanemaealistesse, sealt tulevad muutused. Ja nii tulebki meil leida oma tee lahenduseni. Me oleme ennast suutnud sedavõrd siiski näidata, et Rae vald tunnistab vanemaealiste nõukogu oma strateegilise partnerina

¹³⁷ Intervjuu Agu Laiusega, käesoleva materjali lisas

¹³⁸ Intervjuu Aarne Freibergiga, käesoleva materjali lisas

ning on sellegi arengukavas kirja pannud. See avab vanemaealiste nõukogu jaoks uusi võimalusi."¹³⁹

SOOVITUS.

Nõ nõrgemad nõukogud, kel on probleeme oma ülesannete täitmisega, vajavad suuremat tähelepanu, täiendavaid koolitusi, konsulteerimist, raskuste põhjuste selgitamist jne.

3.2.14. Koostöö kohalike organisatsioonidega

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- Nõukogude koostöö teiste huvikaitse organisatsioonidega võiks olla parem. Kõige enam on olnud koostööd kohaliku sotsiaal- ja päevakeskusega. 29% nõukogude liikmetest vastasid, et nendega on toimunud koostumisi ja ühisarutelusid. Viiendiku hinnangul, on tehtud koostööd kohaliku pensionäride ühendusega. Kõige vähem on olnud kokkupuutepunkte puuetega inimeste ühendustega. Kuigi viiendik vastajatest väidab, et läbi on viidud ühisarutelusid siis konkreetse koostööni on jõutud vaid 7% vastajate arvates.

3.2.15. Koostöö noortega

Agu Laius: "See ongi üks väga suur probleem Eestis, et me oleme ennast segmenteerinud tulenevalt vanusest. See hakkab juba natukene hajuma. Aga sellist omavahelist põlvkondadeülest koostööd ning suhtlemist on väga juurde vaja. Kindlasti üheks selliseks võimaluseks on omavalitsustes, kus on olemas noortevolikogud, teha ühiseid koosolekuid, otsida ühisosa. Vanemaealiste nõukogud võiksid kindlasti otsida nendega omavahel kontakti, leida selliseid ühisteemasid. Üks hea näide on olemas. Ühes vallas otsiti vanemaealistele koos käimiseks ruume. Seal omavalitsuses leiti, et noortekeskuses on piisavalt ruumi ja kuna noored on päeval koolis, siis võiksid vanemaealised päeval seal kohtuda ja oma asju arutada. Kõigepealt olid mõlemad väga pahurad. Vanemaealised ei tahtnud ja noored ütlesid, et me ei saa neid siia lasta, nad lõhuvad meil kõik ära. Teist lahendust ei paistnud ja hakatigi nii tegutsema. Mõne aja möödudes olid mõlemad rahul. Tekkis isegi põlvkondade vaheline suhtlemine."¹⁴⁰

¹³⁹ Intervjuu Agu Laiusega, käesoleva materjali lisas

¹⁴⁰ Intervjuu Agu Laiusega, käesoleva materjali lisas

3.2.16. Suhtlemine kogukonnaga ja avalikkusega

Agu Laius: "Nõukogu asjad edeneksid paremini, kui nõukogu ennast omavalitsuse veebi kaudu tutvustaks ja teadvustaks. Kes me oleme, millise dokumendi alusel me töötame ja kuidas meiega kontakti saab võtta. Koosolekute protokollid võiksid nähtavad olla. See kõik ei eelda tingimata valla poolt antud arvutit või kontoritarbeid ega püsivat kontoriruumi. Usun siiski, et ajapikku saab igas omavalitsuses olema ka asjakohane motivatsioonipakett nõukogu töö elavdamiseks."¹⁴¹

3.2.17. Kas nõukogud vajavad haldustoetust?

Agu Laius: "Nõukogu ootab ja eeldab, et tal oleks mingi ruum koosolekuteks. Seda minu teada on kõik omavalitsused ka võimaldanud. Teine teema on, et nõukogu liikmed, kes on kokkusaamise koha mõttes kaugematest kohtadest, vajavad siis kindlasti mingit transporti või transpordilahendust. Siin on kasutusel erinevaid lahendusi olnud. Mõnes kohas töötab piisavalt ühiskondlik transport, saab hakkama. Mõnes kohas on nõukogu liikmed omavahel koopereerunud ja kohale sõitnud. Mõnes kohas on ka saadud teatud abi vallavalitsuselt. Kuskilt ei ole kuulda olnud, et ei ole lahenduseni jõutud.

Teatud ressursid valla eelarvest võiks olla nõukogudele ette nähtud. Näiteks selleks, et nad saaksid iseseisvalt kuskile teise nõukogu juurde minna vaatama, kuidas nemad tegutsevad. Et seekaudu ilma vahendamata kogemusi jagada ja üksteiselt õppida. Või siis võib-olla ka mingisuguste koolituskuludega peaks toetama. Aga ma seda õigeks ei pea, et nõukogude liikmeid selle eest tasustada. Nõukogu liige võiks seda ikka vabatahtlikkuse korras teha ja olla omavalitsuse patrioot. Aga kus nõukogu on omavalitsuse volikogu juures, siis neid tasutakse analoogiliselt volikogu teiste komisjonide liikmete tasustamisega.

Küll aga pean vajalikuks, et omavalitsuse juhid võiksid tunnustada nõukogu ja selle liikmeid, võiks olla ka mingi motivatsioonisüsteem vabatahtlikku tööd tegevatele inimestele. On see siis kord aastas neile ekskursioon võimaldada või kord-paar aastas pidulikuma koosoleku võimaldamine."¹⁴²

Illar Lemetti: "Vald toetab erinevaid üritusi. Kui me räägime suurest pildist, siis valla hallata on Hooldekandekeskus, mille tegevus on suunatud valdavalt vanemaealistele. Seal on erinevad ringid ja päevakeskused ning koduteenuse pakkumine. Aga kui näiteks erinevad vanemaealiste organisatsioonid, sh. pensionäride ühendus, erinevaid projekte läbi viivad, siis on neile selleks valla poolt iga-aastane rahastus, mida nad saavad kasutada. Viimsi Pensionäride Ühendust toetame iga-aastaselt 20 (edaspidi 25) tuhande euroga, mida

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Intervjuu Agu Laiusega, käesoleva materjali lisas

kasutatakse näiteks Viimsi eakate suvepäevade korraldamiseks, sügispeoks ja erinevateks väljasõitudeks ning kohtumisteks."¹⁴³

Ka rahvusvahelised juhendid soovivad teatud haldustoetuse eraldamist omavalitsuse poolt vanemaealiste nõukogudele, mis toetaks koosolekute korraldamist, ürituste planeerimist ja vanemaealiste kursis hoidmise programmi jne.¹⁴⁴

3.2.18. Nõukogu osalemine kaasava eelarve koostamisel

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- 38% KOV-de esindajate hinnangul on vanemaealiste nõukogud üsnagi aktiivselt osalenud valla/linna eelarve koostamisel/täiendamisel ja on teinud ettepanekuid, mida on ka ellu viidud vanemaealiste vajadusi arvestades.

Eestis kasutas 2018. aastal kaasava eelarve mudelit kokku 20 omavalitsust. Hääletajate osalus on olnud vahemikus 3–8 protsenti, mis on võrreldes teiste riikidega hea tulemus. Kaasava eelarve suuruse määrab kohaliku omavalitsuse volikogu linna- või vallaeelarves. Seejärel saavad kõik omavalitsuse elanikud esitada määratud summa kasutamise kohta ideid. Nendeks on näiteks investeringud avalikult kasutatavatesse objektidesse või avalikud omavalitsuse mainet kujundavad üritused. Kõikide ideede üle hääletavad samuti kohalikud elanikud ning tulemus on omavalitsusele siduv. Volikogu projektide valikusse ei sekku.¹⁴⁵

Mitte alati pole kaasärääkimine võimalik, selgub Aarne Freibergi vastusest küsimusele: Kas nõukoda võiks saada kaasa rääkida valla eelarve koostamisel? "Selle koha pealt ütleks nii, et see meie hääl on hiire piiks. Meil ei ole seal suurt midagi kaasa rääkida."¹⁴⁶

Elanike kaasamist eelarveprotsessi ehk kaasavat eelarvet defineeritakse mitmeti. Nt Tallinna linn annab definitsiooniks: "Kaasav eelarve on elanike osalemine avaliku raha kasutamise planeerimisel ja jaotamisel."¹⁴⁷

Rahandusministeeriumi väljaanne 'Kaasava eelarve juhend'¹⁴⁸ selgitab: "Kaasav eelarve on katustermin mitmete maailmas levinud erinevate praktikate defineerimiseks. Ehk teisiti, praktika on kontekstipõhine ja see võib eri paigus tähistada eri nähtust. Laialt kasutatava definitsiooni kohaselt on kaasav eelarve esinduskogudesse mittevalitud elanike osalemine

¹⁴³ Intervjuu Illar Lemettiga, käesoleva materjali lisas

¹⁴⁴ <https://www.dublincity.ie/sites/default/files/media/file-uploads/2018-07/online OPC-GUIDE.pdf>

¹⁴⁵ Kaasava eelarve juhend. Rahandusministeerium, 2018.

¹⁴⁶ Intervjuu Aarne Freibergiga, käesoleva materjali lisas

¹⁴⁷ <https://www.tallinn.ee/et/kaasaveelarve>

¹⁴⁸ [file:///C:/Users/riina/Downloads/kaasava eelarve juhend 0.pdf](file:///C:/Users/riina/Downloads/kaasava%20eelarve%20juhend%200.pdf)

avaliku raha kasutamise planeerimisel ja jaotamisel. Lühidalt tähendab see, et elanikke kaasatakse ühel või teisel viisil omavalitsuse rahaasjade üle otsustamisse."¹⁴⁹

Euroopa Parlamendi ülevaate '*Participatory budgeting*' defineerib kaasavat eelarvet kui protsessi, mille käigus kogukonna liikmed otsustavad selle üle, kuidas mingit osa avalikust rahast kulutada. "See kujutab endast otsedemokraatiaga seotud lähenemist eelarve koostamisele." (*definitsioon jätkub pikalt*).¹⁵⁰

Kaasamisel on rahvusvahelises kontekstis mitmeid vorme, varieerudes nii sellest, et kodanikelt küsitakse nõu, kas ja kuidas omavalitsus peaks vähendama kulusid kuni selleni, et elanikud ise otsustavad, mida konkreetse rahasummaga tegema peaks.¹⁵¹ Siinne küsimusepüstitus puudutab ühe kitsa elanikkonnasegmendi – kohalikul tasandil / kohaliku volikogu juures tegutsevatesse eakateühendustesse koondunud vanemaealiste – kaasalöömise võimalusi kohalike eelarvete kavandamisel/ järelevalves. Eestiseseltki erinevad eakate nõukogud ja nende tegevused omavahel märkimisväärselt rääkimata juba Euroopa riikidest. Sellise täpsusastmega üle-Euroopalist analüüsi pole õnnestunud kusagilt leida. Kodanike kaasamisest üldse räägitakse väga palju, kitsamaid vanusegruppe ja organisatsioonilist kuuluvust (kui üldse) ja täpseid summasid välja toomata.

Eesti kaasavate eelarvete statistikat kajastavas tabelis pealkirjaga *Kaasav eelarve neljas eri profiiliga* (omavalitsuse suurus, kaasava eelarve maht) *kohalikus omavalitsuses 2017. aastal* mainitakse, et info allikaks on omavalitsuste kodulehed ja ametnikega personaalsel suhtlusel edastatud info.¹⁵² Sellise info kogumine Euroopa KOVide kohta eeldaks samasuguste infoallikate kasutamist, mis eeldaks eri keeltes veebidega tutvumist või ligipääsu vastavate KOVide infole.

Rahandusministeeriumi koostatud *Kaasava eelarve juhend* toob mõne näite kaasavatest eelarvetest Euroopast, nimetamata kaasavate vanust eagruppide kaupa või nende organisatsioonilist kuuluvust. Ilmselt võib nende hulgas leiduda nii eakaid kui nende organisatsioone.

Näide: Kogukondlik kaasav eelarve Leithis, Šotimaal

Rahastus: panustavad nii omavalitsus kui ka keskvalitsus. Projektitoetused kolmes kategoorias: kuni 500 £, 500–5000 £, 5001–10 000 £. Kuni 500 £ suurust toetust saavad taotleda kõik, suurema toetuse saamiseks peab olema ühing. Eri suurusega grandid peavad kuuluma eri teemavaldkondadesse (nt keskkonna parandamine, kogukonnavaimu loomine). Eripärane Leithile: hääletada saavad kõik 8- aastased või vanemad isikud, kes elavad, töötavad, õpivad või teevad vabatahtlikutööd Leithis.¹⁵³

¹⁴⁹ Ibid

¹⁵⁰ Participatory budgeting. An innovative approach, 2016 EPRS | European Parliamentary Research Service Author: Gianluca Sgueo, Members' Research Service ENPE 573.894
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573894/EPRS_BRI\(2016\)573894_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573894/EPRS_BRI(2016)573894_EN.pdf)

¹⁵¹ Kaasava eelarve juhend. Rahandusministeerium. 2018, lk 6.

¹⁵² Ibid, lk 22

¹⁵³ Ibid lk 14

Näide: Konsultatiivne mudel Hildenis, Saksamaal

Eesmärk on parandada omavalitsuse teenuseid ja muuta finantsjuhtimine läbipaistvamaks. Iga-aastaselt koostatakse brošüür, mis annab ülevaate linna tegevustest ja rahaasjadest. Kodanikele suunatud foorumil sai teha oma ettepanekuid, omavalitsus viis ellu enamjaolt väiksemaid parandustöid enda rajatiste osas või kohandas teenuseid (nt lahtiolekuajad, muudatused raamatukogudes). Hiljem toodi fookusesse eelarvetasakaal: inimesed said internetis kommenteerida ekspertide soovitusi, kuidas vähendada linna võlga.¹⁵⁴

3.2.19. Vajadus koolituste järele

2024. AASTAL LÄBIVIIDUD VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSEL SELGUB, ET ...

- Vanemaealiste nõukogude liikmed ei ole piisavalt ette valmistatud osalemiseks nõukogu töös. 31% uutest liikmetest tutvus nõukogu tegevusega alles töö käigus, ilma igasuguse eelneva ettevalmistusega. Spetsiaalse teemakohase koolituse on läbinud vaid 14% vastanutest. 55%-le tutvustati enne tööle asumist nõukogu tööpõhimõtteid ja eesmärke.
- Vanemaealiste nõukogude liikmed ei ole piisavalt ette valmistatud osalemiseks nõukogu töös. 31% uutest liikmetest tutvus nõukogu tegevusega alles töö käigus, ilma igasuguse eelneva ettevalmistusega. Spetsiaalse teemakohase koolituse on läbinud vaid 14% vastanutest. 55%-le tutvustati enne tööle asumist nõukogu tööpõhimõtteid ja eesmärke.
- Pea kõik küsitlusele vastanud KOVide töötajad (96%) tunnetavad teravalt vanemaealiste nõukogude liikmete vähest ettevalmistust ja koolitamisevajadust ning ainult 4% on neid, kes ei oska selles küsimuses seisukohta võtta.

Agu Laius: "Jah, kindlasti omandavad nõukogu liikmed töö käigus kogu arusaama, kuidas omavalitsus töötab. Kindlasti on võimalik, et tehakse spetsiifilisi koolitusi. Kas seda korraldab nõukogu ise, või suudetakse kokku leppida ja läbi rääkida, et selline koolitus toimub näiteks sotsiaalkeskuse poolt või kuidagi teistmoodi. Aga nõukogu peab algatama, et teha selliseid koolitusi. Ja seejuures nii, et see ei ole mitte ainult nõukogu liikmetele, vaid laiemale vanemaealiste ringile. Sellised koolitused on osalejate poolt väga hästi vastu võetud, teinekord jääb saalgi kitsaks."¹⁵⁵

SOOVITUS:

Kindlasti tasub kaaluda nii praeguste kui uute nõukogude liikmete koolitamist ja põhjalikumat ettevalmistust. Soovituslik koolitusprogramm, mis lähtub teiste riikide koolituskogemustest, samuti veebiküsitluse tulemustest, millistest teadmistest ja oskustest kõige enam nõukogude liikmed, aga ka KOV-de esindajad puudust tunnevad, on käesoleva materjali järgmises osas.

¹⁵⁴ Ibid

¹⁵⁵ Intervjuu Agu Laiusega, käesoleva materjali lisas

4. SOOVITUSLIK KOOLITUSPROGRAMM NÕUKOGU LIIKMETE KOOLITAMISEKS

4.1. Vajadus vanemaealiste nõukogude liikmete koolituse järele

2024.a. sügisel korraldatud veebiküsitluse tulemustest selgub, et vanemaealiste nõukogude liikmed ei ole piisavalt ette valmistatud osalemiseks nõukogu töös. 31% uutest liikmetest tutvus nõukogu tegevusega alles töö käigus, ilma igasuguse eelneva ettevalmistuseta. Spetsiaalse teemakohase koolituse on läbinud vaid 14% vastanutest. 55%-le tutvustati enne tööle asumist nõukogu tööpõhimõtteid ja eesmärke.¹⁵⁶

Küsitlusest selgub, et valdav osa vanemaealiste nõukogude liikmetest (72%) peab oluliseks, et nõukogu liikmed oleksid kompetentsed vanemaealiste elu eri valdkondi puudutavates küsimustes nagu tervishoid, sotsiaaltöö, majandus, omavalitsuste tegutsemispõhimõtted jms.¹⁵⁷

Nõukogude liikmete koolitamist peavad väga oluliseks ka küsitlusele vastanud KOVide töötajad, kellest 96% tunnetab teravalt vanemaealiste nõukogude liikmete vähest ettevalmistust ja koolitamisevajadust.¹⁵⁸

Kuna Kuldsel Liigal on Aktiivsete Kodanike Fondi toetusel välja töötatud koolitusprogramm ja ka läbiviidud koolitused teemal: "Vanemaealised ja KOV on partnerid", kus käsitleti koostööd vanemaealiste nõukogude ja omavalitsuste vahel, anti ülevaade kaasamisest, vanemaealiste organisatsioonide omavahelisest koostööst, sotsiaal- ja hoolekandeteenustest jne. siis neid teemasid käesolev materjal ei käsitle.

Käesolev soovituslik koolitusprogramm tugineb 2024.aasta veebiküsitluse tulemustele, millistest teadmistest ja oskustest kõige enam nõukogude liikmed, aga ka KOV-de esindajad

¹⁵⁶ Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024;

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

puudust tunnevad. Küsitlusest selgub, et huvi tuntakse eeskätt järgmiste koolitusteemade vastu:

1. Vanusesõbraliku omavalitsuse kujundamine
2. Vanemaealiste huvikaitse arendamine ja inimõiguste eest seismine
3. Vanemaealiste sotsiaalne aktiviseerimine, isoleerituse vähendamine
4. Vanemaealiste tõrjumise ja diskrimineerimise vähendamine
5. Vanemaealiste potentsiaali rakendamine tööturul ja ettevõtluses
6. Vanemaealiste psühholoogia, suhtlemine vanemaealistega
7. Põlvkondade vaheline koostöö ja lõimumine
8. Suhtlemine avalikkuse ja meediaga
9. Vägivalla ennetamine vanemaealiste vastu kohalikes omavalitsustes

4.2. Koolituse sihtgrupp

Koolituse sihtgrupiks on vanemaealiste esindajad ja vanemaealiste ühenduste esindajad, kes on vanemaealiste nõukogu (esinduskogu) liikmed, samuti omavalitsuste vanemaealistega töötavad sotsiaalvaldkonna ametnikud ja töötajad.

4.3. Koolituse teemad ja koolituskavad

4.3.1. Vanusesõbraliku omavalitsuse kujundamine

4.3.1.1. Koolitusteema olulisus

WHO koostas 2007.aastal vanusesõbralike linnade juhendi, mida on täiendatud 2023.aastal.¹⁵⁹ Juhendi aluseks oli kokku 33 linnast ja 22 riigist üle maailma pärit eakatega vanuses 60+ tehtud fookusintervjuude tulemused. WHO juhendist lähtudes on paljud linnad maailmas kujundanud oma linna jaoks easõbralikkuse juhendi, ka Tartu linn.¹⁶⁰

¹⁵⁹ https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43755/9789241547307_eng.pdf?sequence=1

WHO (2023). New guide and toolkit on age-friendly cities and communities <https://www.age-platform.eu/new-guide-and-toolkit-on-age-friendly-cities-and-communities/>

¹⁶⁰ Easõbralik Tartu 2030. <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Eas%C3%B5bralik+Tartu+2030>

Üheks oluliseks kodupaigas vananemise mõjuteguriks on avalik linnaruum, millest sõltub eakate iseseisvus liikumisel ja elukvaliteet. Fookuses on linna rohelus, puhtus, puhkamiskohtade rohkus, kõnni-, jalgratta- ja sõiduteede ning ülekäiguradade ohutus ja hea seisukord, linnaruumi mugavus erivajadustega inimestele, kergesti ligipääsetavad ja ohutud hooned (laiad ukсед, liftid, eskalaatorid, piiratud liikumisvõimega inimeste erivajadusi arvestavad lahendused), füüsilise keskkonna turvalisus, easõbralikud ärid, teemärgistuse ja viidasüsteemi arusaadavus.

Üks põhivaldkondi on transport, mille integreeritud lahendused toetavad aktiivset vananemist ja sotsialiseerimist. Olulised aspektid on hea transpordivõrk, ühistranspordi graafikute täpsus, sõidukite ea- ja erivajaduste sõbralikkus, bussijuhtide viisakus ning erinevate transpordivõimaluste olemasolu ja taskukohasus, vajaduspõhine transporditeenuse pakkumine erasektori ja vabatahtlike poolt. Eakad juhid peavad tähtsaks rahulikku ja arvestavat liiklust, mugavaid parkimisvõimalusi.

Võtmerolli eakate heaolu ja turvalisuse kindlustamisel mängib kodune keskkond, võimaldades vananeda harjumuspärases ümbruses. Elukvaliteedi üks põhiküsimusi on elamise, kommunaalteenuste ja kodu kohandamiskulude taskukohasus eakate jaoks. Elamise ehituslike lahenduste easõbralikkus väljendub kerges ligipääsetavuses, liftide olemasolus korrushoonetes, mugavates pesemisvõimalustes, lihtsasti kasutatavas küttesüsteemis, turvalisust tagavates tehnilistes abivahendites, laiades ukseavades, lülitite paiknemises sobival kõrgusel jne.¹⁶¹

4.3.1.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted

Koolituse eesmärgiks on anda teadmisi ja õppida lahti mõtestama arusaamist elanikkonna vananemisest ja vanusesõbralikust omavalitsusest. Kuidas soodustada kohalikel omavalitsustel vanusesõbraliku ühiskonna kujundamise meetmete rakendamist lähtudes vajadusest, ressurssidest ja võimalustest. Anda teadmisi ja ülevaadet, milline on vanemaealiste nõukogu roll ja ülesanded vanusesõbraliku omavalitsuse kujundamisel

Koolitus annab ülevaate:

1. Mida tähendab vanusesõbralik omavalitsus, millised on peamised eesmärgid selle loomisel?
2. Kuidas vanusesõbralikku omavalitsust rajatakse?
3. Kuidas muuta kohaliku linna/valla elukeskkond easõbralikumaks ja ohutumaks – millest alustada, mis nõuab vähem kulutusi ja pigem rohkem head tahet ja empaatiat – on see pargipinkide arvu tõstmine, madalapõhjaliste busside liikumisgraafikute ülevaatamine, teenindava personali koolitamine, et nad oskaksid vanemaealiste vajadusi märgata jne?
4. Kuidas rakendada "tervis kõigis poliitikates" põhimõtet riigi ja omavalitsuste juhtimises ja kuidas see avaldub otsustena parema vanusesõbraliku ja tervisliku keskkonna kujundamisel
5. Tutvustatakse Eesti erinevate kohalike omavalitsuste programme vanusesõbraliku

¹⁶¹ Easõbralik Tartu 2030. <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Eas%C3%B5bralik+Tartu+2030>

omavalitsuse kujundamiseks.

4.3.1.3. Õpiväljundid

Koolituse läbinu omab teadmisi ja ülevaadet vanusesõbralikust omavalitsusest, teab millistele kriteeriumitele ja nõuetele toetudes vanusesõbralikkust kohalikul tasandil kujundatakse. Suudab aru saada ja lahti mõtestada kohaliku omavalitsuse rolli ja ülesandeid vanusesõbralikkuse loomisel. Omab oskusteavet, kuidas vanemaealiste nõukogu liikmena muuta kohaliku linna/valla elukeskkond easõbralikumaks ja ohutumaks. Oskab märgata erinevate vanemaealiste sihtrühmade vajadusi ja mõistab nende olukorrast ning tegevusvõimest tulenevaid eripärasid, mida arvestada vanusesõbraliku elukeskkonna loomisel.

4.3.2. Vanemaealiste huvikaitse arendamine ja inimõiguste eest seismine

4.3.2.1. Koolitusteema olulisus

Vanemaealiste osakaal ühiskonnas kasvab, samas on neil vähe võimalusi osaleda otsuste vastuvõtmisel, mis otseselt puudutavad neid. 2022.aastal korraldatud Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uuringust selgub, et elanikkond ei ole rahul vanemaealiste vähese kaasatusega neid endid puudutavate riiklike otsuste ettevalmistamisse. Vaid iga kümnes vastaja arvab, et kaasatust on piisavalt, 27% arvates on kaasamist vaid vähesel määral toimunud. 38% leiavad, et vanemaealised on otsuste ettevalmistamisel kõrvale jäetud, iga neljas ei oska hinnangut anda.¹⁶²

Vanemaealistele tuleb anda võimalus kaasa rääkida, neile peaks jääma kaaluka otsuse hääli. Vastasel juhul nende tõrjutus ja isoleeritus ühiskonnas kasvab, lahendamise asemel probleemid kuhjuvad.

Ka selgub uuringust, et Eestis veel tublisti arenguruumi vanemaealiste õiguste ja huvikaitse tagamisega. Vaid 38% vastajate hinnangul on vanemaealiste õigused ja huvikaitse piisavalt tagatud ning olukord on üsna hea. Iga kolmanda vastaja hinnangul on olukord pigem halb. 28% on neid, kes ei oska hinnangut anda, mis räägib vähesest informeeritusest.¹⁶³

Probleemide lahendamisel peaks vastutusriikas roll olema ka vanemaealistel endil ja vanemaealiste organisatsioonidel, keda tuleks senisest rohkem kaasata arutlustesse ja ka otsustamisse vanemaealiste poliitika, vaesuse, pensionisüsteemi välja töötamise, kohaliku omavalitsuse toetuse korraldamise jms. üle.

Põhimõtte, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ning kedagi ei tohi diskrimineerida, on Eestis siseriiklikult kaitstud eelkõige põhiseadusega. Põhiseaduse § 12 sätestab: „Kõik on

¹⁶² Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

¹⁶³ Ibid.

seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.“ Mitmed juristid ja Riigikohus on väljendit „muude asjaolude tõttu“ tõlgendanud diskrimineerimisaluste loetelu avatusena, mis tähendab, et diskrimineerida ei tohi mingil alusel, mis ei ole konkreetse otsuse tegemisel asjakohane. Näiteks võib muude aluste hulka, mis põhiseaduse § 12 lg 1 lauses 2 pole otsesõnu nimetatud, kuuluda ka puue, seksuaalne sättumus ja vanus (vt. nt RKÜKo 07.06.2011, 3-4-1-12-10, p 33; RKPJKo 01.10.2007, 3-4-1-14-07, p 15).

Vaatamata põhiseaduses sisalduvale võrdsusõigusele ja diskrimineerimise keelule, ei kajastu see samas valdkonna olulisimas eriseaduses – võrdse kohtlemise seaduses. Riik kaitseb inimesi vanuse alusel vaid osaliselt. Kehtivas seaduses on usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse tõttu isikud diskrimineerimise eest kaitstud vaid töö- ja kutseõppe valdkonnas, kuid rahvuse, rassi ja nahavärvuse tõttu diskrimineerimise eest on kaitse tagatud lisaks ka sotsiaalhoolekande-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustusteenuste, sh sotsiaaltoetuste saamisel, hariduse valdkonnas, samuti avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste, sh eluaseme kättesaadavuse puhul. See tähendab näiteks, et hariduse ja teenuste saamisel pole võimalik inimestel vanuselise diskrimineerimise korral võimalik pöörduda oma õiguste kaitseks soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku poole arvamuse saamiseks või kohtu poole *kahju hüvitamiseks*.

Riik on varasemalt korduvalt püüdnud seadust muuta, kuid seni pole muutmiseks poliitilist konsensust leitud. Samas saatis sotsiaalkaitseminister Signe Riisalo 23. mail 2024 kooskõlastusringile soolise võrdsuse ja võrdsete võimaluste seaduse (SVVVS) eelnõu¹⁶⁴, mis liidab omavahel võrdse kohtlemise ja soolise võrdõiguslikkuse seaduse. Muuhulgas näeb eelnõu ette hierarhia kaotamist ja paremat kaitset diskrimineerimise eest kõigis ühiskonnaelu valdkondades. Eelnõu laiendab ka kaitstud inimeste ringi ning toetab soolise võrdsuse ja võrdsete võimaluste edendamist ning lisaks parandab juurdepääsu kaupadele ja teenustele. Vanuselise diskrimineerimise seisukohast tähendaks eelnõu seaduseks saamine ühelt poolt võimalusi oma õigusi paremini kaitsta, kuid teisalt saadab see ühiskonnale ka olulise signaali, et vanus on seadusega kaitstud tunnus ja kedagi ei või jätta kõrvale üksnes tema vanuse tõttu.

SVVVS eelnõu lõike 6 punktiga 2 tuuakse Eesti õigusruumi mitmese diskrimineerimise mõiste. Tegu on terminiga, mille puhul on halvema kohtlemise põhjuseks korraga kaks või enam tunnist. Eelnõu koostajad toovad seletuskirjas näite olukorrast, kus töandja seab värbamisel kandidaatidele mitu kaitstud tunnustest lähtuvat nõuet (nt vanus ja keele emakeelena rääkimise nõue), siis isegi kui ühele nõudele mittevastamine tööle saamist täielikult ei välista, siis iga nõude mittetäitmine vähendab tunnustele mittevastava kandidaadi väljavaateid seda tööd saada. Selline lisandus on Eestis positiivne eelõige vanuse ja emakeele kumulatiivset mõju arvestades. Uuringutest on teada, et palgalõhe ja kehvem positsioon tööturul võimendub eriti üle 50-aastaste venekeelsete naiste puhul.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Soolise võrdsuse ja võrdsete võimaluste seadus, eelnõu toimiku number: 24-0529

¹⁶⁵ Pettai, I. (2019, September 18). Iris Pettai: Venekeelsed naised on tööturu viimased. Postimees. <https://www.postimees.ee/6780519/iris-pettai-venekeelsed-naised-on-tooturu-viimased>

Praktilisel tasandil on riik vastu võtnud "Heaolu arengukava 2023–2030", mis on eelmise samanimelise arengukava jätk ja mille kaudu plaanib riik suunata oma töö- ja sotsiaalvaldkonna sihte. Eraldi on arengukavaga fookusesse võetud vanemaealiste heaolu ja seatud eesmärgiks vanemaealiste sotsiaalne kaasatus ühiskonnas. Seejuures tuleb neile tagada kõigiga võrdsed võimalused ning eesmärk on, et vanemaealised tuleksid majanduslikult hästi toime. Arengukava eesmärkidest tulenevate tegevuste planeerimisel on riik võtnud lähtekohaks põhimõtte, et "sotsiaalkaitsesüsteem peab tagama kaitse traditsiooniliste sotsiaalsete riskide suhtes ja abi puuduse korral ning soodustama inimeste kiiret naasmist tööellu vältides inimeste sattumist töötuslõksu, mitteaktiivsuskõksu või madala palga lõksu." (Heaolu Arengukava 2023-2030, 2023).

4.3.2.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted

Koolituse eesmärgiks on anda teadmisi ja õppida lahti mõtestama, kuidas Eesti ja Euroopa seadusandlus käsitleb inimõiguseid ja milline on kohaliku omavalitsuse roll ja ülesanded vanemaealiste õiguste tagamisel. Koolitusel osalejale antakse ülevaade kohaliku omavalitsuse ülesannetest ja rollist, info leidmisest ning teabe saamise õigustest ja võimalustest, kuidas osaleda kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamises (teabe avalikustamine, õigusaktide eelnõudele ettepanekute tegemise võimalused, osalemine kohaliku omavalitsuse organite töös, vanemaealiste nõukogud ja otsustuskogud jm).

Koolitus annab ülevaate:

1. Vanemaealiste inimõiguste kaitse Eesti ja Euroopa seadusandluses
2. Kohaliku omavalitsuse roll ja ülesanded vanemaealiste õiguste tagamisel..
3. Vanemaealiste õigused saada kohalikult omavalitsuselt infot, abi ja toetust sagedasemate probleemide korral: sotsiaalhoolekande korraldus, elukeskkond, tervisedendus, vaba aja veetmine, elukestev mitteformaalne õppimine, soodustused, info leidmine sotsiaaltoetuste kohta ja kohaliku omavalitsuse tugi abivajaduse korral jm.
4. Vanemaealiste õigused ja võimalused osaleda kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamises: teabe avalikustamine, õigusaktide eelnõudele ettepanekute tegemise võimalused, osalemine kohaliku omavalitsuse organite töös, vanemaealiste nõukogud ja otsustuskogud jm).
5. Võimalikud lähenemisviisid ja meetodid, kuidas kohalikus omavalitsuses on võimalik vanemaealiste huvikaitse ja inimõiguste eest seista? Mida saaks/tuleks ette võtta Eesti eri piirkondades ja regioonides, et vanuse tõttu tekkivaid takistusi ja tõrjumist ennetada ja vältida.

4.3.2.3. Õpiväljundid

Koolituse läbinu omab teadmisi ja ülevaadet vanemaealiste õiguste kaitsest Eesti ja Euroopa seadusandluses. Suudab aru saada ja lahti mõtestada kohaliku omavalitsuse rolli ja ülesandeid vanemaealiste õiguste tagamisel. Omab ettekujutust ja näeb enda rolli ning

ülesandeid vanemaealiste nõukogu liikmena juriidilistest olukordadest, millega vanemaealised sagedamini kokku puutuvad, omab oskusteavet, kuidas konkreetsetes olukordades tegutseda, kust nõu või abi saada.

4.3.3. Vanemaealiste sotsiaalne aktiveerimine ja isoleerituse vähendamine

4.3.3.1. Koolitusteema olulisus

WHO järgi mõjutab olulisel määral inimeste tervist ja heaolutunnet kogu elukaare jooksul sotsiaalne kaasatus.¹⁶⁶ Eakate sotsiaalne lõimimine tähendab võimalust saada osa kultuurielust, vaba aja veetmise võimalustest, usuga ja huviharidusega seotud tegevustest, tajudes ennast nii perekonna kui ka kogukonna osana. Vanemaealised tahavad, et neisse suhtutaks austavalt ja et nendega arvestataks ning soovivad luua ja arendada toetavaid ja hoolivaid suhteid. Seejuures ei sõltu võime osaleda formaalses ja mitteformaalses sotsiaalses elus niivõrd võimaluste valikust, kuivõrd hästi korraldatud transpordivõimalustest ja informatsiooni kättesaadavusest. Ei tohi unustada ka tegevuste taskukohasust eakate jaoks. Viimase aja põletavaid küsimusi on eakate sotsiaalne eraldatus ning nende abistamine sellest väljumisel.¹⁶⁷

Eakad tunnevad ennast väärtusliku ühiskonnaliikmena ka pärast pensioniikka jõudmist, andes oma panuse palgatöö, vabatahtliku tegevuse või pere abistamise kaudu. Eestis on seni vähe kasutatud olulist ressursi vanemaealiste heaolu parandamiseks, sh ka abituse vähendamiseks ning iseseisva toimetuleku suurendamiseks, milleks on vanemaealiste vabatahtlik töö. Siseministeeriumi poolt koostatud kodanikuühiskonna programmis „Tugev kodanikuühiskond“ 2021–2024 tuuakse ühe peamise probleemina välja, et vanemaealiste potentsiaali ühiskondlikus elus osaleda kasutatakse vähe. Eesti eakate osalemine vabatahtlikus tegevuses on lausa üks Euroopa Liidu madalamaid.¹⁶⁸

SHARE uuringutest selgub, et vabatahtlikus tegevuses osaleb vanuses 55–84 meestest vaid 8% ning naistest 11%. Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi 2022.aasta üle-eestilises uuringus vanemaealiste olukorrast selgitati ka kuidas vanemaealised toetavad tegutsemist kodanikuaktiivsuse edendamisel ning kaitsmisel, kuidas ollakse valmis kogukonnatöök.

Valmisolek kogukonnas aktiivselt kaasa lüüa on suhteliselt madal, vaid iga kümnes vastaja on sellise kohustusega täiesti nõus, 37% on üldiselt nõus, 45% on vähem nõus või vastu. Kõige nooremate (15-19 aastased) valmisolek kogukonnas kaasa lüüa on veidi kõrgem (täiesti nõus on 17%, üldiselt nõus 40%). Vähem on valmisolekut 40-69 aastaste seas (ei ole nõus 47-51%). Rohkem on kogukonnas valmis tegutsema eestlased (nõus 53%, vastu 39%), vähem venelased (nõus 32%, vastu 58%).

¹⁶⁶ https://www.who.int/health-topics/health-equity#tab=tab_1

¹⁶⁷ Easõbralik Tartu 2030. <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Eas%C3%B5bralik+Tartu+2030>

¹⁶⁸ Kodanikuühiskonna programm aastateks 2021-2024. (2021). Siseministeerium.

https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/kodanikuuhiskond/kodanikuuhiskonna_programm_m_2021-2024.pdf

Laiemalt levinud kodanikuaktiivsuse vormiks pea poolte vastajate jaoks on olnud allkirja andmine üleskutsele, protestiavaldusele või petitsioonile. Aktiivsemad on olnud 20-39 aastased (58-63%), passiivsemad 70+ vanuses (26-35%). Iga neljas vastaja on osalenud interneti vahendusel mõnes poliitilises arutelus, saatnud e-kirja, kommentaari jms. Aktiivsemad on olnud 50-59 aastased (31%) ja 70+ vanuses (29-33%).

18-21% kõigist vastajatest on osa võtnud mõnest poliitika või sotsiaalteemalisest avalikust koosolekust, pöördunud ettepanekuga mõne poliitiku või kõrge ametniku poole, kandnud poliitilise sõnumiga märki või linti, kasutanud poliitilise sõnumiga klepsu, liitunud mõne poliitilise sisuga pooldamise- või protestikampaaniaga. Iga kümnes on osalenud mõnel meeleavaldusel/piketil või protesti märgiks mitte osalenud valimistel.

60+ vanuses inimesed on mõnevõrra rohkem kui nooremad osalenud poliitika või sotsiaalteemalistel koosolekutel (25-28%) ja pöördunud ettepanekuga mõne poliitiku või kõrge ametniku poole (23-26%). Noorematest vähem on 60+ vanuses inimesed liitunud mõne poliitilise sisuga pooldamise- või protestikampaaniaga (9-16%) või protesti märgiks mitte osalenud valimistel (3-8%).

60+ vanuserühmad pooldavad rohkem kui nooremad traditsioonilisi kodanikuaktiivsuse vorme nagu uudiste jälgimine (vahe vastajate keskmisega on kuni 20%), poliitikast rääkimine (vahe vastajate keskmisega on kuni 25%), valimistel hääletamine (vahe vastajate keskmisega on kuni 11%) ja on rohkem veendunud, et kõigil inimestel on kohustus kogukonnas aktiivselt kaasa lüüa (vahe vastajate keskmisega on kuni 19%).

60+ vanuses inimesed on mõnevõrra rohkem kui nooremad osalenud poliitika või sotsiaalteemalistel koosolekutel (25-28%) ja pöördunud ettepanekuga mõne poliitiku või kõrge ametniku poole (23-26%).¹⁶⁹

4.3.3.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted

Koolitusel antakse teadmisi ja oskusteavet, kuidas kohalikes omavalitsustes vanemaealisi sotsiaalselt kaasata ja aktiveerida. Kuidas suurendada vanemaealiste iseseisvat toimetulekut, vähendades nende abitust ja riigist ning kogukonnast sõltuvust, anda juhiseid, kuidas motiveerida vanemaealisi olema füüsiliselt aktiivsemad, sportlikumad, järgima tervislikke eluviise jms.

Koolitus annab ülevaate:

1. Milline on vanemaealiste sotsiaalne aktiivsus ja valmisolek kogukonnas aktiivselt kaasa lüüa?
2. Millised on peamised kodanikuaktiivsuse vormid?
3. Kuidas vanemaealiste enesehinnangut taastada/tõsta, et neil jätkuks enesekindlust ühiskonnas sõna sekka öelda?
4. Kuidas passiivseid vanemaealisi isolatsioonist välja tuua, kes peaksid sellega tegelema, kas ja milline roll on kõiges selles vanemaealiste nõukogudel?
5. Kuidas kaasata vanemaealisi vabatahtlikku tööd tegema, milline võiks see töö olla?

¹⁶⁹ Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

4.3.3.3. Õpiväljundid

Koolituse läbinu omab teadmisi ja oskusteavet, kuidas kohalikes omavalitsustes vanemaealisi sotsiaalselt kaasata ja aktiveerida. Suudab aru saada ja lahti mõtestada kohaliku omavalitsuse, aga ka enda kui vanemaealiste nõukogu liikme, rolli ja ülesandeid vanemaealiste aktiveerimisel ja passiivsuse vähendamisel. Oskab märgata erinevate vanemaealiste sihtrühmade vajadusi ja mõistab nende olukorrast ning tegevusvõimest tulenevaid eripärasid, mida arvestada nende aktiveerimisel ja isolatsiooni vähendamisel.

4.3.4. Vanemaealiste tõrjumise ja diskrimineerimise vähendamine

4.3.4.1. Koolitusteema olulisus

Nii Eestis kui ka teistes riikides on tugev ageism ehk vanussurve, mis on suunatud eeskätt nooremate ja vanemate inimeste vastu. Mitmed uuringud on tõestanud, et tegemist on kõige laialdasemalt levinud ja püsiva diskrimineerimisvormiga. Vanussurve tagajärjed on kehvem positsioon ühiskonnas, tõrjutus, madalam sissetulek ja psühholoogilised probleemid.

2022.aastal Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi poolt läbiviidud uuring näitab, et vanemaealist tööjõudu vaadeldakse kui vähem võimekat, motiveeritud, ja väiksema jõudlusega. Vanemaealised on stereotüüpidest lähtuvalt vähem loomingulised, kehvad kohandujad ja paindumatud, kes ei soovi ümberõpet ega muudatusi.

Kuna tööandja, aga ka ühiskond ei usu enam 55+ vanuses oleva inimese töövõimetusse, kaotab ka inimene ise varem või hiljem usu endasse. Ta teab, et töötav inimene ei tohi olla vana ja seega võtab vastu vanussurvega omistatud uue identiteedi. Esmalt kaotab vanussurve olukorras olev inimene oma töökoha, jääb töötuks või läheb (eel) pensionile või hakkab tegema mingit sageli sobimatut, teisejärgulist ja madalalt tasustatud tööd. Kuna tulud järsult kahanevad, järgneb majandusliku sõltumatuse ja tarbimisstandardi kaotamine, mis omakorda viib sõltuvuseni teistest inimestest.

Murdumine toimub punktis, kus inimene võtab vastu sõltuva inimese staatuse ja sellele omase mõtlemis- ja käitumisviisi. Sisuliselt tähendab see täiesti uut identiteeti, kus on kadunud nii varasemad võimed, oskused kui enesekindlus. Uue identiteedi (töövõimetu ja väärtusetu inimene) vastuvõtt mõjub väga negatiivselt inimese enesehinnangule ja on peamine ühiskondlikust elust kõrvale tõmbumise ja passiivsuse põhjus. Inimene muutub abituks ja ei suuda omal jõul uuesti pinnale tõusta.

Siiski ei murdu vanussurve all kõik eakad inimesed. Osa eakatest (nn konstruktiivne tüüp), suudab ka vaatamata tõrjuvale ja negatiivsele suhtumisele säilitada kõrge enesehinnangu ja positiivse eluvaate. Uuringud näitavad, et konstruktiivsel tüübil on elus tervikuna hästi läinud, neil on olnud õnnelik lapsepõlv, õnnestunud abielu, stabiilne tööelu, puudunud on finantsprobleemid. Vananedes suudavad nad säilitada laia huvide ringi ja sotsiaalse

aktiivsuse, neil on ideed ning uued loomingulised tegutsemisstrateegiad. Psühholoogiliselt ja emotsionaalselt on nad tasakaalus, energilised, iseseisvad ja sõltumatud ning suhtuvad kriitiliselt kõikvõimalikesse sotsiaalsetesse stereotüüpidesse ja ühiskondlikku arvamusse.¹⁷⁰

Ebakonstruktiivsed eakad (valdav osa) ei suuda uue identiteediga hakkama saada, nende enesehinnang langeb, huvid vähenevad, nad sulguvad iseendasse, sageli ei suuda nad valitseda oma emotsioone ja kontrollida käitumist, maailm tervikuna tundub selgusetu ja prognoosimatuna, nad on abitud ja ei suuda kohanduda uue olukorraga.¹⁷¹

Eelarvamused loovad motivatsioonilise baasi vanemaealiste tõrjumiseks ja diskrimineerimiseks. OECD¹⁷² jt. uuringud näitavad, et kui tööandjatel on vanemaealiste töötajate suhtes stereotüüpsed vaated, võib see põhjustada vanuselist diskrimineerimist vanemate töötajate palkamisel, vallandamisel, hüvitamisel, koolitamisel ja edutamisel.

Ka mõjuvad eelarvamused negatiivselt vanemaealiste konkurentsivõimele, panevad kahtlema iseenda võimetes ja oskustes. Tööandjad, aga ka ühiskond tervikuna võivad kaotada vajalikku ja väärtuslikku tööjõudu. Vanusel on oluline mõju kahele konkreetsele sektorile: tööhõivele ja tervishoiule. Vanuseline diskrimineerimine on põhjustanud erinevusi nii tööturul kui meeste ja naiste tervises. Vanussurve vähendamine aitaks kaasa majanduse arengule, edendaks arsti ja patsiendi suhete paranemist ja vähendaks ealiste vastu suunatud stereotüüpe tervishoiusüsteemis.

4.3.4.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted

Koolituse eesmärgiks on anda teadmisi ja õppida lahti mõtestama sellist nähtust nagu vanemaealiste tõrjumine ja diskrimineerimine. Omandada teadmisi, kuidas Eesti ja Euroopa seadusandlus käsitleb vanemaealiste tõrjumist ja diskrimineerimist. Aru saada tõrjumise ja diskrimineerimise põhjustest ja negatiivsetest tagajärgedest. Omandada oskusteavet, kuidas kohalikus omavalitsuses on võimalik vanemaealiste tõrjumist ja diskrimineerimist ennetada ja vältida, kuidas vähendada vanussurvest ja negatiivsetest hoiakutest tulenevat ebavõrdsust vanemate inimeste suhtes ühiskonnas tervikuna.

Koolitus annab ülevaate:

1. Vanemaealiste tõrjumise ja diskrimineerimise olemusest, levikust, põhjustest ja tagajärgedest.
2. Vanemaealiste tõrjumise ja diskrimineerimise reguleerimine Eesti ja Euroopa seadusandluses
3. Kuidas vanemaealiste tõrjumine ja diskrimineerimine avaldub tööturul, kuidas tervishoius ja muudes valdkondades (kõrgkoolis õppimine, ettevõtlusega alustamine laenude võtmine, jt.

¹⁷⁰ Knight, Marisa; Seymour, Travis L.; Gaunt, Joshua T.; Baker, Christopher; Nesmith, Kathryn; Mather, Mara (2007). "Aging and goal-directed emotional attention: Distraction reverses emotional biases". *Emotion* 7 (4): 705–14. doi:10.1037/1528-3542.7.4.705. PMID 18039037

¹⁷¹ Von Faber, M.; Bootsma-Van Der Wiel, A; Van Exel, E; Gussekloo, J; Lagaay, AM; Van Dongen, E; Knook, DL; Van Der Geest, S et al. (2001). "Successful Aging in the Oldest Old: Who Can Be Characterized as Successfully Aged?". *Archives of Internal Medicine* 161 (22): 2694–700. doi:10.1001/archinte.161.22.2694. PMID 11732934.

¹⁷² OECD(2019). *Ageing and Employment Policies - Working Better with age.*

4. Kuidas kummutada müüte vanemaealistest kui haigetest, abitutest ja iganenud arusaamadega inimestest? Kuidas veenda Eesti ühiskonda, et vanemaealised on võimelised panustama ja nende elu jooksul kogutud teadmised ning oskused on ühiskonna jaoks hinnaline väärtus?
5. Võimalikud lähenemisviisid ja meetodid, kuidas kohalikus omavalitsuses on võimalik vanemaealiste tõrjumist ja diskrimineerimist ennetada ja vältida. Mida saaks/tuleks ette võtta Eesti eri piirkondades ja regioonides, et vanuse tõttu tekkivaid takistusi ja tõrjumist ennetada ja vältida?

4.3.4.3. Õpiväljundid

Koolituse läbinu omab teadmiseid ja ülevaadet, mis nähtus on vanemaealiste tõrjumine ja diskrimineerimine, mis vormides ja millisel kujul avaldub, millised on negatiivsed tagajärjed. Omab oskusteavet, kuidas vanemaealiste tõrjumist ja diskrimineerimist ennetada ja vältida kohalikus omavalitsuses, milline võiks olla vanemaealiste nõukogu roll ja ülesanded seejuures. Kuidas kummutada müüte vanemaealistest kui haigetest, abitutest ja iganenud arusaamadega inimestest? Kuidas veenda oma linna/valla elanikke, et vanemaealised on võimelised panustama ja nende elu jooksul kogutud teadmised ning oskused on linna/valla arengu jaoks hinnalise väärtusega?

4.3.5. Vanemaealiste potentsiaali rakendamine tööturul ja ettevõtluses

4.3.5.1. Koolitusteema olulisus

Eesti rahvaarv ning ühes sellega ka tööealiste inimeste arv väheneb. Selle põhjusteks on nii negatiivne iive kui ka väljaränne. Statistikaameti andmetel oli 2022.aastal Eesti rahvaarv 1 331 796 inimest.¹⁷³ Tööealised (20-64 aastased) moodustavad rahvastikust 58%, üle 64-aastased 20% ning kuni 20-aastased 22%. 65-aastaste ja vanemate osakaal on tõusnud 15%-lt (2000. aastal) 20%-ni (2022.aastal).

50-74 aastaste panus Eesti majandusse on suuremahuline. 50-74 aastastest töötab 251 300 inimest, mis moodustab üle kolmandiku (35%) kogu Eesti tööjõust. Statistikaameti andmetel oli tööhõive määr 50-74 aastastel 2022. aastal 60,0%, mis on üle aegade parimaid saavutusi. Eesti on Euroopa Liidu tipus 50-74 aastaste tööhõive poolest.

Sellele vaatamata on 50-74 aastased kõrvuti 15–19 aastaste noortega üks suuremaid tööturu riskigruppe. Kuigi vanusepiirangu märkimine tööjõu otsingu reklaamides on keelatud, teavad praktiliselt kõik töötuks jäänud 50+inimesed Eestis, et reeglina eelistatakse nooremaid. Mida vanem on tööotsija, seda kindlamalt teda eiratakse. Vanemaealistel tuleb kulutada tööotsingutele aasta või rohkemgi, või siis leppida madalalpalgalise ja rutiinse tööga

¹⁷³ Allikas: Statistikaamet. <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik/rahvaarv>

ja nii on iga kolmas pikaajaline töötü üle 50 aasta vana. Eksperdid täheldavad, kuigi tööhõive näitajad on suhteliselt head, on vanema tööjõu keskmine palk madalam, kõrgem on pikaajaliste töötute osatähtsus, sagedamini töötatakse haridustasemele ja kvalifikatsioonile mittevastaval ametikohal jne.

Vanemaealiste ettevõtluspotentsiaal Eestis on suures osas kasutamata, Samas OECD uuringutest on selgunud, et vanemad inimesed on kõige ettevõtlikumad. Ajavahemikul 1996–2014 suurenes OECD riikides 68% võrra uute ettevõtete alustavate vanemate töötajate (vanuses 55–64) arv, samas noorte (20–34) ettevõtluse määr samal perioodil vähenes.

Eakate vähene materiaalne kindlustatus soodustab tööga jätkamist ka pensionieas. Eakatele tuleb pakkuda erinevaid võimalusi osalemiseks tööelus ning luua töökeskkond, mis toetab pikaajalist töötamist, sh paindlikud töövormid, tööandja mõistev suhtumine, palgadiskrimineerimise puudumine, täiend- ja ümberõppe ning ettevõtlusega alustamise võimalused.

4.3.5.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted

Anda teadmisi ja oskusteavet, kuidas kohandada vanemaealiste osakaalu kasvuga, näha selles positiivseid võimalusi oma valla/linna jaoks. Kuidas ennetada ja vältida vanemaealiste tõrjumist tööturul ja ettevõtluse käivitamisel. Omandada teadmiseid, kuidas rakendada vanemaealiste potentsiaali oma linna/valla tööturul ja ettevõtluses. Kuidas kujundada oma linnas/vallas keskkond, kus vanemaealistele pakutakse võrdseid võimalusi tööturul ja ettevõtluses.

Koolitus annab ülevaate:

1. Vanemaealiste olukorrast tööturul ja ettevõtluses.
2. Vanemaealiste tõrjumine tööturul. Milles tõrjumine peamiselt väljendub? Tõrjumise negatiivsed tagajärjed.
3. Kuidas ületada vanusepõhiseid stereotüüpe ja eelarvamusi?
4. Millised on peamised probleemid 55+ vanuses inimeste tööle võtmisel: tervislik seisund, aegunud haridus ja kvalifikatsioon, uute tehnoloogiate omandamine, kohanemisvõime kiiresti muutuva töökeskkonnaga jms. Kuidas neid probleeme ennetada ja lahendada?
5. Kuidas ennetada 55+ varast tööturul lahkumist kohalikes omavalitsustes? Kuidas suurendada vanemaealiste sotsiaalset aktiivsust ja vähendada passiivsete ning riigist sõltuvate inimeste osakaalu?
6. Kuidas tuua 55+ vanuses inimesi rohkem ettevõtlusesse kohalikes omavalitsustes? Kuidas kujundada selline ettevõtluskeskkond, kuhu suure kindlustundega saaksid siseneda ka 50+, 60+ ja samuti 70+ vanuses inimesed, et oma ettevõtet luua? Milliseid muudatusi ja uuendusi on selleks vaja?
7. Kuidas vanemaealise tööjõu potentsiaali täiel määral ära kasutada, lähtuvalt nende haridustasemest, erialastest oskustest ja pikaajalist kogemustest. Mida saaks/tuleks ette võtta Eesti eri piirkondades ja regioonides, et inimesed võimalikult kaua saaksid oma tööelu jätkata ?

4.3.5.3. Õpiväljundid

Koolituse läbinu omab oskusteavet kuidas vanemaealiste potentsiaali rakendada oma linnas/vallas ja kohandada vananeva ühiskonna ja 55+ tööjõu osakaalu kasvuga, näha selles positiivseid võimalusi. Kuidas vanemaealisi inimesi linnades/valdades sotsiaalselt aktiveerida, suurendada nende iseseisvust ja riigist sõltumatust. Kuidas kohalikus linnas/vallas, korraldada 55+ tööjõu tööalast ümber- ja väljaõpet. Kuidas vanemaealise tööjõu potentsiaali täiel määral ära kasutada, lähtuvalt nende haridustasemest, erialastest oskustest ja pikaajsetest kogemustest.

4.3.6. Vanemaealiste psühholoogia, suhtlemine vanemaealistega

4.3.6.1. Koolitusteema olulisus

2024.aasta sügisel korraldatud veebiküsitlustest, selgub suur nõudlus koolitusteema "Vanemaealiste psühholoogia ja suhtlemine vanemaealistega" järele. KOV-de esindajatel oli see nr.1 koolitusteema oma olulisuse poolest, mida toetas 92% vastajatest, Nõukogude liikmete jaoks asus teema kõrgel 5-l positsioonil ja vajalikuks pidas seda 76% vastajatest.¹⁷⁴ KOV-de töötajate suur huvi teema vastu näitab, et seoses vanemaealiste osakaalu kasvuga omavalitsuses, on üha olulisem igapäevatoos tunda sihtrühma psühholoogiat ja omandada oskusi suhtlemiseks. Nõukogude liikmete huvi on mõnevõrra madalam ja räägib sellest, et oma sihtrühma psühholoogiat peaks ju nõukogude liikmed enam-vähem tundma ja oskama ka suhelda. Siiski selgub küsitlusest, et vajakajäämisi ja arenguruumi on veel tublisti sihtrühmaga suhtlemisel.

Vanemaealiste nõukogude kontakte kohalike vanemaealistega ei saa pidada piisavateks. Vaid pooled (52%) nõukogude liikmetest omavad regulaarseid kontakte kohalike vanemaealistega, keda esindama ja kelle huve kaitsma on nad kutsunud. Samas 38% hinnangul on sellised kontaktid pigem juhuslikku laadi.

Pidevat tagasisidet oma tegevusele on saanud ainult 14% nõukogude liikmetest, aeg-ajalt 57%. Samas 10% jaoks on tagasiside on väga harv. 19% ei ole seda saanud või ei oska öelda. Olukorda, kus ligikaudu 30% nõukogu liikmete hinnangul on sihtrühma tagasiside nõukogu tegevusele peaaegu olematu, ei saa pidada rahuldavaks.

Suhtlemine kohaliku vanemaealiste kogukonnaga peab olema sagedasem. On oluline saada juurde oskusteavet, kuidas suhelda erinevate vanemaealiste sihtrühmadega, tunnetada paremini nende vajadusi ja probleeme.

¹⁷⁴ Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

4.3.6.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted

Koolituse eesmärgiks on arendada suhtlemisoskusi ja julgustada ning soodustada nõukogu liikmete suhtlemist vanemaealiste kogukonnaga ning erinevate vanemaealiste sihtrühmadega. Anda teadmisi vanemaealiste psühholoogiast, arendada isikutaju, õpetada erinevate suhtlemisoskuste valikut lähtuvalt situatsioonist. Õpitakse analüüsima tüüpilisemaid arusaamatusi, pingeseisundeid ja konfliktolukordi (vanemaealistega) suhtlemisel, antakse oskusteavet, kuidas vastandumist või konfliktolukordi ennetada ja lahendada.

Koolitus annab ülevaate:

1. Suhtlemise vormid, suhtlemistõkked ja takistused
2. Milline suhtleja ma olen ja milline suhtlusstiil mulle sobib?
3. Eri kultuuritaustaga ning erivajadustega vanemaealiste sihtrühmad, kuidas nendega suhtlemiseks valmistuda
4. Enesekehtestamine pingelistes suhtlemissituatsioonides ja konfliktisituatsioonides
5. Analüüsitakse arusaamatusi, pingeseisundeid ja konfliktolukordi põhjustanud suhtlemissituatsioone
6. Antakse oskusteavet, kuidas pingelistes olukordades toime tulla? Kuidas vältida keeruliste suhtlemissituatsioonide tekkimist?
7. Kuidas suhelda ebasümpaatsete või ründavate (agressiivsete) inimestega?
8. Eduka suhtlemise võti on oskus empaatiliselt kuulata
9. Kolm kuulamisoskust: tähelepanu väljendamine; jälgimine; peegeldamine

4.3.6.3. Õpiväljundid

Koolituse läbinu teab, milline suhtleja ta on ja milline suhtlusstiil talle sobib, teab, kuidas ennast ja teisi paremini analüüsida ning motiveerida. Oskab suhtlemissituatsioonis valida konflikti mittetekitavat tasandit. Oskab eristada ja ära tunda erinevaid suhtlemistõkkeid suhtlemisel ja mõistab nende kasutamise mõju suhtlemise edukusele ja partneri isiksusele; Oskab suhelda eri kultuuritaustaga ning erivajadustega vanemaealiste sihtrühmadega, teab kuidas nendega suhtlemiseks valmistuda. Mõistab empaatia rolli suhtlemisel ja tunneb erinevaid enesekehtestamise võtteid.

4.3.7. Põlvkondade vaheline koostöö ja lõimumine

4.3.7.1. Koolitusteema olulisus

Eestis võib täheldada kasvavat lõhet noorema ja vanema põlvkonna vahel. Vanuseline lõhe on takistuseks nii vanemaealiste huvikaitsel kui ka vanemaealiste potentsiaali rakendamisel. EAÜI uuringutest 2018 ja 2022 selgub, et noorte valmisolek töötada koos vanemaealistega kahanes nelja aastaga. 15-19 aastaste seas oli 2022.aastal iga viies noor selle vastu, et

töötada kollektiivis, kus 50+ inimesi on vähemalt kolmandik, 2018.aastal oli vastuseisjaid vaid 5%. 20-29 aastaste seas oli 2022.aastal 15% selle vastu, et töötada kollektiivis, kus 50+ inimesi on vähemalt kolmandik, 2018.aastal oli vastuseisjaid vähem -9%.¹⁷⁵

Iga põlvkonda on kujundanud konkreetsed ühiskondlikud ja majanduslikud mõjud, mis mõjutavad nende lähenemist ja seda, kuidas nad teistega suhtlevad. Meil on traditsionalistid (1925-45), beebibuumi põlvkonnad (1946-64), X-põlvkond (1965-80), millenniumlased (1981-96) ja Z-põlvkond (1997-2012). Nende põlvkondade kogemuste ja väärtuste erinevuste mõistmine on koostöö tegemiseks oluline. Suhtlusstiilide ja -eelistuste erinevused võivad põhjustada võimalikke arusaamatusi, kuna eri põlvkonnad võivad sõnumeid erinevalt tajuda või tõlgendada. See võib põhjustada probleeme ja konflikte eri põlvkondadesse kuuluvate inimeste vahel. Põlvkondadevaheline mitmekesisus toob kaasa ka ealisi eelarvamusi ja väärarusaamu. Vanemad inimesed võivad arvata, et nooremad on laisad või liiga tundlikud, samas kui nooremad võivad arvata, et vanemad ei suuda uute asjadega sammu pidada.

Põlvkondade vaheline õpe on lähenemisviis haridusele ja õppimisele, mis keskendub eri põlvkondade vahelisele koostööle ja teadmiste edasiandmisele. Oluline on meeles pidada et igal põlvkonnal on oma ainulaadsed teadmised, kogemused ja oskused ning neid tuleks jagada, et ühiskond võiks sellest omakorda areneda ja õppida. Selle meetodi põhielemendiks on aktiivne suhtlus eri põlvkondade vahel, sh õppimine ja õpetamine läbi vestlustekoostööprojektide ja mentorluse. Seda rakendades kasvab eri põlvkondade vaheline vastastikune mõistmine ja lugupidamine ning arusaamine, et igal põlvkonnal on midagi väärtuslikku kaasa tuua.

4.3.7.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted

Koolituse eesmärgiks on anda teadmisi, kuidas erinevaid põlvkondi vanuse järele eristatakse ja iseloomustatakse. Millised on iga põlvkonna ainulaadsed teadmised, kogemused ja oskused, mida väärtustada ja jagada, et ühiskond võiks sellest omakorda areneda ja õppida. Omandada teadmisi ja oskusteavet, kuidas parandada eri põlvkondade üksteise mõistmist, ületada võimalikke konflikte ja vastasseise, korraldada põlvkondade vahelist koostööd ja lõimumist kohalikus omavalitsuses. Tutvustada ja anda juhiseid, kuidas korraldada aktiivset suhtlemist eri põlvkondade vahel, sh õppimine ja õpetamine läbi vestluste, koostööprojektide ja mentorluse lähendada erinevaid põlvkondi omavahel.

Koolitus annab ülevaate:

1. Viie põlvkonna eripärad, väärtused ja kogemused: traditsionalistid (1925-45), beebibuumi põlvkonnad (1946-64), X-põlvkond (1965-80), millenniumlased (1981-96) ja Z-põlvkond (1997-2012).
2. Milles seisnevad peamised konfliktid ja vastasseisud eri põlvkondade vahel? Millistes situatsioonides tuleb vastasseise sagedamini ette?
3. Kuidas ületada vanusepõhiseid stereotüüpe?
4. Kuidas parandada eri põlvkondade teineteise mõistmist? Kuidas konflikte ja vastasseise ennetada ja vältida?

¹⁷⁵ Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat

5. Kuidas valmistada nooremaid ja vanemaid põlvkondi omavahel suhtlema aktiivse suhtluse kaudu eri põlvkondade vahel, sh õppimine ja õpetamine läbi vestluste, koostööprojektide ja mentorluse.
6. Kuidas rakendada põlvkondadevahelist õpet nii tööl, avalikus suhtlemises kui ka kodus?
7. Kuidas kaasata teemasse ühelt poolt noori ja noorte ühinguid, teiselt poolt vanemaealiste esindusorganisatsioone?

4.3.7.3. Õpiväljundid

Koolituse läbinutel on kasvanud suutlikkus eelarvamuste ja stereotüüpide vabalt suhtuda teistesse vanuserühmadesse (sh noortesse). Omandatud on teadmisi ja oskusteavet, kuidas ületada vanusepõhiseid stereotüüpe, kuidas parandada eri põlvkondade teineteise mõistmist, kelledest ühed võivad olla 20ndates ja teised 70ndates. Suurenenud on oskus suhelda eri kultuuritaustaga ning erivajadustega noorte, aga ka vanemaealiste sihtrühmadega, omandatud on teadmised, kuidas nendega suhtlemiseks valmistuda. Kasvanud on teadmised ja teadlikkus kuidas korraldada põlvkondade vahelist koostööd ja lõimumist kohalikus omavalitsuses,

4.3.8. Suhtlemine avalikkuse ja meediaga

4.3.8.1. Koolitusteema olulisus

Koolitusteema on oluline, sest elanikkonna teadlikkus eakate nõukogudest kui demokraatliku kaasamise vahendist on kehvapoolne. 2022. aastal läbiviidud Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi elanikkonna uuringu tulemustest selgub, et nõukogudest teab vaid 8% vastanutest, mis on väga väike osakaal, arvestades, et nõukogud olid tegutsenud üle 5 aasta. Eestis on 79 kohalikku omavalitsust (15 linna, 64 valda), nendest ca viiendikus oli 2022.aastaks loodud nõukogud. Paraku ei tea elanikkond nõukogudest ega nende tegevusest mitte eriti palju.

Ka selgus 2024.aasta sügisel korraldatud veebiküsitlustest suur nõudlus koolitusteema "Suhtlemine avalikkuse ja meediaga" järele. KOV-de esindajatest toetas 79% ja nõukogude liikmetest 78% selleteemalise koolituse läbiviimist.¹⁷⁶

Küsitlusest selgub, et nõukogud on oma tegevuse tutvustamisel kohalikule elanikkonnale ja meediale olnud üsna tagasihoidlikud ning peamiselt on piirdunud ühe kanali kasutamisega, milleks on kohalik ajaleht (või ka kohalik raadio ja TV), 41% kasutab seda kanalit pidevalt, 38% vahetevahel. Märksa harvemini on kasutatud teisi võimalusi nagu sotsiaalmeedia, info- ja teabepäevad, rahvakogunemised. Väga harva on nõukogud ennast tutvustanud

¹⁷⁶ Allikas: Üle-eestiline vanemaealiste nõukogude liikmete küsitlus. 42 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024; Üle-eestiline KOVide ametnike/spetsialistide küsitlus küsitlus. 24 vastajat. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2024

vanemaealiste teemalistel üritustel (seminarid, konverentsid jms.) Praktiliselt pole kasutatud reklaamlehti ja flaiereid, mille trükkimine eeldab materiaalseid ressursse.

Üheks põhjuseks, miks nõukogud on oma tegevust vähe avalikkusele ja meediale tutvustatud, on teadmiste ja oskuste vähesus, kuidas seda teha. Suhtlemine avalikkuse ja meediaga on oskus, mida võiksid/peaksid valdama vanemaealiste nõukogu juhid ja liikmed. Iga kord kui suheldakse avalikkuse või meediaga, tuleb silmas pidada, et esindatakse vanemaealiste nõukogu ning nõukogu maine võib sõltuda sellest kui hästi osatakse esineda. Kui oskused avalikkuse ja meediaga suhtlemiseks on puudulikud, võivad vajalikud sõnumid jääda edastamata või neist ei saada aru, mis võib nõukogu suhtes tekitada negatiivseid hoiakuid ja eelarvamusi.

4.3.8.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted

Koolitusel õpetatakse osalejaid avalikkusega ja sotsiaalmeediaga suhtlema. Eesmärgiks on suurendada koolitatavate kompetentsi, oskuseid ja teadmisi, kuidas vanemaealiste teemat senisest paremini viia avalikkuseni, kuidas kirjutada artikleid, esineda raadios, TV-s algatada ja käivitada diskussioone sotsiaalmeedias jne. Koolitus on suunatud vanemaealiste nõukogude liikmetele ja vanemaealiste ühenduste esindajatele, kes on suutelised avalikkuses vanemaealiste huvide eest seisma, kirjutama artikleid, esinema raadios, TV-s jne.

Koolituse eesmärgid:

1. Õpetada praktilisi eelhäälestumise võtteid avalikuks esinemiseks.
2. Pakkuda erinevatele eesmärkidele suunatud sõnumite koostamise tehnikaid.
3. Õpetada tulema toime ootamatute küsimustega, meedia rünnakuga.
4. Enesehäälestamine avalikuks esinemiseks. Positiivse eelhäälestuse tehnikad. Esinemishirmu ületamise võtted ja esinemishirmu "kiirabi" praktika. Enesejuhtimine esinemise protsessis.
5. Sõnade ja sõnumite maagia. Sõnad, mida me ütleme ja nende taga peituvad sõnumid, mis inimestele kohale jõuavad – kuidas neid paremini kontrollida ja suunata. Meie sõnumite mõju avalikkusele ja nende tegelik eesmärk. PR-kuldreeglid.
6. Vajalike sõnumite koostamine "õigete sõnade" abil. Kuidas edastada ebameeldivat infot või vastata ebamugavatele küsimustele kaitstes mainet.
7. Ootamatud olukorrad ja nendega toimetulek. Kuidas tulla toime kontrolli kaotamisega esinemise üle. Kuidas vastata või vastamata jätta ootamatu (ebameeldiva) küsimuse või avaliku rünnaku puhul. Sisetasakaalu kiire taastamise võtted ning enese käitumise kontrollimine (sh. kehakeele kontroll).

4.3.8.3. Õpiväljundid

Koolituse läbinutel on kasvanud kompetents, oskused ja teadmised, kuidas vanemaealiste teemat senisest edukamalt viia avalikkuseni, kuidas kirjutada artikleid, esineda raadios, TV-s algatada ja käivitada diskussioone sotsiaalmeedias jne. Koolitusel osalejad on

omandanud oskusteavet, kuidas edastada vajalikku infot avalikkusele ja milliste sõnumite kaudu oleks see kõige arusaadavam ja mõjusam. Omandatud on oskusteavet, kuidas kujundada avalikkusele ja sotsiaalmeediale positiivset kuvandit vanemaealiste nõukogust ja nõukogu tegevuste vajalikkusest.

4.3.9. Vanemaealiste vastu suunatud vägivalla ennetamine

4.3.9.1. Koolitusteema olulisus

Vanemaealiste vastu suunatud vägivallale on suhteliselt vähe tähelepanu pööratud nii Eestis kui ka mujal maailmas. Vähe on uuringute infot ja statistilisi andmeid. Vanemate inimeste väärkohtlemist määratleb Maailma Terviseorganisatsioon kui ühekordset või korduvat tegu, mis leiab aset mis tahes suhetes, kus eeldatakse usaldust ja mis põhjustab vanemale inimesele kahju või stressi. Seda tüüpi vägivald kujutab endast inimõiguste rikkumist ja hõlmab füüsilist, seksuaalset, psühholoogilist ja emotsionaalset väärkohtlemist; rahalist ja materiaalselt kuritarvitamist; hülgamist; hooletusse jätmist; ning tõsist väärkuse ja austuse kaotust.¹⁷⁷

Vanemaealiste vastast vägivalda vaadeldakse kogu maailmas kui inimõiguste rikkumist, mis nõuab riigi sekkumist, riigil on vastutus ja kohustused nii oma kodanike kui ka rahvusvahelise üldsuse ja õiguse ees. Vägivald rikub selliseid inimõiguseid nagu igäühe õigus võrdsele kaitsele seaduse ees, õigus olla kaitstud diskrimineerimise eest, õigus olla kaitstud julma, ebainimliku, väärkust alandava kohtlemise või karistuse eest, õigus maksimaalsele füüsilisele ja psüühilisele tervisele.

Kuigi vanemaealiste väärkohtlemist esineb ka hooldekodudes, toimub see enamasti kodudes, suletud uste taga, perekonna ringis, sõltumata pere sotsiaalmajanduslikust staatusest. Paraku on väärkohtleja kõige sagedamini vanemaealisele lähedane ja usaldusväärne isik – tavaliselt pereliige. Väärkohtlemine on sageli varjatud perekondliku saladuskattega, mis muudab tuvastamise mõnikord keeruliseks. Väärkohtlemisele mõeldes kujutatakse, et tagajärgedeks on verevalumid, haavad, luumurrud jms. Üheks levinud väärkohtlemise vormiks on hooletussejätmine. Sageli juhtub ka vanemaealiste psühholoogilist ja füüsilist väärkohtlemist, rahalist ärakasutamist jms.

Maailma Terviseorganisatsiooni 2017. aasta raport annab ülevaate laiaulatuslikust vanemaealiste vastase vägivalla uuringust, mis viidi läbi 28 riigi erinevates piirkondades, kokku 52 uuringut. Selgus, et viimase aasta jooksul on üks kuuest 60+ vanuses inimesest (15,7%) sattunud mingisuguse väärkohtlemise ohvriks.¹⁷⁸ 11,6% on psühholoogilise väärkohtlemise, 6,8% rahalise väärkohtlemise, 4,2% hooletusse jäetuse, 2,6% füüsilise väärkohtlemise ja 0,9% seksuaalse väärkohtlemise ohvrid.¹⁷⁹

¹⁷⁷ WHO (2022). Abuse of older people. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people>

¹⁷⁸ WHO (2017). Abuse of older people on the rise – 1 in 6 affected. <https://www.who.int/news/item/14-06-2017-abuse-of-older-people-on-the-rise-1-in-6-affected>

¹⁷⁹ Ibid

2022.aastal viidi justiitsministeeriumi spetsialistide poolt läbi uuring vanemaealiste vastu suunatud vägivalda kohta, mis tugines politsei statistika ja e-toimikute andmete analüüsile perioodil 2021-2022. Vaatluse all oli 1357 65+ vanuses ohvri juhtumit. Uuringust selgub, et 45 protsenti vanemaealistest vägivaldaohvritest on perevägivaldakuritegude ohvrid. Vägivalla toimepanijad on neis juhtumites ohvri täiskasvanud laps, lapselaps või lähisuhtepartner.¹⁸⁰

Vanemaealine inimene langes enamasti kehalise väärkohtlemise (31%), kelmuse (28%), varguse (22%) või muu kuriteo (19%) ohvriks. Ligi viiendiku vanemaealisi puudutanud kuritegude puhul oli tegemist perevägivaldaga. Vanuse tõusuga suurenes vanemaealise ohvriga kuritegudes vägivalda osakaal.¹⁸¹

Tegemist on väga varjatud kuriteoliigiga, mille puhul ohvrid püüavad vältida juhtunu avalikustamist, võtavad tihti tagasi süüdistusi jms, mille tulemusel vaid vähene osa juhtumitest jõuab kohtuni ja süüdimõistva otsuseni. Väga sageli jääb ohver praktiliselt abita. Ohver ei julge vägivalda juhtumist kellelegi rääkida, ega oska abi saamiseks kuhugi pöörduda. Sageli on ohver vägivalda jätkumise puhul oma probleemidega üksi ja kaitsetu.

4.3.9.2. Koolituse eesmärgid ja aluspõhimõtted

Koolituse eesmärgiks on vanemaealiste vastu suunatud vägivalda kui ühe olulise sisejulgeolekuriski teadvustamine ja ennetamine kohalikus omavalitsuses. Koolitusel antakse teadmisi ja oskusi, kuidas märgata ning ära tunda vägivalda juhtumeid ning kuidas ohvreid vägivalda eest kaitsta.

Koolitus annab ülevaate:

1. Kuivõrd levinud on vägivald vanemaealiste vastu, millised on vaimse-, füüsilise-, seksuaalse ja materiaalse vägivalda kogemused ?
2. Kes on peamised ohvrid/kannatanud, milline on nende vanus, sooline kuuluvus, perekondlik taust, rahvuslik kuuluvus jms.?
3. Kus vägivald peamiselt aset leiab, kes on peamised väärkohtlejad?
4. Millised on ohvrite/kannatanute peamised probleemid ja vajadused?
5. Milliseid lahendusi kodusele vägivaldale vajavad ohvrid/kannatanud?
6. Kuidas kaitsta vanemaealisi peres toime pandava vägivalda eest, kus vanemaealine on tihti oma perekonnast sõltuvuses ega räägi sellest, mis temaga tegelikult toimub?
7. Milliseid lahendusi hooldekodudes toimuvale vägivaldale vajavad ohvrid/kannatanud?
8. Kuidas kontrollida hoolekandeesutustes toimuvat, et välistada vanurite suhtes toimepandavat vägivalda?
9. Kuidas julgustada ohvreid vägivaldast rääkima ja abi otsima?
10. Mida saaks/tuleks ette võtta kohalikes omavalitsustes, et vägivalda ennetada ja ohvreid kaitsta? Kuidas luua linnas/vallas turvaline ja vägivalda ennetav keskkond, kus ohvrid saavad varakult abi otsida, vägivaldsest suhtest väljuda, alustada vajadusel iseseisvat vägivaldastest sõltumatut elu.

¹⁸⁰ Uisk,A-L., Leps,A. (2023). VANEMAEALISTE KURITEOOHVRITE ANALÜÜS. KRIMINAALPOLIITIKA TEEMALEHT 2023, Justiitsministeerium-https://www.just.ee/sites/default/files/documents/2023-09/Vanemaealiste%20kuriteoohvrite%20anal%C3%BC%C3%BCs_I%C3%B5plik.pdf

¹⁸¹ Ibid

4.3.9.3. Õpiväljundid

Koolitusel osalejatel suureneb teadlikkus vanemaealiste vastu suunatud vägivalda olemusest, põhjustest ja tagajärgedest. Koolituse tulemusel omandavad õppijad teadmisi vanemaealiste vägivalda ohvrite vajadustest ja probleemidest. Omandavad oskusteavet, kuidas julgustada ohvreid vägivallast rääkima ja abi otsima kohalikes omavalitsustes, et vägivalda ennetada ja ohvreid kaitsta? Omandavad teadmisi, milliseid lahendusi kodudes ja hooldekodudes toimuvale vägivallale vajavad vanemaealised ohvrid/kannatanud?

LISA. Intervjuud

1. Intervjuu NOVA projektijuhi ja Rae valla vanemaealiste nõukogu juhi Agu Laiusega

1. Te olete öelnud ühe ilusa, tegelikult antud temaatika tuuma suurepäraselt avava lause, mis vääraks siin intervjuus lahtimõtestamist. Ja see lause on, et „vanus pole puue, vaid kogemus ja võimalus.“ Kas te seletaksite oma sõnadega, mida te selle lause all mõtlete?

Vanus ei ole puue, sellepärast, et puuded on väga erinevad. Inimestel on väga erinevad probleemid ja see ei ole enamasti seotud vanusega. Tõsi, vanus võib mõnda probleemi ehk võimendada või rohkem esile kutsuda, aga vanus iseenesest ei ole probleem. Me teame väga paljusid inimesi, kes väga kõrges vanuses on väga toimekad, töökad, väga energilised ja samas teame teisi inimesi, kellel teatud elu olu tõttu on juba varakult see eluvaim natuke nõrgem. Ja sellest tulenevalt tähendabki vanus tegelikult seda, et inimene on elanud päris pika elu ja tal on väga palju mitmesuguseid kogemusi ja need kogemused on tegelikult ju ühiskonnale väga vajalikud väga mitmes aspektis. Olgu see siis tema teise tegevuse jätkumises või olgu see vabatahtlikus tegevuses. Seega, see on võimalus nii inimesele, kes omab palju kogemusi, kui ka võimalus ühiskonnale seda inimest rohkem rakendada.

2. Väga tähtsaks eelduseks, et nii inimene kui ühiskond saaks realiseerida seda võimalust, on see, et inimene saaks elada võimalikult kaua üksi ja iseseisvalt. Praegu on ka Euroopas laiemalt pead tõstmas vanemaealiste institutsionaliseerimine vastane liikumine, mille eesmärk on vähendada liigset sõltumist vanadekodudest ja hooldekodudest. Kas selles protsessis võiks olla üheks võtmesõnaks ka vanemaealistele rohkem häälte andmine ühiskonnas läbi erinevate nõukogude ja muude sarnaste organisatsioonide?

Kindlasti tuleb ikka vanemaealiste endi käest küsida ja huvi tunda, mida nemad peavad vajalikuks oma heaolu tarvis. Kui nad on teatud vanusesse jõudnud ja on tekkinud teatud probleemid, siis nemad oskavad kõige täpsemalt öelda, mida nad vajavad. Millist abi, millist tuge. Ja see kindlasti ei ole esmajoones see, et inimene tuleks ära paigutada hooldekodusse, kus ta jääb siis selle hooldekodu seinte vahele ja see omakorda tegelikult mõjub tema tervisele - nii vaimsele kui füüsilisele - mitte kõige paremini. No muidugi ei saa ka midagi absolutiseerida, sellepärast et on ka väga palju põhjusi, miks mõni inimene just vajabki olemist hooldekodus või pansionaadis. Mõni tahabki olla teatud põhjustel, kas või seltskonna pärast, hooldekodus. Näiteks ta on väga üksi, kuidagi omaette ja ei ole tal ei lapsi läheduses ega teisi lähedasi ja siis ta leiab, et sellises pansionaadi tüüpi hooldekodus on tal parem. Seal tekib seltskond ja, ja ta tunneb ennast seal hästi. Nii et ei ole sellist ühest lahendust kõigi tarvis. Kasutusele tuleb võtta väga palju erinevaid lahendusi.

Teisest küljest on loomulik, et inimene, mida kauem ta suudab oma harjumuspärase elukeskkonnas toimetada, seda parem on see nii inimesele endale, kes võib-olla ei kohane enam sedavõrd hästi uutes oludes, aga parem ka ühiskonnale, sest inimene elab talle harjumuspärasest elu võimalikult kaua. Ja kui ta vajab teatud abi, siis tulebki sellist abi selles ulatuses talle osutada, nagu ta hetkel vajab. Tegelikult on käimas juba ka vabatahtlike liikumine, kes pakuvad seltsi, aga teinekord teevad seltsilised ka väiksemad abistavad tööd ära, toovad poest vajaliku kraami või käivad koos teatris, kinos jne. Tihti sellest piisab, et inimene kodus oma täisväärtuslikku elu saab jätkata. Nii et siin on väga erinevaid lahendusi. Ja seal vahepeal on veel teenusmajad, kus vanemaealised, eakamad inimesed saavad elada majas ikkagi täiesti privaatselt oma kodustes tingimustes, aga nii, et talle on hästi lähedal kõik vajalik hool alates siis pesupesemisest koristamisest, kuni loomulikult meditsiiniabini kohe, kui ta seda vajab. Või siis hooldeabini. Nii, et ka see on veel üks variant ja neid kõiki tulebki kasutada. Aga oluline on, et seejuures ei tohi tasakaalust välja minna.

Kõige hullem on, kui inimest hakatakse riigi poolt survestama kuhugi minema. Meie hooldereform nägi ette nii hooldekodude süsteemi paremaks muutmist, aga ka koduhooldereformi rakendamist enamal määral. Noh, me oleme jõudnud praegu selleni, et tegeleme ennekõike hooldekodudega samal ajal kui koduhooldereformi pool on jäänud pisut unarusse. Ehk praegu me oleme siin natuke tasakaalust väljas. Inimene saab küll hooldekodu koha, suure tõenäosusega neid ilmselt tuleb ka juurde, aga see, kuidas inimesele kodus olemist võimalikult pikalt võimaldada, see pool on veel natukene läbimõttetu ja -töötamata.

3. Räägitud on nn teenusmajadest. Kas ja kui palju teile teadaolevalt Eestis neid üldse on?

Eestis neid on paremal juhul paar-kolm. Ühte ma tean täpselt, on Kuusalu vallas. Kuskil taheti veel teha, aga üle kolme neid ei ole. See on midagi, millesse võiks ühiskond rohkem vaadata.

4. Millised on teie hinnangul üldistatult vanemaealiste kõige teravamad probleemid Eestis?

Eks mõte läks juba eelmise küsimuse juures täpselt sellele, et hooldesüsteem nii-öelda kõigile sobilik oleks, kõiki rahuldaks. See on kindlasti üks kõige-kõige olulisem probleem ja teema, millega on vaja tegeleda. Õnneks Eesti riik on sellega nüüd ka hakanud tegelema ja ma usun, et aja jooksul jõutakse lahendusteni. Kuni selleni välja, et hooldekodusid, peab juurde tulema. Praegu on Lõuna-Eestis hooldekodusid päris piisavalt. Seetõttu saadetakse sinna ka inimesi Põhja-Eesti omavalitsustest. Aga nii nad jäävad väga kaugele oma lähedastest. Ja see ei ole kõige parem lahendus. Nii et siin on, mille kallal töötada ja millega tegeleda.

Teine suur valdkond, mida ma alati olen rääkinud, on hoiakud ja suhtumised. Me oleme kuidagi endale sisestanud aastate-aastakümnete jooksul ja pikemalt sellised halvustavad negatiivsed hoiakud eakamate inimeste suhtes. Me tihti oleme nende suhtes üleolevad. No kasvõi sellepärast, kui mõni liigub natukene aeglasemalt ja ma olen seal tema taga, siis olen väga kärsitu, et miks see inimene seal ees mul koperdab. No tuleb ette sellist suhtumist. Ja ei arvestata ka, et see ei ole ka mitte ainult eakate probleem. On teisi inimesi, kes ei saa nii

kiiresti ja sujuvalt liikuda. Näiteks on ka veel viimasel ajal olnud ajaleheartikleid, kus tehakse selliseid üldistusi, et kui üks vanem roolis olev inimene teeb avarii, siis ongi süüdi kõik eakad. Et need teevad ju nii palju avariisid, nendel tuleks üldse juhtimisõigus ära võtta jne. Noh, see on ju vanuseline diskrimineerimine ja selliseid momente on üsna palju. Nendele tuleb vastu hakata ja teha selgeks, et niimoodi ei tohi ennast üldistada. Tegeleda tuleb konkreetse asjaga, mitte niimoodi kohe üldistada ja järeldada sealt midagi, millel üldse mingit alust ei ole. No ja siis on veel selline näide, kui inimene läheb arsti juurde ja kurdab millegi üle ja siis arst vastab selle peale, et „mis te tahate, vaadake oma passi“. No see ei ole kena ja see on ka vanuseline diskrimineerimine, sest järeldatakse, et see inimene juba peabki nende probleemidega maadlema ja nende probleemide küüsis olema ja arst annab mõista, et see nii ongi. Kindlasti saab inimsõbralikumalt suhelda.

Selliseid asju võib igapäevaselt üsna palju kohata. Ja eks me kõik peame endale tunnistama, et aeg-ajalt me ise ka eksime selle vastu. Sellised suhtumised on meil nii sees, et me teeme kiiresti ühe inimese näitel mingisuguseid üldistusi.

5. Kas ja kuidas vanemaealiste nõukogud eelmainitud probleemidega saaksid tegeleda?

Vanemaealiste nõukogud saavad sellega vägagi tegeleda. Vanemaealiste nõukogud tegutsevad ennekõike omavalitsustes, aga suurem osa vanemaealiste probleemidest ongi lahendatavad omavalitsustes. Inimesed ju elavad omavalitsustes ja omavalitsused kujundavad inimese elukeskkonna. Nende teha on, kas elukeskkond on inimesele sobilik või jääb midagi puudu, mis takistab inimesel normaalselt oma elutoimingute tegemist. Tihti suhtutakse vanemaealiste nõukogudesse, et no mis nad tegelevad siin istepinkide ja mõningate teiste pisiteemadega. Et miks on selleks vanemaealiste nõukogusid vaja. Aga need on üliolulised probleemid paljude inimeste jaoks. Kui inimene peab näiteks arsti juurde minema ja see on tal jalakõndimise kaugusel, aga samas ta väsib kiiremini ära. Ta vajab puhkamist, aga kui ei ole istepinki, siis ta ei lähe kodust välja ja hakkab mingeid teisi lahendusi otsima, mis on kulukamad kõigile.

Samamoodi mitmed teised sellised asjad, olgu need siis korras kõnniteed, jalgteed, kergliiklusteed. Kui kergliiklustee on ikka väga vilets ja inimese jalad on nõrgemad, siis ta ei lähe sinna kõndima. Veel hullem, kui inimene on rulaatoriga või ratastooliga ja peaks jääma kuhugi auku või kivi taha pidama. Kuni selleni välja, et tuleb jälgida, et liikumisteedel oleks ka näiteks tualetiruumi kasutamise võimalus. Mõned inimesed vajavad seda natuke sagedamini ja kui ta ei tea, kus tal see võimalus on, siis ta jällegi jääb koduseinte vahele ja see mõjub halvasti tema tervisele ning sellega kaasneb ka suurem koormus omavalitsusele. Seega on üsna mitmeid mõttekohti omavalitsustele.

Aga probleem on selles, et istepingi panemine, kergliiklustee siledamaks tegemine, tualettide võimaldamine – see ei ole väga kulukas ega väga suur ettevõtmine. Seega jäävad need asjad tihti omavalitsustes kolmanda, neljanda kümnenda järgulisteks. Ja siis ongi väga hea, kui vanemaealiste nõukogu ükskord küsib, teinekord küsib, siis vaatab, et kas eelarves on sellised lahendused ette nähtud. See hoiab vallaametnike toimimas, et ka need asjad ära tehakse. Sellel aastal natukene, järgmisel aastal veel natuke, näiteks istepingid mõnedes

bussipeatustes, kus neid veel ei ole, aga kuhu inimesed peavad pika maa käima ja siis seistes ootama.

Neid asju, millega tuleb tegeleda, võib väga palju loetleda ja selles kõiges on suur roll omavalitsuse hoiakutel ja suhtumistel. Suhtumise kujundamisel mängivad rolli just vallavanem, volikogu esimees, abivallavanemad, kõik tähtsad ametnikud omavalitsuses. Kuidas nemad suhtlevad vanemaealistega ja suhtuvad vanemaealistesse, sealt tulevad muutused.

6. Rääkides veel istepinkide teemal võiks seda selliseks sümboliks tuua. Et justkui tundub, et mis üks istepink siia-sinna on, aga kui vaadata asja selle inimese perspektiivist, kellel on raske liikuda, siis ta ongi üks väike, aga väga tähtis element. Ja kui vaadatakse, et mis me sellega ikka tegeleme, siis see näitabki, et selles konkreetses vallavalitsuses ei ole vanemaealiste hääl piisavalt valjult kuulda.

Täpselt nii. Ja seda loetelu piasajades võib veel pikendada. Me tahame kõik, et inimesed tegeleksid tervise liikumisega. Jumala õige, aga teatud osa eakamatest inimestest saab sellega tegeleda siis, kui ta teab, et selle terviseraja ääres või kergliiklustee ääres on teatud kaugusel istepingid, kus ta saab vajadusel puhata ja siis edasi liikuda. Ja samamoodi, kui siit veel edasi minna, mida tegelikult alahinnatakse on ka see, et kui panna need pingid sobilikesse kohtadesse, kus inimesed saavad sotsialiseeruda, saavad kokku ja arutada omavahel maailma asju. Ja selleks ei ole vaja väga palju ressursse.

7. Te olete Sotsiaalministeeriumi poolt ellu kutsutud projekti noored-vanad võrgustuvad koos ehk NOVA juht. Kas kirjeldaksite seda projekti kuidas see alguse sai, mis selle vundamendi tugisambad on?

Projekt sai alguse sellest, et Sotsiaalministeerium kuulutas välja asjakohase konkursi, mis oligi suunatud vanemaealiste enamale kaasamisele ühiskonda ja seal olid lühidalt kirjas ministeeriumi ootused. Sotsiaalministeerium tunnistas isegi, et ega neil väga tugevad teadmised vanemaealiste teema osas ei ole, mida vanemaealiste heaks teha. Oli ootus, et vanemaealiste huvikaitse projekt annab neile vajalikku sisendit. Tähtis asi, mis oli seal ette nähtud, et vanemaealiste nõukogud omavalitsuses on olulised, aga seda ei saa riigi tasandilt seadusega omavalitsustele kehtestada, kuna meie omavalitsused on sedavõrd autonoomsed, et keegi nende tegemistesse väga sekkuda ei saa. Aga selle projekti abil saime laiemat tööd käivitada ja vaadata, kui palju me suudame omavalitsustes vanemaealiste nõukogusid tööle rakendada neid motiveerides ja nõustades.

Ministeeriumil oli ka huvi saada endale tugevam partner suhtlemisel vanemaealistega. Hetkel on nii palju erinevaid eakamate inimeste erinevate teemadega tegelevaid ühendusi. On selge, et mõistlik on koondada need väga erinevad organisatsioonid ühte võrgustikku ja selle abil siis jõuda ühiste seisukohtadeni ja esitada need ministeeriumile. Seda pidas ministeerium vajalikuks ja selline võrgustik on projekti käigus tööle rakendatud.

Selle võrgustiku loomist motiveeris ka olukord, kus Heaolu arengukava koostamine, mis sisaldab kõiki neid teemasid, oli mõnda aega jäänud toppama, kuna Heaolu arengukava vanemaealiste alateema oli sisustama. See saigi loodud võrgustiku üheks esimeseks tööks,

et pakkuda välja ettepanekuid ja mõtteid, et mida võiks heaolu arengukava vanemaealiste alateema sisaldada. Ehk see on juba selle projekti ja võrgustiku töö tulemus, mis Heaolu arengukavas vanemaealiste osas on kavandatud. Oleme ka mõningad uuringud läbi viinud. Näiteks uuring üksiku vanema mehe kohta, kes on mitmes aspektis kõige ohustatum rühm. Samuti oleme projekti elluviimise aastate jooksul andnud tagasisidet väga paljudele Sotsiaalministeeriumi eelnõudele, millel on seos vanemaealistega. Ja mis mulle eriti meeldib, et mitte ainult eelnõudele, vaid, et Sotsiaalministeerium on küsinud tagasisidet ka väljatöötamiskavatsuste osas, mille kohta ministeeriumid tihtipeale sellises faasis tagasisidet oma strateegilistelt partneritelt ei küsi.

8. Rääkides koostöö teemal siis kuidas projektis osalevad organisatsioonid sellesse koostöösse panustavad ja milline on nende roll selles projektis?

Lisaks Kuldsele Liigale on meil veel partnereid. Me kutsusime partneriteks Praxise, Tallinna Ülikooli ja Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi. Tegelikult kujunes asi välja niimoodi, et Kuldne Liiga esitas oma taotluse koos eelarvega ja Kuldse Liiga esitatud eelarve jäi kõvasti alla toetuse ülemist piirmäära. See tulenes sellest, et Kuldne Liiga ei ole raharikas ühing ja me ei näinud võimalust, et suudaksime panustada omafinantseeringud oodatul määral kogu selle võimaliku toetussumma osas. Kuldne Liiga võitis konkursi. Ja siis tuli Sotsiaalministeeriumilt ettepanek, et kaasaksime ka teised pakkujad - Praxis ja Eesti Avatud Ühiskonna Instituut - projekti.

Nii tekkisid meil suuremad võimalused töötada omavalitsustes vanemaealiste nõukogude loomisel. Praxis läheneb natuke teistmoodi kui Kuldne Liiga ja eks me pärast analüüsimise, milline lähenemine on tulemuslikum. Aga ma arvan, et mõlemad lähenemised ja loomisviisid on vajalikud ja õiged, sõltuvalt omavalitsusest.

9. Millistest vanemaealiste nõukogude mudelitest on Eesti eeskuju võetud? Kas olete jälginud mõne teise riigi, näiteks Soome, mingeid parimaid praktikaid, näiteid jne?

Põgusalt ikka oleme kursis, kuidas põhjamaades need asjad käivad. Mujalt näpunäiteid pole saanud. Aga ega meil ei ole ka Soomest ja mõnest teisestki riigist midagi otse üle võtta, et kuidas neid nõukogusid luua. Sellepärast, et Soomes luuakse nõukogud seadusest tulenevalt. Meil sellist seadust ei ole.

Ja nii tulebki meil leida oma tee lahenduseni. Kõigepealt peame leidma huvitatud omavalitsuse juhid - on see siis vallavanem või linnapea või valdkonna abivallavanem või - linnapea. Vajame teadmist, kas omavalitsusel on üldse huvi saada endale vanemaealiste teemal strateegiline partner. Teiselt poolt peab olema huvi ka vanemaealistel, et nad on valmis ja tahavad selle tööga tegeleda, omavalitsusele ideid pakkuda ja natuke järele valvata ning pakkuda välja lahendusi. Tulebki arutada, suhelda ja leida need inimesed ning nad omavahel kokku tuua. Ja kuna omavalitsustes ei ole kedagi, kes oleks kursis, kuidas neid nõukogusid käivitada, siis ongi vaja selleks vahendajat.

Praktikas on Eestis kujunenud juba üsna mitmesuguseid lahendusi välja. Ei saa öelda, et üks oleks halvem või parem kui teine. Esimesed sellised vanemaealiste nõukogud loodi komisjonidena omavalitsuste volikogude juurde. Mõnes kohas isegi alatise komisjonina,

mõnes alaliselt tegutseva ajutise komisjonina, mõnes volikogu lihtsalt otsustas nõukogu loomise eraldi määrusega. Näiteks, Viljandi, Viimsi ja Pärnu linn, kus nõukogud on volikogude juures.

Paljud nõukogud on loodud vallavalitsuste komisjonidena, millel on omad seadusega ette antud nõuded. Näiteks, et seal peab kindlasti vallaametnik olema komisjoni liige ja isegi juhtima seda komisjoni. Üks omapärasemaid näiteid pärineb Keila linnast, kus komisjoni esimees on linnapea ja kutsub komisjoni kokku, kui tunneb huvi vanemaealiste probleemide vastu. Kenasti tegutseb eakate nõukogu ka Toila vallas.

Vanemaealiste nõukogudel on oma roll ka haldusreformi järel tekkinud suurte omavalitsuste elanike ühendajana.

Nõukogude juures ongi üks oluline lähenemine - territoriaalsuse printsiip. Ehk iga omavalitsuse piirkond oleks vanemaealiste nõukogus esindatud. Mõnes omavalitsuses on olemas mitmesugused vanemaealiste ja pensionäride ühendused, seltsid, klubid erinevates paikkondades. Ja siis nende esindajatest on loodud vanemaealiste nõukogu.

Mõnes omavalitsuses on mindud natuke liberaalsemat teed mööda. Hõigatakse välja „Me oleme valmis ja tahame moodustada vanemaealiste nõukogu ning teatud kuupäeval selles saalis olete kõik oodatud. Tulge kokku, arutame, räägime ja kui on soov ja tahtmine, siis liigume nõukogu loomisega edasi.“ Selline nõukogu ongi täiesti iseseisev. Ehk tal ei ole formaalset seost omavalitsuse volikoguga või valitsusega, aga nad suudavad ka nii hästi töötada, et, see ei ole üldse probleemiks. Nad suudavad luua nii volikoguga kui ka valitsusega head koostöösuhted.

Mina peangi õigeks, et võimaliku nõukogu loomise vormilahenduse peavad leidma inimesed kohapeal, nad teavad, mis nende jaoks kõige paremini töötab. Ja kõige olulisem praegusel hetkel, kui need nõukogud on päris algusjärgus ja neid alles luuakse, et las nad tekivad mitmekesisematena. Küll nad saavad ajapikku ennast vajadusel kohendada.

No ja kõige-kõige huvitavam variant on see, et kui ma hakkasin tegelema sellega, et arutada vanemaealiste nõukogude loomist ja rääkisin Anija vallas Kehra sotsiaalkeskuse direktoriga, sain teada, et tema on ise käivitanud ilma mingi nõukoguta töö vanemaealistega selliselt, et see vastas kõigile nõukogu eesmärkidele. Seal ei olegi hetkel mingit mõtet lisaks veel eakate nõukogu luua. Kedagi ei peaks survestama mingit formaalset struktuuri luua, kui olemasolev lahendus töötab.

Ja meie (NOVA) roll on siin teha seda, et need nõukogud omavahel rohkem suhtlema panna sellises kogemusõppe vormis, kus nad üksteisega saavad kokku ja räägivad, et meie ütleme niimoodi, meie tegime seda, meie töötame niimoodi ja siis see teadmine levib mõne aja pärast ning tööviisid ning prioriteedid ühtlustuvad. Praegu näiteks mõned nõukogud tegelevad rohkem vaba aja veetmise korraldamisega, kui see on vanemaealistele oluline. Ja miks ka mitte. Et küll nad jõuavad ka selleni, et kui nad näevad probleemi mingisuguses valla poliitikas või tegemises, siis nad ütlevad. Aga ei saa neid survestada selliseks tõsiseks survegrupiks muutumaks, kui nad ei ole selleks valmis.

See on päris rätsepatöö igas omavalitsuses, kuidas nõukogu tööle saab. Oluline on, et tekiks teatud dialoog omavalitsuse valitsuse ja volikogu ning vanemaealiste vahel. Aga ei ole võimalik, et kõik need tuhanded vanemaealised on omavalitsusega dialoogis, siis järelikult on vaja mingisugust vahendavat struktuuri või nõukogu. Kas ta on esialgu loodud nii või naa, see loksud töö käigus paika. Tähtis on, et see oleks vastastikku kõige tulemuslikum ja antud omavalitsuses töötav.

10. Kuidas omavalitsuste juhid üldiselt suhtuvad nõukogude loomisesse? Kas on mingeid negatiivseid ja positiivseid trende selles osas aastate jooksul täheldatud?

Eks nad suhtuvad erinevalt. Tihti on suhtumine väga hea. Kui oleme kohale läinud ja rääkinud, siis saame kindla vastuse, et millist nõukogu ta vallas partneriks vajab. Siis on väga lihtne edasi liikuda. Lepime omavahel kokku, et kuidas me nüüd need vanemaealised kaasatud saame ja kas ka nendel on huvi sellise nõukogu loomise vastu.

On ka omavalitsusjuhte, kes ütlevad, et miks mitte. Et kui vanemaealistel on huvi, siis me oleme valmis. Need on sellised passiivsed toetajad, et kui tekib, siis mina olen kohe kaasas. Sellisel juhul on meil projekti poolt olnud suurem roll vanemaealistega suhelda ja arutada, kas nad on huvitatud nõukogu loomisest.

Ja no pole parata, aga olen selle paari aasta jooksul kohanud ka selliseid omavalitsusjuhte, kes on täiesti tõrjuval seisukohal ja ei näe selles nõukogus mingisugust kasu. Kuni selleni välja, et mulle on kohe öeldud, et meil on siin mitu pensionäride ühendust, et kui nüüd veel üks nõukogu luua, siis see hakkab jälle raha tahtma. See on tõrjuv hoiak, sest enamus nendest nõukogudest töötab hoopis ilma mingisuguse ressursita. Paremal juhul võimaldatakse neile ruumi koos käimiseks kasutada, aga mingit raha rohkem neile otseselt ette nähtud ei olegi. See on pigem tuleviku teema, kuidas neid rahastatakse ja lahendused tulevad töö käigus.

11. Kuivõrd tähtis on, et nõukogud suhtleksid omavahel. Kas siin tuleb kõne alla ka mingil hetkel mingisuguse katuseorganisatsiooni loomine?

Eks ennekõike jällegi on nende nõukogude endi asi otsustada, kas ja millist katusorganisatsiooni või võrgustikku nad koostööks vajavad. Või üldse, et kui tugevat seotust nad omavahel tahavad. Aga meie oleme NOVA projektis liikunud edasi samm-sammult ja läinud seda teed, et oleme maakonnas korraldanud kogemusõppepäevasid ja otsinud seal ühisosa, mis maakonnas olemasolevatele nõukogudele huvi pakub, et millega koos tegeleda. See võimaldab neil omavahel suhelda, rääkida läbi, kuidas keegi toimetab. Igaüks räägib, kuidas tema töötab, millega tegeleb. Ja siis tekivad ka võimalused omavahelisteks kohtumisteks ja suhtlemisteks.

Ega me ei osanud ka esialgu arvata, kuivõrd neid kogemusõppe päevi oluliseks peetakse. Aga nüüd oleme kolmes maakonnas nende nõukogude esindajate ja omavalitsuste sotsiaaltöötajate koosolemise päevadel alati küsinud, et mis te arvate, kas jätkame. Alati on kõik väga positiivsed olnud, et jah, selliseid maakondlikke kogunemisi tuleks jätkata ja seda me ka teeme. Harjumaal, Viljandimaal ja Ida-Virumaal on praegu piisavalt vanemaealiste nõukogusid ja oleme saanud käivitada ka nende koostöö. Me kutsume esindajad ka nendest

omavalitsustest, kus nõukogusid ei ole. See on osutunud päris heaks lähenemiseks, sest nii oleme saanud üsna mitmes omavalitsuses omavalitsuse poolelt teada, et ka nemad soovivad sellist nõukogu rakendada.

Mõtlemist vajab kuidas saame need nõukogud seotud üleriigilise vanemaealiste huvikaitsevõrgustikuga.

12. Kas võib väite, et üheks projekti eesmärgiks on saada ca pooltes Eesti omavalitsustes nõukogu püsti?

Eesmärk oli tegelikult numbriliselt vähem kui pool, sellepärast et varasemad kogemused juba näitasid, et ega see töö väga lihtne ei ole ja me olime suhteliselt konservatiivsed igasuguste numbrite pakkumisega, lootuses et me suudame need täita ja ületada. Praegu on hästi, sest need numbrid on ületatud juba praegu ja siit on päris kena edasi liikuda. Ma ei usu, et me poolteni jõuame selle projekti lõpuks, aga kuskile sinna lähedale jõuame ja see on juba, selline suur hulk nõukogusid, mis on nähtavad ja mille abil on võimalik liikuda ka selle ülejäänud poolega tegelema.

13. Rääkides kogemuste vahetamise teemal kui vaadata praeguseid tegutsevaid nõukogusid ja eelkõige just neid, mis on aktiivsed ja hästi toimivad. Kuigi erinevatel omavalitsustel on väga erinevad kontekstid, kas on mingeid selliseid ühtseid nimetajaid, mis näiteks eristavad neid nõukogusid, mis töötavad märkimisväärselt hästi ja mis on aktiivsemad?

Nõukogude puhul on hästi, kui nõukogu ise on rahul sellega, millega tegeleb ja sellel tegemisel on tulemusi. Samuti, kui omavalitsus on rahul. Aga nagu ikka, et kui millegi kallal tööle hakata, siis näed neid võimalusi, kuidas edasi liikuda. Kui rohkem teha, siis tekivad uued tasemed ja hindad ka hoopis teistmoodi olemasolevat. Nii need asjad käivadki. Kui komisjonid on moodustatud omavalitsuste volikogude juurde, siis seal määrab palju sellest tööst ära volikogu töökava. Samas, kas siis vaevutakse ka enamat tegema? Sellest küljest vaadates, siis vallavalitsusega seos on nõukogu töös oluline selle.

Eks töö käigus saavad asjad selgemaks, aga väga palju sõltub inimestest. Kes on eestvedajad, kas nad on piisavalt aktiivsed, piisavalt initsiatiivikad, et midagi ette võtta? See kogemus on meil ka olemas, et vanemaealised on väga paljud valmis selles nõukogus olema, aga keegi ei soovi olla eestvedaja. Ja teinekord see töö jääbki natukene soiku selle tõttu, et ei ole eestvedajat. Ei taha kedagi kritiseerida, nõukogud leiavad oma rolli, kuidas tegutseda ja selle töö käigus õpivad, parandavad oma tööd.

Tuleb lihtsalt leida inimesed, kes on valmis selles nõukogus olema, aga kedagi sunniviisiliselt sinna panna ei saa. Kui keegi juba on valmis nõukogus olema, siis need ongi aktiivsemad inimesed ja siis nende seast peaks suutma välja leida ka selle, kes on valmis eest vedama. Ühel juhtumil on olnud ka see, kus keegi ei olnud nõus nõukogu esimees olema, aga siis leppisid kaks inimest kokku, et nemad mõlemad on eestvedajad. Ja see on hea lahendus, sest vanemaealistel inimestel ikka juhtub olukordi, kus keegi ei saa mõnda aega aktiivselt toimetada.

14. 2018 aastal asutati vanemaealiste nõukogud kõigi Tallinna linnaosavalitsuste juurde. Kas olete kursis, kuidas see projekt on õnnestunud?

Praeguseks jääb see juba ligi seitsme aasta taha. Ma tean, need nõukogud on olemas ja mõned isegi mingil moel töötavad. Aga nad on ennekõike sellised kokkusaamise rühmad, kuhu aeg-ajalt tuleb linnaosa vanem või keegi linnavalitsusest - eriti, kui valimised lähenemas - suhtlema nende inimestega. Aga linnas üldiselt need nõukogud vanemaealiste huvikaitsel tooni ei anna.

Sellised nad hetkel on. Ma püüdsin nendega kontakti saada siin viimase paari aasta jooksul ühel või teisel moel, aga edutult. Praegu olen asunud suhtlema abilinnapeaga, et jõuda tegutsevate vanemaealiste nõukogudeni Tallinnas. Oleme kohtunud ja arutanud, oleme saanud ülevaate olemasolevatest nõukogudest linnaosavalitsustes.

15. Räägime natukene ka nõukogude töö korraldamisest ja alustaks liikmete valimisest või määramisest. Mainisite juba, et lõpuks on lihtsalt nii, et kes tahab ühineda ja kes ei taha ühineda. Kas siin on liikmete valimisel siiski ka võimalik mingisugust süsteemi luua? Või kas selleks on üldse vajadust?

Alati on võimalik ja kõige olulisem on paika saada need kriteeriumid ning printsiibid, et kellest nõukogu peab koosnema. Üks kindel põhimõte on see, et nõukogus peavad olema esindatud kõik omavalitsuse erinevad piirkonnad ja kandidid. Vastasel juhul jääb mingi kant unarusse ja see võib rahulolematust tekitada. Selline territoriaalne lähenemine on ennast õigustanud väga mitmes kohas.

Aga on ka neid lahendusi, kus on siis piirkondades on olemas tugevad väikesed vanemaealiste klubid ja seltsid. Sellisel juhul on mõnel pool nende seltside inimesed ise sinna oma esindaja nimetanud.

Kõige olulisem on, et meil tekiksid vanemaealiste nõukogud. Kui see nõukogu on tekkinud, siis saame kõiki asju edasi arutada ja hiljem ka formaalsusi täpsustada, täiendada, parandada. Aga kui me jääme kohe mingite formaalsuste taha kinni, siis võimegi jääda formaalsusi taga ajama ning sisulise töö ja tegudeni ei jõuagi.

16. Kas ka see on oluline, et nõukogu liikmete seas oleks teatavate kompetentsidega isikuid? Nt, mis puudutavad omavalitsuste juhtimist, tervishoidu ja sotsiaaltööd, majanduspoliitikat?

Kindlasti oleks hea, kui keegi nõukogu liikmetest tunneks seda, kuidas omavalitsus töötab ja toimib, kellel oleks see kogemus, olgu ta siis kas vallavalitsuse või volikogu poole pealt. Nii on seda tööd lihtsam korraldada. Omavalitsuse töö spetsiifikas on teatud asju, millega tuleb arvestada. Kas või sellega, et kui me täna ütleme, et me tahame, et istepink oleks pandud, siis seda ei tarvitse selle aasta jooksul saada, sest eelarves ei ole selliseid vahendeid. Ehk teisisõnu, põhimõtteliselt on niimoodi on, et iga tegevust omavalitsuses saab teha siis, kui omavalitsus on selle ette näinud, et see asi tehakse ja selleks on tagatud ka ressursid, et see asi tehtud saaks. Koostöö korral on niimoodi, et enamikus nõukogudes on olemas omavalitsuse esindajad, kes selliseid asju selgitavad.

Aga muidugi, kõikvõimalikke kompetentse ei ole võimalik nõukogusse kokku koguda. Seetõttu nõukogu peabki olema aktiivne, et kui meil on teatud probleem, mingis kindlas valdkonnas, siis meil on ju olemas võimalus kutsuda vastava eluala inimene nõukogu koosolekule, kus ta selgitab ja avab need probleemid, kus koos mõeldakse lahendustele.

Ma mõtlesin, et kui ma seda tööd olen teinud, siis peaksin ka koduvallas, Rae vallas, nõukogu loomist vedama. Õnneks võeti vallavalitsuse poolt see mõte väga hästi vastu. Ja nõukogu esimehena tegutsedes olen saanud häid kogemusi, kuidas vanemaealiste nõukogud võiksid töötada. Oleme oma nõukogus mõnedki asjad saanud selgemaks, mõnedki probleemid lahendanud. On ka selgunud, et mõned asjad vajavad lihtsalt suhtlemist ja rääkimist ning sedaviisi lahenduse saanud.

Suhtlemisest ja info edasi andmisest rääkides, kas nõukogu saab siinosas teistele või enda liikmetele ka mingeid koolitusi läbi viia. Näiteks kasvõi sellel teemal, et informeerida lihtsalt kuidas ja mis alustel mingi protsess kohalikus omavalitsuses käib?

Kindlasti omandavad nõukogu liikmed töö käigus kogu arusaama, kuidas omavalitsus töötab. On ka võimalik, et tehakse spetsiifilisi koolitusi. Tean, et nii mõneski kohas on tehtud koolitusi vanemaealiste meeste vaimse tervise teemal, mis on väga oluline teema. Kas seda korraldab nõukogu ise, või suudetakse kokku leppida ja läbi rääkida, et selline koolitus toimub näiteks sotsiaalkeskuse poolt või kuidagi teistmoodi. Aga nõukogu peab algatama, et tehakse selliseid koolitusi. Ja seejuures nii, et see ei ole mitte ainult nõukogu liikmetele, vaid laiemale vanemaealiste ringile. Sellised koolitused on osalejate poolt väga hästi vastu võetud, teinekord jääb saalgi kitsaks.

17. Milliseid ressursse on vaja vanemaealiste nõukogude tegutsemiseks? Kas räägime ruumidest, arvutitest, kontoritarvetest, transpordivahenditest? Ja kas kohalikus omavalitsuses on siinkohal reeglina pigem vastutulelikud?

Nõukogu ootab ja eeldab, et tal oleks mingi ruum koosolekuteks. Seda minu teada on kõik omavalitsused ka võimaldanud. Teine teema on, et nõukogu liikmed, kes on kokkusaamise koha mõttes kaugematest kohtadest, vajavad siis kindlasti mingit transporti või transpordilahendust. Siin on kasutusel erinevaid lahendusi olnud. Mõnes kohas töötab piisavalt ühiskondlik transport, saab hakkama. Mõnes kohas on nõukogu liikmed omavahel koopereerinud ja kohale sõitnud. Mõnes kohas on ka saadud teatud abi vallavalitsuselt. Kuskilt ei ole kuulda olnud, et ei oleks lahenduseni jõutud. Otsest kontoritarvete vajadust ma ei näe, vajaliku saab vallavalitsuselt.

Nõukogu asjad edeneksid paremini, kui nõukogu ennast omavalitsuse veebi kaudu tutvustaks ja teadvustaks. Kes me oleme, millise dokumendi alusel me töötame ja kuidas meiega kontakti saab võtta. Koosolekute protokollid võiksid nähtavad olla. See kõik ei eelda tingimata valla poolt antud arvutit või kontoritarbeid ega püsivat kontoriruumi. Usun siiski, et ajapikku saab igas omavalitsuses olema ka asjakohane motivatsioonipakett nõukogu töö elavdamiseks.

18. Kas nõukogu liikmetel või nõukogul endal oleks vaja ka mingit fikseeritud eelarvet?

Erinevates omavalitsustes on need asjad lahendatud erinevalt. Ise olen nõukogu esimees ja tean mõnda nõukogu veel, kus mingit täiendavat ressursi nõukogule ei olegi antud. Võimaldatakse koos käia, seda tööd teha ja nõukogu liikmed ei ole nõudnud mingit muud ressursi. Tean samas ka nõukogusid, millele on ette nähtud valla eelarvest ressurss terveks aastaks, millega nad ise otsustavad, kuidas seda kasutavad. Leian, et teatud ressurss valla eelarvest nõukogudele ette nähtud. Näiteks selleks, et nad saaksid iseseisvalt kuskile teise nõukogu juurde minna vaatama, kuidas nemad tegutsevad. Et seekaudu ilma vahendamata kogemusi jagada ja üksteiselt õppida. Või siis võib-olla ka mingisuguste koolituskuludega peaks toetama. Aga ma seda õigeks ei pea, et nõukogude liikmeid selle eest tasustada. Nõukogu liige võiks seda ikka vabatahtlikkuse korras teha ja olla omavalitsuse patrioot. Aga kus nõukogu on omavalitsuse volikogu juures, siis neid tasutatakse analoogiliselt volikogu teiste komisjonide liikmete tasustamisega.

Küll aga pean vajalikuks, et omavalitsuse juhid võiksid tunnustada nõukogu ja selle liikmeid, võiks olla ka mingi motivatsioonisüsteem vabatahtlikku tööd tegevatele inimestele. On see siis kord aastas neile ekskursioon võimaldada või kord-paar aastas pidulikuma koosoleku võimaldamine.

19. Kui tihti nõukogud võiksid kokku saada? Räägime siin siis mingitest koosolekutest või mingist muust tegevusest.

Omavalitsustes on selles osas erinevad praktikad. Reeglina saadakse kokku kord kvartalis. Rae vallas oleme 2022. aasta sügisest saanud kord kuus kokku. Jõulukuu ja suvekuud jäävad vahele. Meie jaoks see töötab. Oluline on, et kokku tuleb tulla siis, kui selleks on vajadus.

Kindlasti peaksid nõukogud valla arengukava läbivaatamise protsessis osalema ja sinna oma ettepanekuid tegema. Samuti eelarvestrateegiaga. Põhjusi kokku tulemiseks on küllaga. Ja kui mitte muud, siis vähemalt küsida omavalitsuse või volikogu poolt ülevaadet, mida sisaldab arengukava ja mida sisaldab eelarve. Küll siis läheb jutt ka selleni, et meie tahaksime seda ja toda.

20. Milliste teemadega peaksid vanemaealiste nõukogud tegelema? Kas tegevusi oleks vaja ka täpsemalt määratleda? A'la, et kas peaks tegelema rohkem ajaviite ja meelelahutuse teemadega või siis konkreetselt fokusseerime ennast poliitikate elluviimisele? Või need ei olegi vist üksteist välistavad?

Ei, need ei välista sugugi üksteist ja siin tuleb tegelikult lähtuda igast konkreetsest omavalitsusest. Mõnes omavalitsuses on täiesti selgelt olemas sellised klubid, vanemaealiste kogud, mis tegelevadki vanemaealiste vaba aja sisustamisega. Sellisel juhul nõukogul ei ole mõtet minna vaba aja sisustamisega tegelema.

Näiteks meil Rae vallas on täpselt niimoodi, et meil oligi selline kogu olemas kes tegeleb vaba aja sisustamise teemadega väga hästi. Ja neil tekkis esimese hooga kõhklus, et äkki nüüd võetakse nende roll nõukogu poolt üle. Tuli suhelda ja selgitada, rahustada, et teie teete oma asja väga hästi ja keegi ei soovi seda rolli üle võtta. Samuti, et nõukogu tegeleb

teiste teemadega. Tänapäevaks on pinged lahenenud. Ja üks ta niimoodi peabki olema, et kui omavalitsuses ei ole ühtegi kogu, kes tegeleks vanemaealiste vaba ja sisustamise teemadega, siis on täiesti mõistetatav, et nõukogu peab ka sellega tegelema. Vaba aja sisustamine on üks oluline teema ka omavalitsuse ja eakate jaoks.

21. Kas vanemaealiste nõukogud suhtlevad ka Eestis teiste vabariikliku organisatsioonidega? On nad osa sellisest suuremast suhtlusvõrgustikus?

Oma tööga me ei ole veel jõudnud sinnamaale, et kuidas suheldakse laiemalt ja millised need trendid on. Aga kindlasti ma usun, et suheldakse oma omavalitsuse külaseltsidega ja tehakse ka koostööd. Ja külaseltsid ilmselt saavad tuge ka vanemaealiste nõukogult teatud probleemide lahendamisel.

Tooks ka esile, et meie arusaama kohaselt ei pea nõukogud olema mitte vanusest lähtuva liikmeskonnaga, vaid tegelevad vanemaealiste teemadega. Neis võivad olla liikmed sõltumata vanusest. Soovime, et tekiks eri põlvkondade suhtlemist nõukogu töös.

Ega ma muude vabariikliku suhtlemisest palju ei tea. Aga kindlasti on väga soovitatav sellist suhtlemist arendada.

22. Seega, miks peaks vanemaealiste nõukogud olema kohad, kus ainult vanemaealised on. Miks ei võikski see olla avatud noorematele või ka noortele. Ehk siis see, et indiviidi defineeritakse mitte tema võimete ja oskuste, vaid tema vanuse järgi. On ju ühisosasid millega noored-vanad saaksid koos tegeleda?

On tõesti üksjagu ühisosasid. See ongi üks väga suur probleem Eestis, et me oleme ennast segmenteerinud tulenevalt vanusest. See hakkab juba natukene hajuma. Aga sellist omavahelist põlvkondade ülest koostööd ning suhtlemist on väga juurde vaja. Kindlasti üheks selliseks võimaluseks on omavalitsustes, kus on olemas noorte volikogud, teha ühiseid koosolekuid, otsida ühisosasid. Vanemaealiste nõukogud võiksid kindlasti otsida nendega omavahel kontakti, leida selliseid ühisteemasid.

Üks hea näide on olemas. Ühes vallas otsiti vanemaealistele koos käimiseks ruume. Seal omavalitsuses leiti, et noortekeskuses on piisavalt ruumi ja kuna noored on päeval koolis, siis võiksid vanemaealised päeval seal kohtuda ja oma asju arutada. Kõigepealt olid mõlemad väga pahurad. Vanemaealised ei tahtnud ja noored ütlesid, et me ei saa neid siia lasta, nad lõhuvad meil kõik ära. Teist lahendust ei paistnud ja hakatigi nii tegutsema. Mõne aja möödudes olid mõlemad rahul. Tekkis isegi põlvkondade vaheline suhtlemine.

23. Kas vanemaealiste nõukogud vajaksid oma väljundit ka riigikogu tasandil või pole see otseselt vajalik?

Ikka on vajalik. Tähtsaks on see, et ühel omavalitsuse nõukogul on raske omada seda väljundit. Riigikogu tasandil ei jõuta kõigiga eraldi suhelda. Siit selgub vajadus, et peaks olema vanemaealiste nõukogude esinduskogu, kes suhtleb kõigi eest Riigikoguga. Mingil moel püüab vanemaealiste võrgustik seda rolli täita. Me oleme juba kohtunud sotsiaalkomisjoni esimehega ja pidime ka uuesti kohtuma. Aga nüüd jälle muutus seal kõik, et näis, mis edasi saab.

Eks Riigikogugi vajab teadmist, et omavalitsustes on sellised vanemaealiste nõukogud ja need tegutsevad, toimetavad ja nendel on teatud probleemid, millega tuleks tegeleda. Näiteks nii palju kui ma olen omavalitsutes käinud, pea alati tõusetuvad probleemid, mille lahendamine sõltub Transpordiametist. Samuti, juba pikemat aega, aastaid ja aastaid uuendatakse kohalikku omavalitsus korralduse seadust, mida ei jõuta kuidagi vastu võtta, sest kuskil tuleb alati mingisugune muutus ja kõik algab otsast pihta. Aga seal on, millele tasuks mõelda ja mille kohta vanemaealiste võrgustik tegi ka ettepaneku regionaal ja põllumajandusministrile, kes küsis võrgustikult arvamust.

Asi selles, et tegelikult selle kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) kohaselt ei ole töö vanemaealistega üldse omavalitsuse ülesanne. Nii huvitav kui see ka ei ole, seda ei ole üldse pandud neile ülesandeks. Omavalitsuse ülesandeid on selle paragrahvi all palju kirjas aga vanemaealistest seal juttu ei ole. Seal räägitakse sotsiaalhoolekandest. Meie jaoks on see sama hea, kui öelda, et kui asjad on juba käest ära, et siis hakkame vanemaealisega tegelema. Aga see, et ennetustegevustega tegeleda, et inimesed satuksid sotsiaalhoolekandesüsteemi võimalikult hiljem, see töö ei olegi tegelikult omavalitsuse ülesandeks pandud. Igaüks teeb nii, nagu ta parasjagu teeb. Ja siis tekivadki sellised probleemid, et, omavalitsuse poole pealt formalistid ütlevadki, et see polegi meie ülesanne, pole meie töö. Loodan, et vähemalt nii palju lisatakse KOKSi, et omavalitsuse arengukava peab sisaldama ka vanemaealistega tehtavat tööd. Sellest hakkab tekkima võimalusi töö valdkonna edasi arendamiseks.

24. Kas tegelikult olekski selline väike seadusemuudatus selles valdkonnas kasulik?

Oleks, oleks kasulik ja vajalik. Siis saaksid ka nõukogud energilisemalt edasi liikuda. Aga praeguse seaduse järgi ei olegi mingisugust kohustust, et üldse peaks neid tõsiselt võtma. Sealjuures noorsootöö seadusest tulenevalt peavad noorte volikogud kindlasti olema loodud.

25. Kas vanemaealiste nõukogudel on ka kontakt analoogsete organisatsioonidega teistes riikides. Või kas on mingigi infovahetus?

Infovahetusega me seni ei ole piisavalt tegelenud ja ma ei tea ka, kas keegi kuskil omavalitsuses on seda teinud. Ma ise väga loodan, et kontakte tekib, aga ma ei ole huvi tundnud, et kas kellelgi kuskil on juba tekkinud. Kui, siis näiteks kui sõprusomavalitsused kokku saavad, siis vanemaealiste nõukogu esindaja võiks olla delegatsiooni kaasatud. Loomulikult võiks omavahel suhelda ja tean, et Eesti Pensionäride Ühenduste Liit suhtleb üsna tihedalt Soome partneritega. Vanemaealiste organisatsioonid saavad teoorias läbi nende sõpruslinnade suhtluse ka oma teadmisi arendada ja vahetada. Ma usun, et siin järgnevatel perioodidel tuleb seda üle piiri koostööd rohkem otsida ja leida. Kuldses Liigas oleme astunud selleks esimesed sammud.

26. Räägime otsesemalt teie isiklikest kogemusest Rae vallas vanemaealiste nõukogu esimehena. Kas on õige, et olete alates 2022 aasta lõpust selle esimees? Mida olete selle aja jooksul õppinud ja teada saanud?

Jah, ei saanud oma koduvallas kõrvale jääda, kui üle riigi vanemaealistega tegelen. Ma olen õppinud seda, et vallas on toredad inimesed ja meil on nõukogu, kus selle liikmed tahavad vallas asju paremaks muuta. Oleme tegelenud üle välja paljude teemadega. Ehk, et mõni kord pannakse pahaks, et mis te muude asjadega tegelete, mis ei ole võibolla klassikaliselt 100% vanemaealiste teemad. Aga kõik see puudutab vanemaealiste elu-olu niikuinii vallas ja selle tõttu, me olemegi suhteliselt avatult võtnud erinevaid teemasid käsitleda. Mida me oleme saavutanud praeguse hetke seisuga? Juba võib öelda, et valla üks olulisemaid teemasid - ja nii jõuame päris vestluse alguseni tagasi - on hooldekodu rajamine Rae valda. Praegu on niimoodi, et Rae valla inimesed saavad lepingujärgselt hooldekogusse. See on kuskil Rapla taga ehk üsna kaugel Rae vallast ja sinna on väga keeruline ühistranspordiga minna. Rae vallas inimeste arv kasvab päris kiiresti ja kuigi me oleme kõige noorema keskmise elanikkonnaga vald, siis me saame lõpuks vanaks. Meil ei ole praegu liiga palju vanemaealisi. Aga elanike arv näitab, et mõne aja pärast on meil siin üsna palju eakamaid ja nii mõnedki vajavad ka hooldekodu.

Rääkimisi on olnud erinevaid ja ega tänapäeval hooldekodu väga harva rajatakse omavalitsuse poolt. Seda tehakse ikkagi eraettevõtte poolt, aga omavalitsus saab siin kaasa aidata. Ja oluline on, et hooldekodu rajamine valda on valla arengukavas ja selle investeringute kavas kirjas. Selle me oleme nüüd paari aastaga saavutanud. See on mustvalgel kirjas ja vallavalitsus peab sellega tegelema.

Teine asi, me oleme ennast suutnud sedavõrd siiski näidata, et Rae vald tunnistab vanemaealiste nõukogu oma strateegilise partnerina ning on sellegi arengukavas kirja pannud. See avab vanemaealiste nõukogu jaoks uusi võimalusi.

Ja veel. Rae vald on see väga noorte inimeste vald ja Rae vald on väga tubli spordis. Selest kirjutatakse palju valla lehes Rae Sõnumid.

Aga üks oluline teema on alati see, kuidas jõuab vajalik informatsioon inimeseni. Kohtusime Rae Sõnumite toimetajaga, arutelul öeldi otse välja, et meie vaates on Rae Sõnumid seni ainult spordile keskendunud, on pigem spordileht.

Meid mõisteti ning leppisime, et igas ajalehes on vähemalt üks lehekülg, kus me räägime sellest, millega vanemaealiste nõukogu parasjagu on tegelenud või käsitleme mõnd vanemaealistele olulist teemat. Räägime sellest, kuidas sotsiaaltransport on korraldatud ja kuidas seda kasutada saab, kuidas töötavad vabatahtlikud seltsilised, kuidas saab abi vaimse tervise probleemide osas jm.

27. Kas info levitamist on tehtud ka läbi interneti?

Vanemaealiste nõukogu osas jah, olen seda teinud. Rae vallas on hästi palju neid Facebooki gruppe, seal saab avaldada seda vanemaealistele olulist teavet. Proovisin luua ka eraldi Facebooki gruppi, aga tundub, et see ei lähe tööle. Aga eks seegi tuli ära katsetada. Oluline on, et vanemaealiste nõukogu ja tema tegevuse kohta oleks leida infot kas valla kodulehelt või siis sotsiaalkeskuse kodulehelt.

28. Kas olete vanemaealiste teemat ka rahuvahelisel tasandil uurinud?

Jah ja sellest saime innustust koos ekspertidega koostada meile kõigile juhendumiseks vanusesõbralikkuse põhimõtted. See on selline mõnisteistkümmend lehekülge põhimõtteid ja nende lühikesi selgitusi. Need on soovituslikud, mitte kohustuslikud, aga kirjeldab, et millisel juhul on meie omavalitsus, asutus, ettevõtte vanusesõbralik. See aitab kõikidel nõukogudel jälgida, kas meie omavalitsus töötab nendele põhimõtetele vastavalt või mitte.

Lihtsalt põhimõtete teksti lugedes on seda muidugi keeruline teha. Võidakse küll niimoodi ja naamoodi seal hinnata. Seega, sinna juurde koostasime Praxise vedamisel vanusesõbralikkuse hindamise juhendi ja küsimustiku. Ehk siis andsime omavalitsustele sellise iga-aastase tööriista, kus andes vastused küsimustele, tuuakse esile probleemid ning vastuste alusel koostatakse aruanne, milles fikseerime igal aastal olukord. Ja siis, kui neid tekib aastate pikku järjest, siis on hea võrrelda. Näiteks, sellel aastal said need ja need probleemid lahendatud. Aga sellised probleemid kestavad või tekkisid. Selle aruande alusel saab esitada vallavalitsusele ettepanekuid nii arengukavasse kui ka igapäevaseks täitmiseks.

Tähtis on, et asjadest jääksid protokollid ja ülevaatused. Rae valla kodulehelt on ilusti leitav sinfo vanemaealiste nõukogu koostumiste ja tegevustega. Ja vaadates neid protokolle, peab ütleva, et teemasid on tõesti vägagi seinast seinast. Nt lumekoristuse, kergliiklusteed, bussipeatuste hooldus, ühistranspordi korraldus, täna palju teemaks olnud istepingid avalikus ruumis, perearstikeskuse töö korraldamine, kriisideks valmistumine, odavad teenused vanemaealistele, nagu juuksur, pediküür, toidu ja muu sotsiaalabi saamine ja kuidas kasutada vanemaealiste endi ressursi paremini.

29. Kas nende kõikide eelloetletud teemadega on jõutud ka tegeleda? Kas näiteks vallavalitsusjuhid on võtnud nendes aspektides midagi ette?

Kuulda on võetud, aga ega kõike teha ei saa. Ühistransport on näiteks lõputu teema. Loomulikult, ootused on alati suuremad, kui võimalused. Näiteks ühistranspordi lähemale toomine küladesse, kus on ainult mõni suits, aga liikumisvajadus ju sellegipoolest ka seal elavatel inimestel.

Annan näite, kuidas vanemaealiste nõukogu saab asjasse sekkuda, midagi paremaks teha. Tallinna ringtee remondiga seoses muudeti ühistranspordi bussiliini marsruuti. Ja uus peatus jäi ühest külast kaugemale. See oli väga ebamugav, eriti vanemaealistele inimestele. Ometi oli küla kõrval tee ja peatuse kohtki rajatud. Aga aastate jooksul ei suudetud bussiliini sealtkaudu käima panna. Ja siis me hakkasime seda asja ajama, saatsime oma märgukirja vallavalitsusele ja Transpordiametile ja ei läinudki palju aega, kui muudeti bussi marsruuti. Saime selle asja korda, külaelanikud on väga rahul.

Oleme palju tegelenud valla kaugematest küladest ja piirkondadest valla keskusse saamisega. Et inimestel oleks võimalik tervisekeskuses käia, mõnda muud asja ajada jne. Oleme isegi jõudnud teatud lahendusteni, kus ühistranspordikeskus on valmis vastu tulema ja koostas kalkulatsioonid, aga siis selgub ikkagi, et valla eelarves ei ole vajalikku raha.

Seni on lahendamata ühe bussiliini pikendamine Jürist natuke kaugemale, kuhu kunagi buss käis. Jälle vastatakse et palju liinikilomeetreid tuleb juurde, aga ega me jonni ei jäta.

Siit edasi ka selline teema, nagu lumekoristus. Võib mõelda küll, et mis ma räägin, aga tegelikult väga oluline teema. Esiteks, kui kergliiklusteed on halvasti puhastatud, siis vanemaealine inimene jääbki koduseinte vahele. Oleme selles asjas saavutanud tulemusi. Meie vallas oli probleemiks, et riigiteede puhastajad liiguvad oma sahkadega hoogsalt ja lükkavad bussipeatuste juurde lumevallid, mistõttu peab inimene sealt üle ronima. Sellega tegelesime samuti ja see ei ole jälle mitte üksnes vanemaealise probleem. Nägime peatustes lapsi, kes üritasid lumevallidest üle ronida ja oli oht, et libisevad bussi alla. Viimasel talvel saime tulemuse - bussipeatused olid puhastatud. Kevadel tõdesime, et lumekoristuse osas ongi vallas asjad paremaks läinud.

30. Kas teie poolt juhitud vanemaealiste nõukogul on ka mingid tulevikku vaatavad suuremad või väiksemad eesmärgid või pigem, et jätkata head tööd?

Eks me jätkame seda tööd ja hoiame ennast kursis, mis vallas toimub. Mõned asjad toimuvad nii kenasti ära, et me polegi sõna sekka saanud öelda. Näiteks, mis tuli meile üllatuseks, kuigi arutasime seda teemat, aga vallavalitsuse poolt sai tehtud, on psühholoogiline abi vallaelanikele. Inimesed vajavad psühholoogide abi üha rohkem. Mingi hetkel saime teada, et Rae valla sotsiaalkeskuses asub tööle kaks kogukonnapsühholoogi. Võtsime selle info rõõmuga vastu ja kohe tegime psühholoogidega koosoleku, kus nad tutvustasid, millega nad tegelevad, kuidas nad tegelevad. Selle arutamise kaudu liikus teadmine ka vanemaealisteneni inimesteni vallas.

31. Kui rääkida veel spetsiifiliselt Rae valla vanemaealiste nõukogust, kuidas teil konkreetselt see igakuine ja igapäevane töö korraldatud on? Palju te kokku saate?

Mina olen nõukogu esimees, minuni jõuab info vajaduste kohta nõukogu liikmete käest. Küll vajab tegelemist see, küll teine teema. Minu roll on esiteks hinnata, et kas see on oluline teema ja kui on oluline teema, siis leida, kuidas me sellega tegelema asume. Kas kutsume kellelegi aru andma või kirjutame kuhugi asjakohase kirja või ettepaneku.

Kõige koormavam töö on nõukogu esimehel, pole kahtlustki. Tavaline protsess on, et igaks korra peab ette valmistama nõukogu päevakorra ja vajalikud ametnikud või asjaosalised kutsuma. Palju eelnevat helistamist ja kirjutamist, ruumi broneerimist. Koosoleku juhtimine ja protokollimine. Üle kahe tunni me ei ole nõukoguna kunagi järjest töötanud. Kui koosolek venib pikemaks, siis inimesed hakkavad väsima ja sisukat arutelu ei toimu. Seni oleme pidanud vajalikuks, et kord kuus peab koosolek toimuma. Teemasid on igale koosolekule jätkunud.

Muidugi suhtleme ka omavahel eraldi. Meil on ka meililist, kus igaüks saab teisele lihtsa vaevaga kirja kirjutada ja mina saan seal infot levitada ja protokollid kõigile saata. Meil on päris kena nõukogu meeskond tekkinud. Kui me saame kokku Jüri vahel või mujal vallas, siis tuleb nõukogu liikmetega meie töö ja valla probleemid jutuks. Meie töö käib pidevalt.

No näiteks. Kaks päeva tagasi panin oma auto garaaži ja mul on sealt paarsada meetrit koduni. Tee peal tuli üks nõukogu liige vastu ja siis me vähemalt pool tundi arutasime oluliste asjade üle, mis ka nõukogus päevakorras.

32. Kui me vaatame nüüd tuleviku siis mida nõukogud suudaksid või peaksid suutma vanemaealistele ja ka Eesti ühiskonnale laiemalt pakkuda näiteks järgmise viie järgmise või kümne aasta jooksul? Kas siin on mingeid defineeritavaid sihte, eesmärke või ideaalstsenaariumeid?

Ega me ülearu vanusesõbralik ühiskond siin Eestis ei ole. Kindlasti ei ole me ka kõige hullem, et me peaksime hakkama endale tohutult tuhka pähe raputama, aga annab kõvasti edasi areneda. Ja see kõige õigem või suurem siht ongi, et muuta Eesti aina vanusesõbralikumaks. Koostatud dokumendis on palju erinevaid põhimõtteid, mida tuleks jälgida, millega tuleks tegeleda. Ja need peavadki pideval tähelepanu all olema: avaliku ruumi, transpordi ja liikuvuse ning liikumisvõimaluste, eluaseme, vanuselise tõrjutuse ja diskrimineerimise, sotsiaalse kaasatuse teemad, kuidas levib info ja toimib kommunikatsioon, tervise ja sotsiaalhoolekande teemad. Need vanusesõbralikkuse põhimõtted annavadki meile väga palju ülesandeid ja tegevust. Tahaks lihtsalt näha, et iga aasta liigume jälle mõne sammu jagu edasi.

33. Mida te soovitaksite neile, kes alustavad oma vallas/linnas vanemaealiste nõukoja loomist? Missugused oleksid need esimesed sammud selle idee realiseerimisel? Milliseid barjääre, takistusi oleks vaja ületada?

Kui on kuskil vallas või linnas olemas selline soov ja nad leiavad selle vajaliku olevat, et vanemaealiste nõukogu võiks asutada, aga ei tea ka täpselt, kuidas seda teha, siis kindlasti on hea pöörduda Kuldse Liiga poole. Meil on hea mitu inimest, kes saavad selles töös nõu anda, soovitada, lahendusi välja pakkuda ja koos mõelda. Ja siis leitakse kindlasti võimalused, kuidas edasi liikuda.

Meie praegu tegeleme sellega projekti toetusel ja antud hetkel tuleme rõõmuga ise kohale ning aitame edasi liikuda. Vahendamine selles tegevuses on vajalik, aitab sujuvamalt tulemuseni jõuda. Hüva nõu võib saada ka naaberomavalitsustest, kus vanemaealiste kogu uba olemas on, võib küsida mõnelt kaugemalt omavalitsustelt ja leida enda jaoks kõige sobilikum lahendus.

Aga, kui ollakse valmis ise tegutsema, pole meil midagi ka selle vastu, et ise nõukogu käima saadakse. Soovime üksnes teada, et nõukogu on olemas ja töötab. Siis saame ka neid edaspidi kutsuda mõnele üritusele või koolitusele osalema. Hetkel on vanemaealiste nõukogusid juba kakskümmend viis ja aasta lõpuks kindlasti kolmkümmend. Ma pean seda tööd ülilooliseks, ülitähtsaks. Ja ma olen väga tänulik, et mul õnnestus pensionieas sellise teemavaldkonnaga tegelema hakata, mis on hästi mahukas, aga väga vajalik.

2. Intervjuu Viimsi Senioride Nõukoja esimehe Aarne Freibergiga

1. Kui me räägime huvikaitsest, siis üks kõige tähtsamaid lauseid ja printsiipe, millest võiks lähtuda, on lause „mitte midagi meie kohta ilma meid ära kuulamata.“ Ehk teisisõnu, iga huvigrupp peab saama neid puudutavas alati oma hääle kuuldavaks teha ning olema nähtav. Kuidas ühe sellise huvigrupi nagu seda on seniorid ja eakad, heaolu eest seismine käib?

Põhiline mis meil toimub on kommunikatsioon, st infokogumine. Kõik pensioniealised liiguvad ju igapäev ringi. Ikka ühega räägid, teisega räägid, probleem siin, teine seal. Ja niimoodi olemegi kõik asjad kokku ajanud. See suhtlus on selline suusõnaline. Ei taha ju mõni üksik memm mulle nüüd kirjutada. Ta ikka räägib mulle.

2. Mida tähendab teie jaoks üldse sõna vana? Kas see on mingi number? Nii öelda see 65+?

Seda võib võtta kahtepidi: kes loeb numbritega ja kes loeb tervisega. No siin nüüd on, et noh, kui kondid klobisevad, siis ma olen nii vana. See on ka nagu selline viide. Aga muidu klubisiselt kõik on 65+, kellel üks viga küljes, kellel teine. Käib ravil ära, tuleb tagasi ja läheb edasi jälle kõik. No siin terviseprobleemid on, mis nö. nende vanuse paika panevad. Ei olegi number nii tähtis.

3. Viimsis elab üle 20 000 inimese. Kui palju nendest on vanuses 65+?

See arvestus on 3000 ringis, kõigub muidugi. Aktiivselt tegutsevaid nendest on pluss-miinus 300.

4. Viimsi vald on suur vald, kus on 2 alevikku ning 20 küla. Kas oskate välja tuua konkreetseid elukohti, kus vanemaealiste panus nõukoja töösse on aktiivsem või kust tuleb sellist rohkem aktiivsemat rahvast?

Ei seda ei ütleks. Kõik tegutsevad võrdselt. Nii rahvakeeli öeldes, et igaüks nokib oma rajoonis, et mis probleemid seal ette tulevad.

5. Kas see tähendab et iga nõukoja esindaja on erinevast Viimsi regioonist?

Ja-jah. Viimsist on, Randverest on ja siis ka küladest on paarkolm inimest. Kõik on pensionärid. Siin me nii öelda miinimumpiiri vanuse osas ei pane.

6. Kui me räägime pensionäride elust Viimsis. Kas vanemaealistel on siin turvaline ja hea elada?

Turvalisuse osas on meil olukord väga hea. Aga mis on probleemiks - ja seal ei saa ka vald midagi teha - on meditsiin. Teine probleem, ja see nüüd ei kuulu meditsiini alla, on transport.

Näiteks kui kuskil külas elab vana inimene. Bussiliiklus on meil vallas selline 3+ või 4 tasemel, aga kui tal on bussipeatuseni minna veel kilomeeter maad, siis ta jääb hätta. Ehk siis meditsiini ja transpordi kättesaadavuses on arenguruumi. Tegime ka ühe pakkumise vallale. Et kui vahel mul on vaba aega, ma võin võtta selle inimese oma auto peale ja viia tuua arsti juurde. Aga auto bensiin ja amortisatsioon, kes selle maksab? Vald ütleb, et ta ei saa sellist asja lubada. Ja nüüd natuke halb number meditsiini osas ka, perearstid koondati nii Haabneemes kui Vallamajas, aga mõlemad tuhande kahesajased nimistuga perearstid.

7. Milliseid probleeme peale transpordi ja tervishoiuteenuste kättesaadavuse olete seeniorite elus veel täheldanud?

Probleem, mille oleme tõstatanud ja paari inimesega sellest ka rääkinud, et elektri hind on kallis. Muidugi on veel puud, millega saad ahju kütta, aga seegi pole odav. Paaridena elavad pensionärid tulevad veel kuidagi välja, aga üksikud ei tule. Seda küsimust oleme natuke vallas tõstatanud.

8. Üks levinud väljakutse, mida vanemaealiste õiguste eest seismise puhul tihti välja tuuakse, on nende nähtamatus ühiskonnas. Kas te tunnetate seda ka Viimsis?

Ei ütleks, sest pensionärid kes ikka ise ringi liiguvad, ei ole mingit probleemi. Aga muidugi on ka neid, kes eriti kodudest välja ei tule, kutsu siis või ära kutsu. Kuigi inimene oleks võimeline valla elus kaasa lööma. Tema ütleb ikka et „Ma ei jaksa, ma ei taha.“ Mis moodi sa selliseid inimesi nähtavaks teed kui nende enesehinnangud on niivõrd madalad?

9. Kas passiivsete inimeste kaasamine on ka midagi sellist, kus kaudselt või otseselt saaks nõukoda panustada või on panustamas?

Oleme üritanud, aga kui inimene ei võta vedu. Oleme klubide tasandil püüdnud. Näiteks üks käis siin aasta otsa, aga siis ikka ütles, et no ma ei viitsi enam. Ei hakka ju sellist inimest piitsaga taga ajama. Ja mõnel on jälle tervis kehva, et ei ole võimeline enam kodunt välja tulema. Nii see elu siin läheb.

10. Kas teil toimub oma inimestega interneti teel ka mingisugune suhtlus või käib see pigem rohkem suusõnaliselt?

Ei tule naljalt see 70 aastane inimene enam arvutit õppima, kuigi Viimsi Pensionäride Ühendus korraldas isegi arvutikursused pensionäridele. Kooli arvutiklassis. Kuigi rahvast sinna eriti palju ei ilmunud, on see siiski ka midagi.

11. Kuidas teie Vanemaealiste Nõukoda alguse sai? Mis protsessi käivitas?

2018.aastal oli Viimsi Pensionäride Ühenduse (VPÜ) aastakoosolek ja seal tõstatati see küsimus üles. Ajend oli, et iga pensionär ei lähe valda oma probleemiga. No kui lähed, sotsosakond võtab selle vastu muidugi. Aga meie korjame need vanemaealiste suuremad probleemid nõukojas kokku, arutame läbi ja anname edasi abivallavanemale. Nõukoda on siin nõ puhver. Võtame kaebused ja anname järjestatuna edasi vallale. Kas just nüüd loogilise järjestusega, aga siiski.

12. Kui te võrdlete neid eesmärke, millistega nõukoda algselt moodustati ja millised on need praegu, kas eesmärgid on ajas ka natuke muutunud?

Eesmärgid on samad. Me toetame ja aitame oma valda ja ootame vallalt omakorda abi. Näiteks oli veel selline suur asi. Kui meie raamatukogu oma asukohta vahetas, toimus raamatute transport ühest kohast teise inimketi toel. Selle inimketi moodustasid pensionärid. Paarisaja ringis. Raamatupakid käisid käest kätte ja kõik sai tehtud ühe päevaga.

13. Mis on teie hinnangul nõukoja taga olev filosoofia? Kas see peaks olema pigem meelelahutust pakkuv organisatsioon või sekkuma rohkem ka poliitikasse?

Poliitikast ei räägi. Meie asi on see, kes vajab abi ja kes soovib toetust. Sügise poole kindlasti läheb toetuse nõudjate arv suuremaks. Ühel pensionäril käisime talvel tänaval lund rookimas. Remmelga teel. Naaberkrundi peal ka. Just oli elekter kallimaks läinud kuu või paar tagasi. Küsisime kui suur ta elektriarve oli. 1 100 eurot. Kuus või seitsesada saad pensioni. Heal juhul. Ela või sure, tee mis tahad. Ära külmud.

14. Räägime nüüd sellest mis puudutab ajaviite tegevust. Kas te tutvustaksite paari sõnaga, mis on need ajaviitetegevused, mida nõukoda pakub?

Viimane selline hobiklubi, mis tuli, oli kõnnijalgpalli klubi. See oli viimane selline meelelahutuslik asi. Kes tahab laulda, tantsida, lauatennist mängida, Viimsi Pensionäride Ühing rendib ruume treeningute jaoks.

15. Kuidas saadakse Viimsi Seenioride Nõukoja liikmeks?

See toimub VPÜ aastakoosolekul mis on iga viie aasta järel. Seal seatakse üles need inimesed, kes on andnud nõusoleku, et kandideerida ja siis on üldine VPÜ koosolek, kes valib. Kõige rohkem hääli saanud jäävad pinnale. Pärast suurt koosolekut on nõukoja enda koosolek, kus valitakse esimees.

16. Kes kuuluvad praegusesse Viimsi Seenioride Nõukotta ja milliste omaduste/oskuste järgi praeguse koosseisu valiti?

Enno Järvis, Raimo Tann, Tiina Parm, Arvo Kundla, Eha Pihlakas, Sirje Põlluste. Mari-Ann Kelam on vallavolikogu poolelt. Katrin Markii on vallavalitsuse poolelt. Põhikiri näeb ette, et kokku saadakse üks kord kvartalis. Aga mitte rohkem kui 4 korral. Tihemini kokku saades ei oleks teemasid, mida võtta ja lauda panna. Ja niisama koos käia pole ka mõtet.

17. Kuidas hindate esimehena nõukoja praeguse koosseisu aktiivsust ja algatusvõimet?

Aktiivsed on kõik meie liikmed. Oma territoriaalsust arvestades. Kus on tänavad, mis tahaksid parandamist, et invaliid saaks oma käre sõita. Või siis siin kevadel juba tõstatasime küsimuse, et need pikad teed, ütleme näiteks Selverist bensiini jaama. Inimesi liigub sealt pidevalt. Oleks tore, kui keset seda pikka teerada paigaldataks üks pink et jalga puhata. Nüüd on see pink olemas. Ja teine pikk tee oli Selveri juurest üles Viimsi mäe otsa.

Hakkad Selveri juurest minema, on varsti esimene tõus. Ja seal on veel mitu tõusu. Mõni vanem inimene peab lõpuks poekottidega ka oma viiekorruselisse maja viiendale korrusele üles ronima. Vahel jõuad esimesest tõusust üles ja mõtled, et istuks kusagil. Nüüd saab. Ja veel üks pikk teelõik oli Randveres. See, kus esimene bussipeatus on, kui Randvere algab. Seal on väga pikk sirge tee. Seal liiguvad inimesed päris palju. Sinna on ka nüüd üks pink ära eksinud. Üks on rohkem kui mitte midagi.

18. Minnes nõukoja tegevuse strateegilise poolega edasi, kas Teie jaoks on oluline, et nõukoja liikmed oleksid mingis valdkonnas asjatundjad või eksperdid? Või on tähtsam inimese aktiivsus ja soov midagi konkreetset ära teha vanemaealiste heaolu parandamiseks?

No need inimesed on kunagi nooruses olnud pea kõik omas valdkonnas eksperdid. Järvis nt on olnud panganduses tegev. Ta meie meesteklubis ongi näiteks pankur.

19. Kas nõukoja liikmed vajaksid ka mingisugust koolitust enne nõukojas tööd alustamist?

Meie käisime koolitusel Kuldses Liigas. Viimase koolituse teema oli vabatahtlikkus. Vabatahtlik töö ei ole asi, millesse tuleks suhtuda kui võluvitsa, mis enamuse mured ära lahendab. Meile toodi siin näited Soomest ja Jaapanist. Aga kuidas sa inimesele ütled, et mine nüüd sinna või aita tal vett tassida. Millest need inimesed ise elavad, kui suured nende sissetulekud on? No näiteks mina saan pensioni. Aga kui ma pean kusagile sõitma või tegema, ega see mulle tasuta kätte ei tule. Nii et see vabatahtlikkus Eesti kontekstis on väga kummaline tahtmine.

20. Milliseid ressursse nõukoda tegutsemiseks vajab? Ruume, arvuteid, kontoritarbeid, transpordivahendeid jms?

Siiamaani ei ole midagi vaja olnud. Me oleme teinud seda täitsa nõ vabatahtlikult.

21. Kas nõukoda võiks saada kaasa rääkida valla eelarve koostamisel?

Selle koha pealt ütleks nii, et see meie hääl on hiire piiks. Meil ei ole seal suurt midagi kaasa rääkida.

22. Kas nõukoda on ka mingitest muudest allikatest väljapool valda taotlenud toetusi või ressursse?

Ei ole. Ei mäleta üldse, et me oleks mingisuguseid finantsasju arutanud.

23. Kas nõukoja liikmed võiksid saada igakuist palka või toetust vallalt oma tegevuse eest?

See ei ole teemas. See on vabatahtlikus.

24. Millised on nõukoja esimehe kohustused ja ülesanded?

Kui nõukoda on vaja erakorraliselt kokku kutsuda, siis mina pean kutsuma. Kui on korralised kohtumised, siis igaks juhuks helistan kõik üle. Kolmveerand saavad kutsed meili teel, aga on kolm naist, kes on absoluutselt, et „ma ei tegele selle arvutiga.“ Kui kokku koguneme siis istume maha ja hakkame kuulama mis probleemid on. Ma ei ole mingisugust sellist tšürrannipositsiooni võtnud. Ma püüan olla samasugune nagu kõik meie liikmed. Ma ei ole mingi tšürrann kes võtab mingi oma joone ja püüab seda läbi pressida. Kuidas ma enda kohta ütleksin? Et kehva juht aga hea meeskonnamängija.

25. Kui rääkida nõukojast ja poliitikast, kas teile tundub, et volikogu ja vallavalitsus on huvitatud aktiivsest ja tugevast nõukojast või pigem tundub, et nad eelistaks, et oleks selline vaikne nõukoda?

Alguses, kui nõukoda loodi, siis VPÜ juhtkoosolekul vallavalitsuse esindaja ei olnud selle poolt, et see tehtaks. Samas teeb see vallatöötajate elu kergemaks, et igaüks ei tule eraldi midagi nende käest nõudma vaid sedalaadi suhtlus vallaga läbi meie nõukoja.

26. Kuidas koostöö vallavalitsuse ja volikoguga toimub? Kas suhtlus on tihe?

Kutsume teinekord vallavalitsuse esindajaid ka kohale. Kui on teemakohaseid probleeme. Aga muidu abivallavanem, kes meie nõukoja töös osaleb, annab info edasi.

27. Töite enne väga hea näite pinkide näol. Kas sooviksite veel välja tuua mingisuguseid algatusi ja tegevusi, kuidas nõukogu on suunanud vallavalitsuse ja volikogu tegevust vanemaealiste olukorra parandamisel?

Tänavate küsimus oli kõige teravam. Üks tänav siin, teine seal auke täis. Niiöelda oma Mercedesega lähed võnkadi-võnkadi. Aga inimesed ka käivad jalutamas seal. Nüüd on kesktee tehtud enam-vähem nii, et on ühepoolne kõnnitee. Aga neid teid on veel kus võiks olukorda parandada. Politseinik keset ristteed maoli maha ja sõida üle kuidas tahad. Veel midagi, mida vallavalitsus ei saa kamandada, on kaubandus. See on ka muutund. Okei toidupood, selles osas meil on valikuvõimalus suur. Aga mine osta endale kusagilt ülikond. Või naised oma kleite ja aksessuaare. Nüüd on siin midagi endise ehituspoe kohal, kus on teisele korrusele butiike tekkinud. Midagi, millest on kohutavalt kahju, ennem oli Viimsis 2 ehituskauplust. Need kadusid mõlemad ära. Nüüd pole meil Viimsis võimalik isegi uut kraanikausi segistit osta.

Kultuuri koha pealt tooksin välja meie uue Artium`i. Väga vinge värk. Seal on tihti peale palju asju ka vanemaealistele. Seal kontsertidel inimesed käivad, kes vähegi viitsib. Ja terve hooaeg käis seal koos ka eakate ülikool. Nüüd on 10.09 vanavanemate päev tulemas. Ja siis muidugi pakutakse neid väljasõite teatri- ja kontsertetendustele. Siin on muidugi, et see kes saab seda endale lubada see, saab. Sest piletihind on piletihind. Rannameeste klubiga sõidame Võrtsjärve Angerja Päevale. VPÜ maksab pool bussi ära ja ise maksame pool.

28. Kui veel rääkida suhtlusest vallavolikogu ja -valitsusega, kas mingis osas saaks teie vahelist suhtlust ka paremaks muuta?

Praegu isegi ei oska selle kohta midagi ette panna.

29. Selge on, et sellist tegevust igapäeva mõttes pakub nõukoda vanemaealistele palju. Kuidas te ise tunnete, mis moodi vanemaealised aga ka laiem avalikkus Viimsis nõukotta suhtuvad? Kas selle olemasolust teatakse?

No on sellised, kes ei teagi, mis see on. VPÜ liikmed teavad juba aastakoosoleku kiuste. Aga võta niisama reapiensionär. Ta ei kuule kuskilt.

30. Kas ja milliseid võimalusi oleks, kuidas nõukoda nendele vanemaealistele, kes sellest midagi ei tea, rohkem kuuldavaks või nähtavaks muuta?

Oleme üritanud VPÜ liikmeskonda suurendada, aga jälle tekib et „oh mina ei viitsi käia ja mul on nii palju tegemist.“

31. Viimastel aastatel on räägitud ka lõimumisprobleemist erinevate põlvkondade vahel. Kas te tunnetate, et selline probleem üldse eksisteerib? Kas nõukoda saaks midagi sellega seoses ära teha?

Ei saa. See on puhtindividuaalne küsimus. Sa ei saa kellelegi ette kirjutada. Kõige tähtsam on, et inimesed saaksid kokku suhtleksid omavahel ja räägiksid, ükskõik millises kontekstis.

32. Milliste organisatsioonidega nõukoda on üldse koostööd teinud?

Niipalju suhtleme, et kui kellelgi on mingi hea asi välja pakkuda kas vaadata või kuulata, siis tema on eestvedaja ja kõik teised karjakaupa järgi. Ja seda nõukoda ei saa eriti tagant utsitada. Siin võib ainult pead tõsta või otsida, kellel midagi huvitavat oleks välja pakkuda. Mis toobki selleni, et kõik on ongi selline positiivne suusõnaliste kontaktide loomine. Mis ongi kõige efektiivsem.

33. Kas on olnud koostööd Eesti või ka väljaspool Eestit mingisuguste teiste analoogsete organisatsioonidega?

Rae vald oli nõukojast natuke huvitatud, aga sinna see jäigi. Ei tea, kas nad on midagi ette võtnud. VPÜ-l on kontaktid ühe Soome bowlingu klubiga. Nemad käivad sügisel meil ja meie käime seal. Aga see suhtlus ei toimu nõukodade raames.

34. Kas on olemas ka mingi strateegia, kuidas nõukoda saaks vanemaealisi motiveerida olema aktiivsem?

Siin tekib jälle see vabatahtlikkuse küsimus. Kelle juurde ma lähen, mida räägin?

35. Kui keeruline on üldse informatsiooni koguda vanemaealiste olukorra kohta? Kas teil on mingi infopank või kogute statistikat ?

Statistikat on niipalju, mis on koosolekute protokollis. Seal on materjali antud kvartali või kolme kuu lõikes, et mis küsimused on tekkinud.

36. Kui oluliseks te peate, et vanemaealiste nõukojad oleksid kõigi Eesti omavalitsuste juures. Mida selline areng hüpoteetiliselt annaks?

See annaks uusi mõtteid ja uusi tegevussuundi. Võib muidugi küsida, et missugune uus mõte? Sa oled vana. Ega see koostöö kedagi nooremaks ei tee, aga uusi ideid tekiks igal juhul. Elukogemusest võib lisaks avaramale perspektiivile ka innovaatilisus tulla. Siin on niimoodi, et kes on suuteline mingisugust teemat vedama, kes tahab vedada. Ega nende vanemaealiste teemadega väga lihtne ei ole.

37. Kas teil on oma kogemuse pinnalt anda mingisugune nõuanne teistele Eesti piirkondadele, kes oleks huvitatud sellise puhvri loomisest nagu vanemaealiste nõukoda? Mida Te neile soovitaksite? Kuidas ja kust alustada? Millest lähtuda?

Soovitus on, et vaadake kõigepealt, kuidas teil valla pensionärid elavad. Vaadake, milline nende aktiivsus on ja kui palju neid kokku tuleb. Kui on 30 inimest ainult, kes on aktiivsed, siis poleks puhvrit vaja. Tekiks see mina ja maailm, et mina olen esimees ja tean kõike ja teie mitte midagi. Selline nõukoda võiks eksisteerida ikkagi suurema koguse inimeste pealt. Ehk siis jah, kaardistada ära, kui palju on aktiivseid vanemaealisi, natuke lobitööd et selgitada vallavalitsusele, miks seda kõike vaja on.

38. Vaadates tulevikku, kas leiate, et selliste nõukodade roll peaks teoorias ainult suurenema, kui võtta arvesse, et me elame vananeva rahvastikuga riigis.

Kindlasti peaks suurenema. Et neid igale poole jätkuks. Või niivõrd kuivõrd. Käisime just Kuldliigas ja kuulsime, et mõnes kohas on ju talude ja elamiste vahel 15-20 kilti. Keda sa sealt võtad, et tule siia. Kahju hakkas. Et ikka tohutu tahtmine peab olema, et hakata niimoodi kokku saama. Videosilla variant oleks pensionäride suhtes üle pakutud. Pole statistikat, aga hinnanguliselt on umbes pooled need, kes oskavad arvutis orienteeruda.

39. Kuna vanus ei ole muidugi ainuke inimest defineeriv tunnus, võivad vanemad inimesed tunnetada probleeme või halba kohtlemist ka teistel alustel a'la sugu, puue, rahvus jne? Kuidas tunnetate seda Viimsis?

Esialgul oli siin võõristavat suhtumist mustanahaliste suhtes. Aga vanemaealised käivad siin korvpalli vaatamas ja seal mustanahalised mängus. Tundub, et see suhtumine on haihtumas. Ja näiteks invaliid. Ka suhtled ja püüad tema tasandit leida. Ma pole kuulnud, et kellelegi oleks siin Viimsis kuidagi liiga tehtud.

40. Mida Te tunnete, et nõukoja olemasolu on andnud Viimsile ja mida on nõukoda andnud teile isiklikult?

Isiklikult mina olen rakkesse pandud. Viimsile, no hakka või pinkidest pihta. Ja püüame edasi ajada seda meditsiini asja mis igal koosistumisel ikka ja jälle teemaks tuleb. Loodame, et nõukoja tööga liiguvad Viimsis vanemaealistele asjad paremuse poole.

3. Intervjuu Viimsi vallavanema Illar Lemettiga

1. Olete varasemalt maininud, et väärikas vanemine on üks selline eesmärk, mida te soovite Viimsi vallas edendada. Kuidas Te ise defineeriksite, mis väärikas vananemine on?

Väärikas vananemine tähendab, et inimesel on ka vanemas eas võimalik olla sotsiaalselt aktiivne, tegelda oma huvialadega. Kui tal on väärikas eas mingitel põhjustel võib-olla takistatud erinevate tegevustega tegelemine, siis on tal võimalik abi saada. Väärikas vananemine tähendab, et vanusest tingitud eripärad ei takista inimesel igapäevasest elust aktiivselt osa võtmast.

Üldiselt mõeldakse väärika vananemise all sümbioosi olla aktiivne pere ja kogukonna liige, omada majanduslikku kindlustunnet, saada vajadustele vastavat hoolt, võimalust osaleda jõukohaselt tööturul ja olla terve ning elurõõmus. Lühidalt võiks selle kokku võtta tajuna olla vajalik ja tähele pandud, aktiivne ja inimväärvalt koheldud.

2. See, kes on noor ja kes vana, sõltub sageli hindaja enda vanusest. Mida tähendab Teie jaoks sõna vana või eakaks olemine? Kas see on mingisugune kindel numbriga määratletav eluetapp või midagi laiemat?

Kas me tingimata numbritest lähtuvalt peamegi mingeid jaotusi tegema? Ilmselt tänapäeval vanuse mõiste on mõnevõrra muutunud ja sõltub rohkem sellest, millega inimene tegeleb, kuidas ta hakkama saab, ehk ta enda aktiivsusest. Räägitakse küll, et mingist east alates tööturul vaadatakse inimesi teisiti, aga ma arvan, et see ei ole läbiv suundumus. Usun, et inimestel on võimalik Eestis igas eas aktiivselt toimetada. Aga loomulikult kaasnevad inimesel vanusega erinevad tegevused ja võimalused. Mõned võimalused alles vanemas eas tekivadki. Mida vanem inimene, seda suurema tõenäosusega on tal lapsed ja lapselapsed. Sellest tulenevad eripärad; vanemal inimesel on kindlasti tööalased ja muud saavutused, millele ta toetuda saab jne. Ma arvan, et kui me räägime ja kasutame mõistet "väärikas", siis see tähendabki, et inimene on elu jooksul paljude asjadega tegelenud, midagi saavutanud ning niimoodi ongi see väärikus kujunenud.

Tänapäevase käsitluse seisukohalt mõistetakse vananemist eluaegse protsessina, mille jooksul toimub bioloogilisi, psüühilisi ja sotsiaalseid muutusi. Vananemisprotsessid puudutavad ühtviisi kogu elukaart. Kogukonna tugevus sõltub suuresti sellest, kuidas edukalt suudetakse eakaid integreerida ühiskonda: hoida neid aktiivsena, luua võimalusi tööturul ning kaasata kogukonda. Kasutatakse mõistet "eakakapital", mis tähendab seniorite kogemustepagasit, teadmisi ja sotsiaalseid oskusi, mis on ühiskonnale oluliseks ressursiks.

3. Olete Viimsi vallavanem alates 2020. Vahetult enne seda olite 4 aastat Maaeluministeriumi kantsler ja veel varem (2005-2010) olite Eesti Maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituudi direktor. Teil on kahtlemata tähelepanuväärsed

juhtimiskogemused maaelu ja põllumajanduse valdkonnas. Kas olete neid juhtimiskogemusi saanud rakendada ka Viimsi valla juhtimisel?

Neid töökohti, mis on andnud väga hea juhtimiskogemuse, on mul tõesti olnud mitmeid. Enne vallavanema ametisse asumist töötasin kantslerina ja asestantsina, veel varem Põllumajandusameti peadirektori ning Maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituudi direktorina. Juhtimiskogemusi saab igal pool rakendada. Igas asutuses alustab uus juht mingis mõttes nullist, aga alati saab varasematele kogemustele tugineda. Juhtimine ju jaguneb erinevateks protsessideks ja paljud nendest on sarnased olenemata sellest, millise valdkonna asutusega on tegemist.

4. Viimsi on pikaajaliselt olnud üks jõukamaid omavalitsusi Eestis. Ka on Viimsit valitud korduvalt kõige võimekamaks omavalitsuseks firma Geomedia poolt. Teie hinnangul, mis on see nõ. Viimsi fenomen ja selle jõukuse ning edukuse võti?

Eks neid asjaolusid ole palju ja kõikide kirjeldamine vajaks põhjalikku analüüsi. Kindlasti on Harjumaal üheks teguriks pealinna lähedus, head liikumisvõimalused jne. Aga nagu viimane rahvaloendus näitas, Viimsis elavad Eesti kõige haritumad inimesed nii kõrghariduse kui magistrakraadi omamise mõttes. Ja Viimsis elavad ka kõige parema võõrkeeleoskusega inimesed. Seega siin elavad inimesed, kes on enda haridustaseme ja keeleoskusega palju vaeva näinud. Järelikult inimeste edukus ei tugine mitte ainult asukohale ja teistele välistele teguritele, vaid ka ettevõtlikkusele, töökusele ning muudele sellistele aspektidele.

5. Viimsis elab c. üle 20 tuhande inimese. Kui palju nendest on vanuses 65+?

65 + on ligikaudu 3200 inimest.

6. Kas Viimsi jõukus ja võimekus peegeldub ka 65+ vanemaealiste elus/olus?

Loodan, et mingil määral kindlasti. Viimsis on inimeste sissetulekud ja sellest tulenevalt ka omavalitsuse maksulaekumised suuremad, kui Eesti keskmised.

Paar aastat tagasi lõime eraldi hallatava asutusena Viimsi Hoolekandekeskuse, mille all on omakorda päevakeskused. Viimsi Hoolekandekeskus pakub lisaks eakaid aktiivsetena hoidvatele tegevustele ka koduteenust ja mäluhäiretega vanemaealistele inimestele päevahoidu. On väga hea, et keskus pakub nii aktiveerivaid tegevusi kui ka sotsiaalteenuseid, see loob tingimused varajasele märkamisele ja ei tekita ka võõristustunnet. Kõik teenused on võimalik saada ühest asutusest, millega vanemaealine on juba harjunud ja on võimalik minna sujuvalt ühelt teenuselt järgmisele. Kui on näha, et huviringis käimine valmistab juba raskusi on võimalik pakkuda delikaatselt ja väärikalt toetavaid teenuseid juba tuttavate inimeste poolt ning harjumuspärasel keskkonnas. Püüame oma teenuseid arendada pigem ennetavateks ja võimestavateks, kui tagajärgedega toimetulevateks.

7. Mis on teie hinnangul Viimsi valla vanemaealiste teravamad probleemid? Mis on sellised kohad, kus on tunne, et on vaja sellega töötada?

Eks vanemaealised oskavad kõige paremini ise oma probleeme esile tuua, aga nagu mujal, oli meil siin (Viimsi vallas) samamoodi alles hiljuti küsimus perearstidega seondult. Sellest aastast on meil aga kaks uut perearsti ja oleme väga rahul. Loodame, et vähemalt lähiajaks on see küsimus lahendatud. Kahe uue nimekirja peale, need on null-nimekirjad, avaneb täiendav võimalus 3000 või rohkemale inimesele. Kindlasti on ka palju muid teemasid, millega tuleb pidevalt tegeleda.

8. Viimsi Seenioride Nõukoja esimees Arne Freiberg ei toonud valla tegevuse suhtes palju negatiivset välja, aga üks aspekt oligi just see perearstide teema, seega on väga tore kuulda et sellega on tegeletud. Aga teine teema, mille Freiberg tõstatas oli, et nende hinnangul võiks vallasisest transporti efektiivsemaks muuta.

Eakatele on kättesaadavuse/ligipääsetavuse teemad kindlasti väga olulised, et oleks võimalikult mugav transpordiühendus külade ja keskuse vahel ning et kergliiklusteede ääres oleks piisavalt pinke, kus vahepeal puhata. Lasime seenioritel teha ettepanekuid, kuhu oleks vaja pinke juurde lisada. Pidevalt analüüsitakse ja muudetakse bussiliine, aga kindlasti on seal võimalusi midagi veelgi paremaks teha.

9. Milliste vanemaealistele suunatud teenuste järele üldse võiks Teie hinnangul nii Viimsi vallas kui ka Eestis tervikuna vajadus lähiajal kasvada?

Ma arvan, et koduteenuste järele on kasvav vajadus. Praegu käib hooldereform, aga hooldekodud ei ole ainuke võimalus vanemaealiste inimese eest hoolitseda. Inimesed kindlasti tahavad võimalikult kaua kodus elada, nii et omavalitsustel ja kõigil teistel seotud osapooltel tuleb selle nimel maksimaalselt töötada, et inimestel oleks võimalik seda teha. Ja selleks on tarvis arendada koduteenuseid. Hooldekodude kohti on hetkel puudu, mis tähendab, et koduteenuse maht suureneb ja muutuvad ka sisutegevused. Kui kõikidele hooldekodu vajavatele eakatele kohta ei jätku, on vajalik koduteenuse osas tegevusi ümber korraldada ja pakkuda sisuliselt kodust hooldekoduteenust, mis toob kaasa suurema vajaduse kodutöötajate järele ning kodutöötajate professionaalsete oskuste tõusu, et pakkuda kodustes tingimustes isikuhooldust.

10. Lisaks Viimsi Seeniorite Nõukojale on ka mitmeid teisi huviorganisatsioone, kellega Viimsi vald eakate huvide nimel koostööd teeb. Äkki kaardistaksite ära, milline on Viimsis valla ja (vanemaealiste) huviorganisatsioonide koostöö struktuur?

Viimsi Pensionäride Ühendus on lisaks nõukojale kindlasti selline organisatsioon, kes aktiivselt pensionäridega tegeleb ja väga erinevaid üritusi korraldab. Vallal on olnud nendega läbi aastate aktiivne koostöö. Vanemaealistele suunatud ühendusi on veelgi. Näiteks Rannameeste Klubi. Kõigi nende liikmetega, või vähemalt esindajatega käib vallal aktiivne suhtlus. Ja lisaks, kui vaatame kasvõi vallavolikogu, siis seal on ka mitmeid väärikas eas inimesi. See tähendab, et vanemaealised inimesed on aktiivsed ka kohalikus poliitikas, täpselt nagu teised vanuserühmadki.

Ideaalis ei peaks üldse olema ealist segregatsiooni ja inimene võiks kõikides organisatsioonides, klubides ja tegevustes osaleda ilma, et peaks mõtlema, kas see sobib vanusega. Usun, et selle poole ühiskond ka liigub, kuna rahvastik vananeb ja üha

loomulikumaks saab, et eakad osalevad pikalt tööelus, poliitikas, teevad sporti ja on igati aktiivsed ühiskonnaliikmed.

11. Rääkides koostööst erinevate esinduskogudega ja täpsemalt ka nendepoolsest poliitiliste otsuste mõjutamisest, kas see on Teie hinnangul midagi vajalikku? Kas esinduskogude kaasa löömine kohalikus poliitikas on midagi ilma milleta tegelikult ei saagi, või see on rohkem midagi stillis, et jah tore, et see olemas on, aga tegelikult võiksid need organisatsioonid pigem huvitegevuse edendamisele keskenduda ja poliitikasse nii väga mitte sekkuda?

Oleneb, mis sisu sõnale poliitika anda. Meil on selgelt paika pandud, kuidas toimib riik ja kuidas toimib omavalitsus, kuidas valitakse omavalitsuse tasandil volikogu, kus kõik saavad valida või olla nende seisukohtade poolt, mida nad toetada tahavad.

Aga loomulikult, kui me räägime igapäevasest tööst, kui me räägime konkreetsete poliitikate välja töötamisest või nendele sisu andmisest, millegi ellu viimisest, siis on sellised organisatsioonid kahtlemata asendamatud koostööpartnerid.

12. Millised kogemused on Teil isiklikult suhtlusest Nõukojaga ja Pensionäride Ühinguga?

Seeniorite Nõukoja tööd koordineerib valla poolt vastava valdkonna abivallavanem. Mina seal igapäevaselt aktiivselt ei osale. Aga mis puudutab muid organisatsioone ja kindlasti inimesi, kes nõukotta kuuluvad, siis nendega suhtlemine on väga tihe.

13. Kas Viimsi Seenioride Nõukoda on suutnud olla vallale võrdseks ja tõsiseltvõetavaks partneriks vanemaealiste probleemide tõstatamisel ja nende lahendamisel? Kui jah, siis tooge mõned näited?

Paljud küsimused, millele vanemaealised tähelepanu juhivad on tegelikult eaülesed, nt transport, kergliiklusteed, huvitegevus jm. Kõikide nende küsimuste lahendamisse suhtub vald väga tõsiselt ja eakate aktiivsus on oluline. Mõned inimesed, kes on aktiivsed pensionäride esindusorganisatsioonides kuuluvad ka vallavolikokku või selle erinevatesse komisjonidesse. Läbi selle on neil samuti võimalik aktiivsetes aruteludes osaleda.

14. Kas eelnevaga seoses on ka mõned uuemad ühisprojektid või algatused, mida sooviksite välja tuua?

Vald toetab erinevaid üritusi. Kui me räägime suurest pildist, siis valla hallata on Hooldekandekeskus, mille tegevus on suunatud valdavalt vanemaealistele. Seal on erinevad ringid ja päevakeskused ning koduteenuse pakkumine. Aga kui näiteks erinevad vanemaealiste organisatsioonid, sh. pensionäride ühendus, erinevaid projekte läbi viivad, siis on neile selleks valla poolt iga-aastane rahastus, mida nad saavad kasutada. VPÜ-d toetame iga-aastaselt 20 (edaspidi 25) tuhande euroga, mida kasutatakse näiteks Viimsi eakate suvepäevade korraldamiseks, sügispeoks ja erinevateks väljasõitudeks ning kohtumisteks.

15. Kas ja milliseid ressursse vallalt üldse taotletakse? Kas me räägime siin näiteks ka kontoritarvetest jms?

Vald ei tegele kontoritarvete jagamisega või muu sellisega. Nagu mainisin, VPÜ-le anname igal aastal tegevustoetust ja on nende otsustada, milleks nad seda kasutavad.

16. Nii et seda Te otseselt ei jälgi, kuhu nad valla antud raha investeerivad?

Eks iga toetusega kaasneb aruandlus, aga meie ei sea kahtluse alla nende otsuseid, kui nad kasutavad seda raha näiteks ühe või teise ürituse läbi viimiseks. Kui sihtrühm on rahul, siis on kõik hästi.

17. Kas selliste asutuste (huvikaitse organisatsioonid) töö peaks olema pigem projektipõhine või ikka institutsioon iseeneses?

Eks see ole organisatsioonide enda otsustada, aga järjepidevus on kindlasti oluline. Mis puudutab tegevuste finantseerimist, siis kui on mõni MTÜ, kes meie omavalitsuse territooriumil tegutseb ja kui nad aktiivselt taotlevad erinevaid projektirahastusi, milleks on palju erinevaid võimalusi ning kui on vajalik omafinantseerimine, siis vald aitab selle katta.

18. Kas on olemas ka mingid sellised koostöömudelid, mis on kohalike omavalitsuste ja vanemaealiste organisatsioonide jaoks välja töötatud?

Arvan, et mingite õpikunäidete baasil seda olemasolevat struktuuri meil üles ehitatud pole. Usun, et kõik kohalikud omavalitsused on erinevad ja on palju ühele või teisele omavalitsusele omaseid spetsiifilisi küsimusi, millistega tuleb arvestada. Seega ainult teoreetilistele teadmistele tuginedes pole võimalik ideaalvarianti välja töötada, siin on suur osatähtsus ikkagi kohalikel oludel. Aga teadmistest ja kogemustest on alati palju kasu.

19. Kas Teie arvates oleks abi sellest, kui valla ja MTÜ-de koostöö oleks seaduse tasandil täpsemalt reguleeritud?

Mina ei ole seda usku, et kõike peaks seadusandlikul tasandil reguleerima. Ma arvan, et erinevates küsimustes on riik omavalitsustega seonduva niigi üle reguleerinud.

20. Kas oskate hinnata, kuivõrd info valla ja erinevate vanemaealiste huviorganisatsioonide koostööst on jõudnud kõikide valla seenioriteni või üldse valla inimesteni?

Usun, et kui vanemaealistel on organisatsioon, millel on sadu liikmeid, siis see info peaks olema ka levinud. Kui küsida, et kas valla väarikamas eas inimesed teavad, et on olemas hoolekandekeskus, kus on võimalik käia ja aktiivselt oma aega sisustada, siis ma usun küll, et nad teavad.

On tõusetunud küsimus, kui oluline on tänapäeval omavalitsuse paberkandjal infoleht ja just vanemas eas inimesed peavad seda väga oluliseks. Meil on olemas Viimsi Teataja, mis ilmub kaks korda kuus ja seal kajastatakse päris palju ka seda infot, mis on väarikas eas

inimestele oluline. Seega on olemas konkreetne paberkandjal infokandja, mis jõuab kõikidesse postkastidesse ja kui on soovi, siis loomulikult saab kasutada ka digitaalseid infokanaleid.

21. Kui rääkida eraldi sotsiaalmeediast, kas tänapäeval tasub tähtsustada ka vanemaealisteneni jõudmist sotsiaalmeedia ja interneti teel?

Info levitamise kanali valik sõltubki sellest, millise grupiga ja mis eesmärgil parajasti suheldakse. Kui oli Covid ja alguses olid hästi suured piirangud, siis näiteks meie sotsiaalosakonna inimesed suhtlesid nendega, kes meie arvates suuremat abi vajasisid, lausa telefonitsi. Ja niimoodi tulebki neid infokanaleid valida. Mõnel juhul on oluline vahetu kontakt, mõnel juhul on oluline info võimalikult laialdane levik ja selle saavutamiseks on muud võimalused. Edasi on juba info lõpptarbija otsustada, kas ta soovib seda tarbida või mitte. Meil otseselt pensionäridele või vanemaealistele mõeldud e-maili listi ei ole, aga vajadusel me kasutame Viimsi Pensionäride Ühenduse abi, kui me tahame infot saata. Neil on oma meililist olemas.

Ka sotsiaalmeedia on oluline infokandja. Vanemaealised inimesed on järjest aktiivsemad kaasaegsete infokanalite kasutajad või on seda vähemalt nende järeltulijad. Tihti pöörduvad Hoolekandekeskuse poole hoopis pereliikmed, kes otsivad oma pere vanaemale või vanaisale tegevusi, mis neid aktiivsete ja vitaalsetena hoiaksid.

22. Kas vanemaealisi puudutavat infot võiks ka noortele kommunikeerida? Et tõsta nende noorte teadlikkust, kellel on vanemaealised sugulased? Kas see on ka eraldi fookus?

Ma usun, et laias pildis noored teavad, mis vallas sünnib. Noortel on kõigepealt omad organisatsioonid ja võimalused. Üks valla hallatav asutus on näiteks noortekeskus. Noortel on oma volikogu, oma esindajad vallavolikogu komisjonides ja nad puutuvad läbi selle kindlasti kokku erineva infoga, seahulgas ka siis sellega, mis vanemaealisi puudutab. Igapäevases tegevuses me ei proovi erinevaid vanuserühmi kuidagi lahus hoida, hoopis vastupidi.

Meil on Artiumis kolm huvikooli ja kuigi huvikoolid on läbi aegade olnud esmajoones mõeldud noortele, proovime järjest rohkem huviringe avada ka vanemaealistele. Seega proovime tegevust igas mõttes nii korraldada, et me ei tõmbaks piirjooni erinevate vanuserühmade vahel. Pigem ongi need koostegemise võimalused, mis seovad, mitte sellised kunstlikud valgustamistegevused. Heaks näiteks on muuhulgas igal sügisel toimuv huvitegevuse laat, kus Hoolekandekeskus on aktiivselt ka oma infolauaga väljas ja suhtleb peredega ning vanaemade ja vanaisadega.

23. Rääkides koostegutsemise võimalustest, siis ikka ja jälle räägitakse põlvkondadevahelisest lõimumisprobleemist. Kas see on midagi, mida te tunnetate Viimsi kontekstis?

Ei oska öelda, kas Viimsi kuidagi erineb teistest, aga usun, et põlvkonnad ongi läbi aegade erinevad olnud. Lihtsalt meie üldine elukorraldus ka muutub. Varem olid inimesed vähem

liikuvad ja erinevate põlvkondade esindajad elavad rohkem koos. Nüüd on kõigil paremad võimalused eraldi eluaset omada ja seetõttu erinevad põlvkonnad enam nii palju võib-olla koos ei ela. Aga omavaheliseks suhtluseks on samas võimalusi juurde tulnud. Hea näitena korraldab Hoolekandekeskus suvisel koolivaheajal, kui lapselapsed vanavanemate juurde vaheaega veetma saadetakse, vanaemade/vanaisade ja lastelaste päevalaagreid.

24. Vanus ei ole mõistagi ainuke inimest defineeriv tunnus. Kas vanemaealiste huvide eest seismisel võetakse arvesse ka väljakutseid, mis neil võib tekkida seoses muude tunnustega? Kõige klassikalisem näide on näiteks see olukord, et vanemaealine naine võib kannatada nii soolise kui vanuselise diskrimineerimise või halvema kohtlemise all. Et küsimus ongi, et kas sarnaseid aspekte võetakse vanemaealiste huvide eest seismisel arvesse?

Ma ei leia, et meil mingisuguse tunnuse või tunnuste alusel kedagi eraldi vaadeldakse diskrimineerivas võtmes. Oleme siin rääkinud, et vanuse ega muude tunnuste alusel ei peaks proovima inimesi lahterdada. Inimene on inimene.

25. Tulles tagasi Pensionäride Ühenduse ja Nõukoja töö juurde, kas näete kummaski organisatsioonis ka teatud kasutamata potentsiaali? Või kas on lihtsalt mingeid fookuseid, millele soovite ise tulevikus rohkem keskenduda?

Areng on ju pidev. Ja eks tulevad ka erinevad küsimused ja lahendused aja jooksul lauda, kõike pole võimalik ette näha. Aga üks asi, millele me kindlasti suuremat tähelepanu pöörame on kava rajada endisesse Muusikakooli hoonesse keskus inimestele, kes on erivajadustega. See keskus peaks pakkuma täiendavaid teenuseid ka noortele täiskasvanutele, kes mingil põhjusel kodus ise hakkama ei saa. Seega nad oleksid päeval hoitud, kui nende vanemad on tööl ja õhtul siis muidugi oleksid kodus. Ettevalmistused ja projekteerimine juba käivad. Meil on ka kavas taotleda raha, et ehitada maja või majad, kus oleksid väiksemad korterid vanemaealistele, kellel on juba sellised kergemad iseseisva hakkamasaamisega seotud küsimused, mis vajavad lahendamiseks kõrvalabi. Otsime selleks erinevaid projektivõimalusi ja vaatame, kuhu ühiskond areneb. Need on need küsimused või arengusuunad, mis on praegu lisaks olemasolevatele asutustele ja kõigile muudele koostöövormidele konkreetselt kavas.

26. Kas Teie hinnangul on Viimsi teinud midagi, millest teised omavalitsused saaksid šnitti võita seoses Seenioride Nõukoja loomisega?

Me oleme alati valmis oma kogemusi jagama, aga igaüks peab ise otsused langetama ja konkreetseid soovitusi on raske anda. Kui meil ei oleks näiteks seeniorite nõukoda, mis on väga hea koostöövorm, siis peaksime mõtlema, mis oleksid alternatiivid. Neid koostöövorme, kuidas vanemaealistega koostööd korraldada, võib ju olla väga erinevaid.

27. Kas leiate, et selliste nõukodade ja sarnaste vanemaealiste organisatsioonide tähtsus tulevikus vaid suureneb, kui arvestada, et elame vananeva rahvastikuga riigis?

Ilmselt küll. Kõigi vanuserühmadega tuleb neid spetsiifiliselt puudutavates küsimustes suhelda, arutada nende seisukohti ja neid arvesse võtta.

28. Kas Viimsi on hea koht, kus oma pensionipõlve veeta?

Ma usun küll. Aktiivsete vanemaealiste inimestega suheldes olen aru saanud, et inimestele väga meeldib Viimsis elada.

Kasutatud kirjandus

- A better environment to ageing. Working towards age-friendly cities in the Nordic region.
- Active Aging Governance and Challenges at the Local Level Alexandre Fernandes, Teresa Forte, Gonçalo Santinha, Sara Diogo and Fernando Alves
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8293173/>
- ACPA – Adapting European Cities to Population Ageing: Policy challenges and best practices
- Age Friendly Towns | A Guide. <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2022/07/Age-Friendly-Towns-Toolkit.pdf>
- ACPA – Adapting European Cities to Population Ageing: Policy challenges and best practices https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/8.%20ACPA_city%20report_Got_henburg_1.pdf p 17
- Designing a stakeholder engagement and participation process, Guidance note, August 2021, 21 lk
- Councils of elders in the Nordic region. <https://nordicwelfare.org/en/projekt/age-friendly-and-sustainable-societies-in-the-nordic-region/>
- Eakate nõukogud. <http://www.eakad.ee/eakate-noukogud/>
- <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>
- Participatory budgeting. An innovative approach, 2016 EPRS | European Parliamentary Research Service
- Easõbralik Tartu 2030. <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Eas%C3%B5bralik+Tartu+2030>
- Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi Eesti elanikkonna uuring 2022.aastal, 1533 vastajat
- Easõbralik linn poeb Eestisse: Põhjamaade eksperdid selgitavad, mida see tähendama peaks. 22.01.2024 <https://www.norden.ee/et/meist/uudised/item/10166-easobralik-linn-poeb-eestisse-pohjamaade-eksperdid-selgitavad-mida-see-taehendama-peak>
- E; Knook, DL; Van Der Geest, S et al. (2001). "Successful Aging in the Oldest
- Faber, M.; Bootsma-Van Der Wiel, A; Van Exel, E; Gussekloo, J; Lagaay, AM; Van Dongen, Global database of Age-Friendly Practices <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-practices/>
- Falanga, R., Cebulla, A., Principi, A., & Socci, M. (2020). The participation of senior citizens in policy-making: Patterning initiatives in Europe. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 1–21. <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/34>
file:///C:/Users/riina/Downloads/WP2A3-Brochure-english_.pdf
- Get involved with Age Friendly Manchester. <https://www.manchester.gov.uk/info/200091/life-over-50/8387/get-involved-with-age-friendly-manchester>
- Gianluca Sgueo, Members' Research Service ENPE 573.894
- [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573894/EPRS_BRI\(2016\)573894_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573894/EPRS_BRI(2016)573894_EN.pdf)
- Global database of Age-Friendly Practices <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-practices/>
- Guidelines for Citizen Participation Processes, OECD 2022 <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/f765caf6-en.pdf?expires=1709361048&id=id&accname=guest&checksum=177BD7C38566D9149DD45BA535F67586>
- <https://ageandopportunity.ie/engage/getengaged/>
- <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>
- <https://www.afctoolkit.eu/about/>
- <https://ageing-better.org.uk/uk-network-age-friendly-communities>
- <https://www.age-platform.eu/active-ageing-in-the-community/>
- <https://www.age-platform.eu/new-guide-and-toolkit-on-age-friendly-cities-and-communities/>
- <https://www.ageuk.org.uk/bp-assets/globalassets/bristol/services/age-friendly/final-age-friendly-bristol-strategy.pdf>
- <https://bopf.org.uk/>

- http://database.centralbaltic.eu/sites/default/files/Guidelines_Senior%20volunteering_%20LetUsBeActive.pdf
- <http://www.eakad.ee/eakate-noukogud/>
- [https://en.wikipedia.org/wiki/Municipal_council_\(France\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Municipal_council_(France))
- https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/8.%20ACPA_city%20report_Gothenburg_1.pdf p 16
- <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/chatty-benches-for-spontaneous-conversations/>
- <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/gothenburg-recruits-senior-future-developers/>
- <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/search>
[afp/? sft countries=ireland& sfm afp start date=1974+2024& sfm population=0+11000000 0& sfm proportion=0+100](https://extranet.who.int/agefriendlyworld/search/afp/?sft_countries=ireland&sfm_afp_start_date=1974+2024&sfm_population=0+11000000&sfm_proportion=0+100)
- <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-practices/>
- <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/matosinhos/>
- <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/santa-maria-da-feira/>
- [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2016\)573894](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2016)573894)
- <https://www.gaillard.fr/conseil-des-aines/>
- <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/334251/9789289052887-eng.pdf>
- <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/366634/9789240068698-eng.pdf?sequence=1>
- https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43755/9789241547307_eng.pdf?sequence=1
- https://www.who.int/health-topics/health-equity#tab=tab_1
- <https://joinup.ec.europa.eu/collection/open-government/document/statutory-elected-senior-citizens-councils-denmark>
- <https://joinup.ec.europa.eu/collection/open-government/document/statutory-elected-senior-citizens-councils-denmark>
- <https://knowledge.unv.org/sites/default/files/2022-04/Volunteering%20by%20older%20people%20in%20the%20EU.pdf>
- <https://www.levesinet.fr/le-conseil-local-des-seniors/>
- https://liiga.ee/wp-content/uploads/2022/08/Eakate-esinduskogud_FINAL73.pdf
- <https://liiga.ee/wp-content/uploads/2022/09/Easobralik-Tartu-2030.pdf>
- <https://liiga.ee/vanemaealiste-kogud-omavalitsustes/>
- <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/120179908/pensionarid-nouavad-loome-igasse-omavalitsusse-eakate-noukogud>
- <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/34> lk 11
- <https://minuomavalitsus.ee/valdkond-cloned/avatud-valitsemine>
- <https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/03/A-better-environment-to-age-in.pdf>
- <https://paatokset.hel.fi/en/decision-making/working-groups-and-advisory-boards/elderly-citizens-council#members-of-the-elderly-citizens-council-for-the-2023-2025-term>
- <https://participedia.net/>
- <https://participedia.net/method/6227>
- <https://www.polyas.co.uk/local-authorities/senior-council-elections/online>
- <https://www.politico.eu/article/europe-city-old-people-elderly-policy-infrastructure-aging/>
- <https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf>
- https://unece.org/sites/default/files/2021-03/Portugal_CN_EN.pdf
- <https://unece.org/sites/default/files/2022-01/mipaa20-report-austria.pdf>
- <https://www.ville-rodez.fr/ville/citoyennete/conseil-seniors/>
- <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/vlaamse-ouderenraad-uk>
- Kathryn; Mather, Mara (2007). "Aging and goal-directed emotional attention: Distraction reverses emotional biases". *Emotion* 7 (4): 705–14. doi:10.1037/1528-3542.7.4.705. PMID 18039037
- Knight, Marisa; Seymour, Travis L.; Gaunt, Joshua T.; Baker, Christopher; Nesmith, Von Local Government's Role in Responding to an Ageing Population. [http://www.cpa.org.uk/cpa-lga-evidence/Age_UK/LGACallEvidenceLArrole\(Age%20UK\).pdf](http://www.cpa.org.uk/cpa-lga-evidence/Age_UK/LGACallEvidenceLArrole(Age%20UK).pdf)
- Meaningful participation of older persons and civil society in policymaking. Designing A stakeholder engagement and participation process. Guidance note August 2021, p 10
- Statutory elected Senior Citizens' Councils in Denmark
- Meaningful participation of older persons and civil society in policymaking. Designing a stakeholder engagement and participation process. Guidance note. 2021

- <https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf> p 17
- National Report Austria Fourth review and appraisal of the implementation of the Madrid International Plan of Action on Ageing 2002 and the Regional Implementation Strategy (MIPAA / RIS)
 - National programmes for age-friendly cities and communities A guide. 2023
 - <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/democracy/general-statistics/survey-of-local-democracy-in-municipalities-and-county-councils/pong/statistical-news/survey-on-local-democracy-in-municipalities-and-regions-in-2020/>
 - OECD(2019). Ageing and Employment Policies - Working Better with age.
 - Older People's Council Guidelines. Age Friendly Ireland
 - <https://agefriendlyireland.ie/wp-content/uploads/2022/05/AFI-OPC-Guidelines.pdf>
 - Older People's Council Guidelines. Age Friendly Ireland
 - Old: Who Can Be Characterized as Successfully Aged?". Archives of Internal Medicine 161 (22): 2694–700. doi:10.1001/archinte.161.22.2694. PMID 11732934.
 - Participatory budgeting. An innovative approach. 2016 EPRS | European Parliamentary Research Service Author: Gianluca Sgueo, Members' Research Service ENPE 573.894
 - Participatory Budgeting in Říčany, Czech Republic. <https://participedia.net/case/5802>
 - Pettai, I. (2019, September 18). Iris Pettai: Venekeelsed naised on tööturu viimased. Postimees. <https://www.postimees.ee/6780519/iris-pettai-venekeelsed-naised-on-tooturu-viimased>
 - Statistikaamet. <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik/rahvaarv>
 - Soolise võrdsuse ja võrdsete võimaluste seadus, eelnõu toimiku number: 24-0529
 - The Vorarlberg Bürgerrat model, aka Citizens' Councils.
 - UNECE Meaningful participation of older persons and civil society in policymaking. <https://unece.org/sites/default/files/2021-09/UNECE%20meaningful%20participation%20guidance%20note.pdf>
 - Uisk,A-L., Leps,A. (2023). VANEMAEALISTE KURITEOOHVRITE ANALÜÜS.
 - WHO (2022).Abuse of older people. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people>
 - WHO (2017). Abuse of older people on the rise – 1 in 6 affected. <https://www.who.int/news/item/14-06-2017-abuse-of-older-people-on-the-rise-1-in-6-affected>
 - WHO (2023). New guide and toolkit on age-friendly cities and communities